

- Digitalisierte Fassung im Format PDF -

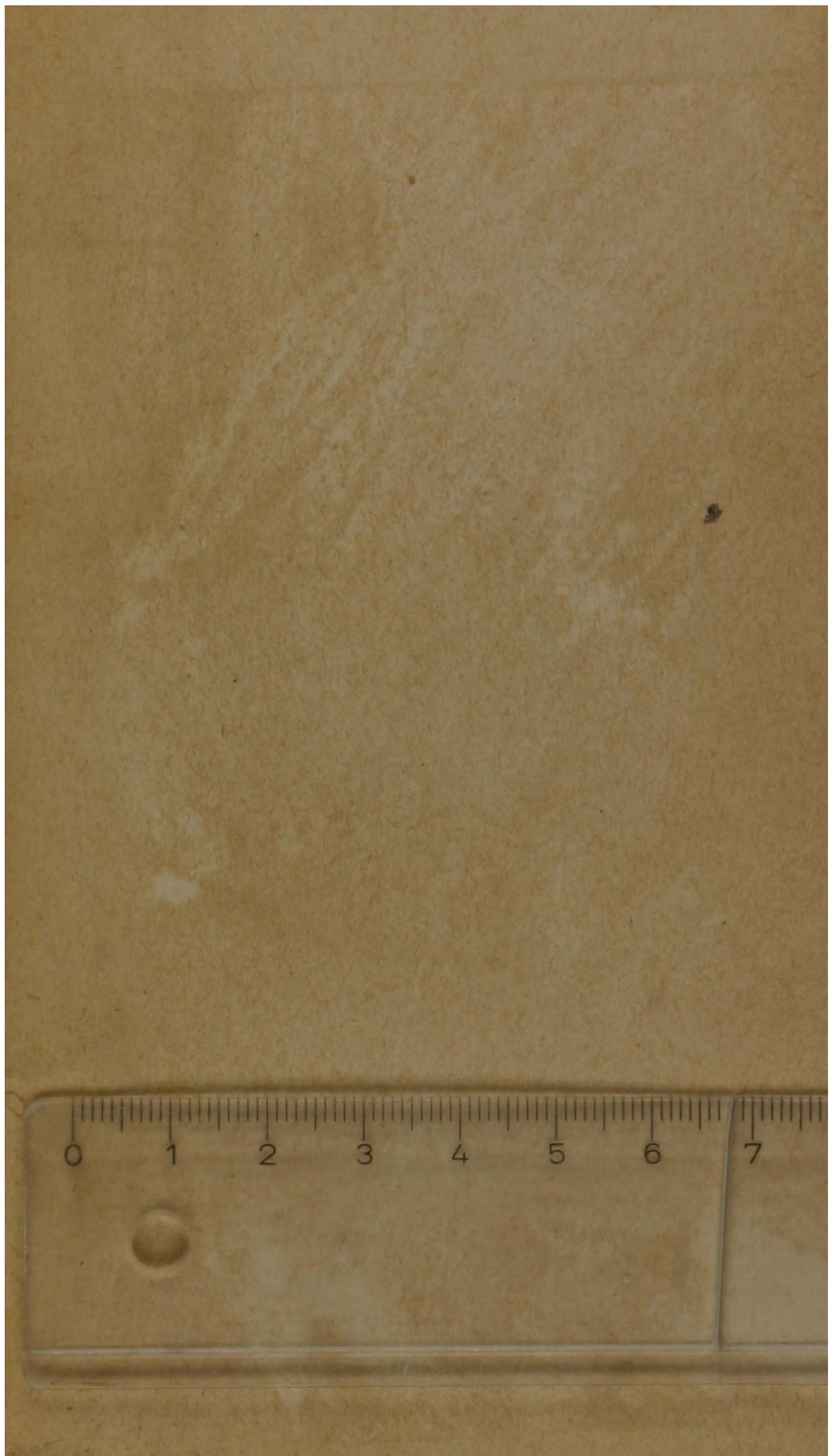
Florum, et coronariarum odoratarumque nonnullarum herbarum historia

Rembert Dodoens

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

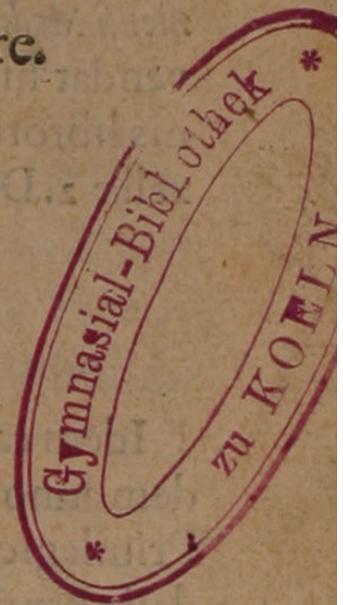
Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](#) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

FLORVM, ET
CORONARIARVM
ODORATARVMQVE
NONNVLLARVM
HERBARVM
HISTORIA,

REMBERTO DODONÆO
Mechliniensi Medico auctore.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini.
M. D. LXVIII.

N 10
10
Matthys Cister 6

haut
20. 1. 94
W.

SUMMA PRIVILEGIORVM.

CAUTVM est Regio priuilegio, ne quis alius
præter Christophorum Plantinum, librum
cui titulus est, *Florum & coronariarum odoratarumq̄,
nonnullarum herbarum Historia*, Remb. Dodonæo Mechli-
niensi Medico auctore, imprimat, vel alibi impressum
vendat hinc ad sexennium, sub pœna confiscatio-
nis librorum, vt latius patet in litteris datis Bru-
xellæ 2. Decembris M. D. LXVII.

Subsignat.
De Langhe.

Idem cautum est in Consilio Brabantia, ad toti-
dem annos, & sub pœnis ijsdem, vt in superiori
Priuilegio; quemadmodum latius patet in litteris
datiis Bruxellæ 3. Decembris eiusdem anni.

Subsignat.
De Langhe.

CHRISTOPHORI PLANTINI
EX OFFICINA CHRISTOPHORI PLANTINI
M. D. LXVII.

CLARISSIMO AC
AMPLISSIMO VIRO,
D. IOACHIMO HOPPERO, AV-
rata militiæ Equiti, Domino de Dalem,
Regis Consiliario, & supplicum libello-
rum magistro, cognato suo, Rembertus
Dodonæus Medicus. S. P. D.

EF LORIBVS, odora-
tisq; ac coronarijs stirpi-
bus, Clarissime H O P-
P E R E, multa nobis di-
cenda occurrerent, si
per omnes dicendi lo-
cos discurrere, & en-
comium scribere cogitaremus: sed id fa-
ciendum non instituimus, abunde esse ra-
ti, vtilitatem eorum & quantum mate-
riæ Medicæ conferant, in hac, ad te, præ-
fatione paucis ostendisse. Nam de inuen-
tione ac origine florum herbarumque: de
amœnitate, quæ hortis, viridarijs, ac om-

nibus ferè locis ex ijs accedit : aut de ea quæ ex aspectu , odore aut tractatione florum , voluptas animi aut recreatio concipitur , quid refert verba facere? De origine siquidem ac inuentoribus florum herbarumque , multa fabulosa apud Poëtas & alios subinde auctores , tam Græcos , quàm Latinos reperiuntur , quæ longum & perquàm molestum foret huc referre . Maximum verò ornatum , maximumque decorem , summamque gratiam , hortos hinc accipere , notissimum est . Neque etenim ex vllis quantumuis artificiose contextis , aut coloribus ornatis , topiarijs vel perticalibus scenis , vmbraulis aut alijs hortensibus operibus , tantum ornatus his accedit , quantum ex floribus , herbisque odoratis coronarijsue ; absque quibus etiam omnia hortensia opera , ornatu , gratia , & amœnitate destituuntur . Voluptas autem & animi recreatio ex his ipsis , non nisi honestissima esse potest . Ad id enim quod pulchrum honestumque , hominem commonefaciunt . Suggestunt siquidem flores sua pulchritudine , coloris elegatia , formæ præstantia , odoris suavitate ac fragrantia , generosis

nerosis animis honesti pulchriq̄ue, & omnium virtutum recordationē. Turpe namque, vt quidam sapiens ait, fuerit, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisq̄ue in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Utilitas porò quæ à floribus materiæ medicæ, & pharmaceuticæ accedit, non exigua aut sterilis, sed fœcunda, varia & omnino multiplex est. Profunt vel solo odore, non parum: deinde & alijs suis facultatibus, flores quamplurimum. Odore siquidem spiritus refouent, reficiuntq̄ue; collapsas vires reintegrant; torpentem animum non rarò excitant; subinde remorantem somnum clemēter conciliant; & inter ea quæ ὀσφραγνὰ siue odorabilia nuncupantur, principem facilè locum tenent; facilè videlicet parabiles & amica naturæ consuetudine familiares. Alia etenim quæ ab Indis, extremo Oriente aut Occidente odorata aduehuntur, nō ita familiaria sunt, sumptuosiora interim, neque cuius statim & promptè parabilia: flores verò horti, & subinde arua sponte etiam suppeditant. Alijs verò suis facultatibus, calfaciendi videlicet, re-

frigerandi, reprimendi, corroborandi, concoquendi, digerendi, discutiendi, resoluendi, aperiendi, attenuandi, leniendi, & si quæ sunt similes; sic conducibiles flores sunt, ut nulla corporis pars malè affici possit, cui non ex floribus remedium adhiberi queat: pauca item compositiones mixtaque medicamenta, quæ non flores aliquos admittant. Capitis doloribus & plerisque alijs eiusdem morbis, flores medellam conferunt. Pulmoni, lateriue dolentibus flores præsidio sunt. Ventriculum corroborant: aluum laxiorem reprimunt; eandem adstrictam laxant & aperiunt. Iocinoris & Lienis medicamentis flores permiscentur. Si calculi, coli aut vesicæ dolor urget, flores præsto sunt. Uteri dolores leniunt: menses sistunt & citant. Antidotis & alijs compositis medicamentis magna utilitate admiscentur. Recipiuntur in cataplasmata, malagmata, emplastra, unguenta, fodus, balnea. Rara absque floribus enemata. Oleorum ex floribus multæ compositiones. Condiuntur flores. Fiunt ex floribus tragemata, serapia; elicitor ex ipsis liquor. Vino, melli, aceto, flores vires
com-

communicant. Ita nullam alicui stirpi indidisse facultatem natura videtur, quam non & floribus communem fecerit, & subinde etiam cumulatiùs contulerit. Et tantum quidem abest, vt florum materia vel ieiuna sit aut sterilis; vel ad medicinam nihil faciat; vti sycophantæ & calumniatores quidam indocti clamitant, qui non modò florum, verùm omnium herbarum ac simplicium medicamentorum, adde etiam compositorum notitiam, medico non necessariam opinantur; imò veluti superfluum temerario ausu damnant: ad solos Pharmacopœos eam, aut mulieres reijcipientes, & pertinere iudicantes. Qua vel sola sententia se indignos titulo ac nomine medici planè ostendunt. Nam ita cohærens stirpium, herbarum & reliquorum simplicium medicamentorum, & multorum compositorum cognitio, alijs artis partibus est, vt nemo verè Medicinæ cognitionem habere queat, qui notitiæ eorum rudis sit & imperitus: vt & nos alibi, & Galenus quoque ipse manifestis verbis scriptum reliquit. Si etenim omnis artifex artis suæ instrumenta cognita & in nume-

rato habere debet , quomodo ea ignorans medicus , ab artis suæ imperitia excusari poterit ? Inter instrumenta siquidem quibus ars medendi in curationibus morborum vtitur , ipsæ sunt stirpes earumque radices, cortices , medullæ , folia, flores, fructus , semina, succi , lacrymæ , & quæ sunt alia . Necessum namque est huiuscemodi medicos sæpenumerò hæsitare , & veluti paladundos diuagari, ac in grauissimos perniciosissimosque errores labi . Veluti non ita pridem in celebri quadam ciuitate medico cuidam , magnifico tamen titulo superbiēti accidisse, à fide dignis accepimus. Præscripserat is cuidam Diagridij drachmas duas; monente autem Pharmacopœo excessum quantitatis esse nimium , & percunctante eo , an pro Diagridio cogitasset Diatragachantes scribere ; responsurus interrogauit an ne idem Diagridium & Diatragachantes esset. Adeò stupidus, omnisque materiæ medicamentorum , atque etiam artis ipsius magnificus iste λογιάτρος fuit : vt quantum inter Diatragachantes arteriacam compositionem , ac Diagridium medicamentum potentissimum bilem per aluum

uum subducens, discriminis fuerit, planè ignorauerit. Alius nuper aquam elici uoluit ex herba quæ Latinis Thyrsus dicitur (ita siquidem scriptum eius habebat) ipse tamen & multum arrogans, & fastu quodam sibi plurimum in modum placens; persuasumque habens, se omnes quotquot sunt medicos iudicio & eruditione superare, quum tamen serò artem cognoscere cœperit ex pedotriba medicus factus. Meminisse hunc oportebat Thyrsum non aliquam herbam esse, sed propriè quidem hastam aut facem hederis obuinctam; metaphorice verò Thyrsos, cuiusuis herbæ cauliculos superiores, in quibus flores gignuntur, appellari. Fuit & olim medicus quidam, qui ubi apud Galenum in compositione quadam Origani Onitidis nomen reperisset, ægrotanti mox cuidam compositionem quandam parauit, quæ Onitidem recipiebat. Hic Pharmacopœo ignoranti qualis herba Onitis esset; & percunctanti, quum non haberet quod responderet; suggerenti an Ononidem putaret; mox annuit, ac pro Origano Onitide, Ononidem substitui permisit; herbam

multum ab Origano Onitide differentem. Atque in tales errores medicos perducit, & stirpium materiaeque medicae imperitia, tum & neglecta ea artis pars, quae sola propriè Medicinæ nomine appellari meretur: curandorum videlicet morborum ratio ac methodus. Fieri etenim non poterit, ut doctus & in operibus artis versatus exercitatusque Medicus, in huiusmodi errores labatur. Dosim siquidem, iustumque pondus singulorum exactè tenebit: ignota, vana, & quae in rerum natura non sunt, aut quae ipsi somnianti vel deliranti occurrerunt, ad usum ducere non putabit: in veterum compositionibus si vnum aliquod desideretur, non nomine ac appellatione simile, sed viribus ac facultate respondens substituet, alteriusque deficientis loco addet. Ex his quantum stirpium materiaeque medicae notitia, medico sit necessaria, plenè & abundè constare potest: & quàm nihil à nostra professione, aut artis in qua versamur exercitatione peregrinum aut alienum sit, hoc quod tractauimus argumentum: quum inter stirpes, non postremo flores sint loco;
& hu-

& humanis vsibus varijs multisque modis vtilis. Et de florum quidem vtilitate hæc satis.

NUNC ad te clarissime ac amplissime Hoppere me conuerto, atque hanc nostram de floribus ac odoratis coronarijsque nonnullis herbis historiam, tibi offero & dedico: non modò diuturnæ nostræ amicitiae veluti pignus quoddam apud te futuram; aut absentis cognati & amici *μνημόσυνον*; sed præcipuè & maximè nonnullæ cōgratulationis ergò. Posteaquam enim te magnis muneribus ac præmijs D. Philippus Hispaniæ &c. Rex Catholicus sibi obstringat ac deuinciat, honoribus nõ exiguis augeat; alijque proceres & magnates summis fauoribus prosequantur; de his tibi, Historiæ huius nostræ dedicatione, omnino congratulandum, pro ea, quæ inter nos à prima adolescentia coaluit amicitia, putavi: ne videlicet amici & cognati officio defuisse videri possem. Solent siquidem amici, prosperis & lætis amicorum rebus non solum gaudere & exultare, verùm & verbis ac factis lætitiã exprimere & ostendere. Prodit igitur Historia

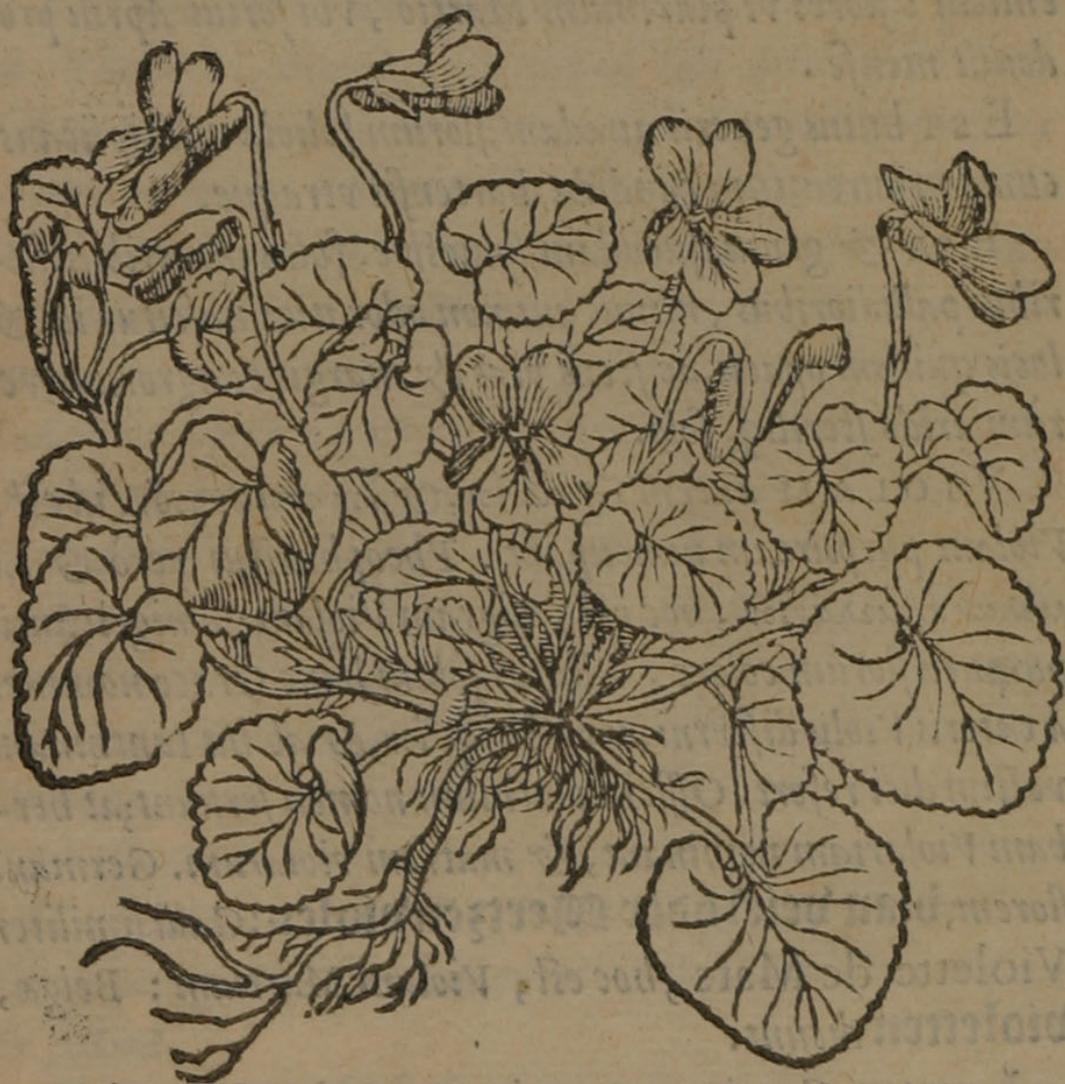
ria

ria hæc nostra, & maximi ac potentissimi Regis fauorem & munera, deinde & aliorum nobilium ac magnorum procerum amicitiam tibi gratulans, omniaque fausta & felicia deprecans. Reliquum foret eam commédare, nisi iamdudum gratam tibi ac iucundam futuram, certus essem. Proinde & ne verbum vllum quidem addo, optans modò, studiosis omnibus utilem, & æquè ac tibi, acceptam esse posse. Bene vale, clarissime D. Hoppere. Nonis Ianuarij, Anno 1568. Mechliniæ.

REM-

REMBERTI DODONÆI
 FLORVM ET CORONARIARVM
 ODORATARVMQVE NONNVLLA-
 RVN HERBARVM HISTORIA.

DE NIGRA SIVE PURPUREA
 VIOLA. CAP. I.

NIGRA siue purpurea Viola mox à radice fo-
 lia promit, multa, lata, venosa, per ambitum
 leuiter crenata, hederæ foliis rotundiora, te-
 nuiora, nigriora q̄, præsertim parte superiore,
 inter quæ medij, tenues exeunt styli, & in singulis flores
 singuli,

singuli pulchri, odorati, colore in cœruleo subnigro purpurei, nonnunquam sed raro candidi, ex quinque parvis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles caliculi, qui per maturitatem in tres partes debiscunt: semen paruum & in rotunditate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur. viret hyeme pariter ac æstate, frigoris patientissima. locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumq; margines, pingui solo plurima frequensq; emicat: flores vt plurimum Martio, vbi serius Aprili prodeunt mense.

EST huius generis quedam, florum foliola multiplicans, cum purpurea, tum candida, hortensis vtraque.

EST & genus quoddam syluestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minus aut non odoratis: nascitur id, & locis quidem opacis, ac secus vias & margines agrorum, verum arido steriliq; solo.

VIOLAM autem Græci ἰοῦ, & ἰοῦ πορφυροῦν, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἰοῦ μέλαν ἢ μελάνιοῦ, hoc est, nigram Violam; à nigricantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à cæteris Violis discerni, appellariq; ἰοῦ, & ab his Ianthinam vestim dici refert. Officinæ latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem violarum. Germani florem, blau veiel oder Gertzen violen: Galli similiter Violette de Mars, hoc est, Violam Martiam: Belgæ, violetten dicunt.

ἰοῦ autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quod Nymphe quedam Ionie, florem eum Ioui primum dedere muneri. Alij ἰοῦ dictum affirmant, quòd cum Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomē accepit. Atq; inde etiam

Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t dici putatur. Seruius Violam Latins etiam vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Vergilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamē Ecloga 10. Vacciniū à Viola differre ostēdit:

Et nigra Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruvius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem, ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoria prodidit. Tinctores, inquit, cum volunt Sile Atticum imitari, ^{Silis Attici color.} Violam aridam coniicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cum est temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimētes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea eretrium infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur.

AD Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, utiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium februum ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.

QVOD ex ipsis fit δροσάτον, siue uti Actuarius nominat σεράπιον, si ex diluto decoquatur in quo pluries recentes Violæ fuerint macerata, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.

FIT & ex Violis oleum quod refrigerandi humectandiq; potentia pollet: temporibus illitum, somnum clementer conciliat,

ciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum
 oui luteo sedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur
 quoque vtilissimè cataplasmatibus refrigerantibus, ac dolorum
 sopientibus.

SIT autem oleum, in quo Viola macerantur aut ex im-
 maturis Oliuis, Græci ὀμοτριβὲς ἢ ὀμοφάκων nominant:
 aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & viola
 ipsæ recentes humentesq; oportet. Arida etenim iam deper-
 dita humiditate, & minus refrigerant, & caliditatis non-
 nihil adeptæ videntur.

RECENTIORES aridas violas, medicamentis quæ
 cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

FOLIA Violarum in olere sumpta, refrigerant, hume-
 ctant, aluumq; leniunt: foris admota, calidas omnes inflam-
 mationes mitigant, cum per se, tum cum polenta imposita.
 Imponuntur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste.
 Dioscorides sedi etiam excidenti imponi scribit. Crapulam,
 Plinius ait, & grauedines capitis impositis coronis, olfa-
 ctuè discutunt: anginas ex aqua potæ.

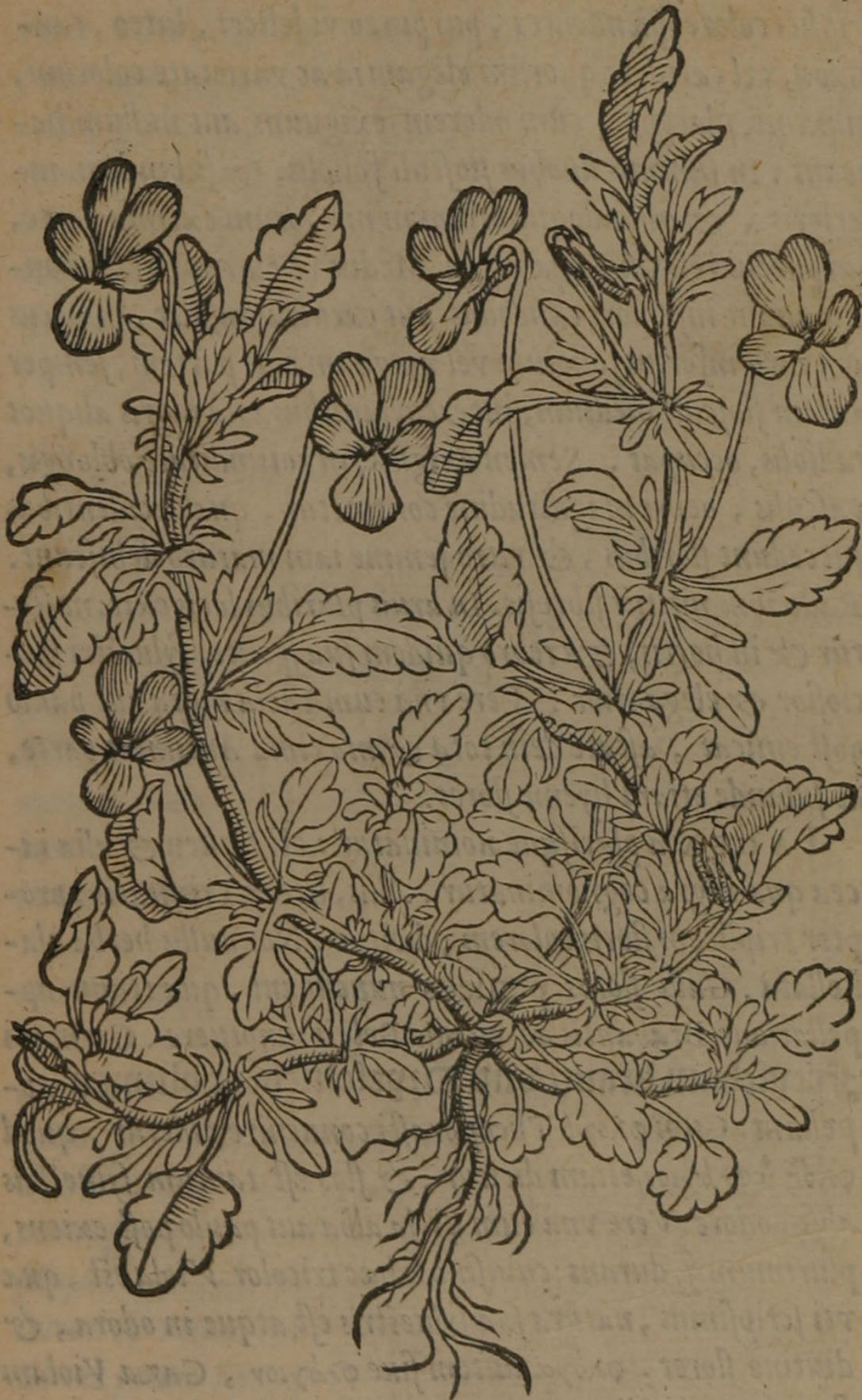
ID quod purpureum est ex iis, comitialibus medetur;
 maxime pueris in aqua potum.

SEMEN Scorpionibus aduersatur.

DIOSCORIDES florem purpureum non viola, sed
 Asteris Attici, cum aqua potum anginis & comitiali in
 morbo pueris, auxiliari scribit. Ex cuius historia, hæc perpe-
 ram Viola apud Plinium accessisse suspicari, & non temere
 Plinij locus suspectus. quidem, licet.

DE TRICOLORE VIOLA. CAP. II.

FOLIA tricolori Viola exigua sunt, ac initio quidem
 rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modicè ser-
 rata:

rata: caules infirmi, tenues, angulosi, geniculati, palmi longitudine : flores longiusculis pediculis insident, purpureæ
Violæ forma similes, & magnitudine ut plurimum pares,
 B triplici

triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoq³ vel ceruleo: quorum elegantia ac varietate colorum, maxime placent, cum odorem exiguum aut nullum habeant. In summis duobus flosculi foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extrema parte, purpureus relucet Viola nigra. Medis ut plurimum, ac nonnunquam inferiori candidus aut ceruleus insidet. Luteus non raro inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem flosculi medium, intercurstantibus una nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vasculis, ochri magnitudine continetur, quæ deciditibus succedunt floribus, & vltro semine iam maturo dehiscunt. Radicibus nititur fibrosis. In aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebro quidem sua sponte, sylvestri speciosior & elegantior. Vere una cum Viola nigra aut paulo post emicat, æstate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hyeme floret.

IACEA à plerisque nominatur: est tamen & alia iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba clauellata. Galli flores pensees nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis innotuere. Germani Freyscham kraut/ und Dypfelslicheyt blumen appellant. Cum φλογί Theophrasti conuenire videtur, quod φλόξ ñ φλόγιον etiam dicitur, & flos est tantum sylvestris absq³ odore. Vere una cum Viola alba aut paulo post exiens, plurimumq³ durans: cuiusmodi hæc tricolor Viola est, quæ uti scripsimus, natura sua sylvestris est atque in odora, & diutine floret. φλόγα autem siue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

QUALITATEM herba habet, frigidam quidem obscuram, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiq³ succi.

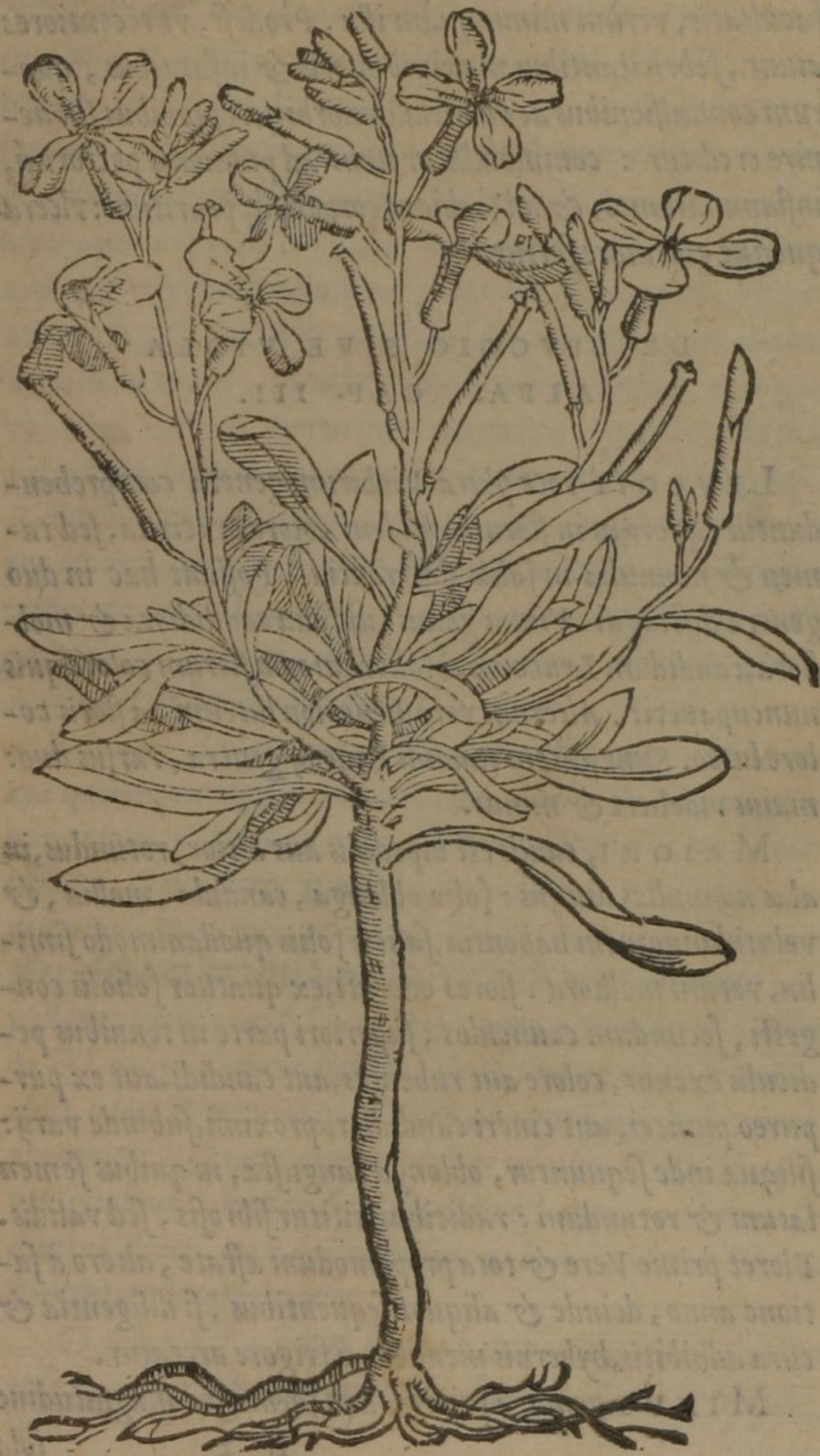
DE LEVCOIO SIVE VIOLA ALBA. 19
succi, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de causa quoque facultatis, verum minus quam illa. Prodest, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur: commendatur item ad pulmonis pectorisq; inflammationes, & ad scabiem corporisq; pruritus: vlcera quoque glutinare fertur.

DE LEVCOIO SIVE VIOLA
ALBA. CAP. III.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, sed tamen & nonnulla in foliis differentia. Possunt hæc in duo genera distingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum non florum colore quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera, rursus duo: maius videlicet & minus.

MAIORI, caulis est bipedalis aut altior, rotundus, in alis nonnullas diuisus: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, salicis foliis quodammodo similia, verum molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congesti, secundum cauliculos, superiori parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, subinde varij: siliquæ inde sequuntur, oblongæ, angustæ, in quibus seminum latum & rotundum: radicibus nititur fibrosis, sed validis. Floret primo Vere & tota propemodum æstate, altero à satione anno, deinde & aliquot sequentibus, si diligentia & cura adhibitis, hybernis mensibus à frigore arceatur.

MINVS genus à priori, non forma sed magnitudine

sola differt : caules foliaq³ habet similia, sed minora : flores etiam non vnus coloris, sed vel candidos vel rubentes, vel punicantes, vti maioris : siliquas etiam & semina similia. Floret istud genus, non quidem Vere, sed Iunio, Iulio, aut Augusto, & eodem quidē quo satum est anno: hyeme perit.

EST verò & Leucoion, florum foliola multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoq³ Vere florere incipit, & maiorem curam hybernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit. Seruntur ferè in hortis.

PRÆTER hæc, est & syluestre quoddam candidum Leucoion, humile & paruum, quod in Zelandia locis exit maritimis; ac iuxta Monspeliū quoq³, vti Gesnerus scribit.

IAM & Leucoion quoddam etiam est bulbosum, de quo subsequētib^{us} capitibus.

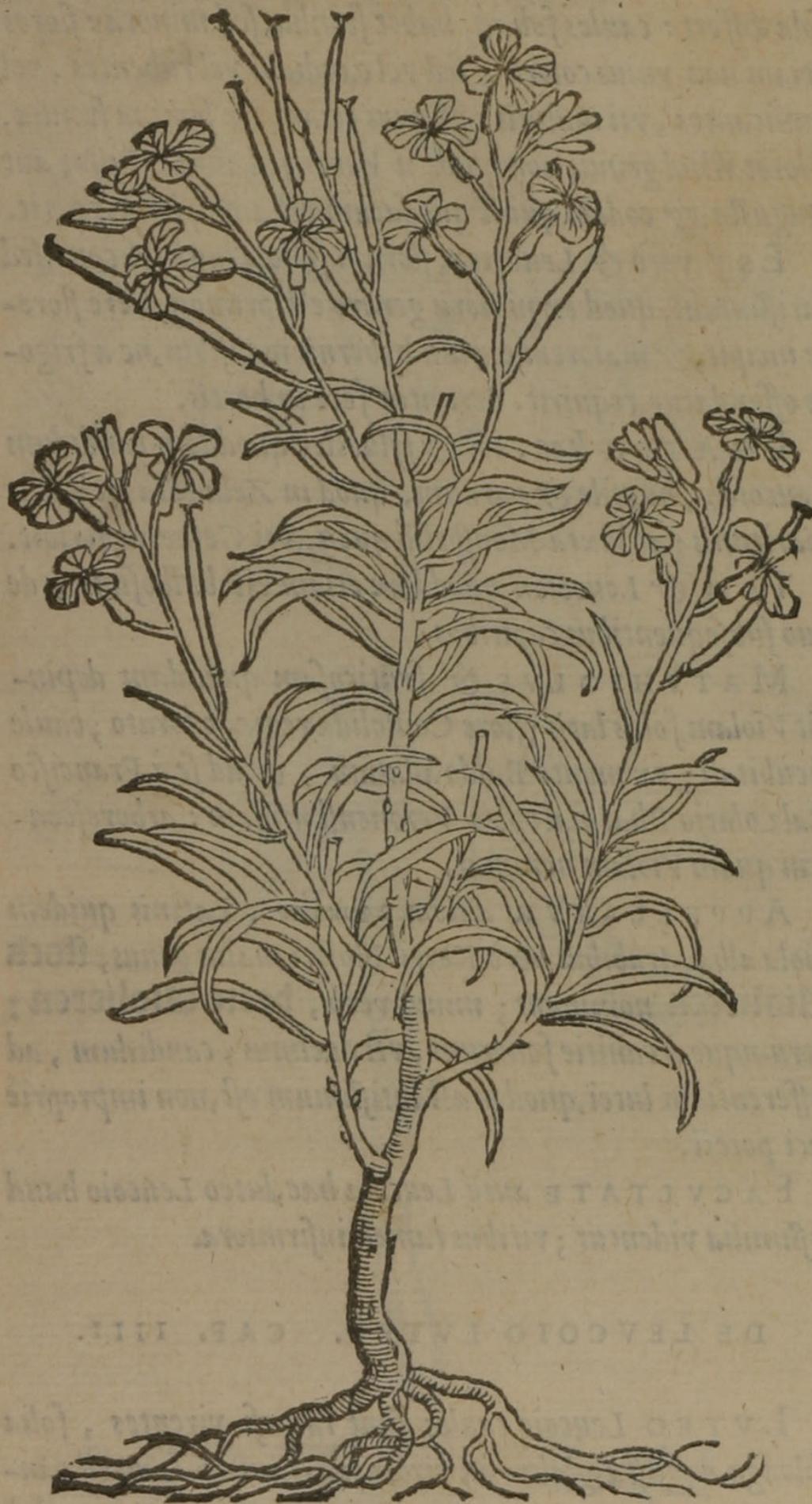
MATTHIOLVS & fruticosam quandam depingit Violam foliis latis; flore Consolida regiae, odorato; caule bicubitali; ex monte Baldo allatam, & ad se à Francisco Calzolario Pharmacopœo Veronensi missam: arborescētem quam Violam nominat.

APPELLATUR autem λευκοίον, Latinis quidem Viola alba, Arabibus verò Keyri. Nostri maius genus, stock Violieren nominant; minus verò, heete Violieren: Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præstantissimum est, non improprie dici potest.

FACULTATE autē Leucoia hæc, luteo Leucoio haud dissimilia videntur; viribus tamen infirmiora.

DE LEVCOIO LVTEO. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules sunt ramosi virentes, folia oblonga angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij can-

dididi foliis minora : flores lutei perquam odorati ; siliquæ tenues oblongæ in quibus semen latum . Totus frutex lignosus hyemis rigorem facile sustinet. Floret Aprili & Maio, & si hyems clemens fuerit, etiam Martio vel prius. In peruetustis muris, in ruderibus & aliis saxosis locis libentius nascitur ; seritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

Huius Leucoij quoddam quoque est genus, flore multiplici, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis, & in hortis colitur.

*λευκόιον & istud Græci nominant, & λευκόιον μέλινον, Latini Violam albam & Leucoion luteum. Arabibus Keyri est: nostris, **Keen Violieren**. Parietinas aut saxatiles **Violas** dixeris, & **geel Violierē**. Germanis **geel Violaten**. Gallis **Giroffles iaunes**.*

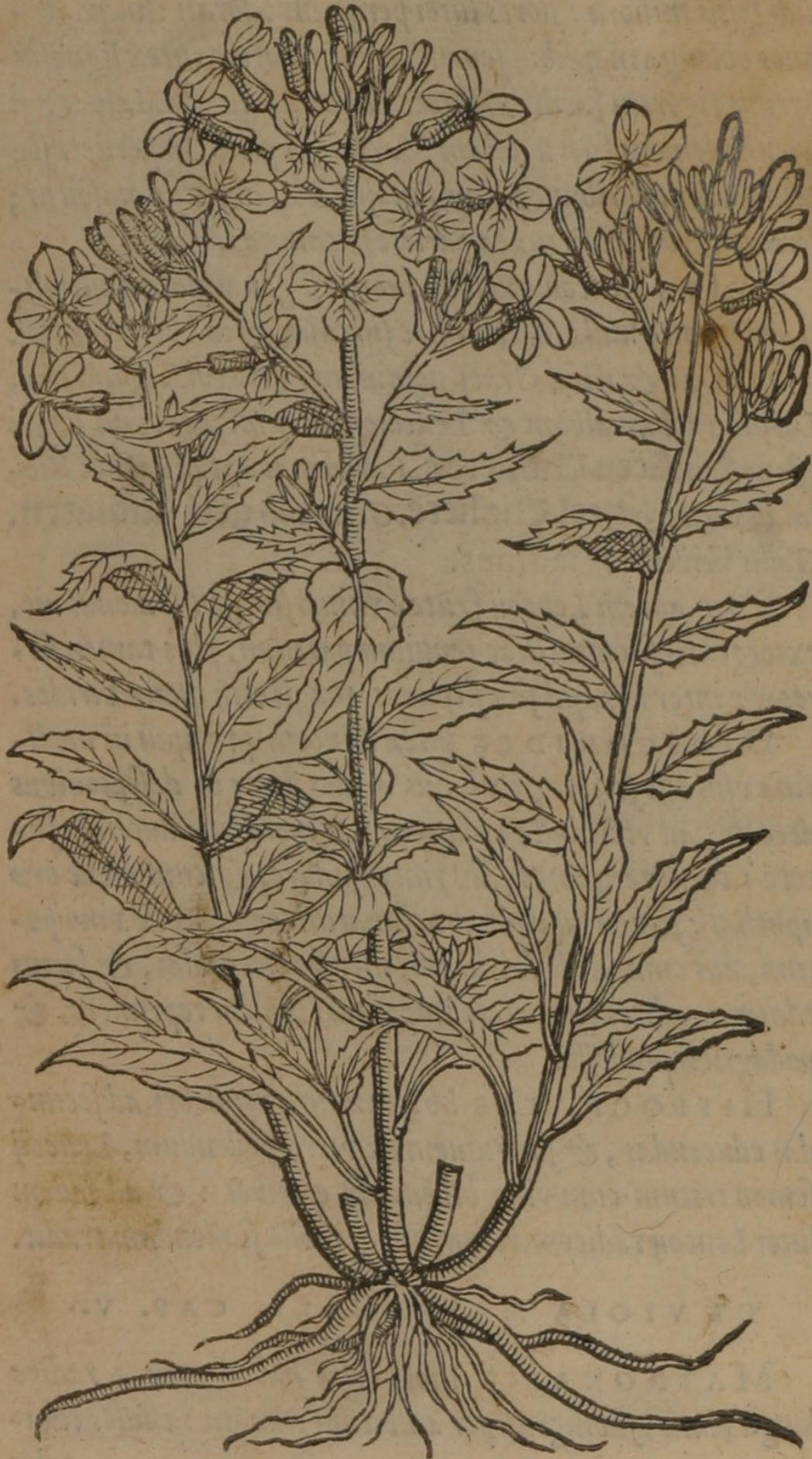
EST autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui sint sicciores, magis etiã quàm virides.

DIOSCORIDES lutea Leucoia præcipui in medicina vsus esse scribit ; & huius aridos flores in defessionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere : cærato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphthas : semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & foetus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.

HIPPOCRATES lib. de natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vteris pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet : & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoque modo sumendam tradit.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata : caules cubi-

tales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circundatos; flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucois similes, coloris aut candidi aut rubentis, diluteque purpurea; semen in siliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo subnigrum; radices subsunt fibrosæ & validæ. Nascitur in hortis. Altero à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimum floret; non raro tota estate floris eius productio.

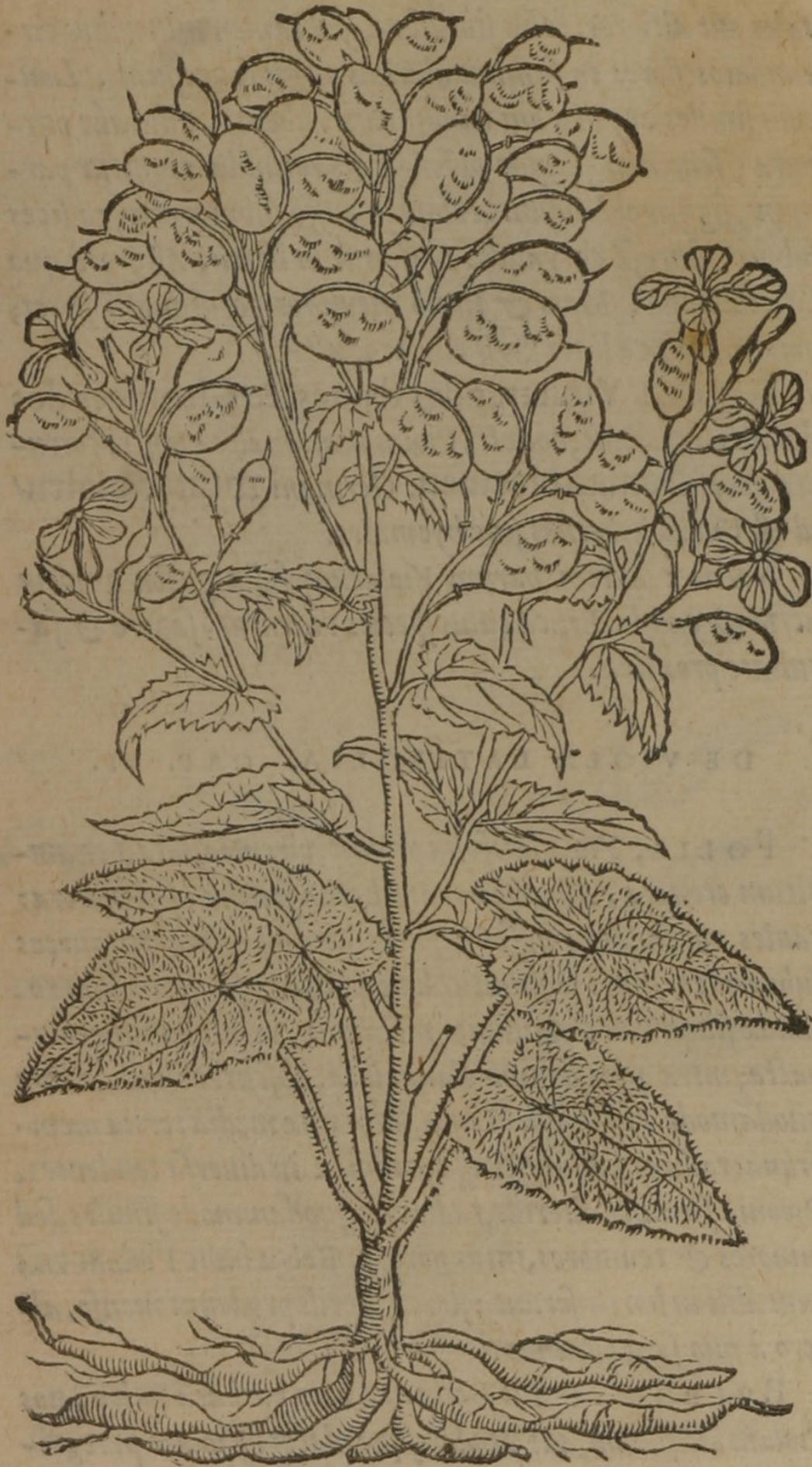
GALLI Violettes des dames, & Girofflees des dames appellant, hoc est, *Violas matronales*; nostri corrupta voce, **Damas bloemen**. Germani **Winter violen** id est *Violas hybernas* siue *hyemales*.

SUNT autem harum *Violarum* folia gustu quidem acria & calida, *Erucæ* cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

DE VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

FOLIA, *Viola latifolia* promit, virentia, lata, per ambitum crenata, *Alliariæ* vocatæ herbe similia, sed maiora: caules rotundos ramosos: flores *Leucoij* colore purpureos subceruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ ex tenuissimis membranis, veluti laminis compactæ; intra quas semina plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου Lunæ, inter quæ media tertia membrana: radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, *Pœoniæ* fœminæ alterius, radicibus quodammodo similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ. Belgæ hanc *Violam* vnâ cum aliis in hortis serunt: flores *Aprili* prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

BYLBONAC aut *Bolbonac* voce barbara vulgo, nos *Violam latifoliam*, aut vt plerisque placet, *Violam peregrin-*

nam nūcupare maluimus. Brabanti **Denninckbloemen** à siliquarum forma, denarium quodammodo referente, & **Daesbloecken** quod circa Paschæ solennitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum pleriq₃ Lunariam, alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum mediæ membranæ argenteo splendore, quo, deciditibus per summam siccitatem cum semine ex utraq₃ parte membranis, nitet. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à nonnullis Sinapi Persicum appellatum. Nam vt Dioscorides ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον ἢ μεγαλόριζον, id est, latifoliū & magnis radicibus; qualis omnino Viola hæc est, quam latifoliam cognominauimus.

Thlaspi
Crateuæ.

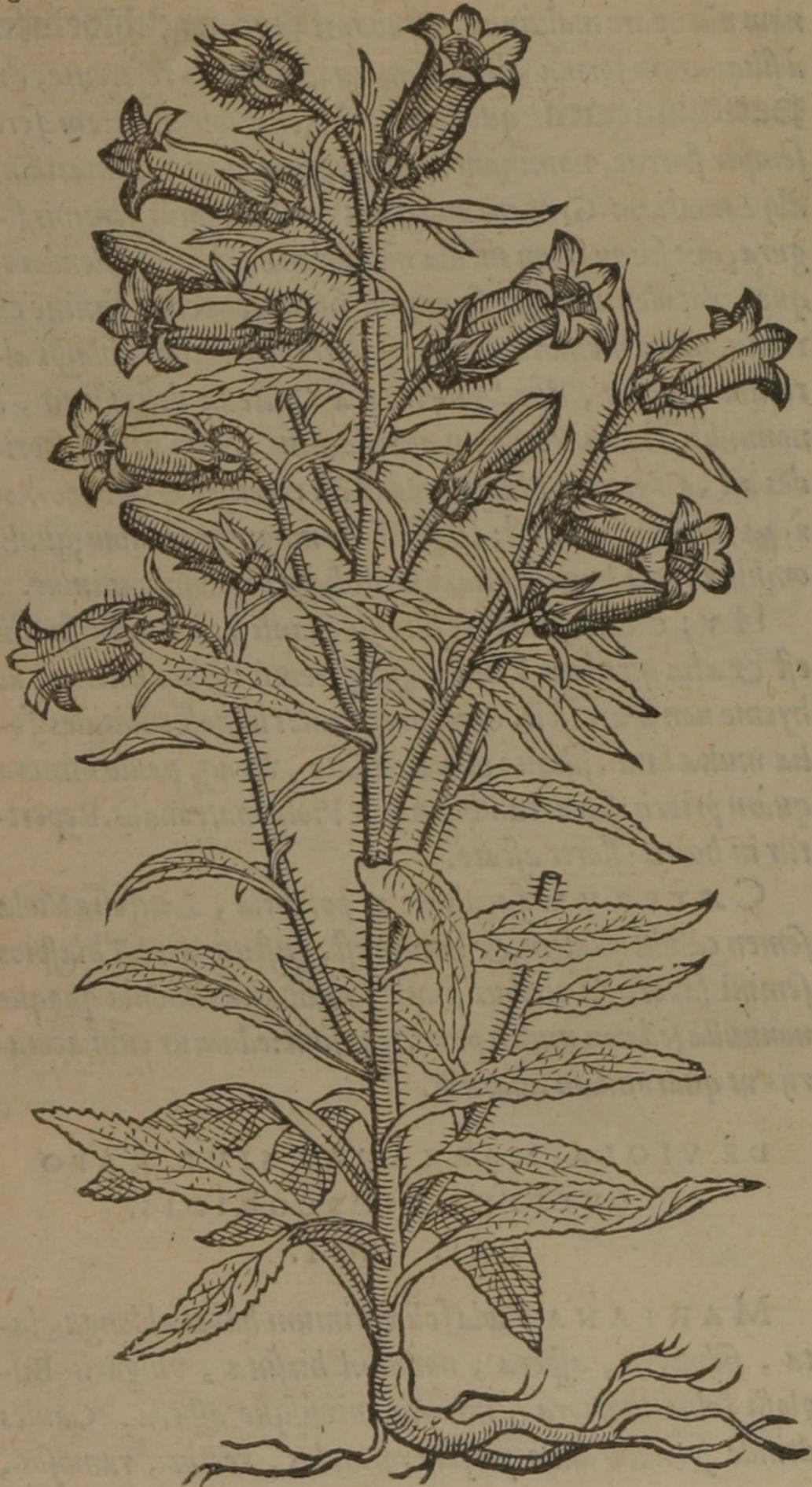
H V I C latis folijs & siliquis planis ac rotundis similis est & alia quedam Viola, quæ perenni radice nititur, ac hyeme non marcescit. Sunt huic caules lignosi cubitales: folia multa lata, siliquæ planæ & latæ, utraq₃ paulo minora quàm prioris: flores candidi instar Violæ matronalis. Reperitur in hortis; floret æstate.

CÆTERVM facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ semen calidū quidem, & siccum est, gustuq₃ acre, Thlaspios semini sapore & viribus simile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ sed non multæ participes sunt: eduntur cum aceta-rijs vt quarundam aliarum.

DE VIOLA MARIANA, SIVE RAPO
SYLVESTRI DIOSCORIDIS.

CAP. VII.

MARIANA Viola folia primum habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi folijs nigriora, minora minúsque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos, ali-

aliquantulum etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora. flores in summis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras incisuris quinque sed non profundis diuisi, coloris vt plurimum in ceruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam debiscunt quinquangulares sunt. Post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens, & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circum vestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius cuius Castaneæ fructus echino exemptus propemodum coloris. Radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis. Nascitur vt aiunt in syluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plerisque Italiae & Germaniæ locis: apud Belgas in hortis colitur, Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul sed particulatim floret.

VIOLAM Marianam nostri appellant, & vulgo Mariettes. Recentiorum plerique Medion esse volunt. Medion Medion. autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quaedam Iridis habent) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum paruum similem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola mariana non admodum respondet: tamen si enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen proprie nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semine haud simile. Quas ob causas non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum sylvestre videtur; γογγύλη ἄγρια quæ Græcis dicitur, cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est stirps & ramosa, cuius lobi siue capitula appendentibus aliquot loculis circumtectæ, quibus sublatis interior lobus siue capitulum conspicuum

Dioscori-
dis locus
corruptus.

spicuum est: quale Rapum sylvestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quæ tametsi superfluum quorundam accessione corrupta, Rapo tamen sylvestri propriissima complectitur. Describitur autem Rapum sylvestre à Dioscoride his verbis: ἀγρια γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχναῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λείος. φύλλα ἔχουσα λεία, δακτύλου τὸ πᾶχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφαλοειδὴς ἐστὶ λοβός, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, ἔξωθεν δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. id est, Rapum sylvestre, nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte leuis: folia habens leuia, digiti latitudine aut maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum involucria cum aperiuntur, alius capituli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida. In qua descriptione, quæ de leuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interiori eius medulla candida traduntur, ad sylvestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed aliò pertinent. Huius siquidem sylvestris Rapi caules aut folia non sunt leuia, sed aliquantulum hirsuta: semen etiam non nigrum, verum subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine. Videntur autem, quæ de leuitate foliorum & summarum partium, Campanulæ conuenire, de qua in sequentibus capitibus, quæ fortè & Rapi sylvestris species habita est: semen verò, quod hic describitur, satiui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confuse.

CÆTERVM quod ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentia: esui vt aliorum sylvestrium Raporum apta est, & non incommode acetarijs additur.

DE ALIIS SYLVESTRIBVS
RAPIS. CAP. VIII.

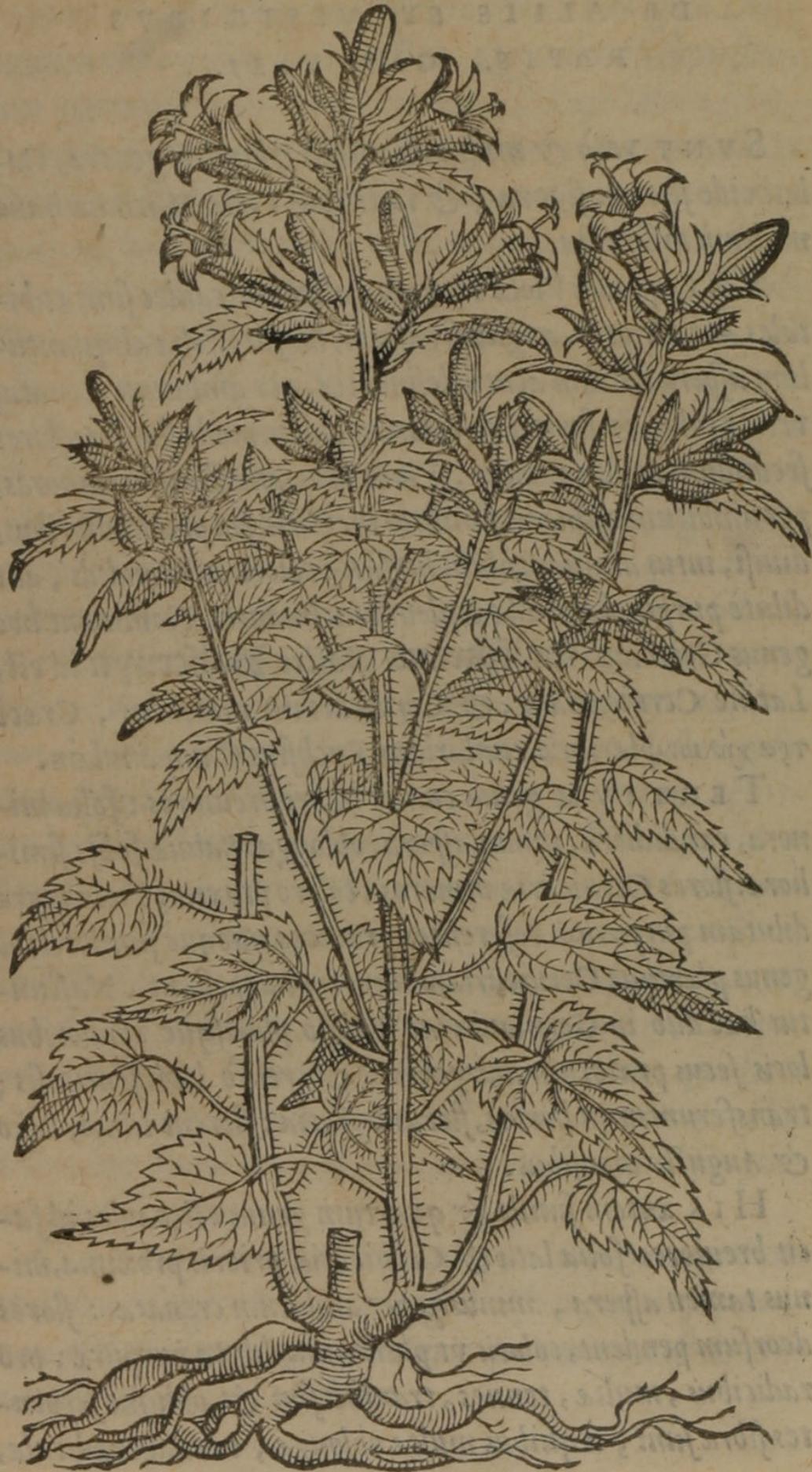
SUNT verò & multa alia Rapi sylvestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Viola Mariana haud multum dissimilia.

VNI, quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubi-²tales aut altiores, angulosi, asperi, hirsuti, folia aliquantulum aspera, lata, in acutū desinentia, per ambitum crenata; vrticæ folijs & forma & colore quodammodo similia: flores secundum caules exeunt, Viola Mariana floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulum hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad ceruleum inclinantes. Nominant hoc genus Germani *Halzkraut*/ Nostri *Halscrayt*/ id est, Latinè *Ceruicariam*, & *Ceruicariam maiorem*, Græcè *τραχήλιον*, plerique *vuulariam*, Fuchsius *Campanulam*. Ceruicaria maior.

TERTIVM genus caules habet breviores: folia mi-³nora, candidiora, minus aspera, oblonga, Salviae folijs similiora: flores *Ceruicariae* minores, colore proximi Viola nigra dilutam purpuram referentes, radices quoque similes. Hoc genus plerique *Ceruicariam minorem* appellant. Nascuntur hæc duo in Germania ac Belgio plerisque aridioribus locis secus pratorum margines, & crebrò locis senticosis; transferuntur in hortos, florum gratia: florent Iunio, Iulio & Augusto mensibus.

HIS autem simile & quartum genus est, caules id facit breviores: folia lata & *Ceruicariae* prioris proxima, minus tamen aspera, minusq; per ambitum crenata: flores deorsum pendent, coloris vt plurimum dilutæ purpuræ: pro radicibus, multæ, tenues, transuersim & obliquè serpentes fibræ sunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ,

Rapun-

Rapunculi radicibus similes demittuntur. Ita facile seipsum propagat & latè serpit hoc genus. Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis maritimis reperitur; floret eodem quo reliqua tempore: Ceruicaria marina nuncupari potest.

QVINTVM genus, vulgo Rapunculum nominant, ⁵ caules profert tenues: folia oblonga, angusta: flores Ceruicariae minores, caeruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, esui aptas. Exit in aruis multis locis frequens, floret plurima aestatis parte: hybernis mensibus radices leguntur, & cum acetarijs inferuntur. Nominant hoc genus vulgo, vt diximus, Rapunculum, quasi paruum Rapum: Germani *Rapuntzeln*/ Nostri *Raponce*/ Galli *Raiponce*.

HORVM omnium flores priusquam adaperiuntur, quinquangulares sunt; completi verò rotundi, & inuersi calathi figuram referunt, staminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque incisuras, totidemq; eminentes angulos habent: capitula autem in quibus semen, angularia, superiore parte ampliora, sed nuda, & nullis appendicibus aut loculis siue pericardijs circumtectis, vii sunt *Viola Mariane*; quæ eam ob causam, nempe quòd capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum syluestris Rapi descriptione exactius, quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa syluestria sunt.

PRÆTER hæc verò & sextum quoddam genus est, à ⁶ superioribus forma aliquantulum differens: huic autem folia primum lata, postea secundum caules angustiora: caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequàm panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliàs can-

didi, aliàs cerulei, aliàs purpurei: floribus capitula parua succedunt, & apunculi capitulis ferè similia, verùm minora, multa circa caulem simul arctèq; composita: radices candidæ, vt aliorum rapicum syluestrium. Gignitur locis syluosis & opacis, pingui lutosoq; soto. Floret Maio, Iunio & Iulio mensibus. Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica; quæ iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumq; caudis propemodum assimilis, ea de causa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta.

RADICES porrò omnium horum refrigerantis potentia sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum alijs acetarijs edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

DE VIOLA CALATHIANA.

CAP. IX.

CALATHIANA Viola caulibus exit dodrantalibus, tenuibus: folijs oblongis angustis binis ex aduerso positis: flores & in cauliculorum summo, & è foliorum sinibus prodeunt oblongi, calathoides, sursum hiantes, in ceruleo saturato purpurei, staminibus in medio candidis, Rapi syluestris floribus quodammodo forma similes, quinquangulares similiter nondum completi, & quinque per circumferentiam diuisi, sed minus patentés angustiores & minores: semen exiguum in paruis oblongis capitulis continetur: radices subsunt tenues oblongæ, subinde bifidæ, trifidæ, aut in plures diuisæ, gustu amaricantes. Reperitur aliquando in pratis, frequentius in alijs incultis & iisdem quibus Erica
humi-

humidioribus locis : & in pratis quidem procerior, auctuq³
 amplior, in ericastris tenuior prouenit. Augusto & Septem-
 bri floret.

A P V D nostros vulgo nomen non habet ; sunt tamen qui blawo *Lelickens* / id est, cæruleum Liliū nuncupent : Ananiensia rura vulgo Pettimborsa vocant , Matthiolo teste : Plinio dicta videtur Calathiana Viola , de qua lib. 21. cap. 6. paucis his verbis : In totum sine odore , minutoq³ folio Calathiana (videlicet Viola) munus Autumni , ceteræ Veris . Ruellius tamen Calathianam Violam ex Plinio describens , plura & non ita succisa verba adducit : Calathiana , inquit , munus Autumni , Violæ ceteræ Veris ; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili , in totum sine odore , calathi similitudine , Autumnno tantum proueniens , tanta coloris pulchritudine , vt cæruleum ipsum , quod imitatur , prouocet : in pratis post ætatem emicat ; Autumnalem Violam nominant . Videtur eadem à Valerio Cordo Pneumonanthæ nuncupata , quam Germanicè *Lungen blume* dici refert .

Q V A L I T A T E autem hæc Viola calida est , Gentianæ , cuius species nonnullis videtur , facultate quodammodo similis , multo tamen imbecillior . Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos , & ad virulentorum animalium morsus & ictus .

DE CAMPANVLA. CAP. X.

CAMPANVLÆ duæ sunt : vna hortensis maior , altera syluestris minor .

HORTENSIS multa è radicibus terræ proxima promit folia , oblonga , angusta , viroris saturi , inter quæ caules assurgunt striati , bicubitales , tricubitales , aut subinde altiores , circa quos folia similia , & flores ad superiores partes , in singulis pediculis singuli , maiores & patētiores quàm Rapunculi , campanulis aut tintinnabulis similes , colore vt pluri-

plurimum carulei, non raro candidi, in quibus & candida aliquot stamina: floribus succedunt capitula, Rapunculi capitibus forma quidem satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum: radices candidae, tenues, fibrosae.

- 2 SYLVESTRIS hortensi exceptis primis folijs similis est, sed tamen omnino minor: prima & terra proxima folia lata sunt & pauca, Viola nigra folijs satis similia, attamen non tam magna: reliqua vero oblonga & angusta; flores similes carulei, saepe Rapunculi floribus maiores: radices tenues.

UTRAQUE lacti similem succum praebet, cauliculis & folijs vulneratis, copiosiore tamen sylvestris: flores utriusque nondum completi quinqueangulares quoque sunt, & patentes in quinque similiter angulos exeunt, sicuti sylvestrium Raporum; quorum haec ea de causa species putantur, tametsi radices exiguae & quae edules non habeantur. Prior in hortis seritur: altera passim in Belgio iuxta aruorum & agrorum incultos margines nascitur. Florent Iunio, Julio & Augusto mensibus.

VULGO Campanulas nuncupant, & priorem quidem plerique Belvedere nuncupant: sed Italis Belvedere, Graecorum est Osyris, cum qua Campanula nihil habet similitudinis. Matthiolus hanc eandem hortensem campanulam Phyteuma esse existimat: at nobis Campanula Iasionae similior videtur. Phyteuma vero esse Antirrhini sylvestris species, de qua inferius suo loco. Ait etenim Theophrastus ἰασιώνης florem vnico folio constare, similitudinem autem plurium ostendere, quae tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certe huius Campanula flos est, & omnium similiter Raporum sylvestrium (excepto generis sexti) quae tamen ea de causa Iasionae esse affir-

affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionem lac ait habere copiosum, quod solæ Campanulæ præcipuè fundunt. Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionem existimet, quod Plinius olus esse Iasionem scribat sylvestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est omnis herba edulis, & Campanula olus est, cum eam edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde radices, atque ea de causa citissimè vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem verò hortensis non rarò candidum esse scripsimus; sylvestris verò & talem alicubi reperiri posse quis negauerit? Constat etenim pro locorum & regionum varietate & florum colores & non rarò stirpium ipsarum figuras aliquo modo immutari. Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. Iasior
vbi de florum agit differentijs: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium, neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa. De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus sylvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

PRÆTER verò duas has campanulas, & tertia quædam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdum patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem contrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuissimæ sunt. In agris frumentarijs, inter segetes exit, fertili & fœcundo solo: Iunio & Iulio floret. Anonymos

nostris est herba ; non esse Onobrychim , quod quandoque suspicati fuimus , satis constat . Campanularum videtur esse species , non tamen Iasiones , cum lac nullum vulnerata fundat .

FACULTATEM autem Campanula cōpertam nullam habent , cum nullius in medicina sint vsus .

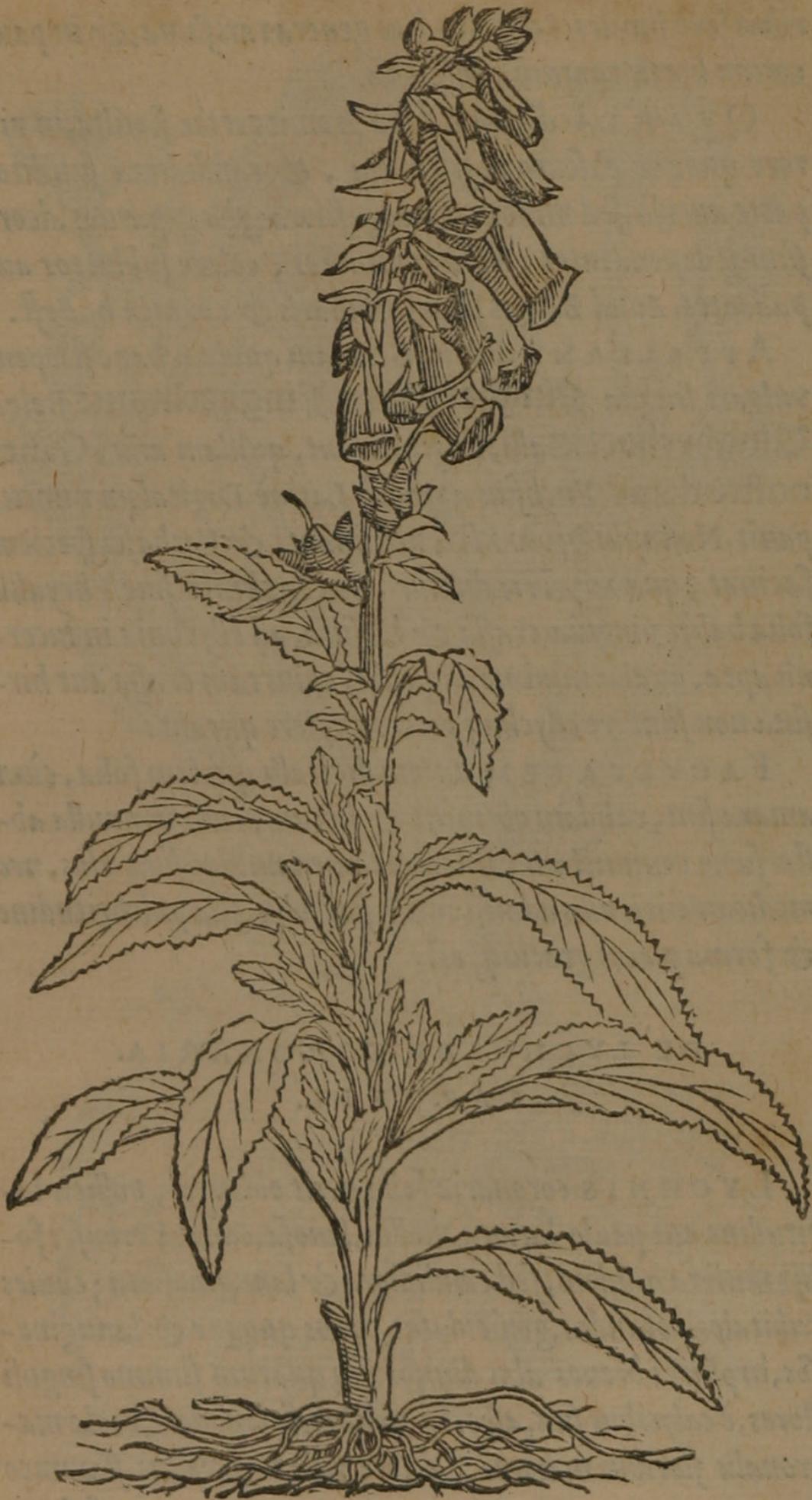
DE DIGITALI. CAP. XI.

DIGITALIVM plures sunt species , non modò florum colore , sed & foliorum forma dissidentes .

VVLGATISSIMA purpurei floris est , cui longa lata per ambitum crenata , dilutè virentia folia , Verbasci quodammodo similia , minora tamen minusq³ lanuginosa ; caulis recens rotundus , à medio sursum versus compluribus floribus grauidus , non alternatim , aut orbiculatim , sed ab vno caulis latere supra inuicem , aut vt Græci aiunt , ἐπ' ἀλλήλων dispositis , deorsum versus dependentibus , forma oblongis , intus cauis dactylotheccis propemodum similibus , colore ex rubore purpureis , punctis quibusdam candidis intercursantibus ; quos rotunda sequuntur vascula , in quibus semen exiguum : radices multæ tenues fibræ sunt . Plerisque Germaniæ & Belgij locis saxosis & umbrosis , in montium conuallibus , & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ sunt , sponte exit : transfertur etiam in hortos .

2 ALTERA Digitalis , priori folijs similis est , longioribus tamen ac latioribus : flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt , colore verò candidi .

3 TERTIA , folia habet angustiora , venosa , glabra , saturato virore nigricantia , auersa tamen parte candidiora , per ambitum nonnihil serrata : flores huic lutei , forma prioribus

ribus ferè similes. Sunt duo hæc genera rarissima, & in paucorum hortis tantum conspicua.

- 4 QVARTA digitalis folia promit tertiæ similia, in virore quoque obscuro nigricantia, & candidiora similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, verum minores, colore subluteos aut pallentes. Apud Belgas satis familiaris & cognita hæc est.

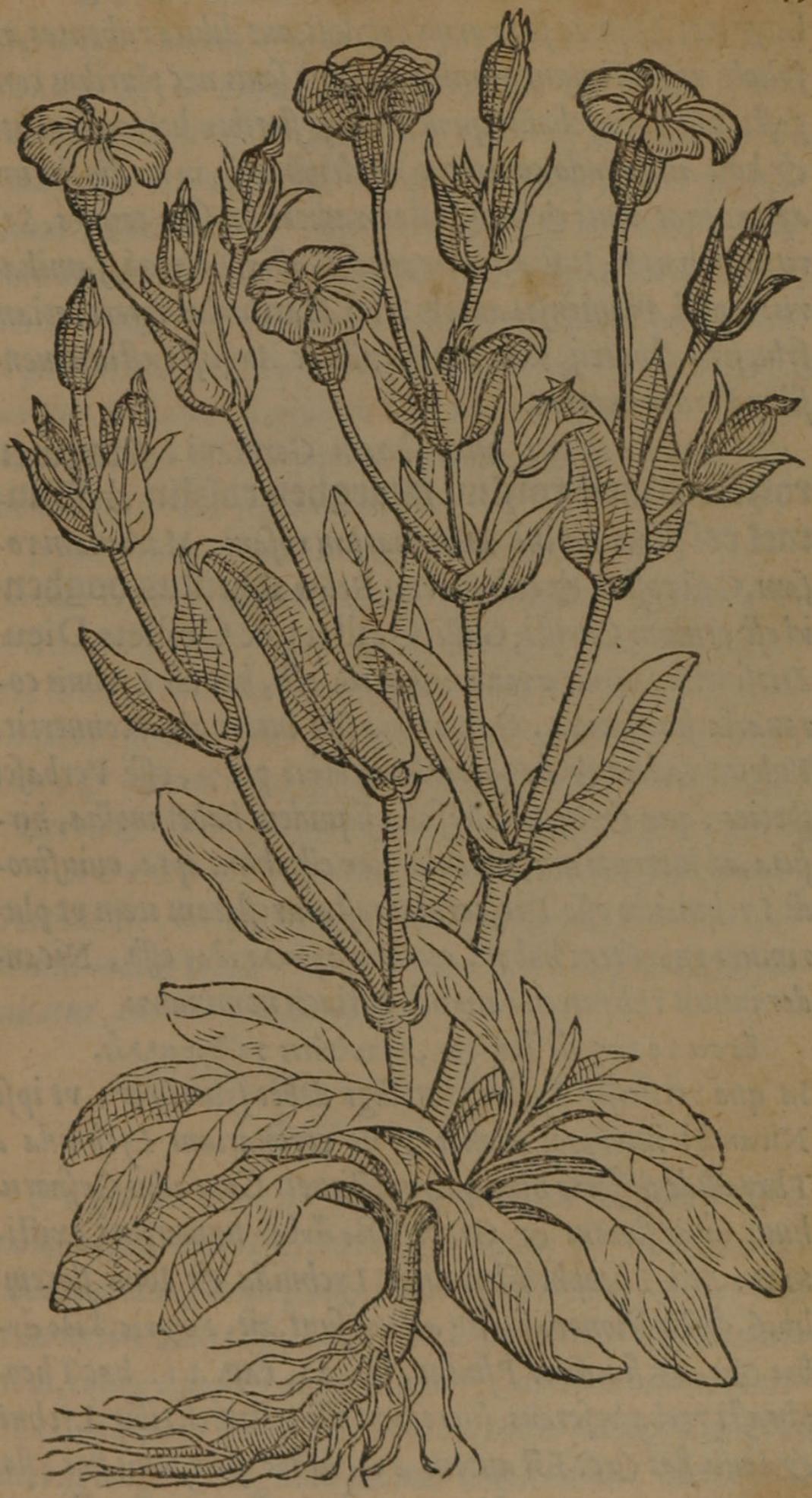
APPELLANT autem Germani quidem hanc stirpem vulgari lingua *Fingherbut* & *Fingherkraut*: Belgæ *Wingherhoet*: Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants nostre dame*: Fuchsius appositè Latinè *Digitalem* nuncupauit. Nonnulli *Ἐρυαλλίδα* nominant, & *Verbasci* speciem faciunt, quæ *λυχνίτις* dicitur. Sed *Lychnitis* siue *Thryallis* folia habet pingua, crassa & hirsuta, ad *ellychnia* in lucernis apta, qualia minimè digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta non sunt, vt *ellychnij* vicem explere queant.

FACULTATEM autem digitalis quidem folia, cum amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla abstersione coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamentis vllis admiscuntur: flos solus, sola pulchritudine & forma placet gratusq; est.

DE LYCHNIDE CORONARIA.

CAP. XII.

LYCHNIS coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulo latiora, mollia, lanosa, cana, *Verbasci* folijs minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora; caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoque & lanuginosos, in plures breues alas diuisos; in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, *Violæ matronalis* floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgen-

fulgentes, subinde sed rarius candidi, aut dilute rubentes, ex foliulis vt plurimum quinis, rarissime senis nec pluribus congesti; nisi floris foliulis (quod vt alijs floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues. Seritur in hortis; Italiae, Germaniae, Galliae, Belgioq; familiaris: Apud Ananienses autem, vt Matthiolus refert, etiam syluestris, sponteq; exit. Iunio, Iulio ac Augusto aestiuis mensibus florum exortus.

NOMINANT hunc florem Germani, *Frauwē rosclin/ Mariē rosclin/ Marghen rosclin/ & Himmel rosclin*: Latine *Dominarum rosam, Marianam rosam, Celi rosam & celi florem*; Belgae *Christus ooghen/ id est oculum Christi*; Galli, *Oeillets, & Oeillets Dieu*. Dioscoridi *λυχνίς στεφανωματικὴ* est, hoc est *Lychnis coronaria, siue satiua*. *Gaza λυχνίδα* lucernulam conuertit. Videtur eadem & *λυχνίτις ἢ λυχνίτις* per γ, esse *Verbasci species*, qua & *Ἰθυαλλίς*: folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue *ellychnia* apta, cuiusmodi *Lychnitidis* esse Dioscorides testatur: florem item vt plurimum rubentem habet, qualem *Ἰθυαλλίδος* esse, Nicander innuit rubentem eam in *Theriakis* nominans:

ὅσσα τε λυχνίς ἐνεργεῖν, ἐρευθήεις τε Ἰθυαλλίς.

In quo versiculo *Lychnis* intelligi debet syluestris, vt ipse Nicandri interpretes monet, ne coronariam *Lychnida* à *Thryallide* differre hinc quis existimet. Conradus Gesnerus hunc *Iouis florem* & Græcè *Διὸς ἄνθος* nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter *Lychnida* & *Iouis florem*, *Διὸς ἄνθος* lib. 6. distinctionem facit; aestiua sunt, ait, *λυχνίς, Διὸς ἄνθος* & c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis aestiui, scribit, *Lychnis & Iouis flos* & c. Est autem *Διὸς ἄνθος* siue *Iouis flos*, flos aestiuus,

estiuus, coronarius, absque odore; cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosa Græca. Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis provenire, nec unquam excedere quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Porro Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata; dicitur etenim & ἀθάνατος, quasi immortalis, quòd diuturnè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκυλόνιον, βαλλάριον siue Bellaria, γερανοπόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμβιον; & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc senario meminit:

Nunc veniat quamvis oculis inimica Corymbe.

Corymbe.

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorū aciem obtundit. Iam & Lychnis hæc ταύριον dicitur: alia tamē, idem Ruellius ait, quæ Taura siue Tora vulgo nominatur, flore ceruleo, folio rotundo, radice Polypodij hirsuta, & vermis nigri effigie; venenosa herba. Nominatur præterea & σκῆπτρον, itē μαλόιον, & Latinè Genicularis.

Tora.

FACULTATE autem Lychnidis coronariæ semen, Galenus ait, calidum est secundo quodammodo ordine, & siccum eodem modo: cum vino potum, à Scorpione ictis auxiliatur, auctore Dioscoride.

DE LYCHNIDE SYLVESTRI.

CAP. XIII.

SYLVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, folijsq; mollibus, Coronariæ Lychnidi satis similis est; minus tamen cana, aut lanuginosa; folijs item angustioribus, & caulibus tenerioribus, pluresq; alas facientibus; floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubētibus; calycibus tamen maioribus, in quibus semen paruum rotundum subnigricans; radicibus longis & digitalis subinde crassitudinis. Iuxta prætorum,

torum, aruorumq₃ margines, & alibi sua sponte exit; transfertur etiam in hortos, in quibus quandoq₃ florū foliola multiplicat. Plurima aestatis parte, & in Autumnū vsq₃ floret.

NOSTRI Henettekens appellant: Germani etiam **Margen rosclin** / & wilde **Margen rosclin**: item **Lüdweyck** & **widerstosz**: Galli **Ocillets sauvages**: Grecis **λυχνίς ἄγρια**: Latinis *Lychnis sylvestris* dicitur.

SUNT tamen & aliæ sylvestres appellatae & cognominatae *Lychnides*, huic haud similes. Sylvestris etenim *Lychnis Antirrhinum* quoque auctore Dioscoride: & similiter *Leontopetalon* Apuleio teste appellatur.

SUNT verò huic *Lychnidi* & aliæ quoq₃ quaedam nomenclaturæ, vt: **τραγόνατον**, **ἀτόκιον**, **ἱερακοπόδιον**, **λαμπάς**, & apud Romanos *Intybum agreste*, quæ inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique *Saponariam* hanc nuncupant, est tamē & alia *Saponaria*, de qua inferius. Nonnullis etiam *Ocimastrum* esse videtur; at **ὠκιμοειδές** siue *ocimastrum*, *Ocimo* folijs simile est, ramosq₃ habet breues dodrantaes modò, radicemq₃ tenuem & superuacuam. *Lychnis* verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga *Ocimo* nullatenus similia, & radices longas crassasq₃, quæ manifestam contradictionem, & euiden-tem huius cum *Ocimastro* differentiam ostendunt.

CÆTERVM *Lychnidis* sylvestris semen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad ledendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.

DE NIGELLASTRO. CAP. XIII.

NIGELLASTRVM folijs est oblongis, angustis, acuminatis, culmo cubito altiore, rotundo; vtrisque hirsutis
& pi-

NIGELLASTRUM.

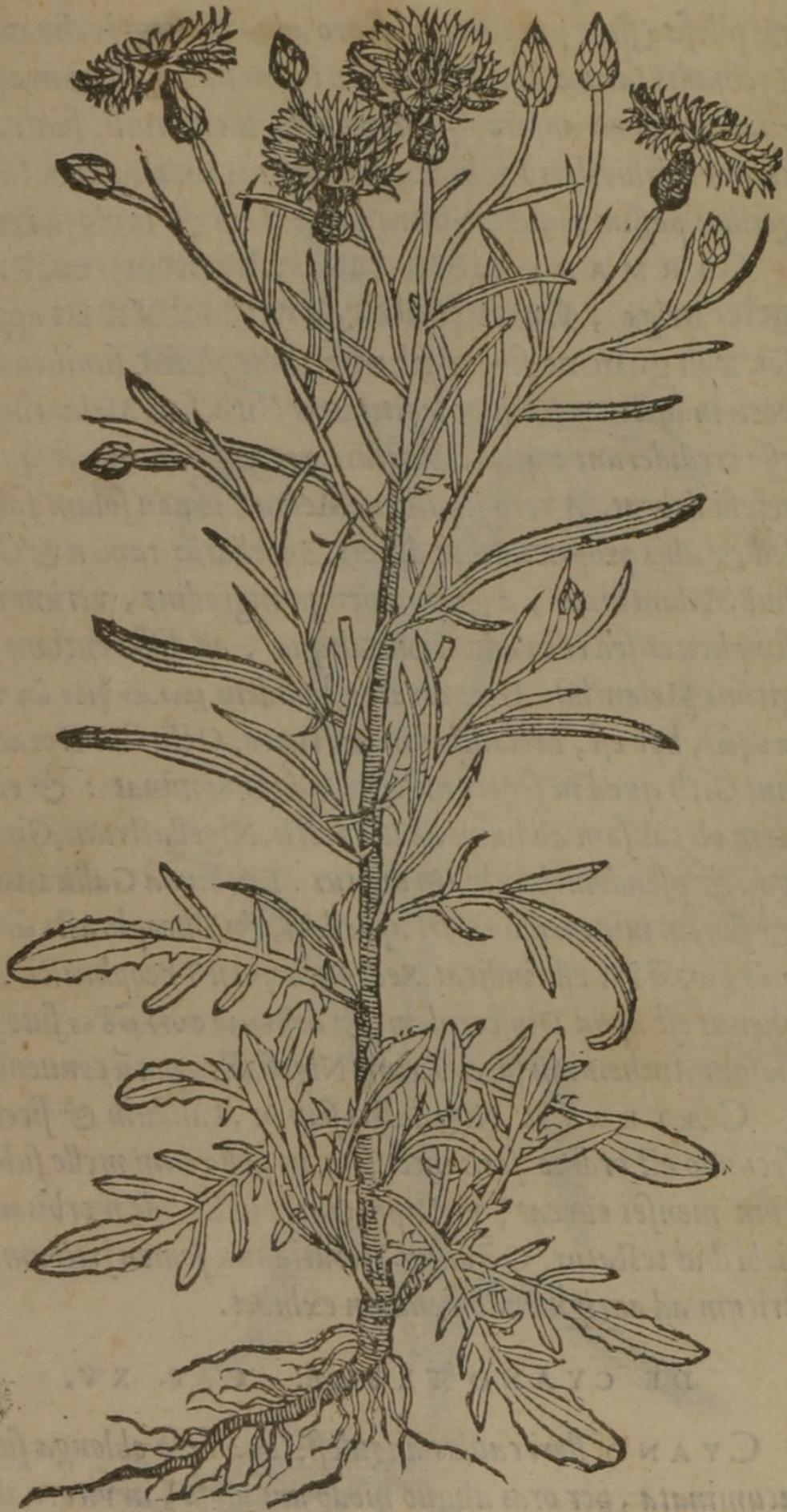
& pilosis; flore purpureo obscuro ad puniceum inclinante, Lychnidis sativæ simili sed minori; semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis, siue calycibus vti sylvestris Lychnidis continetur; radice tenui. In segetibus passim provenit; intra quas Maio & Junio floret.

GERMANI, radeu/ ratten/ kornros/ kornuegele/ Belgæ, Cozenroosen & negelbloemen appellāt: Itali githone siue gitthone. Vnde pleriq; similitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse notius est quam refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solum folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthium, à seminis nempe nigredine, verum non simpliciter sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν, hoc est, Melanthium ex tritico. Octavius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis nielle & florem micaucalū refert appellari, & Theophrasti ἀνθεμον συλλῶδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscoridem, & ἀνθεμον συλλῶδες siue foliosum Anthemidis species, cum Nigellastro parū conueniēs.

CÆTERVM Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pessa cum melle subditum menses euocat; vt Hippocrates in lib. de morbis muliebribus testatur. Octavius Horatianus, semen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

DE CYANO FLORE. CAP. XV.

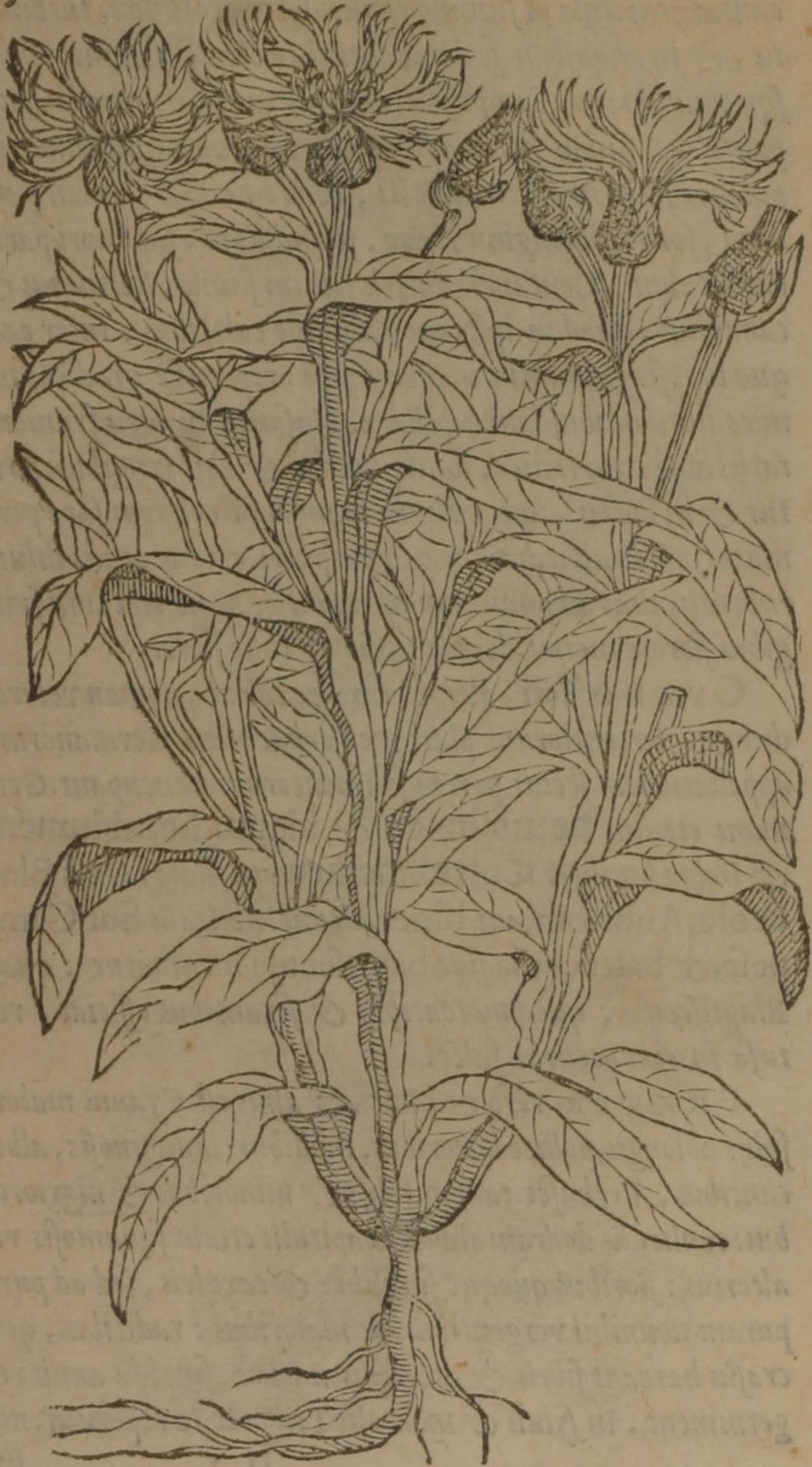
CYANO flori caules angulosi; folia verò oblonga sunt, acuminata, per oras aliquo modo angulosa, in virore albican-
D cantia;

cantia; capitula in summo cauliculorum rotunda, turbinata, & in angustius se contrahentia ex multis paruis veluti squamis sibi inuicē impositis, conis alicuius parui modo composita; è quibus flores erumpunt ex multis quasi simbris pulchra serie in orbem digesti, colore cærulei; semen paruum, forma oblongum, læue, splendidum, superiori parte barbatulum, Centauri maioris semini simile, sed minus & candidius, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ. Nascitur in agris frumentarijs, vnà cum tritico, secali, hordeo & alijs frugibus: feritur & in hortis, qui cultura mangonio colorem saepe permutat, modò albicantis, modò purpurei, & eius, aliàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis. Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

CYANO flori, ab ipso cæruleo colore, nomen veteres dedere. Recentiorum plerique Vernaculam Germanorum appellationem secuti, florem frumentorum nuncupant. Germani etenim **Kornblumen** & **blauw Kornblumen**: & Belgæ similiter **Cozenbloemen** appellant. Galli **Blauéole**, **Aubifoin**, aut **bluet**, dicunt. Ab Italis **fior Campese**, & **battifecula** siue **baptifecula** nominatur: quasi **Blaptifecula**, quòd metentibus & secantibus officiat, retusa in eius occurso falce.

PRÆTER verò & hunc, & alius est **Cyanus maior**, & folijs oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, **Verbasci** tamen folijs & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoque similibus & cæruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hæreant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent. In syluis & montosis Trago teste reperitur: no-

stri in hortis serunt. Aestate floret. Germani *wald korn-blumen* appellant.

CYANVS maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superius scripsimus, flore rubet.

PORRO facultates horum florum, nondum satis comperta sunt; cum nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiae, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod à plerisque ei ascribitur.

DE FLORE REGIO. CAP. XVI.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni folijs maiora, è virore nigricantia: & ad superiores eorundem partes, flores pulchri, ordine & spicatim digesti, quibus à tergo paruum veluti corniculum, angustum & acuminatum veterum calcaris similitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut caerulei: siliquæ inde oblongæ, rotundæ, subnigræ; in quibus semen angulosum & nigrum. In hortis & colitur & singulis annis feritur.

EXIT etiam in agris frumentarijs, lætiori solo, syluestris: qui folijs, floribus, siliquis, semine, satiuo similis, humilior tamen; in singulis etiam ramulis flores pauciores, & colore tantum caeruleo.

FLORET vterque æstiuis mensibus; & diutissimè hortensis.

APPELLATUR à Germanis *Bitter sporn*: à nostris *Widder sporen*/ hoc est, equitis calcar, & Italicè *Sperone de caualliere*: à Gallis *pied d'alouette*, id est,

Pes Alaudæ: Latine flos equestris, & flos regius: à nonnullis *Consolida Regalis*, qui hanc stirpem inter consolidas appellatas referunt. *Valerius Cordus* *calcatrippam* nominat: sed *Ioannes Ruellius* *calcatrepam* siue *chaucetrepam*, in spinosarum stirpium numero censet. Videtur etiam esse *Delphinium*, cuius apud *Dioscoridem* lib. 3. descriptio occurrit, cum quo conuenire potest, si τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, sed ad flores contrahatur. Quo modo in vetustis quibusdam exemplaribus legi, memini me olim audiuisse ex *Gerardo à Veltvvjck* *Caroli V. Imp.* apud *Turcorum Imp.* legati, qui sibi *Constantinopoli* visum exemplar referebat, quod *Delphinio*, non folia, sed flores *Delphinorum* specie esse, haberet. Quæ lectio si vera est, *florem Regium*, *Delphinium* esse satis euidenter commonstrat. Nam flores quidem & potissimum prius quàm completi sunt, speciem quandam ac similitudinem eorum *Delphinorum* exhibent, quos *recurua*, *repanda*q₃ *figura*, *veteres picturae*, & *nobilium aliquot familiarum auita insignia*, exprimunt: qua etiam imagine *caelestis Delphin* representatur. Neque refert quòd spurium aut adulterinum de *Delphinio* caput existimetur, tametsi enim alterius cuiusdam & non *Dioscoridis* sit; est alicuius tamen veterum, ex quo *Dioscoridis* libris accessit.

DESCRIBITVR autem *Delphinium* his verbis: *Delphiniū.*
 Δελφίνιον κλώνας ἀνίησι δισπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ
 μιᾶς ῥίζας, περιὸς φύλλαρια ἐπισχισμένα, λεπτὰ ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται, ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοίῳ ἐμπόρφυρον. σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρω ἐμφερές. Deinde inferius & alterū *Delphinium*. Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερές τῷ ᾧ ἄνω . τῆς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχυρότερον πολλῶν. Quorum verborū hic est sensus: *Delphinium* surculos emittit duorum dodrantum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, *Delphini*

specie : vnde & nomen accepit : flos similis Leucoio purpureus : semen in siliquis milio proximum . Delphinium alterum, etiam ipsum simile superiori, sed folijs & ramis gracilius multo.

HARVM duarum descriptionum prior, voce *δελφινοειδῆ* ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet. Delphinium surculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores : circa quos folia fissa, tenuia, oblonga flos similis Leucoio, purpureus, Delphini specie ; vnde & nomen accepit : semen in siliquis milio proximum.

ATQVE hoc modo descriptione se habente erit sativus flos Regius similis primo Delphinio: syluestris verò secundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, sed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt *διάχυσις*, *διάχυτος*, *παράλυσις*, *κάμαρος*, *υάκινθος*, *νήριον*, *υηρειάδειον*, *σώσανδρον*, *κρόνιον* : & apud Latinos, Bucinus siue Bucinum, & Bucinus minor.

SED vt ad florem regium reuertamur, non desunt, qui & ipsum Cuminum syluestre alterum Dioscoridis esse velint, quæ Matthioli est sententia, & veritati multum consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum quæ plurimum habet. Est etenim folijs tenuibus, satiuo cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit : semen deinde Melanthij profert : quale syluestre Cuminum alterum esse Dioscorides tradidit ; ipsum his verbis delineans. ἔστι κὺ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερές τῶ ἡμέρω, ἐξ ἑκάστου δ' ἀνδρὸς ἀφίνσι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὁμοιον μελανθίῳ, id est, Est & alterum genus syluestris Cumini, satiuo simile, ex singulis floribus cornicula sublimia proferens, in quibus semen Melanthio simile.

Cuminum
syluestre
alterum.

ET esse potest, vt idem sit Cuminum syluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata. Crebrò siquidem eadem stirpes, alijs nominibus, à diuersis scriptoribus appellantur.

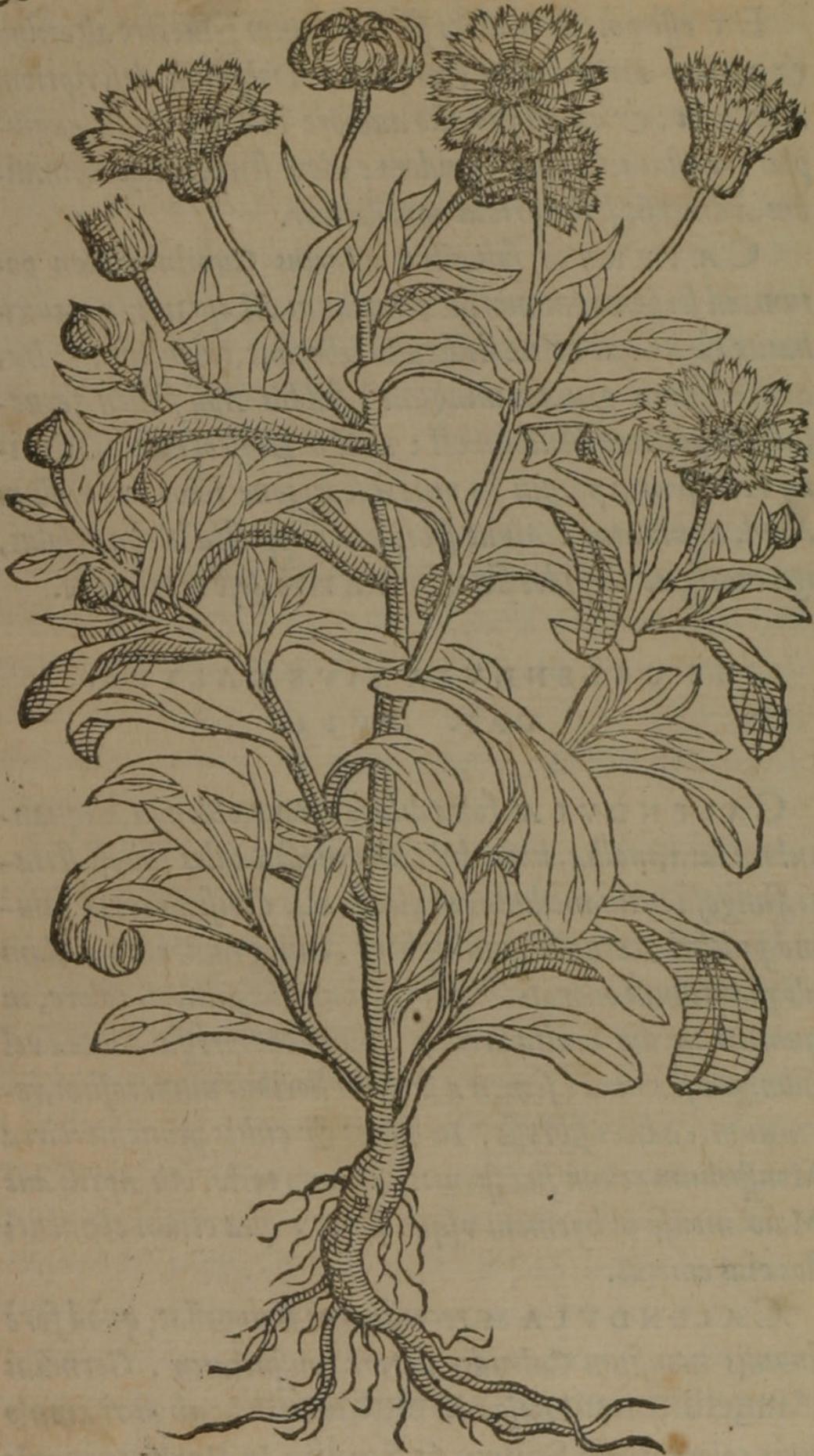
CÆTERVM syluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & ijs, qui vrine stillicidio laborant, calculosis, & his, qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosq; ac torpidos fieri; semota verò, sese recolligere.

DE CALENDVLA SIVE CALTHA.

CAP. XVII.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulum lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules foliosi, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulum odorati, diluti croci auriue purioris colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subnigra stamina; semen à singulis floribus numerosum, recuruum: radices fibrosæ. In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam suæ spontis, Gesnero teste. Ab Aprili aut Maio mense in hyemem vsque floret: qua etiam clementi flos eius emicat.

CALENDVLAM recentior ætas appellat; quòd ferè singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani *Kingelblumen*: Belgæ *Boutbloemen* ab auri emulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulsie*. In Hetruria, inquit

Matthiolus, Fior rancio. Sunt qui Solsequium vocitent; quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multo etiam minus Scorpioides, ut plerique temere crediderunt: sed veterum potius est Caltha. Vergilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Vergilius quidem in Georgicis ægloga secunda, sic scribens:

Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

PLINIVS autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauitate odoratam esse ait. qualis in totum Calendula est, quæ ut diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

CÆTERVM facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine; præsertim resiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere, & aduersus pestilentes febres, quocunque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

HERBÆ autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

EST verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Ges²nero cognominata; folijs plantaginis, radice acri & aromatica; flore Calthæ aureo: nascitur copiose in summis Alpijs pratis.

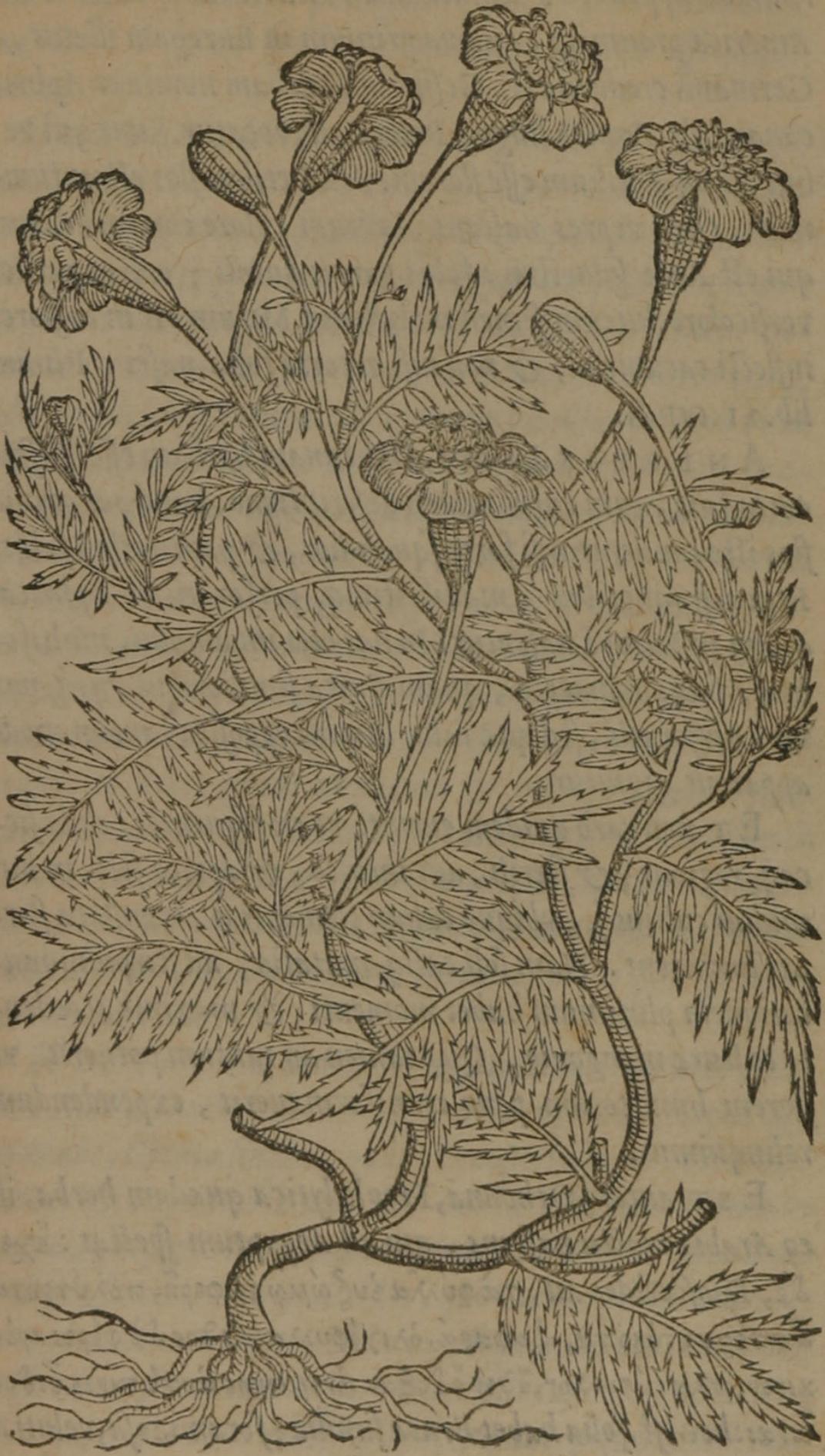
Caltha Alpina.

DE FLORE APHRICANO.
CAP. XVIII.

INTER *Calthas* numerandus etiam videtur flos cognomento *Aphricanus*. Huius duæ sunt species; vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratis: altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitus assurgens.

FOLIA utrique sunt secundum caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis, coniuncta; tanacetii folijs propemodum similia; quæ cribri modo, soli aut lumini opposita, perforata cernuntur: flores in summis ramorum surculis ex longis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferius luteis, superiori verò parte in fuluo rubentibus, & obscure rubens villosum holosericum æmulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibræ. Est utraque species, cum folijs, tum floribus grauitè odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentius, subinde multiplicantur; quorum foliola ab utraque parte vt plurimum lutea. Apud Belgas, Germanos & alibi, in hortis colitur, & singulis annis seritur. In Aphrica plerisque locis sponte prouenit: vnde primum in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Roma. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & *Aphricano* aut *Tunetensi* cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

BRABANTI Flandriq; vulgo *Thunis bloemen* nuncupant. Germani *Indianisch blumen* & *Indianisch negelin* id est, florem aut caryophyllum Indicum: vnde & Gallis *Oeilletz d'Inde*. *Cordus Tanacetum Peruvianum*

Petilius
flos.

ruuianū appellat : à similitudine videlicet tanaceti & Peru
Americæ prouincia , ex qua primum in Europam illatus , à
Germanis creditus est . Gesnerus Caltham nominat Aphri-
canam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui ve-
lint Plinij Petilium esse florem. Sed Petilius flos est autum-
nalis , circa vepres nascens , tantum colore commendatus,
qui est Rosæ sylvestris : folijs paruis quinis ; calyce paruo,
versicolore, luteum semen includente. Mirum est in eo flore,
inflecti cacumen , & non nisi retorto folia nasci . Plinius
lib. 21. cap. 8.

ANDREAS Lacuna, Othounam herbam esse, suspi-
catus fuit , cum cuius tamen descriptione, haud per omnia
flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus folijs,
Erucæ similioribus , manifestiusq; perforatis in Aphrica,
quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplius, multifo-
lius , folijs Tanaceto , quàm Erucæ similioribus , ijsq; non
verè perforatis , sed quæ talia lumini opposita tantummodo
apparent, gignitur.

ET non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida sic-
caq; regione ; & sterili, aut inculto, & aprico solo, in hu-
midius cultiusq; , vbique calum clementius , translata stir-
pes luxurient . Nam soli caliq; mutatio , ad stirpium mu-
tationem plurimum habet momenti ; & maximè acceden-
te cultura mangonio . Quæ tamen an tantum potuerit , vt
florem hunc totum penè transformauerit , expendendum
relinquimus.

Othonna.

EST autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in
eo Arabia tractu nascens , qui ad Aegyptum spectat : ἔχει
δὲ, Dioscorides ait, τὰ φύλλα ἐν ὠμῶ ἐμπερῆ, πολύτριτα
ὡσπερ σπιτόκοπα, ψαφασά, ὀλιγόφυλλα. ἀνθος δὲ φέρει κρό-
κινον, πλατύφυλλον, ὃθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος
εἶναι: hoc est, folia habet Erucæ similia ; foraminosa, veluti à
tineis

tineis erosa : squalida : paucifolia : florem fert crocinum ,
latifolium : quare quidam Anemones speciem esse puta-
uerunt.

G A L E N U S lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycopersii ^{Lycoper-}
cuiusdam herbæ meminit , cuius succum Centurio quidam ^{fium.}
ex Barbarica circa Aegyptū regione comportauerat , odore
adeò graui, adeoq; inamæno, vt ne gustare quidem ipse au-
sus fuerit Galenus, sed lethalem esse conijceret: vtebatur au-
tem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores : atq;
ipsis etiam laborantibus refrigerandi facultate pollere visus
est. Est autem, Galenus ait, colore subflauo : odore tam gra-
ui, quàm Cicutæ : nisi quòd leuem quandam instar aroma-
tum odoris adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua succus
hic exprimitur, Lycopersium esse dicebat. Quali autem præ-
terea sit forma, Galenus non addidit: ideoq; etiam an Lyco-
persium flos Aphricanus sit, definiri absolutè non potest. Vi-
detur tamen illi, si non idem, simillimus. folia etenim, &
præsertim flores graui admodum & ingrato prædita sunt
odore : qualitateq; venenosa, Cicutæ proxima. Cuiusmodi
autem eius expressus & resiccatus succus, nondum quidem
obseruasse nos confitemur : verosimile tamen est, ex floribus
haud alterius, quàm flauī aut sublutei coloris, & graueo-
lentem futurum.

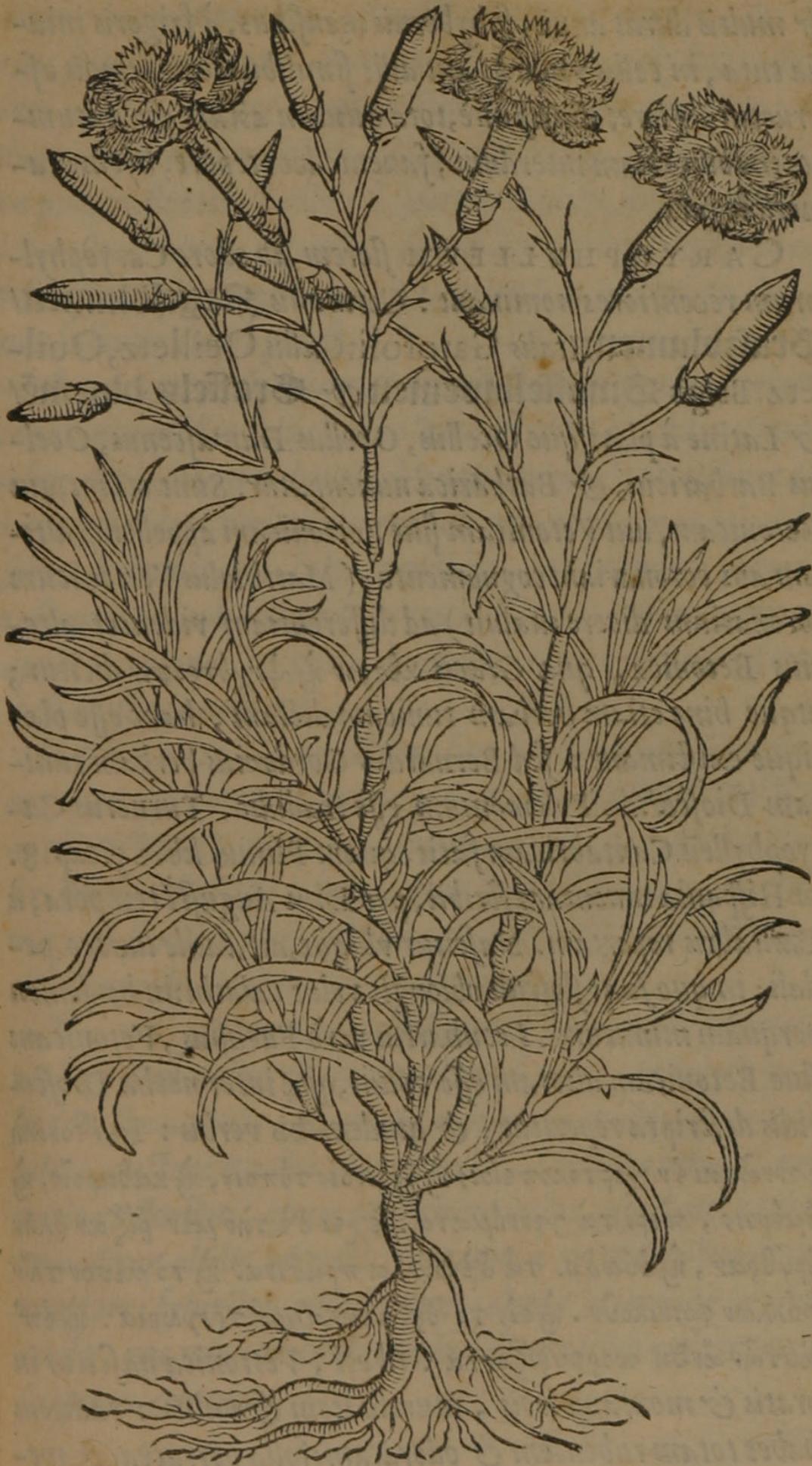
V E N E N O S A autem & refrigerandi potentia, flo-
rem Aphricanum donatum esse, odor ingratus, caput ag-
grauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersii succo, ostendit:
deinde & experimētis nonnullis constat. Memini etenim in
puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me
vidisse; sicuti crebro ijs accidit, qui Cicutæ fistulis ludentes
aut modulantes, intra labia eas aliquandiu continuerunt.
Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim
dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulo post mortua fuit.

Mures quoque qui semen arrosant, mortui feruntur re-
 perti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbæ
 facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc
 Tanaceti vel Arthemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem
 fore autumant.

DE CARYOPHYLLEIS FLORI-
 BVS. CAP. XIX.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem
 sunt complures, armerijs nuncupatis in horum numero re-
 positus; ijs autem relictis duæ præcipuè: vna maior, alte-
 ra minor.

MAIORI caules læues teretes, cubitales sunt aut al-
 tiores, geniculati: folia è singulis geniculis bina, oblonga,
 dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi cæsia:
 flores speciosi, ex longis, teretibus, denticulatis calycibus, &
 è senis vt plurimum, qui simplices sunt; ex pluribus verò
 multiplices, ijsq; lentè simbriatis commissi; odore admodum
 suauis & odoratos Indicos caryophyllos referentes; colore
 aliàs in diluta purpura, aliàs in saturata rubentes, subinde
 candidi aut ex candido purpurascens, interdum versico-
 lores; in quorū medio staminei emicant gemini apices can-
 didi: semen in vasculis oblongis paruum & nigrum: radices
 fibrosæ. Habentur in hortis; sed speciosissimi ferè in fictili-
 bus vasis. Seruntur frequentius auulsis exiguis cum folijs
 surculis; seminibus rarius. Nam è semine nati, ad agrestem
 naturam redeunt, floresq; minores, minusq; odorati, &
 simplices; etiam si prius multiplices, redduntur. Adiguntur
 subinde surculis cum plantantur fissis Caryophylli; quo illo-
 rum odorem flores alliciant, & iucundam eorum suauita-
 tem naribus abundantius repræsentent. Viuax est planta,
 & multis

& multis durat annis, si hybernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis tepidis asseruetur. Floret diutissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hyeme tamen si rigida.

CARYOPHYLLEVM florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis *Regelblumen/ Braszblumen*: Italis *Garofoli*: Gallis *Oeilletz, Ouilletz*. Belgis *Binoffelbloemen & Broffels bloemē* & Latinè à plerisque *Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica* nuncupatur. Sunt etiam, qui *Betonicam, aut Vetonicam* siue *Vettonicam* appellant, altillem aut coronariam cognomento; (Matthiolus *Vettonicum coronarium* dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius *Betonice*, quæ Græcis κέσρον ἢ ψιχότροφον dicitur; atque hinc etiam herbam tunicam dictam, hanc esse plerique existimant: sed Bernardus Gordonius herbam tunicam Dioscoridis *Polemonium* esse tradidit. Turnerus *Caryophyllèū Cantabricam* facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à

Cantabrica Cantabris repertam. Nascitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Leonhartus verò Fuchsius, *Vetonicam* siue *Betonicam* alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis

Vettonica altera. *descripta* reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπέοις ἢ ὄρεινοῖς τόποις, ἢ καθαροῖς, ἢ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ρίζαν ὄλην ἐρυθρὰν, ἢ εὐώδη. τὰ δὲ φύλλα πράσινα. ἢ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν. ἢ εἰς τὸ ὄρθοκάλαιμον τριγώνια. ἢ ἐπ' αὐτῶν ἀνθὴ πορφυρίζοντα: id est, *Vettonica* nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium

dium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit; cuius optimum iudicium videtur; nam certè Vettonicæ alteræ, aut Cantabricæ parum flos iste similis est. Mirum creditu, ait, vt tam celebris flos, tamq̃ iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermisus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Rosa non inferior videri potest.

ALTERA & minor Caryophylleorum species, priori tenuibus caulibus folijsq̃ simillima est, vtriusq̃ tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpurascens. Apud Belgas in hortis nascitur; Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert. Aestate flores emicant.

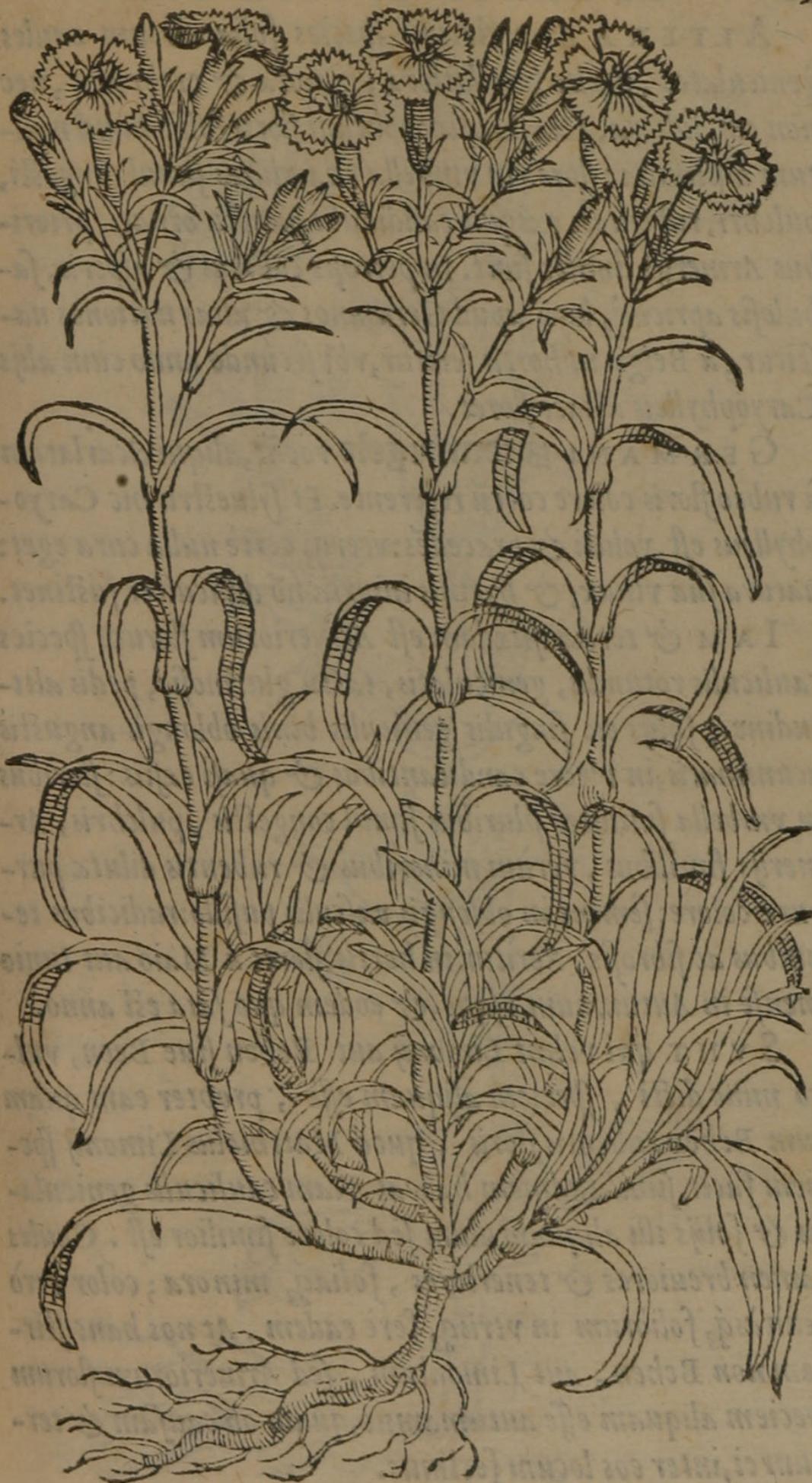
VETTONICAM altilem siue coronariam minorem, aut alteram nonnulli nominant; Germani *Murwillen* aut *Hochmut*; atque hinc etiam à plerisque *superba*: Noster *Bluymkens* à flosculorum folijs fimbriatis & plumarum similitudine dissectis; & *cleyu Binoffien* hoc est, Caryophylleum minorem appellant.

VSVS autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus est, in coronis verò propè nimius; & præsertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modo ex floribus, quam *conseruam* vulgo appellant, verùm & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; syluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitali morbo laborantibus vtilem credi, scriptum reliquit.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt foliorum ipsius stirpis, cum magnitudine, tum colore præcipuè differentes.

¹ PRIMA species cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula ut plurimum rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed aliquantulum, quàm maioris Caryophyllei latiora, colore herbaceo virentia; flosculos in summo cauliculorum paruulos exiguis Caryophylleis persimiles, verum minores, plures simul in quandam veluti umbellam congestos, particulatim ut plurimum prodeuntes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rarissimè candidos. Ornat hic flosculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertum scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaq; aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multo quàm in hortis minor & tenuior. Maturè & Aprili sæpe mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æstatis parte viget.

GALLI Armoires & Armoiries appellant: Ruelius Armeros flores hinc nuncupat: Germani **Donder negele**/felt negele: Belgæ **keykens**/quasi dicas fasciculum. florū etenim fasciculos nostri propria lingua **keykens** nominant. Caryophylleorum florum species quædam syluestris videtur; quam ob causam & à recentiorum quibusdam *Vettonica* agrestis aut syluestris dicitur: nec desunt qui tunicam herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum *Vettonica* altera aut *Polemonio* conuenit.

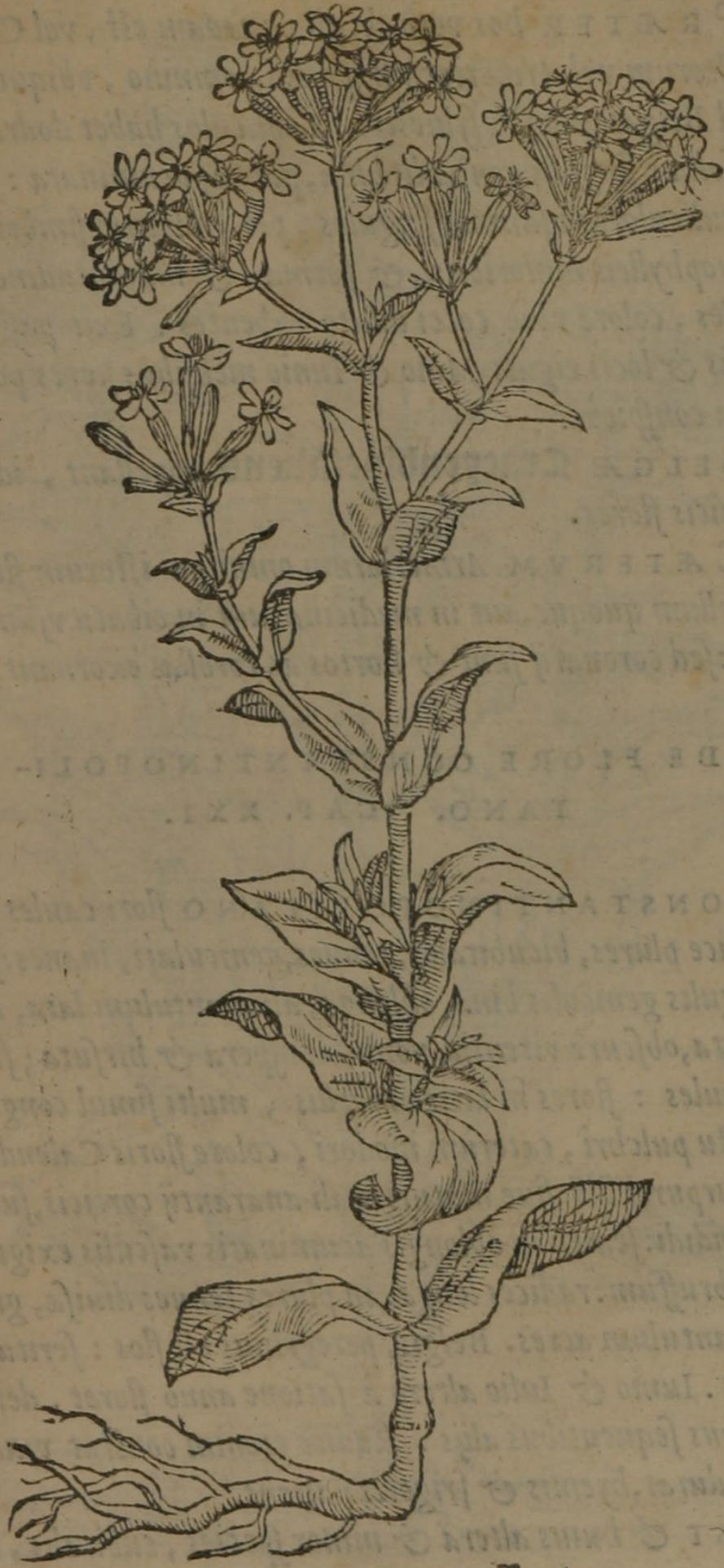

- 2 ALTERA Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multo fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multum diſſimilia: flores in umbella vna plures simul congeſti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs ſimiles ſunt. In petroſis collibus & aſperis, ſabuloſis apricisq₃ locis, apud Germanos & alias nationes naſcitur; à Belgis in hortis ſeritur, vbi ſecundo anno cum alijs Caryophylleis æſtate floret.

GERMANI *Steinnegele* vocāt, aliqui *Scarlatam* à rubeo floris colore coccū referente. Et ſylueſtris hic Caryophylleus eſt, veluti & precedēs: vterq₃ certè nulla cura eget: natura ſua viuax; & hyemis iniuriā nō difficulter ſuſtinet.

- 3 IAM & tertia quædam eſt Armeriorum florum ſpecies cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinoſis, pedis altitudine; folijs ex ſingulis geniculis binis oblongis anguſtis acuminatis, in virore candicantibus & quaſi cæſis: floribus in umbella ſimiliter pluribus ſimul congeſtis, pulchris, Armerijs ſimilibus, verū minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: ſemine in oblongis vaſculis puſillo: radicibus tenuibus ac fibroſis. Seritur in hortis. floret à Maio aut Iunio menſe in Autumnum vſque, & eodem quo ſata eſt anno.

SUNT qui velint *Limonij* aut *Behen* ſiue *Been*, vulgo nunc dicti, ſpeciem aliquam eſſe, propter eam quam cum *Behen* rubentis floris, quod *Matthiolus* *Limonij* ſpeciem facit, ſimilitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulum ſed colore ſimilior eſt. Caules tamen breuioreſ & tenerioreſ, foliaq₃ minora; color verò leuitasq₃ foliorum in vtriſq₃ ferè eadem. At nos hanc ſtirpem non *Behen*, aut *Limonium*, ſed *Armeriorum* florum ſpeciem aliquam eſſe autumamus, quam ob cauſam & tertium ei, inter eos locum fecimus.

4 PRÆTER hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbiq̃ue, & apud Belgas quoque syluestris: cauliculos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma, & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes. Exit passim in pratis & locis riguis. Maio & Iunio mensibus flores potissimum conspicui.

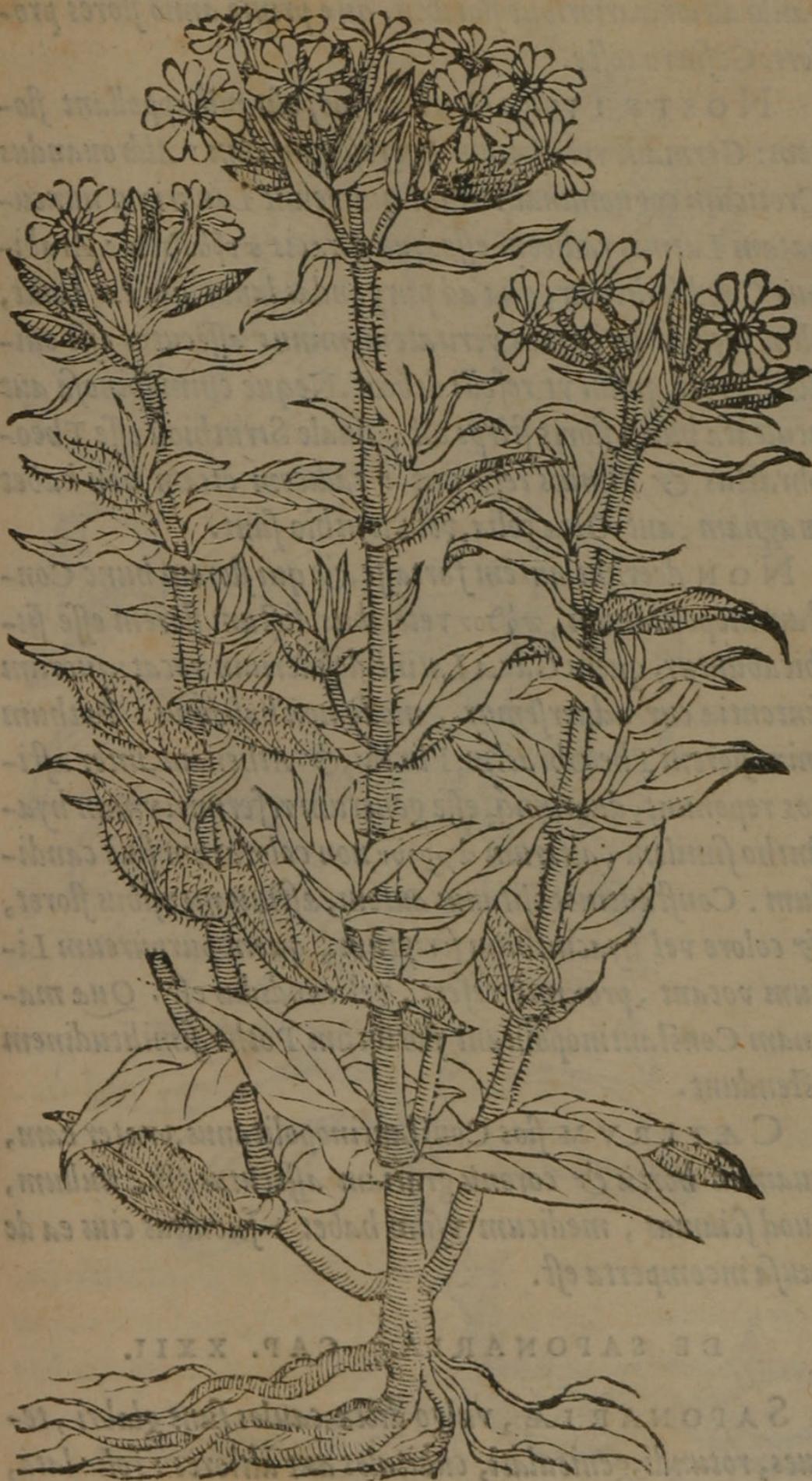
BELGÆ *Traeyenbloemkens* appellant, id est, Cornicis flores.

CÆTERVM Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque, aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt & hortos ac corollas exornant.

DE FLORE CONSTANTINOPOLITANO. CAP. XXI.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules sunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulum lata, acuminata, obscure virentia, nonnihil aspera & hirsuta; sicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, cæterum inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei lilij, siue maturi mali anarantiij corticis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subruffum: radices longæ, in plures tenues diuisæ, gustu aliquantulum acres. Belgis, peregrinus est flos: seritur in hortis. Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci: diuq̃ durat, hyemis & frigoris patiens.

2 EST & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulo

panlo altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

NOSTRI vulgo Constantinopolitanū appellant florem: Germani verò florem Hierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quæ Græcis *στρόδιον*: Arabibus *Condifi* dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim utebantur; quos veritatem minus assecutos esse evidentius est, quàm vt refelli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale *Struthion* esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam; aut Oleæ folia, vti *Struthio* sunt.

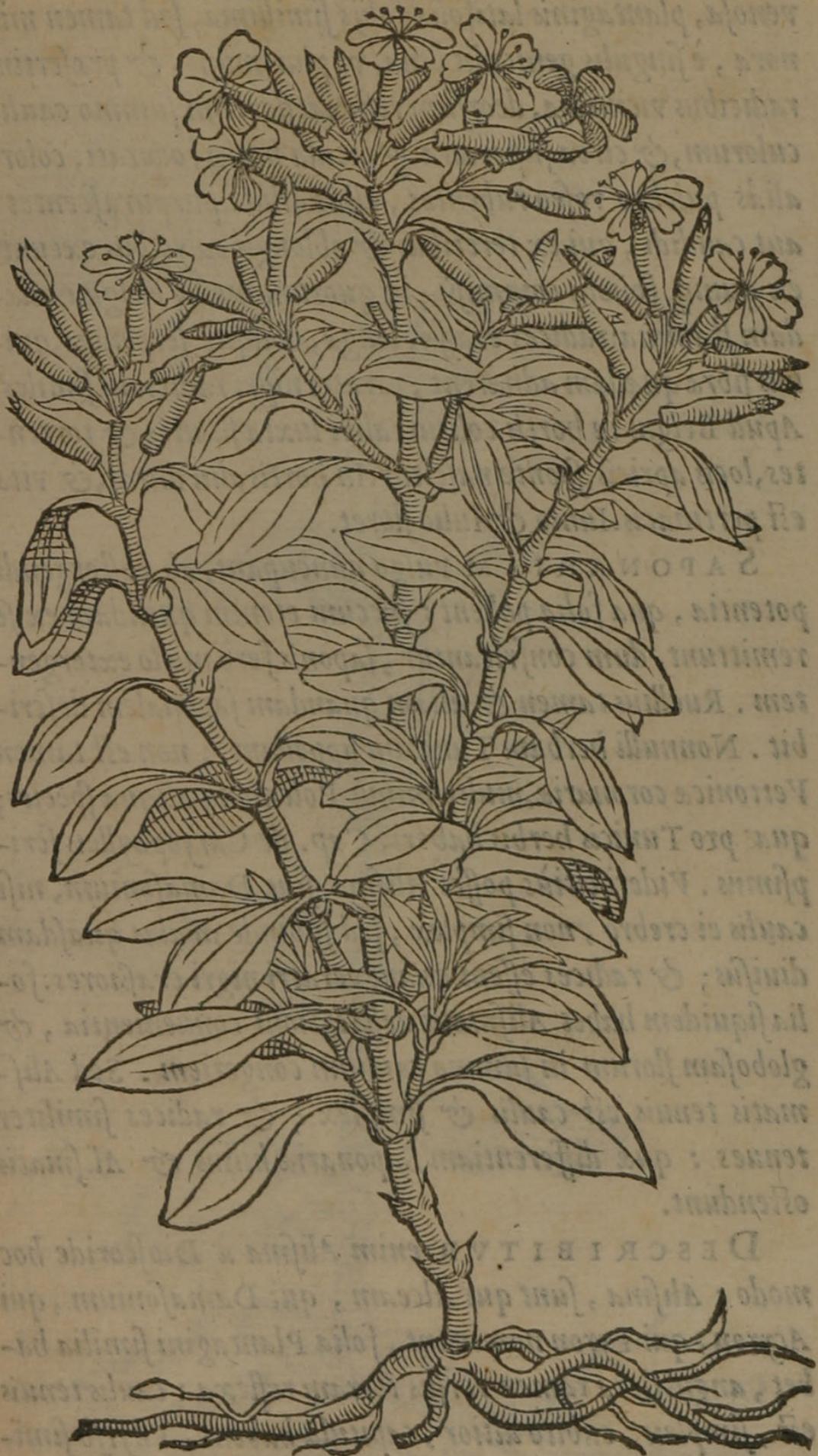
Pothus
flos.

NON deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum, *πόδιον* veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem *Gaza* Latinè *desiderium* vocat: quorum sententiæ cur aduersetur, modo non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus, inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum hyacintho similem; alterum *ἐχσοῦν* non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem, æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum scriptum, quem purpureum *Lilium* vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinem ostendunt.

CÆTERVM flos Constantinopolitanus, præter eam, quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

DE SAPONARIA. CAP. XXII.

SAPONARIÆ, vulgo dictæ, caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa,

venosa, plantaginis latifoliae folijs simillima, sed tamen minora, è singulis geniculis bina, vt plurimum, & præsertim radicibus viciniora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore aliàs pulchro roseo rubentes, aliàs dilutè purpurascens, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinq; foliolis commissi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adherent, veratri nigri radicibus similes. Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur. In hortis, diu durat, & vitæ est pertinacis. Iunio & Iulio floret.

SAPONARIAM vulgo nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quandam saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonicæ coronariæ, multo minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Videri citiùs posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebro, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus; & radices essent quàm veratri nigri crassiores: folia siquidem habet Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.

Alisma.

DESCRIBITVR enim Alisma à Dioscoride hoc modo: Alisma, sunt qui Alceam, qui Damasonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini similia habet, angustiora tamen versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrso similis:

lis : flores tenues , candidi , sublutei ; radices veluti Verratri nigri tenues , odoratæ , acres , subpingues : loca amat aquosa.

IDEM Plinius iisdem penè verbis lib. 25. cap. 10. depingit : sed duo eius statuit genera ; vnum in aquosis , quod quidem à Dioscoride describitur ; alterum in syluis proueniens , nigrius , ac maioribus folijs . folium etiam ei lacinosum esse ait , quod Dioscorides omisit ; & caulem capite Thyrsi , pro eo quod ille θυρσοειδὴν eum esse scribat ; qualis sit Thyrsoides caulis sic insinuans : nempe superiore parte & crassior & latior.

Thyrfus.

THYRSVS enim siue Θύρσος , virga , fax aut hasta est , frondibus aut hederis obtecta , cuius fastigium pluribus frondibus aut floribus stipatur , instar videlicet globi aut pile . Sic etenim in antiquissimis quæ Romæ passim extant marmoribus depictum reperiri Thyrsum , testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium ; summo videlicet cacumine globosum quiddam instar pile gestantem . Talem etiam Thyrsum esse , quarundam stirpium & descriptiones ostendunt . Acanthum enim herbam (Brancam vrsinam nominant) Dioscorides κεφαλὴν θυρσοειδὴν habere scribit ; huius autem caulis cum primum prodijt , priusquam integrè adoleuit , summa parte crassior est . Thymus etiam Θύρσιον appellatur , qui in cauliculis globosum capitulum profert : vnde & κεφαλῶτος & capitatus cognominatur . Θύρσιν item Orobanche dicitur , caulis cui superiori parte crassior est : Thyrsus , iam & ferule caulis nuncupatur , qui licet sensim extenuetur , summo tamen cacumine umbellam latam & rotundam florum primium , deinde seminum plenam Thyrsi modo promit : vnde & γάρθνηξ siue ferula , pro Thyrso subinde dicitur : atque hinc Bacchus , qui θυρσοφόρος , etiam aliquando γάρθνηκοφόρος appellatur à Thyrsis , qui
in eius

in eius orgijs olim quatiebantur. Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt; globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & $\theta\upsilon\rho\sigma\omicron\epsilon\iota\delta\iota\nu$ caulem dici, summa parte spheroidem aut latiore. Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem cum Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quod latens telum dicit, ostendit ita cacumen contectum, vt agnoscere non possit; quod quidem multis fit frondibus circum compositis. Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulachrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrsos: sed cum Thyrsum tenet, quid aliud quam latens telum geritur, cuius mucro hedera lambente protegatur? Et de Thyrsos hæctenus.

QUANDO QUIDEM autem Alismatis siue Damasonij mentio incidit, non prætermittenda videbatur peregrina quædam planta, quam Damasonium nonnulli esse existimant, cuius iconem nobis communicauit Ioannes Vreccomius Bruxellensis, stirpium herbarumque diligentissimus cultor. Pingitur hæc caule singulari; folijs venosis & Plantaginis similibus; flore verò magno, quatuor foliorum, dilute rubente, è cuius medio, oui forma quiddam intus cauum eminet; radice crassa obliqua, à qua tenues fibre dependent. Ferunt hanc in vico quodam supra Augustam reperiri, appellarique vulgo *Dapen schoen* ac Latine Damasonium. Sed & hæc nihil, aut parum admodum, multò certè minus quam Saponaria, cum Alismate, siue Damasonio conuenit.

Damasonium notum.

DEPINGIT & Alisma quoddam Matthiolus, sed tamen quod minus quam istud cum vero Alismate conueniat: neque enim ei folium Plantaginis modo neruosum; neque

caulis

caulis θυγσοειδής; sed vnicum tantum florem proferens, qui à θυγσοειδῆ differens esse videtur.

PORRO Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

DE AQUILEIA. CAP. XXIII.

AQUILEIA folia fert Chelidoniij maioris, paulo tamen rotundiora per ambitum incisa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirsutum; cuius alæ singulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, sursum erectis paruis foliolis, qui simplices sunt, compositi (multiplices etenim ex pluribus corniculis commissi sunt) colore aliàs cærulei, aliàs in rubro purpurei, aliàs candidi vel ex candido purpurascetes, subinde varij & ex cæruleo candidoq; permixtis relucentes; erumpentibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ post singulos flores quinque surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & splendens: radices subsunt crassæ fibrosæ, quæ pluribus annis durant. In Belgij & Gallie hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, syluosis montibus & pinguibus pratis sponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

RECENTIORES Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; nostri Akeleyen. Galli Ancoiles, ou Ancolye.

QUIBUS autem viribus prædita, nondum satis compertum; nullum siquidem alium vsum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen semen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obstructione & morbo

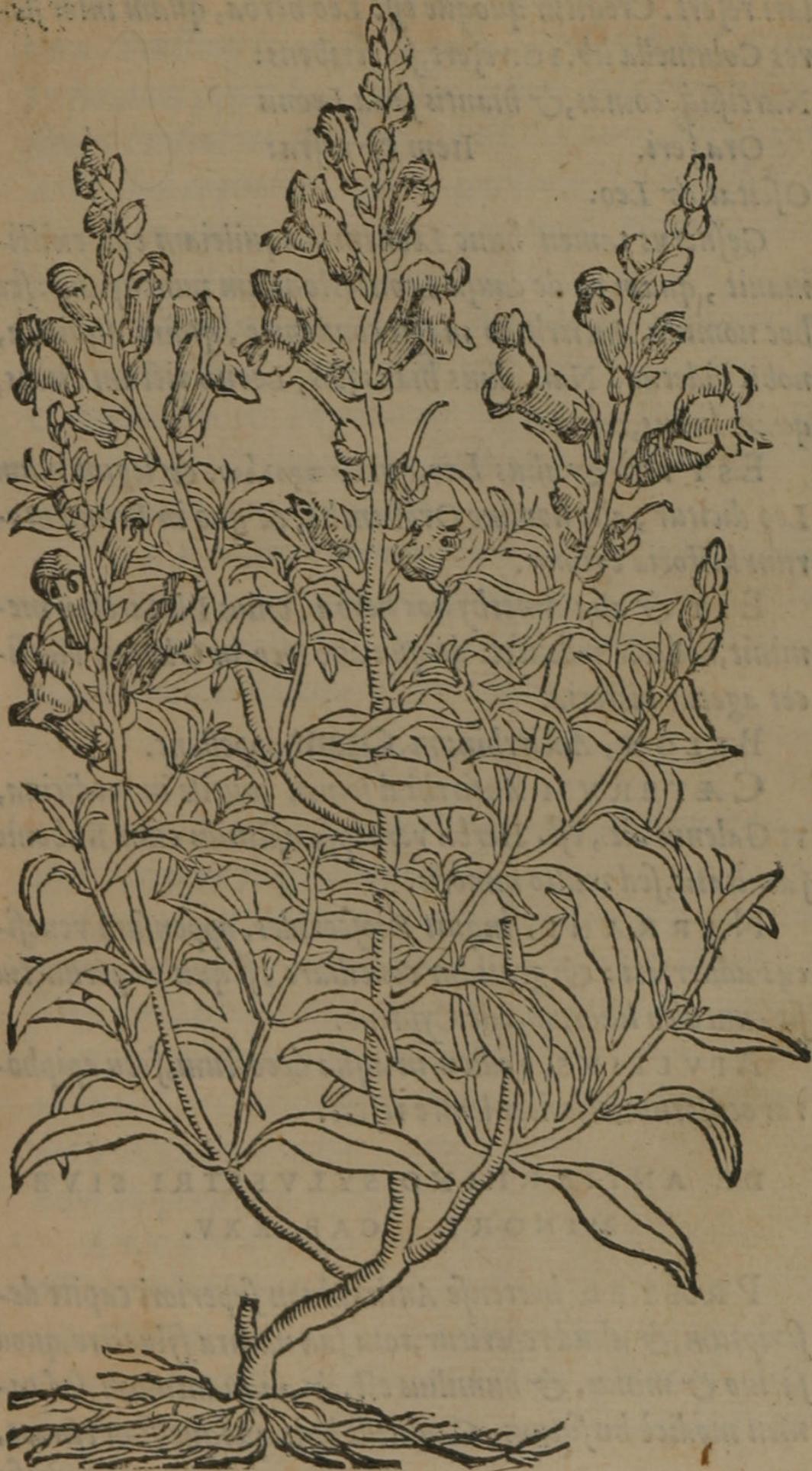

morbo regio laborantibus vtiliter dari scribit ; sed eum qui
 assumpsit diligenter coopertum , sudare deinde oportere.
 Plerique ei Aegylopis , alij Centaurij maioris vires , sed te-
 merè & citra omnem rationem tribuunt.

DE ANTIRRHINO. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules sunt rotundi, glabri, fragi-
 les, & ramosi: folia multa vt plurimum oblonga & acumi-
 nata, Linariae similia sed maiora; subinde breuiora latio-
 raq̃, & Anagallidis similia: flores secundum caules supe-
 riori parte ordine digesti, forma oblongi, anteriori parte la-
 tiores, dum conclusi, vt nascuntur, permanent ranae ori
 quodammodo similes; aperti verò hiantis leonis rictum re-
 ferentes; colore roseo rubentes, aut candidi, vel ex candido
 dilute purpurascens, non raro etiam sublutei; eius videli-
 cet cuius folia sunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum
 sequitur, oblongum, anteriore parte angustius & fora-
 minosum, narium vituli, aut canini capitis similitudine; in
 quibus semen paruum & subnigricans: è radicibus non
 magnis fibrae dependent. In hortis apud Belgas, Italos, Ger-
 manos, & alibi seritur. Maio mense, quod hyemem supe-
 ravit, & reliqua deinde aestate, floret: serius verò & sub
 aestatis finem, eiusdem anni vere, satum. Hyemem autem,
 nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs reposi-
 tum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

GRÆCIS ἀντίρρινον ἢ ἀντίρριζον, si nō vitiosum Theo-
 phraستي exemplar, & ἀνάρρινον dicitur: Latinis similiter
 Antirrhinum. Auctore Galeno etiam βουκράνιον & λυχνίς
 ἄγρια, siue Lychnis syluestris, nominatur. Apuleius etiam
 ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam
 siminiam, Venustam minorem & Opalim gratam, appel-
 lari

lari refert. Creditur quoque esse Leo herba, quam inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissiq³ com. is, & hiantis saua Leonis

Ora feri.

Item & infra:

Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimavit, quam ea de causa Leontostomium nuncupavit: sed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quam Aquileia, nobis videtur. Nam illius hians flos, Leonis rictum citius, quam huius, refert.

EST verò & alius Leo, qui ὄστρολέον, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche, de quo in Frumentorum historia egimus.

EST & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κρέμεν videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.

BELGÆ, Antirrhinum, *Diant* appellant.

CÆTERVM Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multo minoris.

NARRANT, inquit Dioscorides, appensum veneficij aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo liliorum, aut Cyprino.

APVLEIVS, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum, celeriter lenire refert.

DE ANTIRRHINO SYLVESTRI SIVE
MINORI. CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinon superiori capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura syluestre, quod satiuo & minus, & humilium est, & aliquantulum, sed tamen modicè hirsutum. Cauliculi huic quoque sunt tenues, ramosi:

ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinibus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei. Capitula similiter minora & breviora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues. Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio brevius & tenerius reperitur. Iulio & Augusto floret, hyeme perit: æstiva enim est herba.

NOSTRI cleyu Diant appellant: Antirrhini autem haud dubiè species est sylvestris. Sunt qui velint Orontium esse, similitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes, apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius descriptione nusquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob causam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Origanum; quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.

PLVS similitudinis Antirrhinum sylvestre cum Phyteuma. Phyteuma. teumate habet, quod à Dioscoride, his verbis, lib. 4. describitur. φύτευμα φύλλα ἔχει ὁμοία στρουθίῳ, μικρότερα δὲ: καρπὸν πολὺν τετραμήνον ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed minora: fructum multum, perforatum, radicem parvam, tenuem, terræ superficiei inhaerentem. Quæ descriptio Antirrhino sylvestri aptissimè & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minori; sunt etenim eius folia oleaginis angustiora & minora.

nora . Fructum etiam siue καρπὸν copiosum habet , eumq̄ perforatum ; quando pro fructu totum illud capitulum , quo semen continetur accipitur , quod non rarò , vti & ipsius Antirrhini capitulum , καρπός appellatur . De radicibus du- καρπός.
bitari non potest , quæ tales , cuiusmodi Phyteumati tribuuntur , sunt . Quibus de causis Antirrhinon istud sylvestre verum Phyteuma esse apparet . Matthiolus tamen non Antirrhinum istud , quod olim pro legitimo exhibuit , sed Campanulam pro Phyteumate depingit : de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli , & nostri iudicij rationem indicauimus .

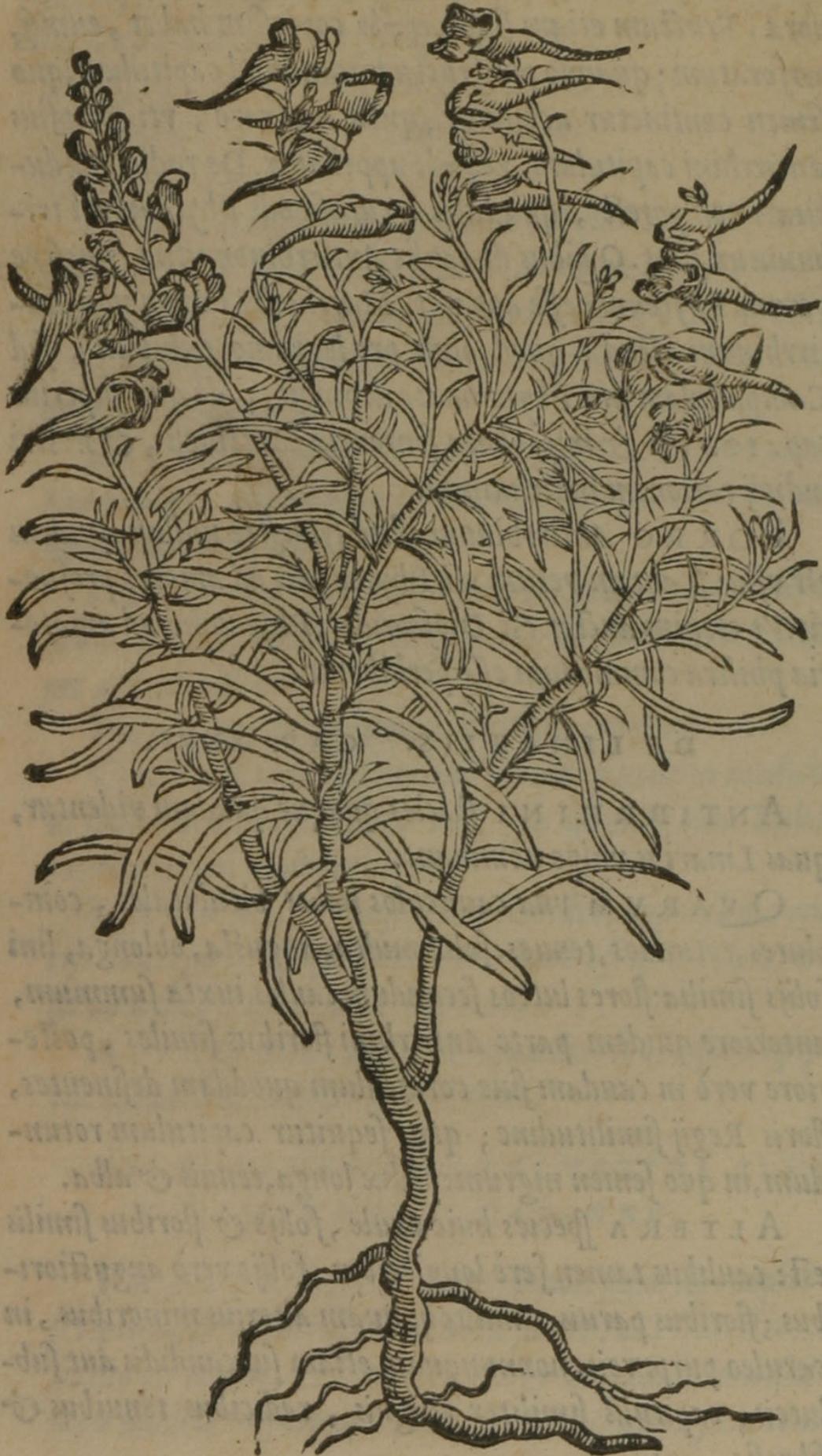
PORRO Antirrhinum istud sylvestre nullius quidem est vsus : si autem verum est Phyteuma , ad amores profuerit . Vt etenim auctor est Dioscorides , Phyteuma ad amatoria philtrea commodum esse perhibetur .

DE LINARIIS. CAP. XXVI.

ANTIRRHINI species quoque quædam videntur , quas Linarias vulgo nominant .

QV ARVM vna cauliculos habet bicubitales , complures , rotundos , tenues : folia multa , angusta , oblonga , lini folijs similia : flores luteos secundum caules iuxta summum , anteriore quidem parte Antirrhini floribus similes , posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes , floris Regij similitudine ; quos sequitur capitulum rotundum , in quo semen nigrum : radix longa , tenuis & alba .

ALTERA species huic caule , folijs & floribus similis est : caulibus tamen ferè longioribus ; folijs verò angustioribus ; floribus paruis , multoq̄ , quàm alterius minoribus , in ceruleo purpureis , nonnunquam etiam subcandidis aut subluteis ; capitulis similiter exiguis , radicibus tenuibus & fibrosis .

W. PAUL
1780

NASCITUR prior *Linaria* passim secus agrorum margines, & alijs locis; altera similibus, quibusdam in regionibus exit, sed inuentu rarior. Florent Iulio & Augusto.

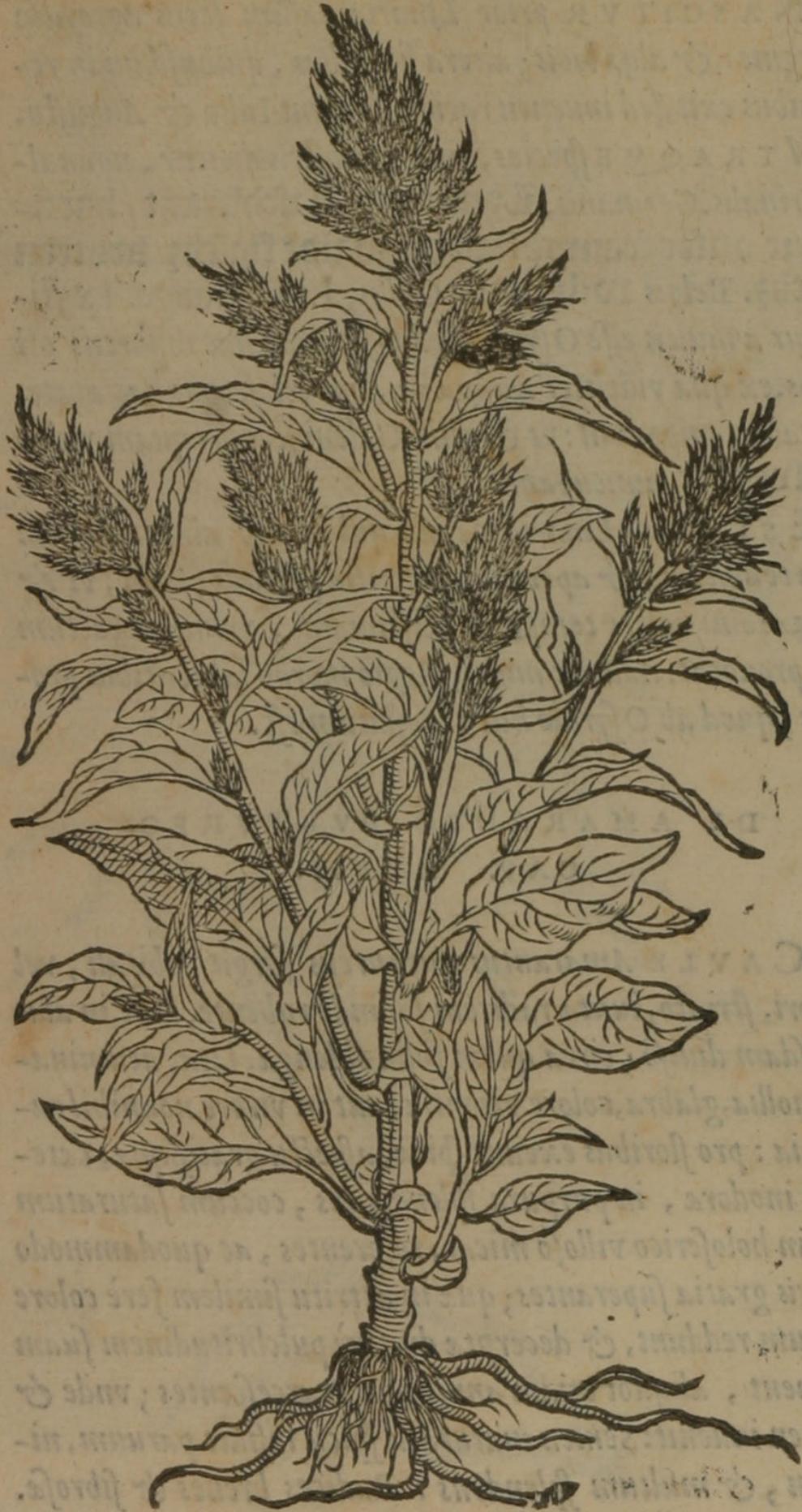
UTRAQUE species, *Linaria* nostris dicitur, nonnullis *Vrinalis*. Germanis, *Lynkraut* / *flaschkraut* / *harnkraut* / *onser frauwē flaschz* / *waldt flaschz* / *krotten flaschz*. Belgis *Wilt vlas*; Gallis, *Lin sauuage*. Existimatur à multis esse *Osyris*: sed *Osyris* ab hac differens est stirps, ex qua videlicet *κοπήματα*, hoc est, scopas hac ætate, in Italia componunt: vt & olim Galeni seculo; quam vulgo *Belvedere* nuncupant.

EST autem *Linaria* calida quidem & aliquantulum sicca temperie, & aperiendi potentia prædita; nam, vt & *Rhizotomi* nostri temporis existimant, *vrinas* decoctum eius prouocat. Addunt multi, *Regio morbo laborantibus* prodesse; quod ab *Osyride* huc translatum est.

DE AMARANTO PURPUREO.

CAP. XXVII.

CAULE *Amarantus purpureus* surgit cubitali, vel altiori, striato, iuxta radicem subinde rubente, leui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, ceterum inodore, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villosio micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit: Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multum splendens: Radices breues & fibrosæ.

Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & latius renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit.

Ἀμάραντος quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra etas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter ἀμάραντος dicitur, de quo inferius suo loco: Germanicè *Samatblumen / dausentschoon / Flozamor*: Nostrate dialecto, *Flouweelbloemen*. Italicè Fior velluto. Gallicè *Passe velours*, Passuelutum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

EST verò & alia huius species, caule multo proceriore & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum ruboris. Seritur vterq; Amarantus in hortis, sed prior frequentius. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

PROVENIUNT spicæ Augusto mense, durant in Autumnum. Insuper vtrumq; olus est. & Bliti species, de quo in Olerum historia, vbi illi suæ reddentur vires.

RECENTIORVM plerique Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adstringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq; omnem fluorem sistendi vires attribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, præter solum fortè colorem, quo spicæ rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac suppressere, quorundam est opinio; eo quòd quædam sanguinem suppressimentia, talia colore sint. Sed hæc opinio vti vana est, ita nullis probabilibus rationibus innititur. Ex coloribus etenim de viribus simplicium & medicamentorum, certi nihil colligere

ligere licet: vt Galenus lib. de simpl. medica. faculta. primo & quarto dilucidè ostendit. Sunt siquidem pleraque rubra etiam calida & aperientia, vti Rubiæ rubicunda radix, quæ & sanguinem per vrinas & menses ducit. Qua de causa & perperam ratiocinantur, qui Amarantum purpureum, sanguinem suppressere, cæliacos & dysentericos adiuuare, ex solo colore iudicant.

DE ROSIS. CAP. XXVIII.

ROSARVM stirps tametsi fruticosa & spinosa sit, consentaneum tamen & decēs magis est, eam floribus iungere, quàm spinosis fruticibus sociare: principatum siquidem inter flores omnes Rosa facilè obtinet, eiusq; in coronis omnibus vsus propè nimius est; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetustissimo, Hentius Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Rosa, honor decusq; florum.

Rosa, cura amorq; Veris.

Rosa, cælitum est voluptas.

Roseis puer Cytheres

Caput implicat coronis,

Charitum choros frequentans.

SUNT autem Rosæ genere quidem permultæ, aut stirpis ipsius magnitudine, asperitate, leuitateue; aut floris foliorum multitudine, paucitateue, vel colore odoreq; differentes. Nonnullæ siquidem procera & excelsæ, aliæ breues & humiles: folia quibusdam quina, alijs duodena, vicensue aut plura. Theophrastus etiam εκατοντάφυλλαν, siue centifoliam quandam, circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes serunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ
etiam

ATLANTO

etiam quàm plurimæ, absque odore nonnullæ. Harum omnium quedam sativæ & hortenses sunt; alia verò sylvestres.

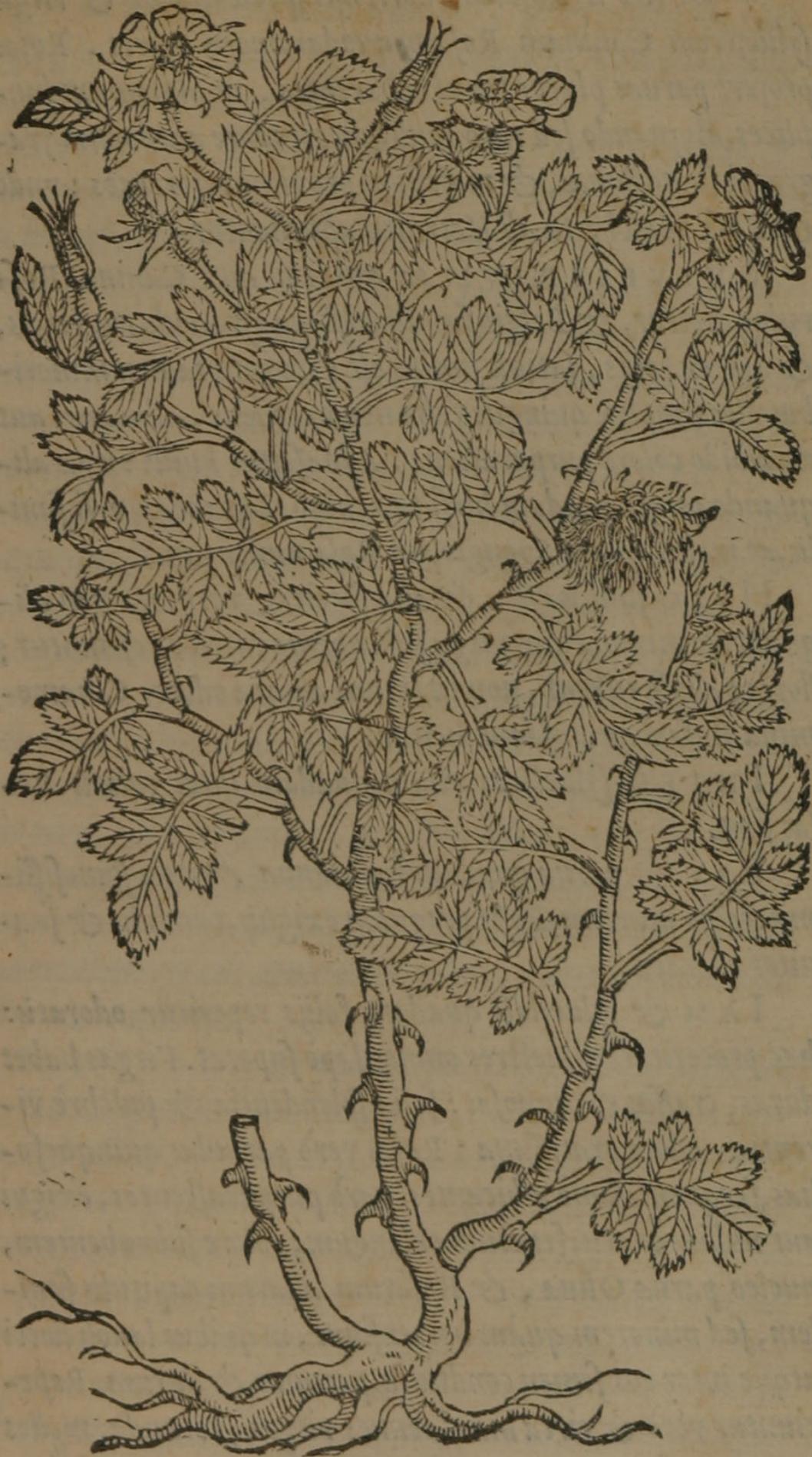
RAMI aut potius virgæ omnibus duræ, lignosæ, mordacibus aculeis horrentes; & sylvestribus quidem spinosiores: folia aspera, per ambitum serrata, ex quinque aut septem ex vno neruo coherentibus: flores è cauliculis fastigijs exeunt, primùm herbaceo inclusi calyci, qui tumescens in virides alabastris fastigiatur, quibus paulatim dehiscentibus flos panditur, in calycis sui medio, stamina quedam capillacea, luteosq; complexus apices: semen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus subsunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignosæ in diuersa tendunt.

1 **IN** sativæ censu, vna proceritate caulium siue ramorum, reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum interiora minora; exteriora verò maiora & ampliora.

2 **PROXIMA** magnitudine, virgas habet breuiiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaues, sed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali appellant.

3 **TERTIA** huic similis ramis & folijs est, sed subinde breuior, flore verò odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente; Rosarum omnium præstantissima, & ad medicamenta omnis ferè generis vtilissima.

4 **QUARTA** breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quàm tertiæ, & quandoque simplici, quinque tantummodo foliorum; aliàs plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquàm iucundo.

- 5 **Q**UINTA Rosarum hortensis species, ramis & virgis sylvestrem Caninam Rosam quodammodo refert. Rosas profert paruas plures simul coherentes, ut plurimum simplices, aliquando sed raro multiplices: odore admodum fragranti suavissimas, & moschum proximè referentes: unde & Rosæ Moschettæ ab Hetruscis appellantur.
- 6 **S**YLVESTRIVM ea quidem quæ Canina Rosa vulgo dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis folijs, satius similis est; singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant.
- 7 **H**VIC similis est, & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur; flores pallidè rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa à quibusdam dicitur.
- 8 **I**NTER sylvestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert.
- 9 **E**ST & parua quædam humillima, virgis spinosissimis: folijs minimis, Rosis perquam exiguis, candidis & suaviter odoratis.
- 10 **I**AM & sylvestris quædam folijs reperitur odoratis: hæc proceritate sylvestres omnes sæpè superat. Virgas habet duras, crassas & lignosas: folia splendentia & pulchrè virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, raro purpurascens, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo parvæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quàm hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum, & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotunde, molles & hir-

& hirsuta spongiola, tales omnino, quales circa Canina Rosæ spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera, nostra ætas adinuenit.

SUNT verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Rosarum censu numerantur) quorum quedam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Prænestinam & Campanam. Addidere alij Miliariam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliozem, albicantibus folijs. Vilissimam verò plurimis; sed minutissimis, spineolam. Deinde paulo infra. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Viola magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec debiscens nisi manu coacta, semperq; nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleracea habens, Mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in rubo natam.

SERVNTUR & plantantur Rosæ quidem mitiores & sativæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis. Syluestres multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa scrobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit. Lutea in Africa & Aegypto, quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam. Minima spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Icium portum, in arenosis maris aggeribus. Sed odorata syl-

uestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

SERI autem Rosa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieq; rudertum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odoratior. Refert & celi temperies; quibusdam enim annis, minus odorata prouenit. Theophrastus odoris colorisq; prestantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quæ apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum iucundissimum illic fieri.

NASCITUR verò Rosa ex semine: sed quoniam tarde perficitur, conciso caule seritur. Omnis recisione & vstione proficit, floremq; melius profert; relicta namq; excrescit & syluescit. Sæpius eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus & Plinius auctores.

SERENDARVM autem Rosarum modum, Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copiosa rosaria, quaternorū digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare. vbi anni atatem compleuerint, pedis spacio inter se transferre disiunctos, atque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.

FLORENT Rosa; quedam citius, alia serius, omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinamomina, & alia quedam syluestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ mense Augusto etiam secundo florent. Theophrastus, si autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

ROSA Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδώια, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet.

retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτε ῥεῦμα πολλὴ τῆς ὀσμῆς ἀφίησι, quòd largū odoris effluuiū emittat.

MEDIUM floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, ἀνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; officinis Anthera.

FOLIORVM ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

CALYX vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

ALABASTRI verò sunt calycis partes laciniosa, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatula, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

VIRGAS stirpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:

Viburnum

Iam nisi me fessum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosæ pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circundare gemmis.

Vergilius tamen & Aurelius Nemesianus, viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem ecloga prima vrbeni commendans Romam:

Verum hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.
Nemesianus verò ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,
Si modò coniferas inter Viburna Cupressos,
Aut inter Pinos Corylum frondesceere fas est.

- 1 IN *satiuarum Rosarum numero primam, vulgo Rosam albam; Belgæ, witte Roosen: Germani weiß Rosen: Galli, blanche Rose appellant. Potest hæc Plinij Spineola Rosa esse, si modo Campana Rosa non est.*
- 2 ALTERA, quam incarnatam Rosam Italia nuncupat, *Alabandicæ similis est: Germani, Liebfarbige Roosen.*
- 3 TERTIA, Prouincialis Gallis dicitur: hanc, *Milesiam esse, non temerè suspicari licet.*
- 4 QUARTAM, Rosas Franchas Gallia, *Plinius Tra-chiniam fortè aut Prænestinam dixerit.*
- 5 QUINTA, Moschata, ab odore, vt diximus, moschi dicta, *Coroneola esse potest. Coroneola enim autumnalis est Plinio. Damascenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali Rosam moschettam: Galli, Roses musquées ou muscadelles: Belgæ, Musket Roosen.*
- 6 SYLVESTRIS Rosa, Germanis *wilder Roosen/ heckrosen: Brabantis, wilde Roosen: Gallis, Roses sauvages: Plinio lib. 8. & 25. κυνόροδος ἢ κυνόροδα est, id est, Rosa Canina: nonnullis etiam Canina sentis.*
 QUÆ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirsuta pilula reperiuntur, spongiola sylvestris Rosæ aptissime & propriissime dicta sunt: Officina perperam Bedeguar appellarunt. Nam Bedeguar Arabibus Cardui species, quæ Græcis ἀκανθα λευκή, hoc est, spina alba.
- 7 ALIÆ sylvestres Rosæ, Cynorhodi etiam species quædam sunt; cum ea, quam *Lancel rooskens/ id est, Cinnamonominam Rosam Belgæ appellarūt; tum & lutea Africana; nec non minima, nostris Duynrooskens/ hoc est, Dunensis Rosa dicta, ab arenosis sponte natis aggeribus mari oppositis, quos vulgo Dunen nominant.*
- 10 EST verò & Cynorhodi siue Caninæ Rosæ, sed odorata species,

species, quam nostri *Eglantier* / aut *Aglantier*; Galli, *Englenterium*, *Ruellio* teste, nominant: qui & hanc sylvestrem Rosam, *Cynosbaton*, siue *Canirubum* esse suspicatur. De quo *Dioscorides* his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὄξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐσὶ βάτου πολλῶ μείζων, δένδρωδης, φύλλα φέρει πολλῶ πλατύτερα μυρσίνης. ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκὸν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπáινεσθαι πυρρόν· τὰ δὲ ἐν τὸς ἐριώδη: Id est, *Cynosbatus*, siue *Canirubus*, quem aliqui *Oxyacantham* vocant, frutex est Rubo longè maior, arborescens, folia fert latiora myrto: spinas circa ramos robustas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo *Oliuae* similem, per maturitatem fulvum, interius lanuginosum.

ΕΧΤΑΤ & *Cynosbati* apud *Theophrastū* huiuscemodi descriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας, ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγλῶδες habet, sed *Athenaeus* ex *Theophrasto* ἀγλῶδες rectiùs legit) hoc est; *Cynosbaton* fructum subrubentem habet, & malo *Punico* similem: est inter arborem & fruticem medium, veluti malus *Punica*: folium autem splendens.

CUM harum descriptionum vtraque, non malè *Canina* Rosa odorata conuenire videtur. Nam frutex est Rubo maior, caudices siue virgas habēs crassas lignosas, vti malus *punica*, vel alia lignosa & arborescens quaedam stirps, aculeis & spinis duris munitas: folium eius non quidē integrum, sed vnum aliquod singulare, totius folij pars, Myrti folijs latius est, superiore ḡ, parte leue & splendens; fructus nucleo *oliuae* similis, qui vbi maturus est, colore est rubente, lanosos floccos & semen intus habens. Quæ omnia huius sylvestris & odorata Rosæ, cum *Cynosbato* similitudinem ostendunt.

Plinij locus emendatus.

EST verò & alius Cynosbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. describit, quem alij Cynospaston, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaston vocant: foliū habet vestigio hominis simile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropastos dicitur. Sed huic Cynosbato, syluestris odorata (si modò legitima & non corrupta est descriptio) nequaquam similis est, veluti neque Cappari, nec Smilaci asperæ, quarum vtraque etiam Cynosbatos à nonnullis appellatur.

SED ad Rosas reuertamur; quarum florum foliola, quia ex diuersis partibus constant, dissimiles etiam facultates obtinent. Insunt etenim eis terrestres quedam & adstringentes; aliæ humidae & aqueæ: nonnullæ spirituosæ & aëreæ partes; quæ tamen in singulis non similiter se habent. In vno siquidem genere hæ: in alio illæ excellunt. Prædominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

SUPERANT humida, aëreæ & spirituosæ partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis siue Moschatis: quas viribus præstantiores Matthioli tradit; vtpote cuius etiam folia viginti, aluum subducant sumpta. Ex tribus his liquor, ea de causa, elicitur gratissimi ac suauissimi odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodorus est.

UTILIS autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cum ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant. tragematis, placentis, condimentis & alijs, quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam conciliat: oculorum calidos dolores mitigat: somnum conciliat: quem & ipsæ virètes Rosæ, odore suo suauiter prouocant.

SUCCVS Rosarum præsertim dilutè rubentium, &
vt non-

vt nonnulli etiam aiunt, saturata purpura nitētium, aluum lenit & subducit.

IDEM præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; officinæ syrupum rosatum solutiuum nuncupant, quod ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries Rosarum virentium folia multa macerata sunt. Ad leniendam autem siue subducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiori, aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quæ in intestinis hærent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit; si non alijs quibusdam potentioribus medicamentis permisceatur. Humectat autem & refrigerat Serapium istud: ideo etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat; sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioremq; relinquit.

IN rubentibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodam permixto; quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minus tamen quàm aliarum prædictarum.

RESICCATÆ autem hæ Rosæ, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minus quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori, & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum, siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis

undequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluuns nimio fluore laxam, constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscuntur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

QVOD ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longè vtilissimum est.

OLEVM calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

FLORES Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quàm ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastris: sed cum his omnibus odor desit, minus vtilia sunt, humanæq; naturæ minus amica.

CAPITA Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues, epiphoris salubres sunt.

RADIX syluestris Rosæ ad morsum Canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

SPONGIOLÆ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

FVCHSIVS, spongiolas & capitula syluestris Rosæ, contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat; si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quedam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non rarò vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, diuretica. Nam talium diureticorum frequentiori aut nimio vsu, & renes multum debilitari & sæpe supercalesceri contingit; & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli,

pellī, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant: quod verò crassius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & similiter etiam alia, frequentiori vsu.

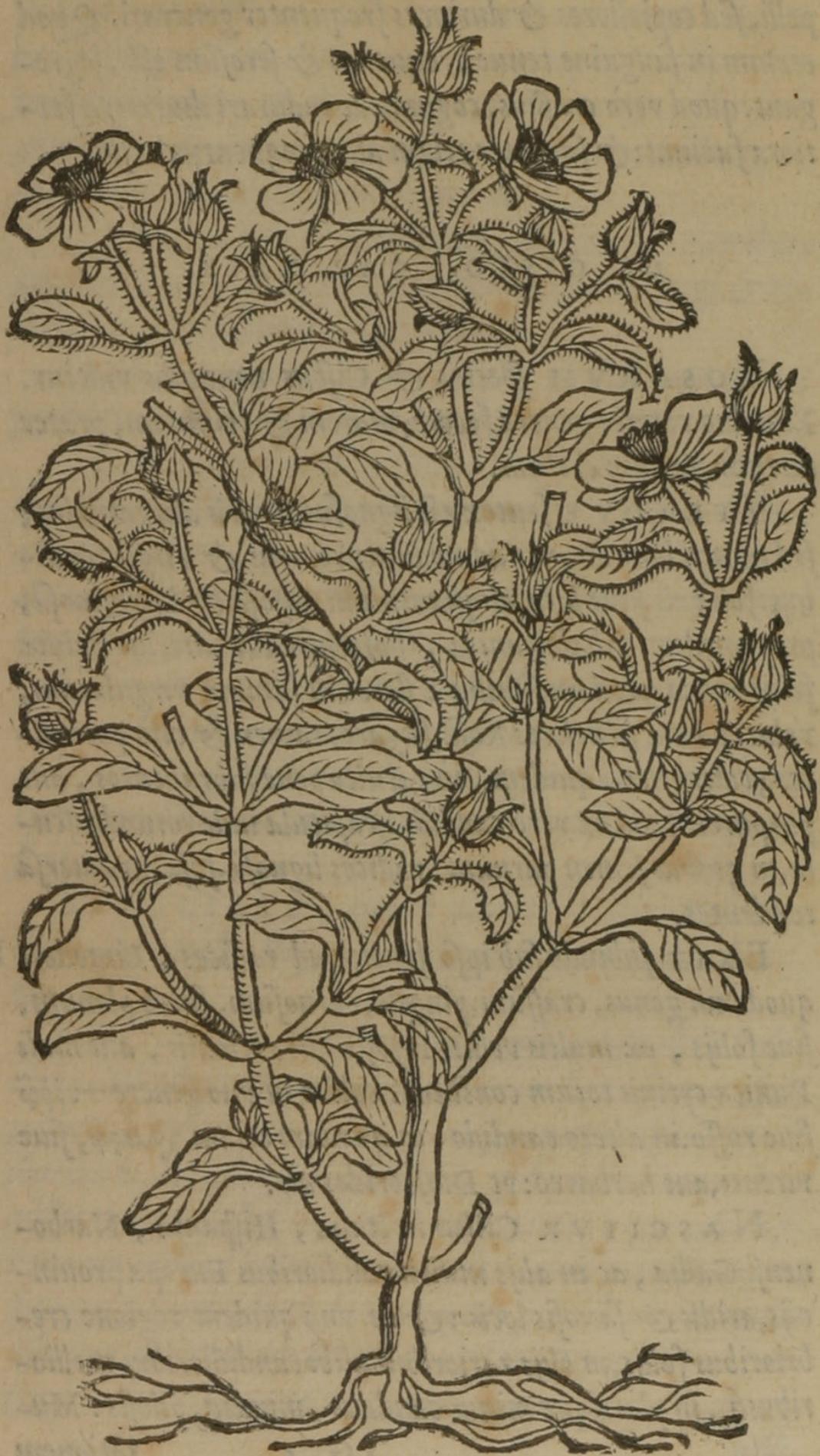
DE CISTO. CAP. XXIX.

ROSARVM species & Cistus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; marem & feminam, præter tertium Ledum dictum.

UTERQUE frutex est lignosus, multis alis ramosus; sed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis sunt lata, aliquantulum rugosa & lanuginosa, propemodum subalbicantia, hortensis aut alterius Salviae folijs modo quodam similia: flores in summo virgularum, veluti parvæ sylvestres Rosæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore mari quidem, in ceruleo pene subrubentes, aut purpurei: feminae verò candidi: capitula inde rotundiuscula, in quibus semen paruum: radices lignosæ, fissæ, in diuersa tendentes.

EXIT subinde sub ipso frutice ad radices, Limodori Hypocistis quoddam genus, crassum, pingue, carnosum, succo plenum, sine folijs, ex multis veluti Hyosciami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum constans: colore in vno genere $\tau\upsilon\beta\beta\omega$ siue ruffo: in altero candido, in quodam etiam $\chi\lambda\omega\sigma\omega$, siue virenti, aut herbaceo: vt Dioscorides ait.

NASCITVR Cistus in Italia, Hispania, Narbonensi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & saxosis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus, alibi candidioribus mollioribusq̃, in plerisque minus candidis, minusq̃ pilosis. Mu-

rationem enim aliquam, pro regionum diuersitate Cistus quoque recipit. Floret æstiuis mensibus.

Κίστον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίσθαρον. Latinis similiter Cistus, & Rosa syluatica dicitur, à quibusdam etiam Rosa Canina, vt Scribonius Largus refert. E radicibus exiens limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam sub Cisto proueniat. A nonnullis ῥόβληθρον, aut ὀρόβληθρον. Ab alijs κώτινος, inter quos Paulus est Aegineta; qui etiam non illud, quod Cisto subnascitur, sed huius succum hypochistida appellat: vnde manasse potest hypoquistidos vox: qua officinæ succum hunc barbarè nominant.

FACULTATE porrò Cistus, vt Galenus ait, non instrennuè desiccet, secundi propemodum ordinis resiccantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum desiccant, adstringuntq̄, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt efficaces, adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusq̄, ac humiditates sanent: cataplasmatibus modo illita, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides, ρομαίς, id est, vlcera depascentia illitu cohibere, & cum cera ambustis, veteribusq̄ vlceribus mederi tradit.

HYPOCISTIS multo magis adstrictoria est, efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluvia muliebria, celiacos, dysentericosq̄ affectus. Quin si partem roborare consilium sit, quæ videlicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisq̄ epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

CISTVS Ledon, frutex est paruus Cisto assimilis, sed folijs longioribus, nigrioribus, & glutinosi: flores parui exiguis rosis persimiles, colore candidi. Contrahunt folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioscorides ait, vernali; sed, vt Petrus Bellonius, αὐτόπῃς, in medijs æstatis & Canicularium dierum ardentissimis feruoribus: quod non absque singulari cura & diligentia, nec minori industria, ab ipsis stirpibus nostra ætate colligitur: non ex caprarum aut hircorum barbis vilisue depectitur, collectum colatur, & in massas formatum in medicina vsus reconditur. In Creta insula, eodem Bellonio teste, passim locus incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore.

Λήδον ἢ λάδον ipse frutex dicitur, & Cisti species est. Pingue verò quod ex folijs colligitur λάδανον ἢ λήδανον: Latini Græcas voces seruant: officinæ corruptè Lapdanum enunciant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπόχλωρον, siue subuiride, facile mollescens, pingue, non arenosum, nec citò fragile, sed resinosum.

PRIMO excessu completo calidum est, Galenus inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, pariterq; moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quicquid ad radices eorum prauis humoris resederit, id omne absumit; tum meatus quibus infixi sunt, contrahit.

VIM habet, Dioscorides ait, adstringentem, calfacientem,

tem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, myrrha, & oleo myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut rosaceo infusum: suffitu secundas eijcit: duritias vteri pessis immixtum curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tussim facientibus, & malagmatis vtiliter admiscetur. Aluum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

REPERITVR porrò Ledo similis quedam, sed minor Flos Solis.
stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi tenues & graciles: folia oblonga, Ledi minora, carnosâ, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti paruula quedam Rosæ, sed minores: pares forma & magnitudine Argentinæ, siue Potentillæ dictæ, floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosæ, rufescentes. Nascitur asperis, siccis & apricis, tam campestribus quàm montanis locis. Aestiuus mensibus floret.

TRAGVS Germanicè Heyden ylop & feld ylop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

PLINIUS Helianthen tradit, in Temiscyra regione, Helianthe.
& Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hac cum adipe Leonino decocta, addito croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideo eandem Heliocalliden nominari. Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facile in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chiromum existimari refert, verùm cum eo similitudinis habet nihil.

VVLNERA autem, eodem auctore, glutinat: sangui-

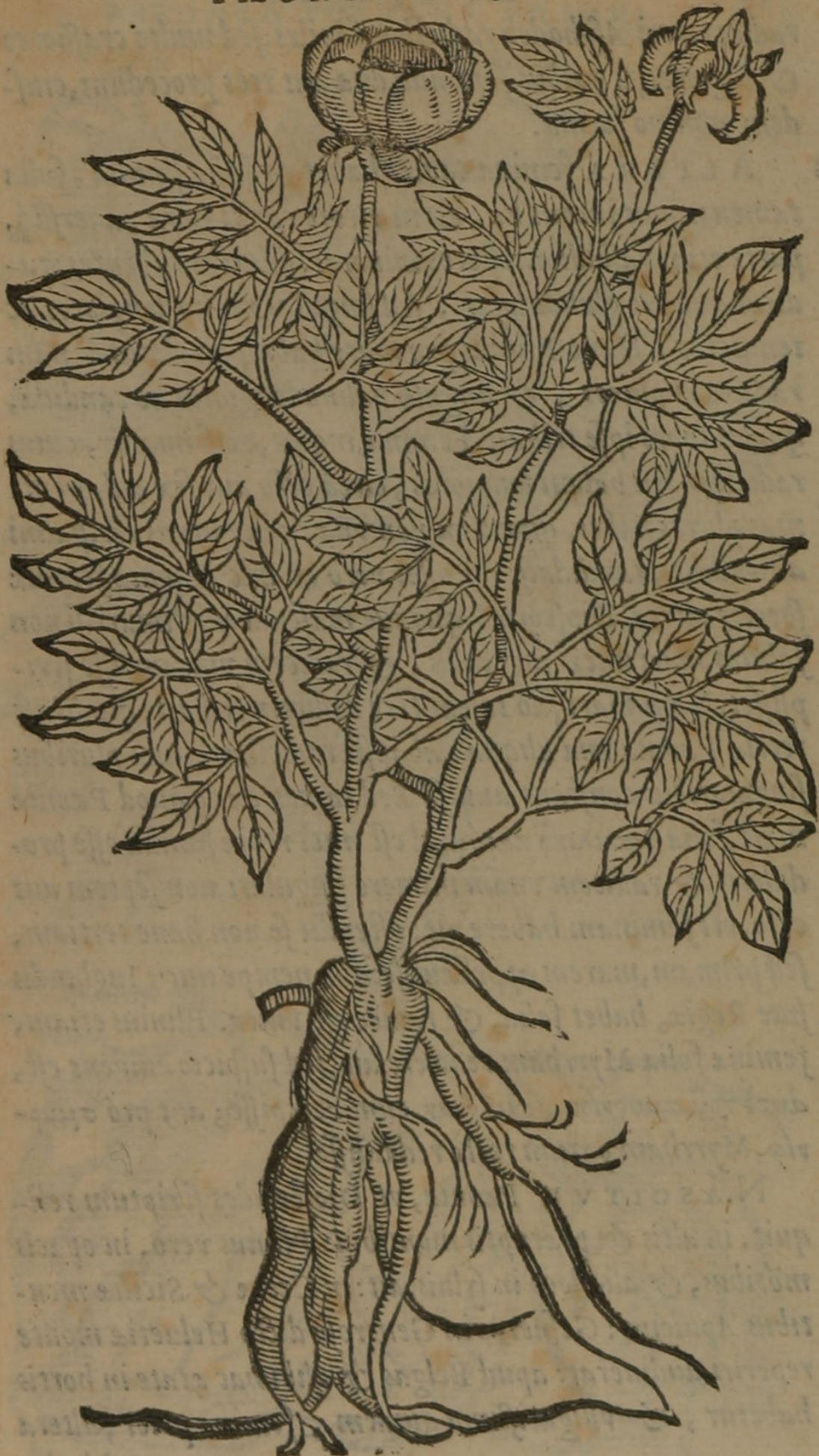
nem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam utilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione sanat. In summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt cum Cisto, & præsertim Ledo, non modo forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi, syluestrem quandam speciem esse.

DE PÆONIA. CAP. XXXI.

1 PÆONIÆ tres sunt: mascula vna, femina dua.

MASCULÆ Pæonia caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis iuglandis folijs ferè similia, nisi quod iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut $\rho\acute{\alpha}\chi\text{iv}$, coherentibus constent; Pæonia verò, ex quinque solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulium veluti magnæ Rosæ in purpura rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ, quæ per maturitatem sponte dehiscunt; semen in his nigrum, rotundum, ochri ferè magnitudine; & grana quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ, crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ, aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ.

2 PRIORIS femina caules parum aut nihil rubent: folia incondita, hypselini, quod à Theophrasto Smyrnion appellatur, ferè modo laciniata, & singularia angustiora quàm maris, superna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt masculæ Pæonia, colore aliàs pulchrè, aliàs dilutè rubètes: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non vna etenim huic est radix, sed ab vno capite multæ descendunt glandulosæ radices,

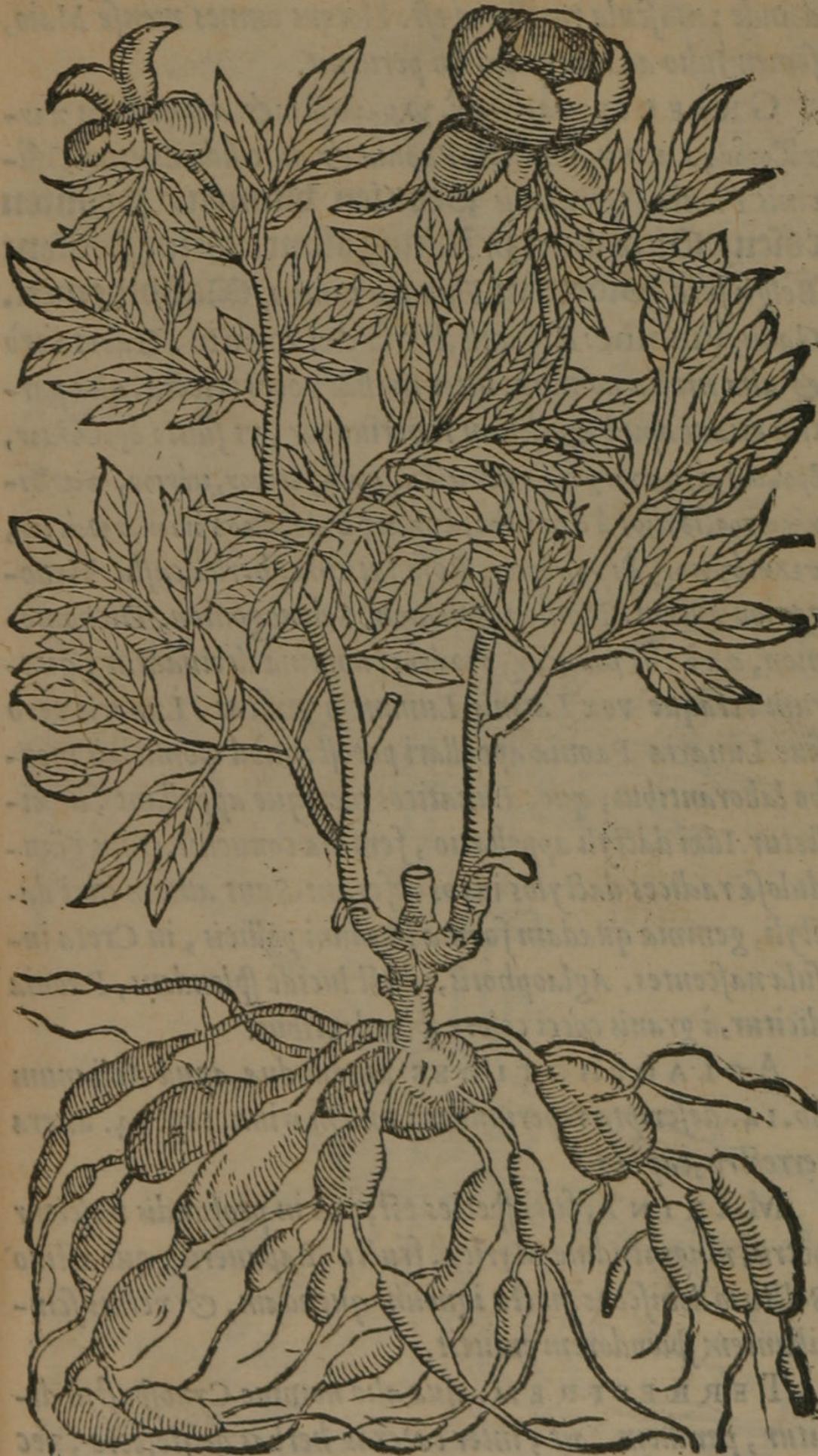

radices, veri *Asphodeli* radicibus similes, sed multo crassiores & longiores; à quibus saepe alia duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ.

- 3 ALTERA femina caules habet & folia similia, folia tamen minus incondita, & in virore candidiora, auersaq; parte etiam albidiora: flores minores, dilutiùs rubentes: radices quoque glandulosas, sed singulas multo longiores ac tenuiores. Hanc *Plinius* pro mare habuisse videtur: nam radices ei plures, & singulae palmo longiores ac candida, quales mari ipse tribuit. Femina, inquit, existimatur, cuius radicibus seu balani longiores, circa octo aut sex adherent: mas plures habet, quoniam non vna radice nixus est, palmi altitudine, candidaq;. Posset verò & hæc *Pæonia* femina species altera, *Dioscoridis* quoque mascula existimari, si non folium mari nuci iuglandis, & radicem vnicam esse scripsisset. Nam mari suo talem ferè radicem tribuit, qualis est tertia *Pæonia* vna aliqua, ab ipsis radicibus, quæ pluribus singularibus constant, auulsa. Sed tamen ex eo quod *Pæonia* mari, folia βασιλικῆς καρύα, id est nuci regie similia esse prodiderit, & radicem vnam numero singulari, non septem aut octo, vti feminam habere ait, ostendit se non hanc tertiam, sed primam, marem appellauisse: quæ nempe nuci Iuglandis siue Regie, habet folia, & radice est vnica. *Plinius* etiam, feminae folia Myrrham redolere ait; sed suspicio euidentis est, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum accepisse; aut pro σμυρνίω, Myrrham parum rectè reddidisse.

Plinij oscitantia.

NASCITUR *Pæonia*, vt *Dioscorides* scriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: *Plinius* verò, in opacis montibus, & alio loco in syluis, ait: in *Cretæ* & *Siciliæ* montibus *Apuleius*: *Gesnerus* in *Generoso* dicto *Helueticæ* monte reperiri, audiuerat: apud *Belgas* & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatissima quidem, femina prior; altera deinde:

deinde : mascula rarissima est. Florent omnes mense Maio, semen Iulio ad maturitatem peruenit.

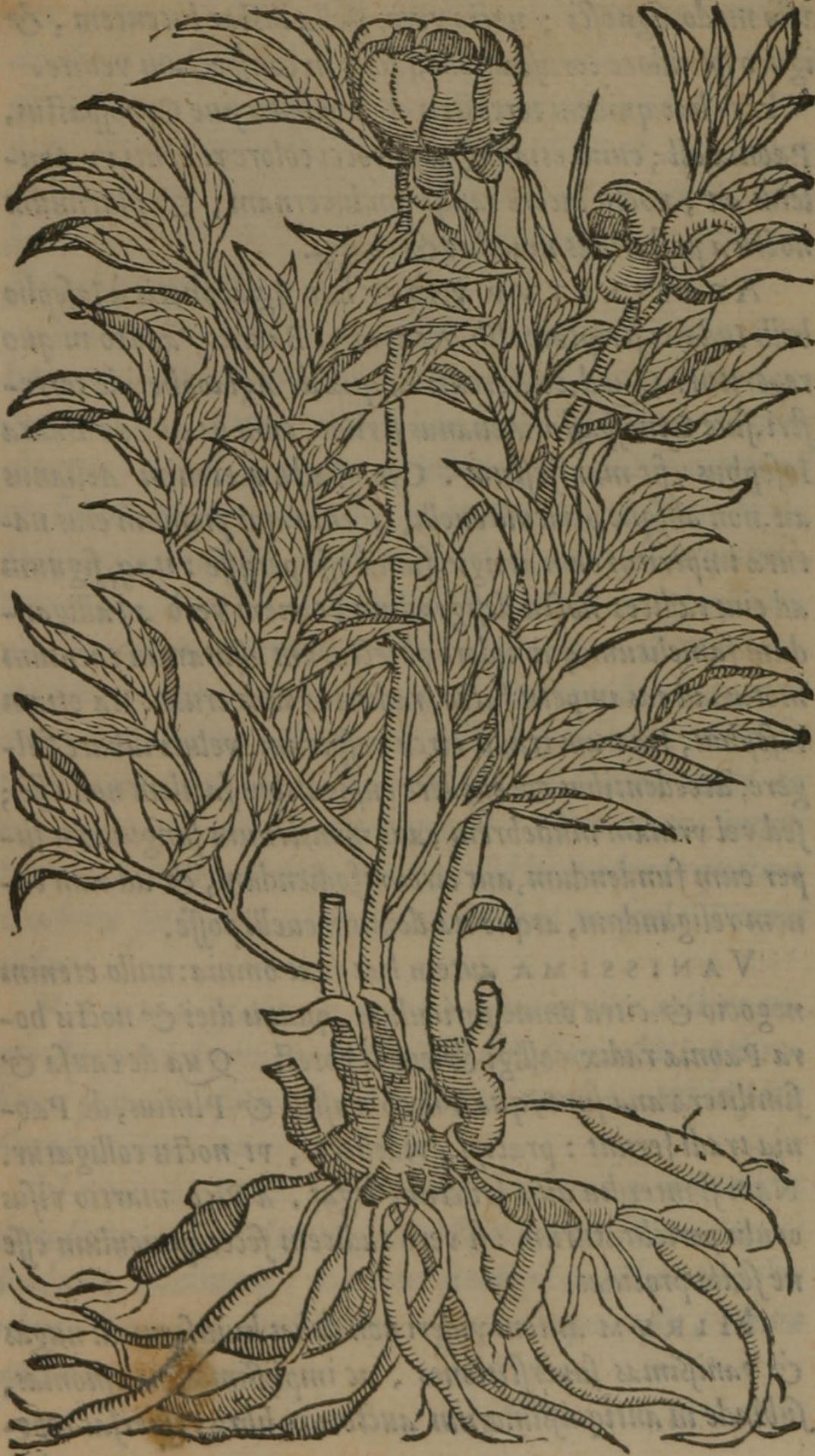
GRAECIS παιόνια κ̄ γλυκυσιδὴ: & à nonnullis πεντόβορον; Latinis similiter, Pæonia & dulcisida dicitur. Officinis Pionia; Germanis Pæonien blumen / Pæonien rosen / Bichtwurtz // Kunigblum / Pfingstrosen: Belgis ferè, Pæonien: Flandris tamen, Mastbloemen. Gallis, Pivoine: Hispanis, Rosa del monte. Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur, ut sunt: ὄροβέλιον, ὄροβάξ, αἰμάγωγον, παισαίδη, μνηνογένειον, μήνιον, πανδικέρατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον, Rosa fatuina, herba casta. Menogonion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μῆνης, κ̄ σελήνης, nomina deriuantur; quarum utraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest: quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idei dactyli appellatio, femina conuenit, cuius glandulosæ radices dactylos idæos referunt. Sunt autem idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est lucidè splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus.

Aglaophotis.

AGLAOPHOTIDES autem duæ, apud Aelianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna marina, cap. 24. altera terrestris, cap. 27.

¹ MARINA, fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quendam, & veluti scintillantem splendorem emittit.

² TERRESTREM, quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem, ait, inter cæteras herbas delitescere, nec
yllo

ullo modo agnosci ; nocte verò stella instar lucentem , & igneo splendore coruscantem , facile in conspectum venire.

ET hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus, Pæonia est ; cuius etiam grana cocci colore rubentia , Apuleius ait , noctu lucere tanquam lucernam , & plurimum noctu à pastoribus inueniri & colligi.

APPELLATUR verò & hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore , lib. 7. cap. 25. Baaras , à loco in quo reperitur. Quod , conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestris , siue Cynospastro , Aelianus scribit , cum ijs quæ de Baara Iosephus , sit manifestum . Cynospastum etenim Aelianus ait , non absque periculo euelli , & eum , qui primum eius naturæ imperitus eam attigit , famã esse perijisse : itaq; signum ad eius radices noctu desigendum , canem verò ad alligandum famelicum , qui nidore obiectarum assatarum carniū motus , ad eas impetu facto , radicitus eam eruat . Ita etiam Iosephus , Baaram tradit circa vesperam , veluti iubare fulgere , accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse ; sed vel vrinam muliebrem , aut menstruum sanguinem super eum fundendum , aut circumfodiendam , & ad eam canem religandum , atque ita demum euelli posse.

VANISSIMA autem hæc sunt omnia : nullo etenim negotio & citra omne periculum , quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli potest . Qua de causa & similiter vana sunt , quæ Theophrastus & Plinius , de Pæonia tradi ferunt : præcipi , videlicet , vt noctu colligatur . Nam si interdium quis fructum legat , à Pico martio visus oculis periclitaturum : si verò radicem secet , periculum esse ne sedes procidat .

MIRVM autem videri non debet huiuscemodi nugæ & vanissimas superstitiones , ac impijssimas ceremonias , subinde in antiquissimorum auctorum libris resperfas reperiri:

riri : fuerunt enim multa, illorum seculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius verè testatur, ab Aegyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de causa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.

PORRO Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Pueris ex collo suspensam, aduersus Comitiale morbum efficacem esse, à Galeno certo & euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Pæoniæ radix.

RUBRA grana, 10, aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui ro-siones sentiunt, esa profunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.

NIGRA grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant, vterique strangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & usu, reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosæ, læuia, in herbaceo & diluto virore splendens: caules duobus cubitis altiores, multis folijs sensim attenuatis compositi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis composita, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant. Seruntur Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphiliæ, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit. Floret apud Germanos, Belgas, Gallos, Liliū, Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hyeme virentia: Vere, caulis erumpit.

STIRPS Liliorum à Grecis κρινώνεια dicitur: flos verò κείνον & λείριον: est tamen & Narcissus λείριον: à nonnullis καλλείριον & κρινάνθεμον: A Latinis Liliū & Rosa Iunonis.

APPELLATUR autem Rosa Iunonis, quod ex lacte eius in terram delapso, natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcmena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vberibus, & post suctum, lac copiosum effluxisse, & vna eius parte celum perfusum alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata: inde verò lacteum apparere in celo circulum. Germani Liliū istud, vulgo weiß gilgen oder weiß lilgen appellāt. Belgæ, witte Lelien, Galli, Lys blanc.

LILII autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

RADIX foliaq₃ per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.

FOLIA herbae, Dioscorides ait, imposita, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruesacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

SUCCVS melle & aceto mixtus, in aeneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.

RADIX tosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat; vterū mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; surfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & hyosciami folijs, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, tri-duoq₃ non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lienis, & ruptis, & vulsis profunt.

RECENTIORES, Lilij radices coctas, cataplasmatibus summa cū vtilitate admiscēt, abscessus maturantibus & ad suppurationē perducētibus. Eadem etiā, in oris collutionibus ad idem faciētibus, vtiliter decoquuntur. Nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciūt, & dolorem simul sedant.

SEMEN, Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & folijs, erysipelatis imponitur.

FIT ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimq₃ ad vteri durities vtile.

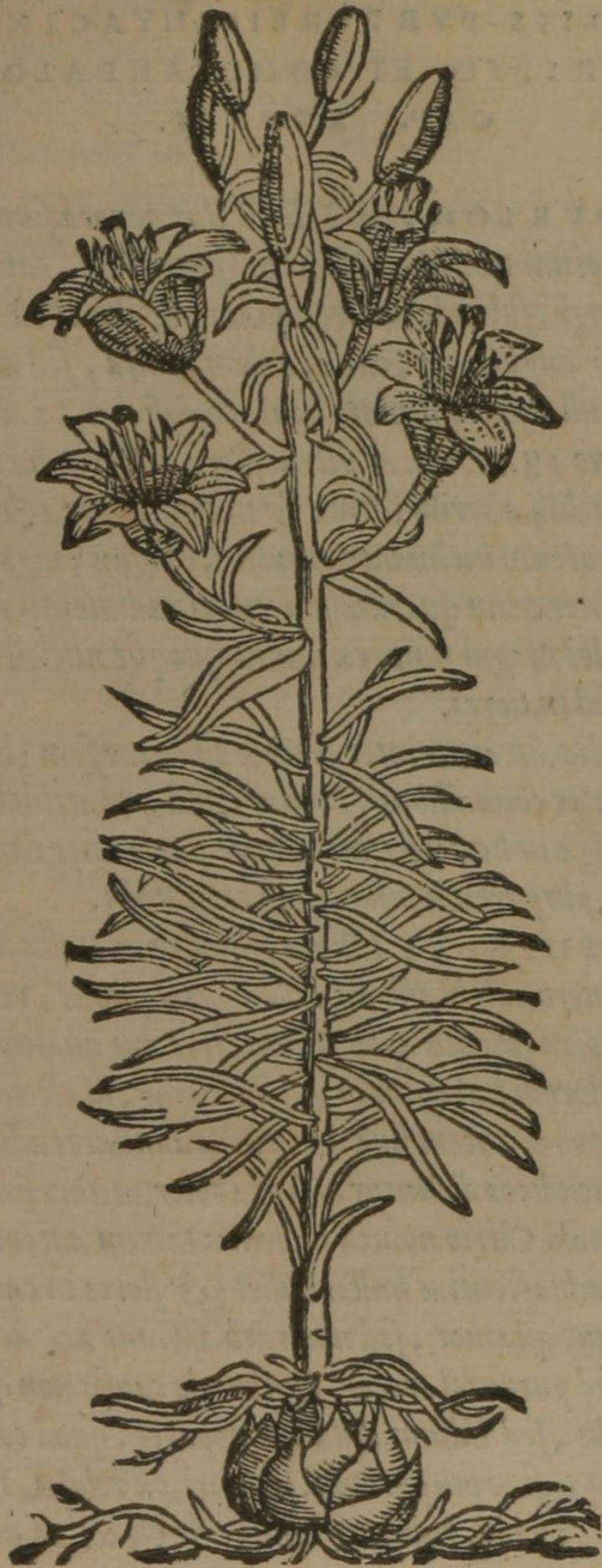
DE LILIIS PURPUREIS, HYACINTHO
SCRIPTO, ET COMOSANDALO.

CAP. XXXIII.

PURPUREORVM Liliorū duo genera sunt: maius vnum; alterum minus. Maiori purpureo lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quàm lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltra, supra inuicem incerto ordine digesti, lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinante; multis, exiguis, nigris quasi punctulis, literarum quarundam veluti rudimentis respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt lilij candidi; sed maiores.

IN Italia, in aruis inter segetes circa messem; in montibus etiam ac conuallibus, Liliū istud, Matthiolo teste, emicat. Belgæ in hortis serunt. Floret paulo ante candidum liliū, post purpureum minus, vnà cum Rosis.

MATTHIOLVS Liliū syluestre in Italia appellari, & Hemerocallida esse ait. Sed ἡμεροκαλλίς, vt auctor Dioscorides, in singulis apophysibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὠχρᾶν, id est valdè luteum. Απόφυσες autem siue ἀποφύαι, ramulares adnascentiæ, siue appendices dicuntur. Ochreæ color, melino similis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Liliū autem istud, ramulares adnascentiæ nullas habet; & flores in caule non modo tres aut quatuor, sed non rarò 18. aut 20. ac coloris non lutei, sed purpurei crocei. Quibus de causis non quidem Hemerocallis, sed Liliū illud esse apparet, quod capite de Lilio, πύρρον, siue purpureum, reperiri, ex relatu, Dioscorides scribit; quodq; rubens Plinius, & Græci, eo auctore,

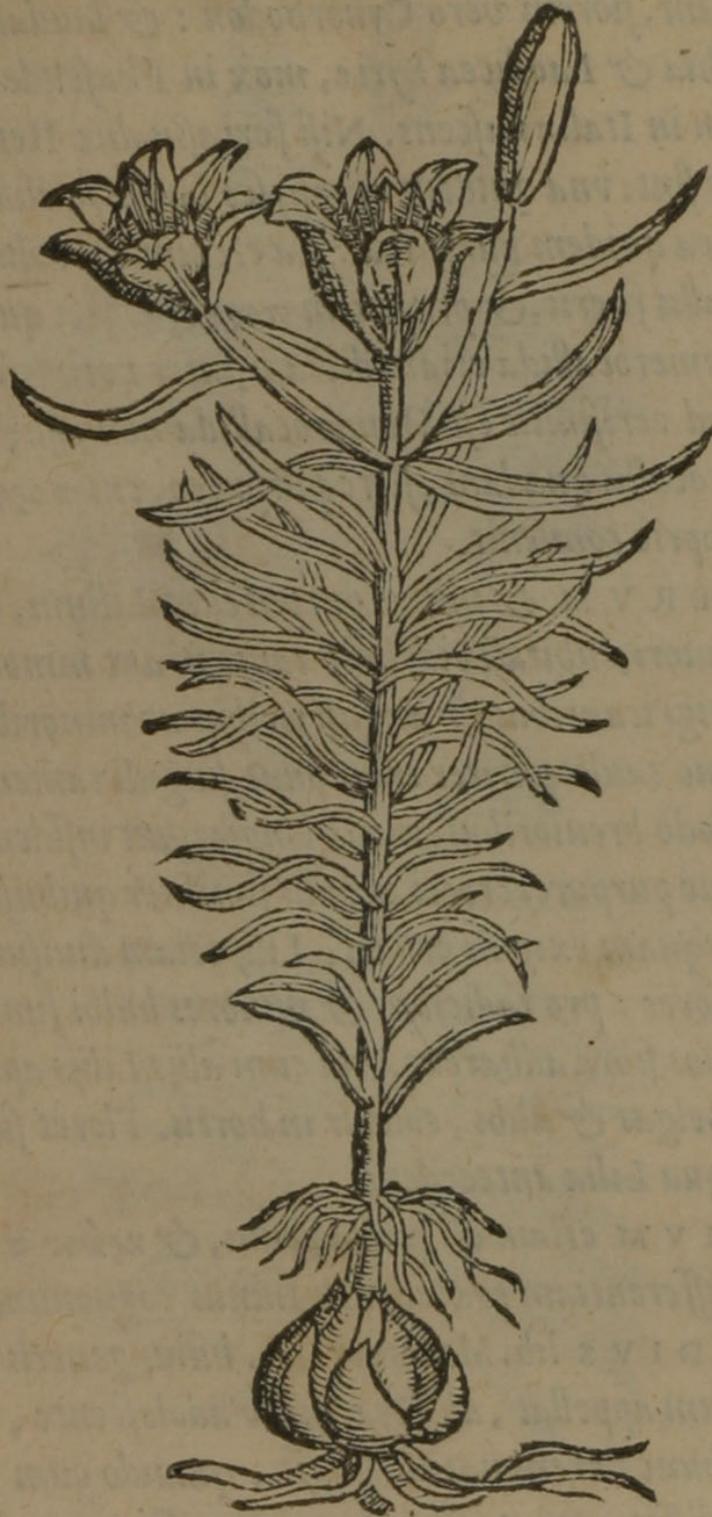
κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon : & laudatissimum in Antiochia & Laodicea Syriae, mox in Phaselide, quartum locum in Italia nascens. Nisi fortassis duæ Hemerocallides flores sint : vna quidem apophyses habens ; alia non habens, & ea quidem purpurea : ita etenim & Liliū istud Hemerocallis fuerit, & præsertim πορφυρανθής : qua appellatione Hemerocallida etiam dictam, inter nothas voces reperitur. Sed verisimile est Hemerocallida non esse ; est enim & Hemerocallis quædam, flore purpureo, cui πορφυρανθής nomen propriè conuenit.

ALTERVM & minus purpureum Liliū, caule est multo breuiori, cubitali videlicet tantum aut minori : folijs similiter nigricantibus & angustioribus ac minoribus. Flores è summo caulis pariter erumpunt, singuli tamen suis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus insidentes ; coloris quoque purpurei crocei, notulis similiter quibusdam nigris & perquam exiguis ornati ; Lilij etiam diuisura, sed paulo minores : pro radicibus & minores bulbi sunt, infra supraq; quos fibræ adherent. Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas & alibi, colitur in hortis. Floret sub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

LILIUM etiam est purpureum, & κρίνον πορφυρον, quod ad differentiam præcedentis, minus cognominatur.

OVIDIUS lib. Metamor. 10. huius generis Liliū, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho adolescente, ex cuius sanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perisset, cui Apollinem gemitus sui notas & literas inscripsisse ait, sic scribens :

Ecce cruor, qui fusus humo signauerat herbas,
 Desinit esse cruor, Tyrioq; nitentior ostro
 Flos oritur, formamq; capit, quam lilia, si non
 Purpureus color his, argenteus esset in illis.

Non satis hoc Phœbo est, (is enim fuit auctor honoris)
 Ipse suos gemitus folijs inscribit, & ai ai
 Flos habet inscriptum, funestaq; litera ducta est.
 Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epi-
 taphio Bionis, eidyllio. 19.

Νῦν δ'ἀκινθε λάλει τὰ σα γράμματα κ' πλέον αἰ αἰ
 Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

COGNOMINATUR autem hic, à Poëtis Latinis
 nonnunquam ferrugineus, vt à Vergilio Georg. 4.

Et pinguem tadam, & ferrugineos Hyacinthos.
 Similiter & à Columella, lib. x.

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

FERRUGINEVS verò hyacinthus dicitur, quòd ad
 similitudinem ferruginis rubeat. Est etenim ferrugo corru-
 ptela ferri, veluti aris arugo, quæ à colore subrubente rubi-
 go appellatur. Vnde & ferrugineus color, instar ferruginis Ferrugi-
 rubens. Sunt qui velint hyacinthum non ex eo ferrugineum neus color.
 cognominari, quòd ferruginis modo subrubeat, sed quia lu-
 ctus notas folijs inscriptas habeat, ferrugineumq; eum quasi
 lugubrem & funestum appellari aiunt. Tradunt siquidem
 ferrugineum esse fuscum & subobscurum colorem; Vergi-
 liumq; cum ferrugineum nominat hyacinthum, ad fabu-
 lam eius alludere, quæ hyacinthum ex sanguine hyacinthi
 adolescentis natū fingit: ferrugineam siquidem ab eo etiam
 dici, Charontis funestam & luctuosam cymbam. Sed his
 Vergilius ipse contradicit, Bucolicòn ecloga tertia, vbi
 hyacinthum suauiter, id est non intensè rubere scribit, his
 verbis:

Et me Phæbus amat, Phæbo sua semper apud me
 Munera sunt Lauri, & suaue rubens Hyacinthus.

OVIDIUS etiam loco superius adducto, eum pur-
 pureum esse manifestis verbis ostendit. Purpureus verò,
 omnis qui rubet color in floribus appellari consuevit.

RECENTIORVM plerique, hunc hyacinthum
 Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem
 historicum Iodocus Vvillichius in commentarijs Georgicon
 Vergilij nominat. At nobis magis placet hunc scriptum hya-
 cinthum

cinthum dici : alterum verò , de quo inferius suo loco , non scriptum : in hoc etenim lugubres nota in scripta reperiuntur : in illo verò nullæ sunt.

PAUSANIAS Corinthiacon lib. secundo , scriptum hyacinthum , aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari , memoriæ prodidit , ritus referens , qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ , statis festis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt , inquit , sacrificuli , & qui annuos magistratus gerunt : sequuntur feminae ac viri : ipsi etiam pueris solenne est , deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis , capitibus coronas ferentes . sunt eæ corollæ ex flore contextæ , quem κομοσάνδαλον incolæ appellant . Hyacinthum ego illum existimo : est enim ei tum magnitudine , tum colore persimilis ; habet præterea easdem luctus indices literas. Hæc Pausanias.

Comosandalus.

PORRO purpureorum liliorum istorum , in medicina incognitus vsus est , & facultas incomperta : inter flores autem gratiam inuenere.

DE LILIO SYLVESTRI.

CAP. XXXIIII.

SYLVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut altiores , rotundos : folia longa , lata , acuminata , non supra inuicem incerto ordine disposita , sed caulem quibusdam locis , stellæ modo radiata , circundantia : flores è suis pediculis deorsum dependent , Liliij diuisura , sed minores , colore purpureo obsoleto , purpureisq; aliquot maculis splendentes , & staminibus eiusdem coloris in medio ; quorum foliola retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recurvantur : radices bulbosæ veluti ex multis nucleis coniunctæ , aurei vel flauï coloris ; ex quibus fibræ dependent . Nascitur lilium istud

istud complurimis Germania locis, in syluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent. Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

GERMANI, Goldwurtz / à flauo bulbi colore, & Heydnisch blumen appellant. Noſtri Leliekens van Caluarien. Galli, Lys sauuage, hoc est, Liliū syluestre. Est tamen & aliud syluestre Liliū, alio nomine Hemerocallis, de qua sequenti capite. Matthiolus in Italia à Chymistis Martagon dici, ait.

- 2 AD hoc genus Lilij, referendum quoque videtur, quod Hemerocallidem alteram, Matthiolus nominat, & in Iapidiæ montibus reperiri refert. Pingitur istud ab eo, caule comoſo, & folijs multis, incondito ordine circa ipsum digestis: flore foliola ſua recuruante, Lilio syluestri ſimili: radicibus ex multis, veluti paruis bulbis conglomeratis.

V S V M autem vtrumq; hoc Lilij genus, in medicina nullum habet.

DE LILIO NON BVLBOSO.

CAP. XXXV.

NON bulbosi Lilij duo reperiuntur genera, florum colore discreta. Vni, flos luteus: alteri, in rubro obſoletiori purpureus. In lutei genere flos vnius minor; alterius, paulo maior est: vterque tamen purpureo minor, qui maximus est & Lilio candido magnitudine ferè ſimilis.

S V N T autem non bulboso Lilio, folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli folijs ſimilia: caulis cubito altior, rotundus, læuis, abſque folijs, ſuperius in apophyſes, id est, ramulares eminentias, ſiue propagines, duas aut quatuor diuiſus: in quarum ſingulis, flores tres aut quatuor, Liliū
forma

forma & diuisura referentes: colore in vno quidem genere Ochrea, vt diximus, luteo; in alio rubro purpureo, cuius tamen medium floris, luteum est: post flores, crassa, triangulares gignuntur siliqua; in quibus semen nigrum & splendens, Paeonia semini simile, sed minus. radices subsunt non bulbosae, sed veluti Asphodeli lutei, multae, oblongae, coherentes; & vni quidem, cui videlicet flores maiores aut purpurei, crassiores, nodosioresq; alteri vero minoris floris, tenuiores & longiores; è quarum annexu fibrae quaedam crassiores serpunt, quibus non secus ac Asphodelus luteus, in plures plantas facile multiplicatur. Peregrinum Belgio istud Liliū est, & aliunde inuectum. Floret vnà cum Lilio purpureo maiori, vel paulo ante, Lilia candida praecedens.

LILIVM luteum nonnulli appellant; sed rectius non bulbosum Liliū nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliastrum: veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipsos Hemerocallides duae; vna frutex, alia flos est.

Hemero-
callis fru-
tex.

HEMEROCALLIS frutex ex genere est coronariorum & lignosorum, quae minutis, tenuibusq; constant folijs: semine exit; radiceq; est lignosa: vt auctor Theophrastus lib. 6. de historia stirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas stirpes numerat, quae solis folijs coronant.

Hemero-
callis flos.

ALIA Hemerocallis, flos est, qui nocte tabesit, oriente vero Sole pullulat, Athenæo teste: quale istud non bulbosum Liliū; praesertim quod purpureum & fugacissimum est, & vno tantum die viget; matutino siquidem tempore exortum, vesperi flaccescit.

DIOSCORIDES Hemerocallida apophyses siue ramulares adnascentias habere scribit, & in singulis flores tres aut quatuor, ochrea colore: caules non bulbosi Liliij, in
propa-

propagines, siue ramulos distribuuntur; singuliq³ flores tres aut quatuor promunt, & eos quidem, ochræ colore in vno genere. Iam & Porphyræthes, Hemerocallis nuncupata reperitur: hæc autem appellatio purpurei floris non bulboso Lilio conuenit. Quæ omnia non bulbosum Liliū, Hemerocallidem veram & legitimam esse, manifestè ostendunt. Tribuit Dioscorides Hemerocallidi, præterea radicem bulbosam: innuit istud, apud Dioscoridem Hemerocallidis descriptionem deprauatam: vel enim superfluum scilicet, & veritati repugnantium adiectione, ampliata, vel duorum Liliorum descriptiones, in vnam contractas; Hemerocallidis videlicet, & alicuius alterius Lilij. nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Liliū, apophyses faciens, & vnius tantum diei florem luteum habens; quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dioscoridis descriptio suspecta.

HEMEROCALLIDIS autem descriptio, his verbis apud Dioscoridem traditur. ἡμεροκαλλίς φύλλα ἔχει καυλὸν ὁμοίαν κρίνω. χλωρὰ δὲ ὡσπερ πράσα. ἀνθὴ δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἐκάστην ἀπόφυσιν γ' ἢ δ' τὴν σχίσιν τῷ κρίνω εἰκότα ὅταν ἀρξήται χάνειν. τὴν δὲ χροῖαν ἰσχυρῶς ὡχρὰν. ρίζαν ὁμοίαν βολβῷ ἐυμεγέθει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cum primum hiare ceperint: colore valde ochræ, radicem similem bulbo magno.

DICITUR verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλαχτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθές, βόλβος ὁ αἱματικός, ἀντικάνθαρον, Liliū agreste & Liliū marinum. Et omnibus his nominibus Liliū non bulbosum nuncupari potest, excepta tantum bulbi hæmatici appellatione, quæ Lilio alicui bulboso magis conuenit.

CÆTERVM facultates Lilij non bulbosi incomper-
te sunt,

re sunt, cum nullius, hac etate, in medicina aut cibata sit usus.

DIOSCORIDES autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pessa appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita imposita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vtiliter imponi.

DE LILIO CONVALLIVM.

CAP. XXXVI.

QVOD Liliū conuallium recentior nuncupat etas, folia duo aut tria promit, virentia, leuia, latiuscula, Liliij folijs similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multum ab-similes, verum minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulum geniculatæ, serpentes.

IN syluis & locis vmbrosis sponte exit. Floret circa Calendas Maij mensis.

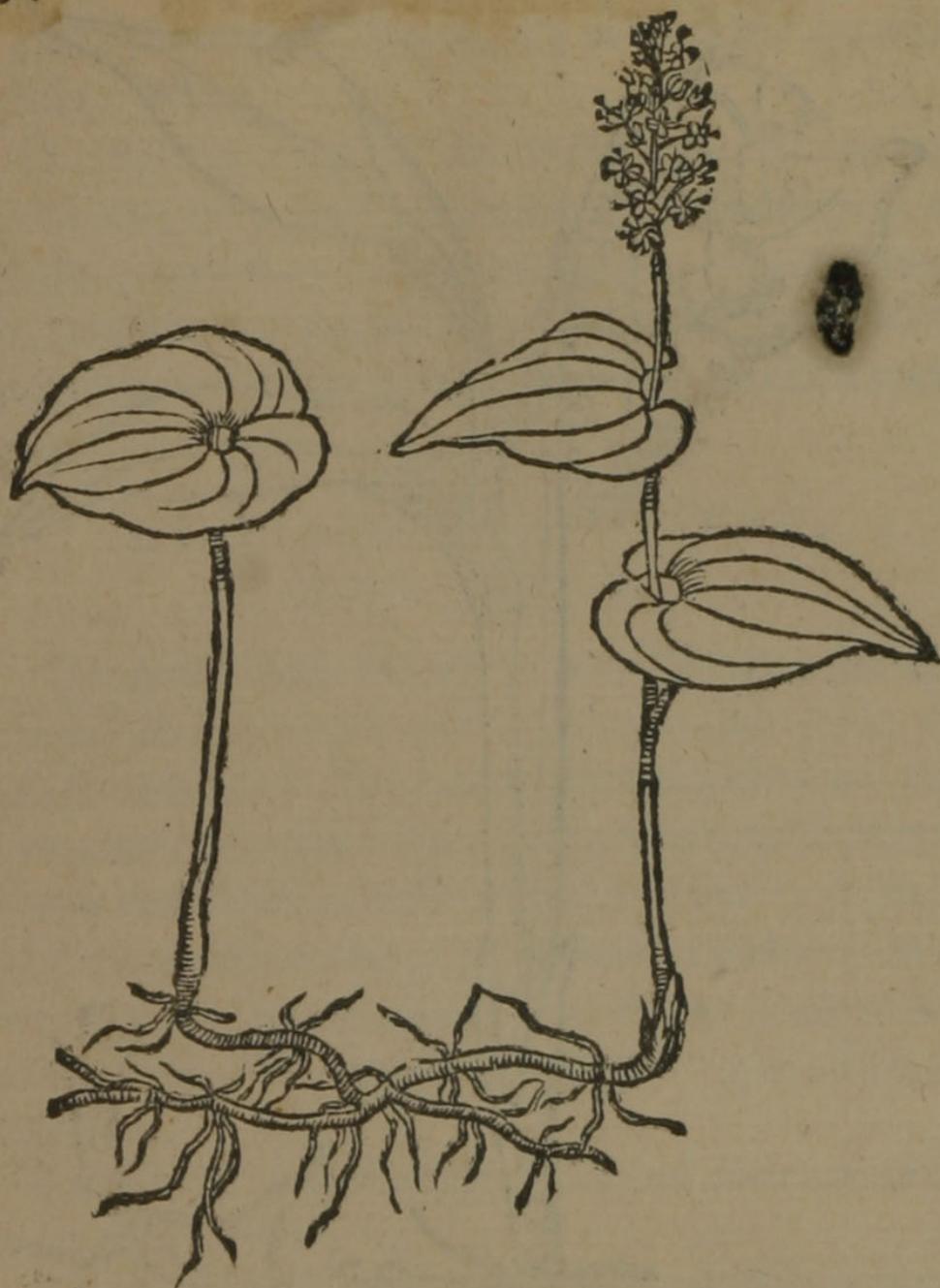
GERMANI, *Meyenblumlin* & *Meyenrytz* inde nominant: Belgæ, *Meyenbloemkens*: Galli etiam *Muguet*: est tamen & alia ab ipsis *Muguet* dicta, *Lappaginis* videlicet species, à Plinio *Asperugo* nuncupata. Gesnerus florem istum *Callionymum* appellari posse existimat, nostra etas *Liliū conuallium* vocat.

CALIDÆ & siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, nervorum resolutiones, vertiginem, morbum comitiale, ac alios cum cerebri frigida humidaq; intemperie morbos, auxilia-
res

res esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

EIVSDEM cum lilio isto generis esse putatur, quod ² Vnifolium dicitur: folium huic ut plurimum in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum hederæ; circa caulicu-

lum autem breuem tenuemq³ bina, eiusdem formæ sed mi-
nora, supra quæ flores candiduli Liliij conuallij similes, at
minores, & nullius aut exigui odoris: bacca sequuntur exi-
guæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ,
serpentesq³ fibra sunt.

EXIT iisdem & similibus, quibus Lilium conuallium
locis: floretq³ eodem tempore aut paulo post.

VULGO Einblatt nuncupant, id est Vnifolium
sive μονόφυλλον.

TRADITUR à quibusdam resiccatarum radicula-
rum puluis, aduersus pestilentem bubonem efficax esse, si
statim initio ipsius mali, drachma pondo cum aceto, & vi-
no, aut aqua permixtis detur.

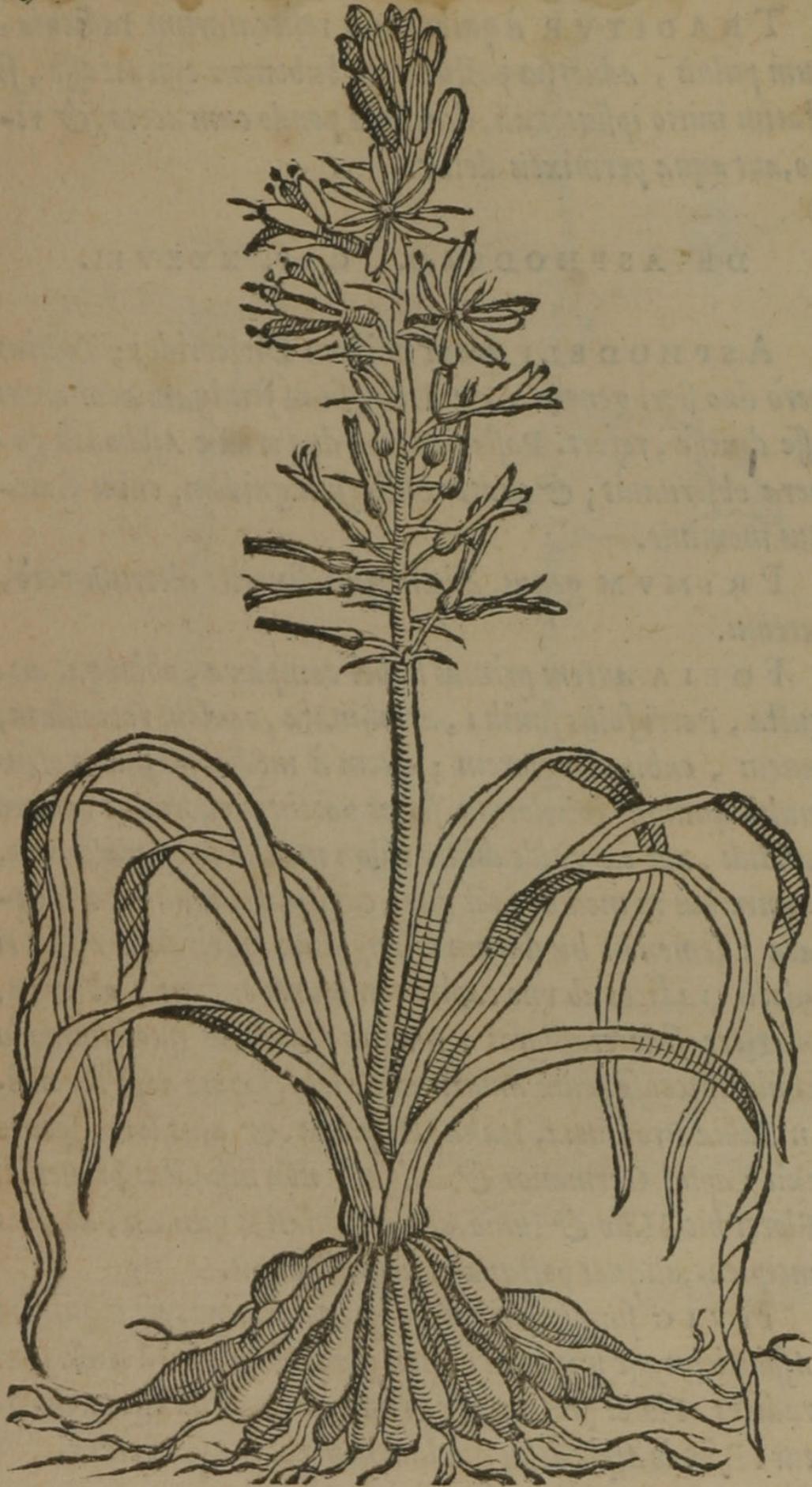
DE ASPHODELO. CAP. XXXVII.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; Plinius
verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem
esse dixisse, refert. Posterior etas duo triaue Asphodeli ge-
nera obseruauit; & præter bulbosum quidem, cuius Gale-
nus meminit.

PRIMUM genus, album quis dixerit: alterum verò, 1
luteum.

FOLIA autem primus habet complura, oblonga, an-
gusta, Porri folijs similia, acuminata, caulem rotundum,
leuem, cubito longiorem; quem à medio sursum versus
multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore
candidi, aut ex valde diluto rubro modicè purpurascens,
staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbicu-
lata: semen in his durum triangulum nigricantis obsoleti
coloris. radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ,
inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodo
similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringenti.
In Gallia Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte
exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.
Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis
incipiens, aliquot postquam satus est annis.

HVIC similis floribus, folijs, & semine, alius quidem 2
Asphodelus est minor, cui non glandulosæ, sed fibrosæ sunt
radices. Floret protinus & primo anno, deinde intermori-
tur: Pseudo Asphodelus quidam non abs re esse videtur.

ASPHODELVS autem Græcis quidem ἀσφόδελος, Latinis *Albucum* siue *Albucus*, & *hastula regia* dicitur. *Caulis cum floribus* ἀνθερικὸς. *Plinius caulem floriferum* *Anthericon*; *radicem verò*, id est *bulbos*, *Asphodelum* nominari refert.

MEMINIT huius *Asphodeli* *Hesiodus* in *Operibus* & *diebus*, ubi *stultos* ait *ignorare* quàm *magnum bonum* sit in *Malua* & *Asphodelo*. Nam huius præcipuè *Asphodeli* *radices* *edules* sunt. *Galenus* tamen non de hoc *Asphodelo*, sed de *bulboso eum* scripsisse opinatur; cuius tamen *bulbos* non nisi *compluribus elixationibus* *esculentos* reddi, ipsemet testatur; quales, non est verisimile *Hesiodum* commendasse; qui *cibum aliquem paratu facilem* per *Maluam* & *Asphodelum* *insinuasse* videtur. *Verba eius* sunt:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλεὸν ἥμισυ πάντος,

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφιδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. Id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,

Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

CÆTERVM *Asphodeli*, ut *Dioscorides* tradit, *radices* *potæ*, *vrinam* & *menses* *ciunt*; *sanant etiam lateris dolores*, & *tusses* & *rupta conuulsaq;* *drachmæ pondo potæ* *ex vino*: *facit ad vomitiones magis idoneos*, *tali magnitudine in cibo sumpta*: *datur utiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo*; *sed imponere morsibus oportet*, & *folia*, & *radices* & *flores* *in vino cōtrita*: *sordida item* & *depascentia vlcera*; *mammaram etiam ac testium inflammationes*, *phymataq;* & *furunculos* *in fece vini radix decocta curat*: *sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.*

SUCCVS *radicis* *addito vetere vino dulci*, *myrrha* & *croco*, *illinendis perquàm utile oculis* *fit medicamentum*, *si simul decoquantur*. *Ad purulentas aures idem per se* & *cum*

thure, melle, vino & myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

VSTÆ radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

OLEVM in excavatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo antea in sole perfrictam, illita radix exterit.

SEMEN & flores præcipuè, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

DE ASPHODELO LVTEO.

CAP. XXXVIII.

PRÆTER Asphodelum superiori capite descriptum, & alius est luteus cognomento; folia cui sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo, à medio sursum versus, plurimi; alterius satis similes, cæterùm colore lutei, staminibus in medio: capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singule oblongæ & tenues, multo quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facillè multiplicatur. Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur. Floret similiter Maio aut Iunio mense; folia eius pleraque hyeme, si non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

RECENTIORES Asphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest, & Plinij alter.

PORRO quis huius Asphodeli vel in cibatu, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

DE ASPHODELO BVLBOSO GA-
LENI. CAP. XXXIX.

BVLBOSVS *Asphodelus* folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi *Asphodeli*; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circum vestitum, rarioribus tamen, primi *Asphodeli* floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositi: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa magnitudine esculenti bulbi, aut maior. Apud Belgas non nisi hortensis est. Floret eodem, quo primus, tempore, aut serius paulo.

ASPHODELI speciem esse caulis *Antherico* similis ostendit; qua de causa & eum *Asphodelum* esse apparet, cuius Galenus lib. de alimentorum facultatibus secundo, meminit his verbis.

RADIX *Asphodeli*, & magnitudine, & figura, & amarore *Scillæ* radici quodammodo est similis: si tamen ut *Lupini* paretur, maximam partem sui amaroris deponit; inq; eo à *Scilla* discrepat. Nam *Scillæ* qualitas difficillimè eluitur. *Hesiodus* certè *Asphodelum* laudat cùm sic ait: Nec quanta in *Malua* & *Albuco* sint bona, norunt. Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & *Dracontij* facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius *Asparagum* ictero laborantibus exhibet. De eodem verò *Asphodelo*, & lib. de simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim *Asphodeli* viribus *Aro*, *Arisarro*, & *Dracontio* similes esse ait, quales certè huius, non
primi

primi illius sunt. Verba Galeni, hoc loco, de *Asphodelo*, hæc sunt: Et huius radix utilis est, sicut *Ari*, *Arisari*, & *Dracontij*, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exiccantior, subtiliorq^{ue}, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & *Alopecias* sanat.

DE IRIDE. CAP. XL.

IRIDIS species floris colore differentes, complures esse *Dioscorides* innuit. Flores siquidem, ait, varij aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuersitatem, non in vno flore, vti *Andreas Lacuna* existimauit, sed in diuersis reperiri αὐτόπτης testis est *Antonius Musa*; qui à se inspectos in *Illyrico*, *Iridis* flores plerosque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quosdam purpureos, plurimos caruleos, in examine simplicium scribit.

FOLIA omnibus oblonga, ensis aut gladij similitudine: caules rotundi, laues, cubitales, nonnullis altiores; in quorum summo flores παράλληλοι siue alterno ordine positi, terni quaterniue, odorati. Constant flores senis potissimum foliolis, quorum tria deorsum repanda arcus modo reflectuntur, alia tria sursum & contra se mutuo curuantur. Color candidæ per totum quidẽ florem candidus est; luteæ, luteus; caruleæ siue nigre in saturata carulea purpura nitet, μελανίου siue *Viola nigre* colorem referens; purpureæ verò in caruleo purpureus, sed eius tamẽ quæ *Belgio* vulgaris est, non in omnibus foliolis neque ab omni parte similis; sursum etenim reflexa, pallidiora sunt & colore dilutiore, præsertim vnius, cuius hæc pallidissima & ad aquæ κωάνεον colorem accedunt; deorsum curuata inferiore parte pallent; superiore verò pulcherrimũ purpureæ siue nigre *Viola dilutũ* colorem proximè exprimunt; intermixtis interim lineis candidis, quæ

quæ ab ipso folij exortu ac veluti base, tum & ab ipsa flauâ fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiunt. Oritur fimbria ab ipsa inferiorum foliolorum in singulis floribus parte, qua calyci inhaerent, & inde sursum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis veluti pilis concreta, humani ferè supercilij, aut Erucae hirsutæ similitudine. Præter sex autem hæc, quæ propriè folia, sunt & tria alia oblonga, angustâ foliola, extrema summaq; parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodo contegunt: sub his singula stamina. Radices Iridi subiacent longæ, solidæ, nodosæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori crassitudine, subinde in plures propagines, ipsis ex lateribus adnascentes distributæ, & summa terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum resiccatis, nonnihil inest feruentioris saporis, qui tamen non statim, sed paulò post quàm mansæ sunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis vestigium, ac πυρώτερον τι, quod non facile eluitur, ipsis imprimit: siccæ verò gratiori sunt odore, & qualitate gustabili minus acri.

NASCITUR Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouincijs. In Belgio, purpurea familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida, hortensis tantum est; Lutea in paucorum hortis colitur à paucis annis primùm in cognitionem deducta: Cæruleam odoratissimi floris in Hispania plerisque locis sponte exire accepimus.

OPTIMA Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisq; ad Septentrionem sita; vt Theophrastus ait.

ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè syluestribus, minus rectè habent) Drylonis, & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic scribens:

Plinij locus restitutus.

Ἰριν δ' ἢν ἐθρεψε Δρείων κ' Νάρονος ὄχθην. Id est,
Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

SUNT autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò scholiastes, Drylonem fluuium esse ait Illyriorum & Narorum, qui Illyricos & Liburnos segregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in serpentes transformati.

DIOSCORIDES inter Illyricas & Macedonicas præstantissimam esse ait, quæ radice est densa, minuta, frangi contumace, subruffo colore, multum odorata, gustu feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamenta dum tunditur mouens.

PROXIMA bonitate, Plinio auctore, Macedonica est, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένν in acopo quodam Asclepiadis recipitur, cùm tamen in alijs compositionibus Illyrica ferè admisceatur.

TERTIO loco Africana est, quam Galenus lib. primo de antidotis, multo inferiorem Illyrica testatur. Nam si, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copiosissima adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum corpus à viuo.

QUÆ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino absque odore esse existimauit. In Trachia, inquit, cæterisque frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis, odore penitus caret: quod tamen non absolutè verum est. Nam & Belgica Iris resiccata, non omnino absque odore est, licet tamen

odore, quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

IRIDIS flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diurnæ, vix vlla hyemis iniuria offenduntur; nisi fortè candidæ, cuius nimio hyemis rigore, subinde radices intermoriuntur.

IRIS Græcis ἴρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἰερίς legunt, quasi consecratrix, quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copiosissima, vt diximus, nascitur. Item οὐρανία, cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione θαυμασὸς, admirabilis; θαυμάτιαν enim arcum cælestem Poëta aliquando vocant: Nominatur & δελπίδην aut δελπίδην, καθαίρων purgans, ὄπερ τρίτος. Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quandam reddant. Germanis, **Bilgen/Schwertel**/Nostris, **Lisch ouer Zee**. Gallis, Flambe. Italis, Giglio & Iride, Iris nominatur.

1 IRIDIS species flore candido olim in officinis gignendi casu Græco ἰρίος nuncupabatur: Germani, **Violwurtz/weiß Violwurtz**: Nostris, **wit Lisch**: Galli, Flambe blanche appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.

2 ALIA Iridis species flore in cæruleo purpureo, Iridis nomenclaturam retinet: plerisque tamen Lilialis, & in Apulia Spatula, vt Franciscanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab vrbe veterum scribunt: Itali, Giglio azurro, & Giglio celeste. Germani, **blauw Bilgen/blauw Schwertel/himmel Schwertel**: Brabantii, **blauw Lisch ouer Zee**. Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique syluestrem Iridem nominant; ad differenti-

tiam

tiam candida, cum alterius hortensis. Sunt tamen & alie apud veteres syluestres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non lethale. Aloisius Anguillara Iridem hanc à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributū dixerit. Verba Palladij sunt, lib. I. de Apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanū, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

PORRO Iridis radices recentes, & adhuc succo plena, impensè calidæ sunt, ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimum aquosos humores potenter educit, & hydropicos insigniter purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

ARIDÆ in secundo sunt ordine intenso calefacientium & resiccantium: crassos & lentos humores, qui agrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi veteri, & omnibus thoracis vitijs, quæ hinc oriuntur, multum in eclegmate profunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, persfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, pota: cum vino menses ducunt. Decoctum ad infessus muliebres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicū verò dolores, infusum: fistulas ac sinus carne implet; instar collyrij cum melle subdita, fætus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, cocta & imposita: arida vlcera replent: cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Profunt capitis doloribus cum aceto & rosaceo imposita: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superposita. Admifcentur pessis & malagmatis: in vniuersum multi vsus.

DE IRIDE MINORI, SIVE TENVI-
FOLIA. CAP. XLI.

PRÆTER Irides superiore capite descriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur.

EST hæc alijs similis, sed minor ac tenuior: folia habet breuiora, angustiora, nigrioraq³, aut casii quasi coloris, quæ confricata, grauiusculum reddunt odorem, Spatula fœtida propemodum persimilem, sed tamen minus graueolentem: caules similiter breuiores, saepe vix cubitales; in quo flores bini, terniue, alterni, colore cæruleo saturato, forma aliarum Iridum propemodum similes, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuo non adeo recuruentur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luteam; quæ tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est: radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicite, & quandoque quàm aliarum densiores, longas, multasq³ fibras inferius demittentes, foris ruffæ, intus subcandidæ aut subluteæ, gustu feruido, vti aliarum.

NASCITUR in Germania in apricis planisq³ pratis, frutetosus ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. Apud Belgas non nisi in hortis prouenit. Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

IRIDEM minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaq³. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore; hæc verò contra, alijs odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germania reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos,

Rotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quadam *Iris*, quæ *Spatulæ fœtidæ* species haberi posset, si semen quod in siliquis gignitur, non uti aliarum *Iridum planum*, sed veluti *Spatulæ fœtidæ* rotundum esset. *Plinij* autem de *Rhizotomo* hæc sunt verba: *Illyrica* duorum generum est: *Raphanitis* à similitudine; & quæ melior *Rhizotomos sub-ruffa*.

CÆTERVM potentia huius radix vehementer calida feruensq; est; facultate & viribus alijs *Iridibus* non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præsertim recentes, vtilis.

DE CHAMÆIRIDE. CAP. XLII.

CHAMÆIRIS inter *Irides* minima est, folia habet *Gladiolo* minora, angustiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, folijs breviorum: in quo flores non alterno ordine ac situ, ut in alijs, sed è summo cauliculi simul, singuli suis insidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ *Iridis* floribus minores, forma alioqui similes: foliola siquidem & huius floris angustiora sunt, & deorsum reflexa, simbriam illam humani supercilij non habent. radices parvæ & obliquæ sunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, gustuq; feruentes. Peregrina hæc *Iris* non modò *Belgio* aut *Germaniæ*, sed & *Italiæ*, ut fertur, est: & non nisi in hortis reperitur.

FLORET Maio mense: folia hyeme pereunt, Vere erumpunt noua.

IRIDEM esse *Illyricam* *Hermolaus* existimauit *Barbarus*, cum eam olim in horto *Felicis Sophiæ Patavij* conspiceret; sed ab *Illyrica* & legitima *Iride* eam differre, *Antonius Musa* in examine simplicium, satis ostendit. Nos

Chamæiridem nuncupauimus, antiqua destitutam appellatione; nisi fortè Iris sit Astragalites dicta, cui aliquatenus similis est. Nam veluti astragali siue tali, parua, nodosa, duraq; huius Iridis radice sunt. Astragalatidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κατὰ τόπους lib. 7. &

Aetius

Aëtius sermone 13. cap. 3. in emplaſtro venatorum.

FACULTATE autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida est, alijsq; Iridibus similis.

DE SPATVLA FOETIDA.

CAP. XLIII.

SPATVLA foetida, caule, folijsq; iridi similis; folia tamen nigriora, grauem foedumq; odorem spirant, præsertim si confricentur atque digitis atterantur: flores quoque similes sed minores, purpurei sed sordidi & obsoleti coloris: Cordus tamen cuiusdam saturata purpura arridere refert: succedunt siliquæ magnæ triangulares, quæ in tres dehiscentes finduntur: semen in his rotundum ochri siue Eruiiæ magnitudine, rubens, splendens, quod resiccatum contrahitur & nigrescit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut cepæ alicuius caput, ex qua crassiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ sibi inuicem implicite, magnum veluti cespitem constituentes, gustu feruidæ, vt & ipsum est semen. In Hetruria & alijs Italiae locis sponte exit; apud Belgas vix alijs locis quàm in hortis reperitur. Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumnno maturatur.

PASSIM Spatulam foetidam appellant, pleriq; etiam Iridem syluestrem: Germani, **Wandtleuszkraut** à potentia qua cimices enecat. Galli, Glayeul puant. Belgæ, **Wantluyſcruyt / Stinckende lisch**. Ruellius Sparganiū existimat, sed nos pro Sparganio aliam exhibuimus herbam, Sparganiij apud Dioscoridem descriptioni melius respondentem: alijs Xyris esse videtur; quæ Fuchſii & Matthioli aliorumq; constans est opinio, olimq; nobis placuit, sed modò probari non potest. Si etenim diligenter Xyridis

descriptio expendatur, parum cum ea Spatula foetida convenire deprehendetur. Nam folia Spatula foetidae non latiora, sed quam vulgaris Iridis angustiora sunt: flos non è siliqua aliqua, multò minus triangulari, erumpit; sed nudus & nullo integumento prius quam dehiscat contactus, idem aliquando purpureus, sed in medio nequaquam phoeniceus: radices etiam non longæ & ruffæ, sed candidæ, & plurima parte breves. Quæ omnia Spatulam foetidam à Xyride differre ostendunt. Xyridis siquidem folia latiora sunt quam Iridis; flos è siliqua erumpit, colore in medio phoeniceus, & radices subruffæ, longæ, geniculatæ.

FACULTATE porrò ac viribus Spatulæ foetidæ radices & semina calida sunt, ad tertium caliditatis gradum ac siccitatis pertingentes. Foliorum succus cimices enecat, parietibus ac lecticis illitus.

DE XYRIDE EX DIOSCORIDE.

CAP. XLIII.

XYRIS Iridi similia habet folia, latiora verò & in summo acuminata; caulem è medio eorum cubitalem satisq; crassum, in quo siliquæ triangulares, & ex ipsis flores purpurei medio eorum phoeniceo: fructus in folliculis fabis, aut, ut Oribasii exemplar habet, Eruo similis, rotundus, rubeus, acris: Radix geniculata, longa, πυρρὰ siue ruffa.

Ξυρίς Græcè & Latine dicitur, à nonnullis Xeris & Xyrida, Galeno teste. Item ἰρίς ἄγρια siue sylvestris Iris, κάρως siue κάρως. Vulgo autem incognita stirps est.

TENVIVM partium, inquit Galenus, attractoria, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multo etiam amplius fructus; qui quidem & primum ciet, & lienes induratos sanare potest.

DIOSCORIDES ait radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris aris tertia parte, & Centaurij radice quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam: fructum per vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

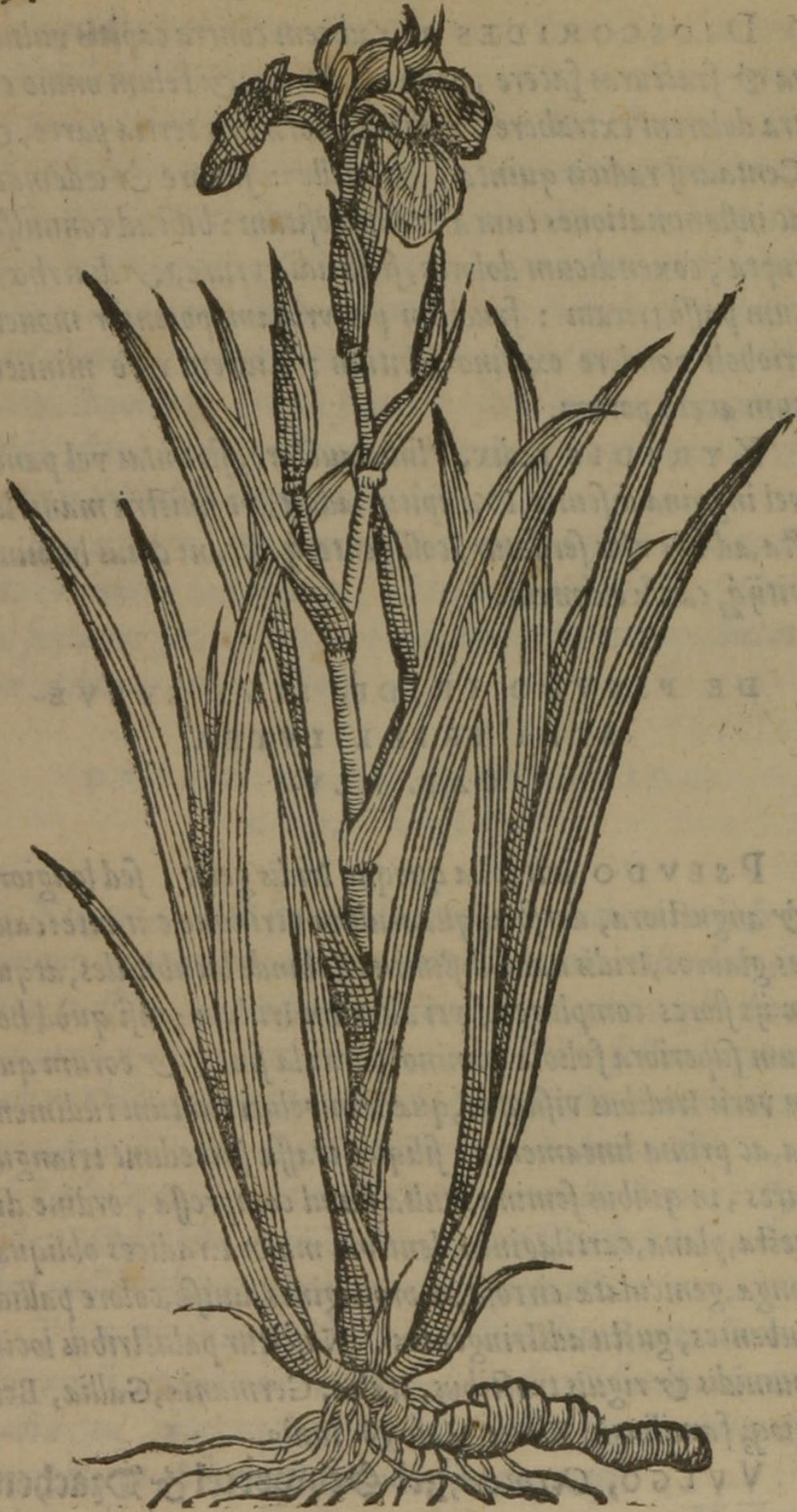
XYRIDIS radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesq; dicant cuius hominis vitijq; causa eximant.

DE PSEUDO IRIDE, SIVE SYLVE-
STRI IRIDE LVTEA.

CAP. XLV.

PSEUDO Iris folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulum vtrinque extante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atque in ijs flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quòd horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum que in veris Iridibus visuntur, quedam veluti tantum rudimenta, ac prima lineamenta: siliquæ crassæ succedunt triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallide rubentes, gustu adstringentes. Nascitur palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italia, Germania, Gallia, Belgioq; familiaris. Floret Maio & Iunio.

VVLGO, Germani, gel Schwertel & Drachenz

wurtz: Nostri, geel Lisch: Galli, Glayeul ou Flambe bastarde. *Officina perperam olim Acoron appellauere: & maiori cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modo, quæ fortasse in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimum, ab Acoro plurimum disfidet. Plerique hac occasione Pseudo Acoron nominant: nos Iridem luteam syluestrem, aut potius pseudo Iridem nuncupare maluimus, utpote Iridi quàm Acoro similiorem.*

FACULTATEM habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndequaque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solum gestantem eam, ab omni sanguinis fluore tutum affirmant.

DE ACORO EX DIOSCORIDE, THEOPHRASTO, ET ALIIS.

CAP. XLVI.

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est; folia, ut Dioscorides ait, habet Iridis, sed angustiora, radices haud dissimiles, sibi inuicem implicitas, non in rectum descendentes, verùm obliquas, & secundum terræ superficiem, geniculis interceptas, subalbidas, gustu acres, (& modicè amaræ, addit Galenus) odoris non iniucundi. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum seminibus flores edunt. Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cum flosculum produxerit, agnosci posse. Plinij de Acoro historia, lib. 25. cap. 13. cum Dioscoride conueniret, nisi radices nigras traderet, & minus venosas eas esse ac ruptu faciles superadderet. Matthiolus Acoron folio depingit Iridis, radice longa, obliqua, & in superficie geniculis distincta, quod pro
legi-

legitimo sibi ab Augerio à Bousbeeck Ferdinandi Imperatoris, apud Turcorum Imp. Oratoris missum memoria prodidit.

PROVENIT Acorum in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optima, inquit Plinius, Acori radices Pontica; deinde Galatica, mox Cretica: sed prima in Colchide, iuxta Phasim amnem, & vbicunque in aquosis: Matthiolus ad se missas, è Nicomedia quodam magna vastitudinis lacu collectas, refert. Est autem Nicomedia ciuitas Galatia, Colchidi vicina. Colchis verò Ponto Euxino vicina provincia.

PRÆSTAT, inquit Dioscorides, Acoron densum, candidum, non cariosum, plenum, odoratum. Plinius tamen Creticas candidiores Ponticis ait. Sunt autem ipso auctore, Cretica Ponticis minus probata.

Ακορος ἢ Ακορον, Græcis: Latinis Acorum dicitur. Nonnullis, teste Apuleio, Αποδισίας, Venerea, radix nautica, singentiana, vnguentaria: Officina Europæ, magno cum errore, Calamum odoratum siue aromaticum appellarunt, pro Acoro pseudo Iridis radices, vt superiori capite ostendimus, perperam substituentes. Est verò & Ακορος quibusdam Oxymirsines radix: ideoq; quidam hanc Ακορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

ACORI radix, auctore Galeno, in calfaciendo & resiccando tertij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis & hepatis dolores; item ad tormina, rupta & conuulsa: Lienem absumit: prodest stillicidio vrina affectis, & à serpentibus demorsis: succus radice, quæ oculorum claritati officium, exerit. Miscetur etiam antidotis vtiliter hæc radix.

DE GLADIOLO. CAP. XLVII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis leuis, teres, cubito longior; circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad vnam caulis partem digesti, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubente splendentes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior: inferior maior, sed flaccidior, qui paulo post perit, in plures subinde multiplicatus. Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italiae pluribus locis. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior; alijs verò minor ac breuior reperitur. Floret Maio mense.

GRÆCIS ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακτόριον, λιμνικὴν, ἄριον, Gladiolum segetalem, & linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosiorēq; simul subacta. Item cap. 18. Cypirus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xyphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cypiri nomen dedisse, eumq; hoc modo cum Cypiro confudisse euidentis est & manifestum.

Plinij error.

VALERIVS Cordus, Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Seigwurtz / ad differentiam cuiusdam generis

Allij

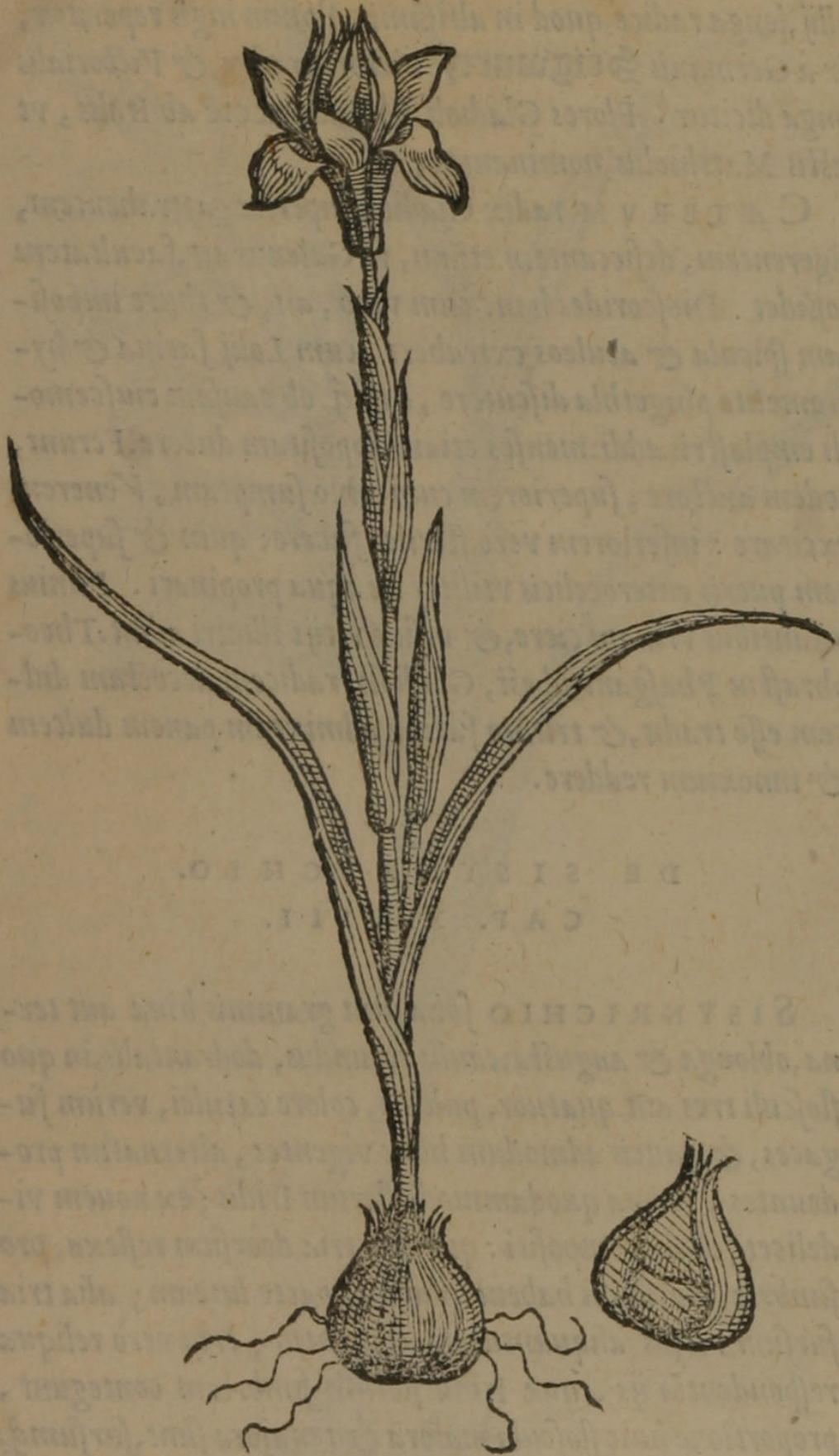
Allij, longa radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis *Seigwurtz* / *Victoria radix*, & *Victorialis* longa dicitur. Flores *Gladioli Monacuccie* ab Italis, vt testis *Matthiolus*, nominantur.

CÆTERVM radix *Gladioli superior*; attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, vt *Galenus* ait, facultatem possidet. *Dioscorides* hanc cum vino, ait, & thure impostam spicula & aculeos extrahere, cum *Lolij* farina & *hydromelite phigethla* discutere, eamq; ob causam eiusmodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere. Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, *Venerem* excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. *Plinius* infantibus vrinam ciere, & vesicæ vitij illiniri addit. *Theophrastus Phasgani*, id est, *Gladioli*, radicem decoctam dulcem esse tradit, & tritam farine admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

DE SISYNRICHIO.

CAP. XLVIII.

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terna, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verum fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodo florum *Iridis*; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam; alia tria sursum versus aliquantulum eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ *Iridis* florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora & tenuiora sunt, sursumq; arrecta medium floris tenent, summa, extremaque parte diuisa:

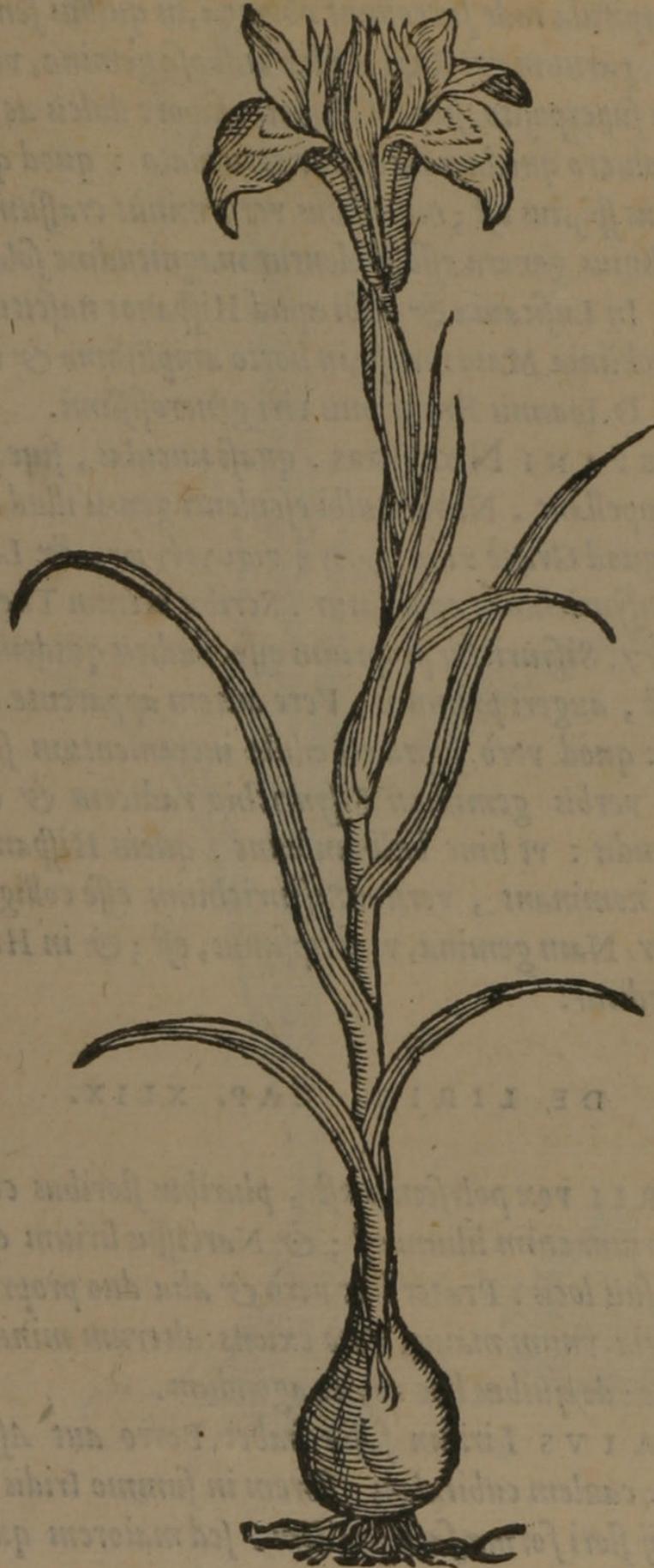
diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi. radix bulbosa gemina, vno bulbo alteri superposito, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minùs crassum: duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur. Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

HISPANI Nozelhas, quasi nuculas, siue paruas nuces appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυρίχιον, & Latinè à Plinio Sisynrichium appellatur. Scribit etenim Theophrastus lib. 7. Sisynrichij proprium esse, radicis quidem, quod infra est, augeri primum; Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisynrichio radicem & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani Nozelhas nominant, verum Sisynrichium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt scripsimus, est; & in Hispanijs passim editur.

DE LIRIO. CAP. XLIX.

LIRII vox polysemos est, pluribus floribus communis: Lirium enim lilium est; & Narcissus lirium est, de quibus suis locis. Præter hæc verò & alia duo propriè dicta sunt Liria: vnum maius, Vere exiens: alterum minus, Autumnale; de quibus hoc capite agendum.

MAIUS Lirium folia habet Porro aut Asphodelo similia: caulem cubitalem: florem in summo Iridis aut Sisynrichij flori forma satis similem, sed maiorem quàm Si-

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page is visible through the paper, including the word 'LIRIOVMANIS' and other illegible words.]

synrichij : colore aut totum luteum , aut caeruleum purpureum cum lineis luteis , quæ in inferioribus foliolis sinbriæ loco sunt: Radicem bulbosam, oblongam, cepæ similem. Plerisque Hispaniæ Beticæ & Lusitaniæ locis sponte gignitur. Floruit Antuerpiæ in horto Petri Coldenbergij fidißimi ac diligentissimi Pharmacopœi, mense Iunio.

LVSITANOS LIRIO nuncupare accepimus. Et certè *λείριον* illud esse omnino videtur, quod à Theophrasto lib. 6. Vere post Liliū exire traditur; & aliud à Lilio & Narcisso est.

EST autem fortasse & idem hic bulbus, Apulei Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cum Iris apud veteres hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis sit flore; non improprie Hierobulbus, quasi dicas Iris bulbosa nuncupari poterit: nisi quis velit *ιεροβόλον*, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna siquidem & grandia, *ιερα* & *sacra*, ab antiquis cognominata fuisse, haud in ambiguo est. Nonnullis placet Hierobulbum Colchicum esse, quorum sententiam modò libentiùs referimus, quàm refellimus: sed ad Lirium reuertamur.

ALTERVM Lirium folia promit angusta & splendens, Leucoij bulbosi hexaphylli folijs perquam similia, inter quæ caulis exit triuncialis aut quadrantalis, in quo flores vt Colchici Germanici, colore melini siue lutei, dies 10. aut 12. perdurantes, sed qui sub vesperam, vt Calendula & aliorum quorundam recludantur. radix subest bulbosa. Reperitur & in plerisque Hispaniæ locis. Autumno vnà cum Colchico florem facit.

LVSITANIS, Cibollina Alboraña dicitur, nomine diminutiuo, ad differentiam Scillæ, quæ ab ipsis Cibolla alboraña nuncupatur. *λείριον ἕτερον*, id est, Lirium alterum Theophrasti esse videtur, quod lib. 6. vnà cum Cro-

co florem facere incipere: atque statim primis imbribus florere, scriptum reliquit.

DE viribus horum Liriorum nihil compertum habemus, aut ab alijs traditum accepimus.

DE CROCO. CAP. I.

INTER flores & Croci flos est: sunt huic folia oblonga perquam angusta: flores pulchri, colore caerulei, Colchici floribus similes, sed magis saturata purpura nitentes; & in singulis stamina oblonga terna quaternaque, colore flammeo subrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implente; quae ceteris partibus praeferuntur, colliguntur, & croci nomine vel sola veniunt: radix subest bulbosa, carnosae, copiosa, & viuax.

SERITUR Crocus in pluribus regnis & prouincijs, ubi in agris segetis modo late viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophrastus, calcari pedibus: ideoq; iuxta semitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depositis radicibus.

OPTIMVS, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam, & in Lyciae Olympo: deinde ex Aegibus Aetholiae. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minus pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: sed Aquilino tamen praestantior, qui circa Viennam Pannoniae, siue, vt vulgo, Austriae, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quam in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in Britanniae insula meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera vero & Septentrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

OPTIMVS autem vbicunq̄ natus, qui pinguiſſimus, recens, fragranti odore, colore rutilo. Peſſimus ſqualidus & ſitum redolens.

CROCVS Autumnno florere incipit, ſtatim, vt Theophraſtus ait, primis imbribus, Vergiliarum occaſu. Florem edit ante folia, quæ mox ſubſequuntur, & hyeme tota videntur, æſtate nullibi conſpicua.

GRÆCIS ſimiliter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis Zaffaran; atque inde in Italia, Zaffarano: Germanis, **Saffran**/Gallis, Safran.

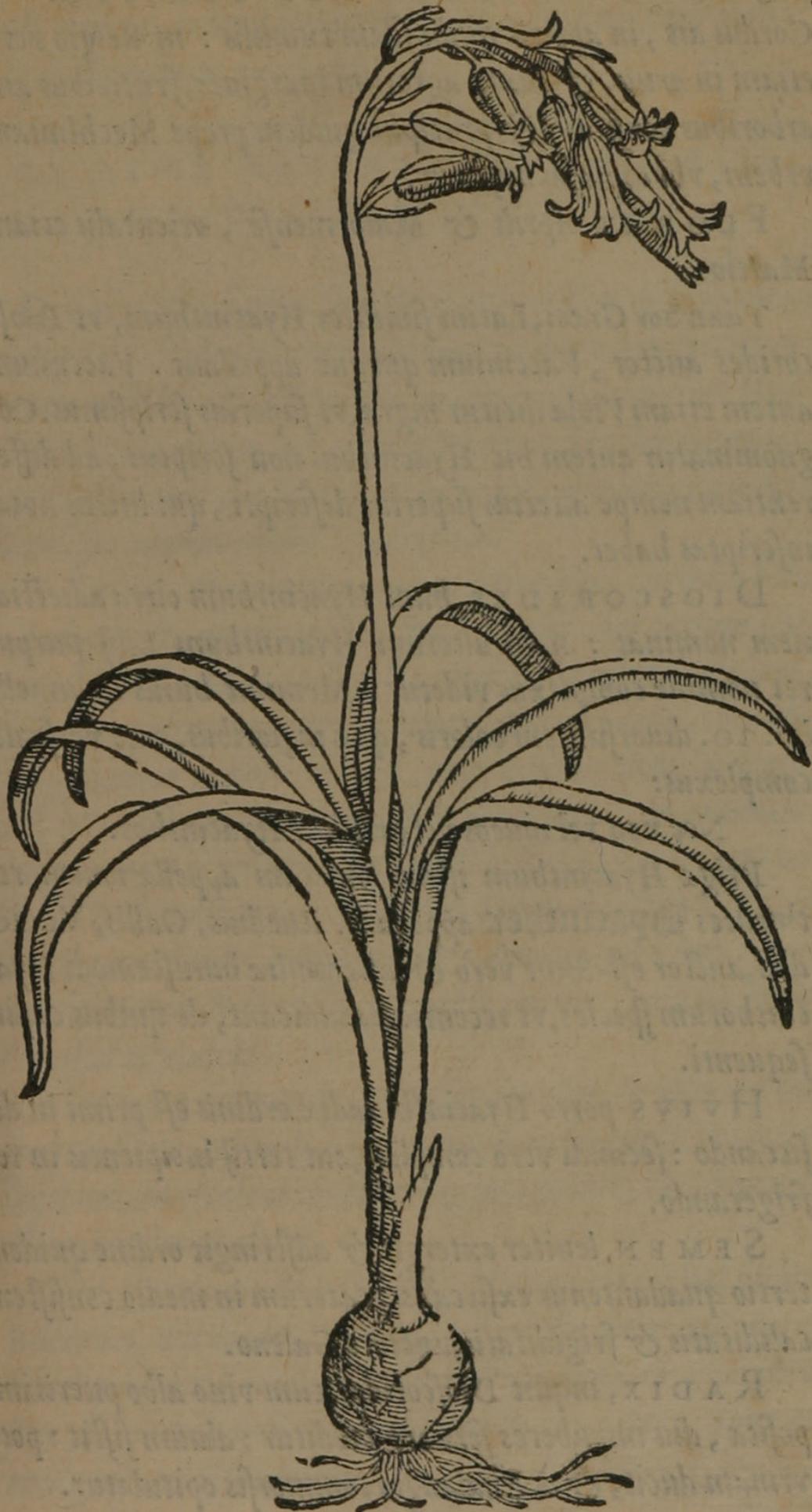
CÆTERVM Crocus paululum quid adſtringens obtinet, ſed ſuperat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, primi exſiccantium: proinde & concoquendi vim quandam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adſtrictione, vt Galenus ait. Sodam, id eſt, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, ſed nimio ſuo uſu efficere poteſt. Vigiliæ ſiquidem copioſus inducit, quæ modum excedentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci uſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum & torporem excutit, lætitiæ gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obſtructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, ſcriptuli dimidij, aut ad ſummum integri pondus, cum paſſo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauiffimas ſubitò irruentes, citra febrim dyſpnœas, ſtatim & momento temporis tollere, non ſemel à nobis compertum eſt. Crapulam etiam arcere, hoc modo ſumptum, Dioſcorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, nec

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimum, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam cit: Venerem excitat: ad vulvæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes herisipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi, Rosarumûe stillatitio liquore præservat illitus, & humorum in eos influxiones reprimat.

DE HYACINTHO NON SCRIPTO. CAP. LI.

HVIC Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, lævia & splendentia, Porri folijs angustiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cum primum dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimum cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Viola nigra dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

REPERITVR Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis serotinus. Is etenim quem Italia & Belgium, orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresq̃, ac citiùs prodeuntes. Germanicus & Belgicus singulis minor, flores tamen plures gignit, sed serius exit. Reperitur in Germania, vt

Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam urbem, vbi copiosus nascitur.

FLORET Aprili & Maio mense, orientalis etiam Martio.

Υάκινθος Græci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem etiam Viola dicitur nigra, vt superius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius superius descripti, qui luctus notas inscriptas habet.

DIOSCORIDES hunc Hyacinthum citra adiectionem nominat: nam alterum Hyacinthum Liliij purpurei nomine complexus videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuersitatem coloris, quæ in floribus, vno versiculo complexus:

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes **Hyacinthen** appellant. Ruellius, Gallis, Vaciet dici, auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiusmodi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequenti.

HUIUS porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

SEMEN leuiter extergit & adstringit ordine quidem tertio quadantenus exsiccans, cæterum in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

RADIX, inquit Dioscorides, cum vino albo pueris imposita, diu impuberes seruare creditur: aluum sistit: pota urinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

SEMEN

SEMEN contra serpentes auxiliatur: cum vino potum
Regium morbum expurgat.

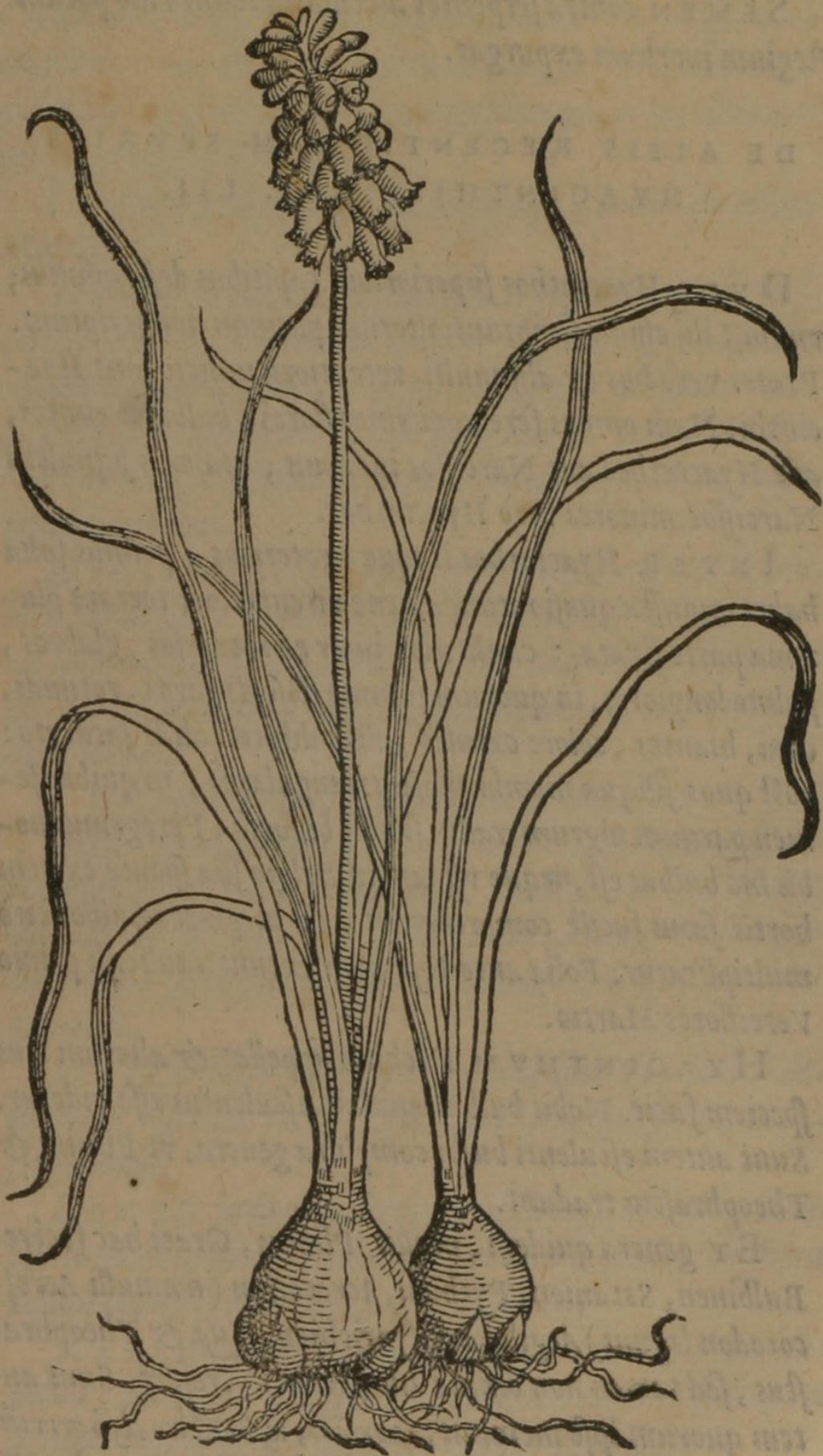
DE ALIIS RECENTIORVM SPVRIIS
HYACINTHIS. CAP. LII.

DVOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus;
vnum Liliij effigie scriptum: alterum paruum non scriptum.
Præter verò hos & alij multi, recentiorũ iudicio sunt Hyacinthi.
Nam omnes ferè anonomos flores è bulbis exeuntes,
aut Hyacinthos aut Narcissos iudicant; maiores siquidem
Narcissos, minores verò Hyacinthos.

INTER Hyacinthos itaque neotericos, primus folia
habet angusta quasi rotunda, bene virentia, per terram plu-
rima parte strata: cauliculos inter ea rotundos, glabros,
palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi,
cavi, hiantes, colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs saturato:
post quos siliquæ membranose triangulares, in quibus se-
men paruum nigrum: radix subest bulbosa. Peregrinus no-
bis hic bulbus est, neque vsquam in Belgio sua sponte exit: in
hortis satus facilè comprehendit, & in plures bulbos citò
multiplicatur. Folia ante Hyemem exeunt: cauliculi primo
Vere: flores Martio.

HYACINTHVM Fuchsius appellat, & alteram eius
speciem facit. Nobis bulbus quidam esculentus esse videtur.
Sunt autem esculenti bulbi complura genera, vt Plinius &
Theophrastus tradunt.

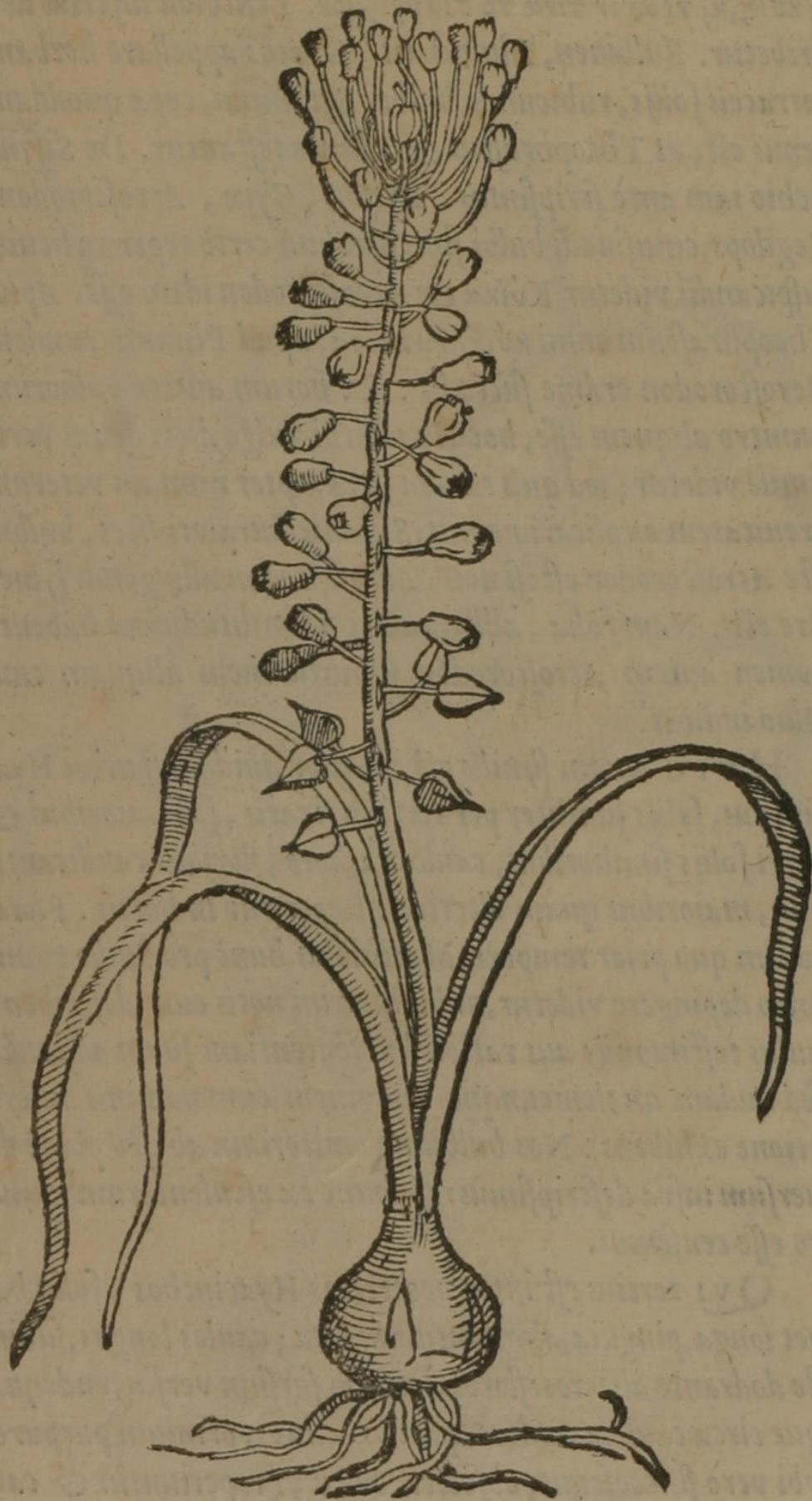
ET genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecère:
Bulbinen, Setanion, Pythion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodon legunt) Aegilopa, Sisyrrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, λευκόιον, & βολβίνη, & ὁ πιτιών

ἢ κίξ, ἢ τρέπον τίνα τὸ σισυγίχιον. *Leucoion* inferius describetur. *Bulbinen*, *Plinius* ait, *Græcos* appellare herbam *Bulbine*. *porraceis* folijs, *rubicundo* bulbo. *Setanium*, *cepæ* quoddam genus est, vt *Theophrastus* & *Plinius* testantur. De *Sisynrichio* iam antè scripsimus. *Pytion*, *Cyix*, *Acroscorodon*, *Aegilops*, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandū videtur *Κύϊα* & *Acroscorodon* idem esse. Apud *Theophrastum* enim *κίξ τυτιώνα*: apud *Plinium* eundem *Acroscorodon* ordine succedit. Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc *Hyacinthi* vulgo dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste *Acroscorodon* est: si non, *Acroscorodon* aliij genus sylvestre est. Nam folia, aliij quandam similitudinem habent: nomen autem *Acroscorodou* similitudinem aliquam cum *Allio* indicat.

HVIC autem similis est & alter quidam spurius *Hyacinthus*, folijs similiter per terram stratis, sed latioribus & porri folijs similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius. Reperitur in hortis. Floret eodem quo prior tempore. *Matthiolus* hunc pro bulbo vomitorio depingere videtur, nullis interim notis eum describens; nullis testimonijs aut rationibus sententiam suam adstruēs; sed nudam qualemcunque imaginem cum nominis inscriptione exhibens. Nos bulbum vomitorium ab isto planè diuersum infra descripsimus: & hunc ex esculentorum numero esse censemus.

QVI tertius est inter neotericos *Hyacinthos*, folia habet longa, pingua, aliquantulum lata; caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vnde quaque circa caulem multos, paruos, cauos, primum purpurei; vbi verò flaccescunt, obsoleti coloris, (reperiuntur & candidi)

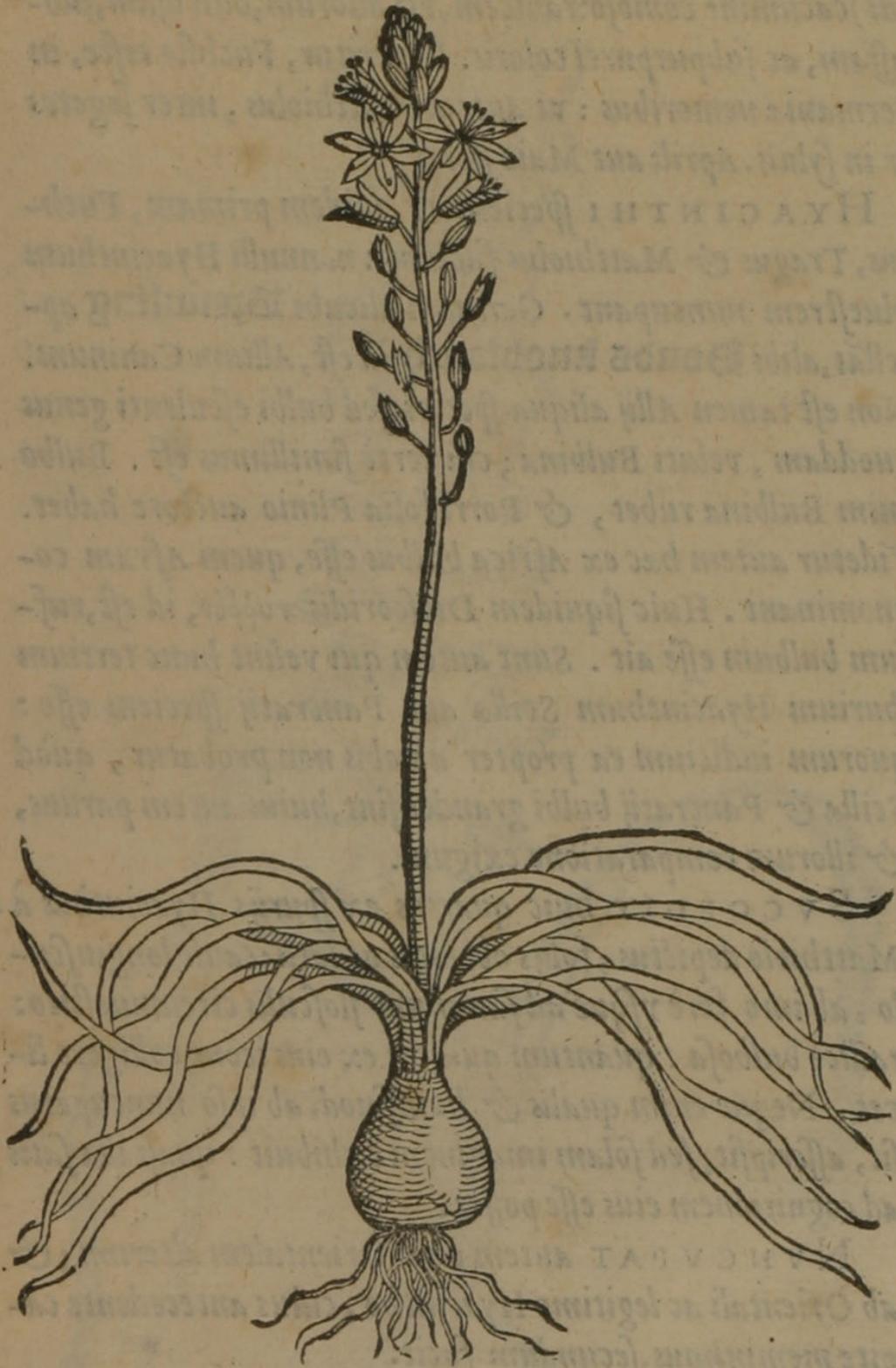
did) cacumine comoso: radicem, vti aliorum, bulbosam, sub-
ruffam, ac subpurpurei coloris. Reperitur, Fuchsio teste, in
Germaniæ nemoribus: vt autem Matthiolus, inter segetes
& in syluis. Aprili aut Maio floret.

HYACINTHI speciem, & quidem primam, Fuch-
sius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum
syluestrem nuncupant. Germani alicubi **Breunling** ap-
pellat, alibi **Honds knoblauch**/id est, *Allium Caninum*.
Non est tamen *Allij* aliqua species, sed bulbi esculenti genus
quoddam, veluti *Bulbina*; cui certè simillimus est. Bulbo
enim *Bulbina* rubet, & Porri folia Plinio auctore habet.
Videtur autem hæc ex Africa bulbis esse, quem *Afrum* co-
gnominant. Huic siquidem Dioscoridis $\tau\upsilon\pi\pi\acute{o}\nu$, id est, ruf-
fum bulbum esse ait. Sunt autem qui velint hunc tertium
spurium Hyacinthum *Scilla* aut *Pancreatij* speciem esse:
quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd
Scilla & *Pancreatij* bulbi grandes sint, huius autem paruus,
& illorum comparatione exiguus.

SUCCEDIT huic quartus ex spurijis Hyacinthus à 4
Matthiolo depictus, folijs oblongis ac latis: caule longiuscu-
lo, ab imo ferè vsque ad summum flosculis circumuestito:
radice bulbosa: quantum quidem ex eius icone colligere li-
cet. Neque enim qualis & huiusmodi ab ipso nuncupatus
sit, ascripsit, sed solam imaginem exhibuit: quasi illa satis
ad cognitionem eius esse posset.

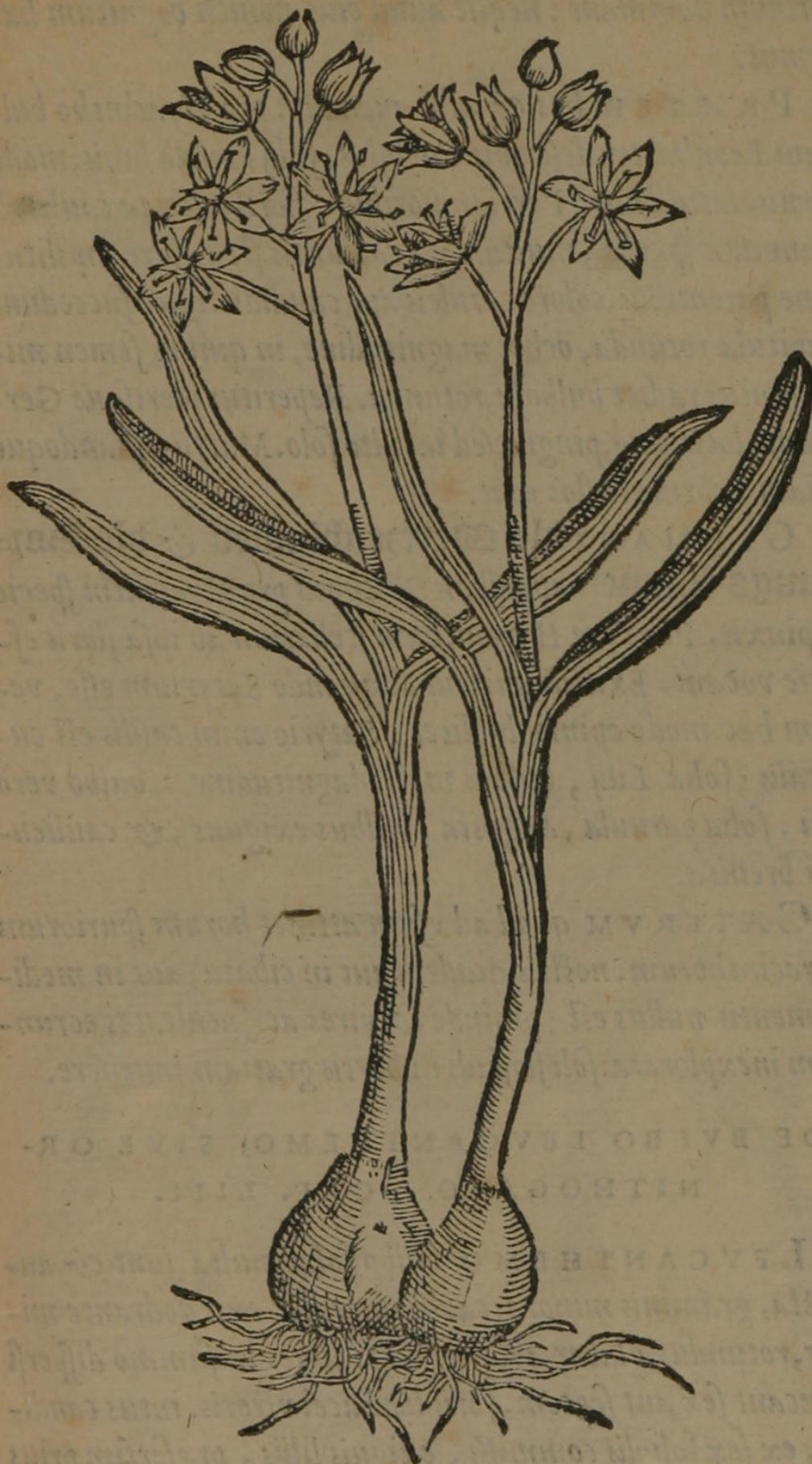
NUNCUPAT autem eum Orientalem alterum; &
ab Orientali ac legitimo Hyacintho, cuius antecedente ca-
pite meminimus, secundum facit.

QVINTVS appellatus Hyacinthus, qui serotinus est, 5
folijs est angustis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cau-
liculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; flosculis in
summo raris, caruleis; staminibus in medio exiguis: semine
in sili-

in siliquis triangularibus exiguo : radice parua & bulbosa.
Nascitur Gallie quibusdam prouincijs, vt iuxta Parisiorum
Lutetiam. Floret exitu aestatis Augusto aut Septembri.

AVTVMNALEM Hyacinthum ea de causa & se-

rotinum nominant : neque aliud eius nomen cognitum habemus.

- 6 PRÆTER hos & aliū quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus describit Fuchsius, folijs modò binis, modò ternis, latiusculis, Porri minoribus : floribus circa cauliculi summum sparsis, multum & radiantis stellæ ferè similitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis : quos succedunt capitula rotunda, ochri magnitudine, in quibus semen milio simile : radice bulbosa, rotunda. Reperitur plerisque Germaniæ locis, læto, pingui, sed inculto solo. Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

GERMANI blo Gertzenblumen / & blo Hornungs blumen appellant. Fuchsius pro Hyacinthi specie depinxit. Plerique Hyacinthum stellatum ab ipsa floris effigie vocant. Existimauimus aliquando Satyrium esse, verum hæc modò opinio displicet. Satyrio enim caulis est cubitalis ; folia Liliij, bulbus mali magnitudine : bulbo verò isti, folia paruula, angusta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.

CÆTERVM quod ad vsum attinet horum spuriorum Hyacinthorum, nostris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus est ; proinde & vires ac facultates eorundem inexploratae : soli flosculi in hortis gratiam inuenere.

DE BULBO LEVCANTHEMO, SIVE ORNITHOGALO. CAP. LIII.

LEVCANTHEMO bulbo folia multa sunt & angusta, graminis minora : caulis inter hæc exit dodrante minor, rotundus, glaber, absque folijs : flores in summo dispersi emicant sex aut septem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex sex foliolis commissi, exiguis lilijs, præsertim prius quàm adaperiuntur similes ; qui Sole quidem splendente pa-
tent,

M

tent, noctu verò & cum aër nubilus etiam interdium reclusi permanent: capitula succedunt triangularia, Cachryos semini similia, in quibus semen exiguum: radix bulbosa, lento succo plena, sapore ut plurimum insipida & aquea, cum obscura tamen quadam acredine. Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis compluribus. Maio mense flores edit.

Ornithogalon
Matthioli.

IN Belgio, *Welt apenyn* appellatur, à Græcis *ὄρνιθόγαλον*, quod à Plinio Ornithogale dicitur. Matthiolus alium omnino bulbum pro Ornithogalo depingit, caule videlicet foliosum, à nostro hoc Ornithogalo, quod Dioscoridis legitimum est, ea de causa differentem.

Ornithogalon
Ruellij.

DESCRIBIT porro & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Sueſſionum agris eruitur: radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs, in capillamenta quadam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, veluti panicula quadam compactili callo squamatim coherentes, in pilulam extuberant, nucamentum pineæ nucis representantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpa uè perquam odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hyeme vel autumno cum exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari poteſt: & ubi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem & ieiunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cum frugum penuria gliſcit. Mirè suiibus expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter astantes cum aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere, colligunt, multo Castaneis
suauio-

suauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis vescuntur. Sueſſionenſis ager, Churlos vocare conſueuit: Hactenus Churli. Ruellius.

AT nobis huiusmodi radix, non Ornithogalon, sed Bulbocastanon quoddam esse videtur. Radix enim est bulbi forma, sapore Castaneæ; quale Bulbocastanon esse, nomen ipsum satis indicat.

DESCRIPſIMVS tamen nos in historijs stirpium vulgari lingua editis, aliud & huic diſſimile Bolbocastanon; folijs videlicet Apij tenuioribus ac minoribus, ad Anethi accedentibus: caule tenui, dodrantali: floribus in umbellis candidis: semine paruo, odorato: radice rotunda, & quando inaruit rugosa, foris nigra, intus candida, sapore inter Pastinacam & Castaneam medio; quod in Zelandia, Hollandia, ac etiam Britannia agris frumentarijs reperitur, & Alexandri Tralliani Βολβοκασάνω sive ἀγριοκασάνω simillimum est. Sed ad Ornithogalon excurrens reuertatur sermo.

Bolbocastanon.

DIOSCORIDES Ornithogali fructum, ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

DE BVLBO SYLVESTRIS.

CAP. LIIII.

BVLBO superiori capite descripto, non multum abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, syluestrem agnominant: sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantum, angusta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes;

tes; staminibus in medio capillaceis; capitula semen ferentia triangularia; radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulum, sed perobscurè Cepam referens. In Germania locis umbrosis ad margines pratorum exire fertur. Martio ac Aprili floret, fructumq₃ perficit.

GERMANI *Feldzwibel* / *ackerzwibel* appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex syluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncupatum fuerit non constat.

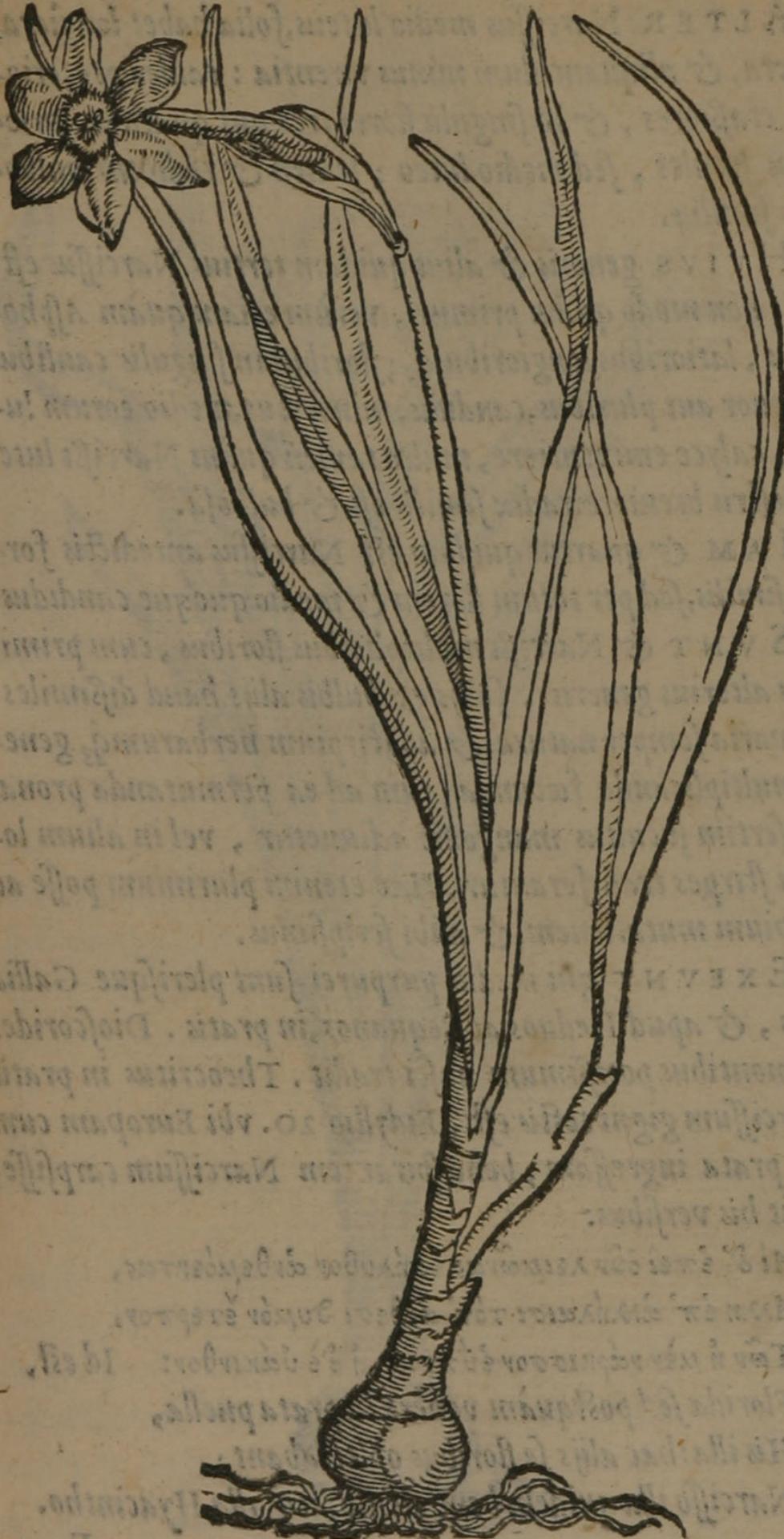
FACULTATES autem huius incognitæ sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma, vlcibus depascentibus vtiliter imponi refert.

DE NARCISSO. CAP. LV.

NARCISSI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnus medio purpureus; alterius luteus.

- 1 MEDIO purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri folijs similia: caulem angulosum, absque folijs, dodrante aut pede altiore, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimum vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio brevis calyx est circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem stamina breuia, cum apicibus subluteolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa Cepæ similis, quæ nucleos ex se demittens in multos facile bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam; sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medijs; præcoces & serius prodeuntes minores sunt.

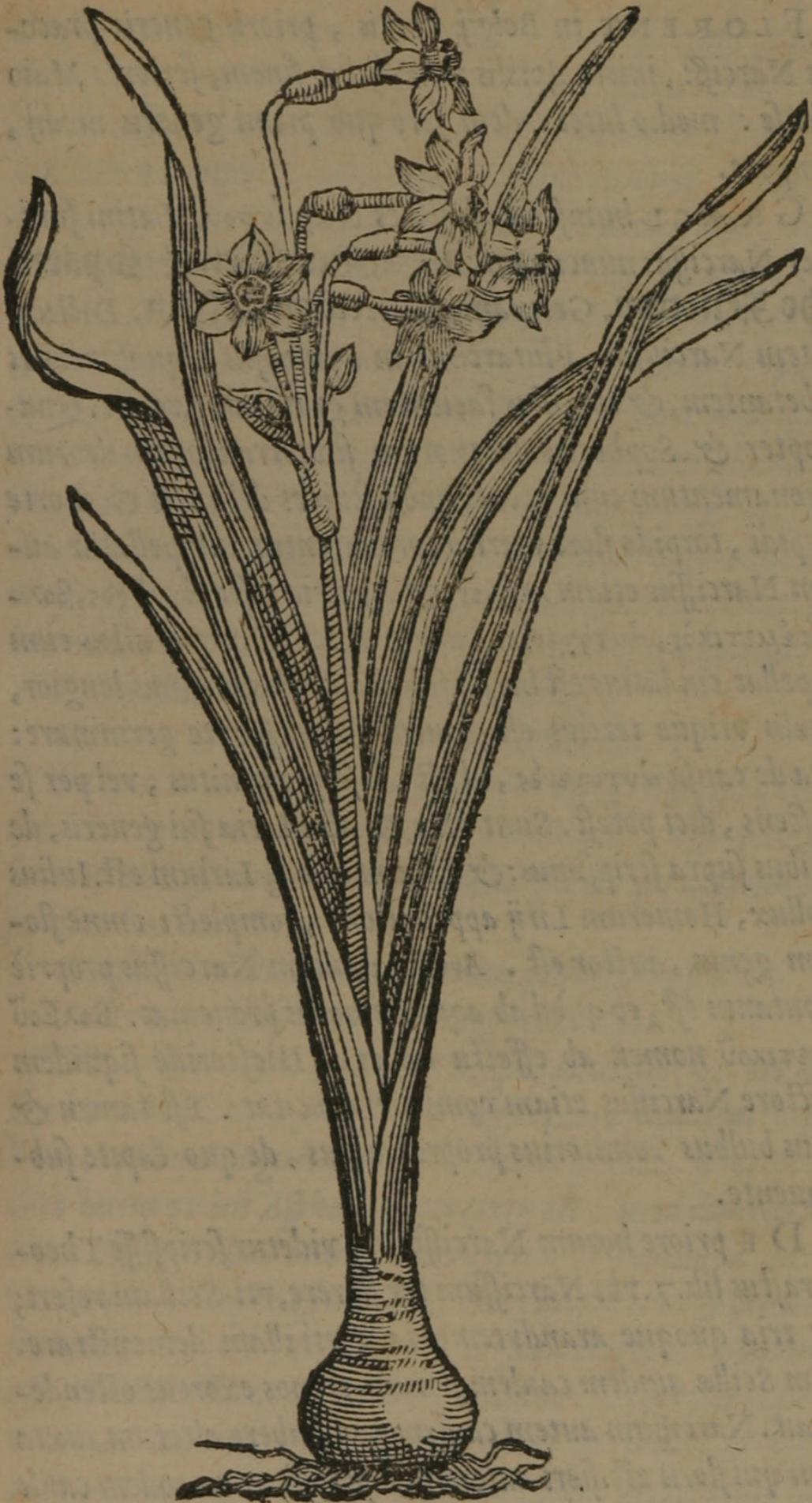
ALTER

- 2 **ALTER** Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulum minus virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, prioribus similes, sed medio luteo; semen & radicem bulbosam similia.
- 3 **HUIUS** generis & alius quidam tertius Narcissus est, folijs non modo quàm primus, verùm etiam quàm Asphodelus, latioribus longioribusq; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multo tamen quàm Narcissi lutei sylvestris breuiore: radix similis est & bulbosa.
- 4 **IAM** & quartus quidam est Narcissus antedictis forma similis, sed per totum florem & medio quoque candidus.
- 5 **SUNT** & Narcissi multiplicibus floribus, cum primis, tum alterius generis, folijs & bulbis alijs haud dissimiles. Ita varia semper natura, & ad stirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda; tum ad ea permutanda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur. Hæc etenim plurimum posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.

EXEUNT qui medio purpurei sunt plerisque Gallia locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscorides in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, bene spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Αἰ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
 Ἀλλή ἐπ' ἀλλήλαισι τότε ἀνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
 Τῶν ἢ μὲν νάρκισσον ἐϋπνοον, ἢ δὲ ὑάκινθον: *Id est,*
 Florida sed postquam venere in prata puella,
 His illa: hæc alijs se floribus oblectabant;
 Narcisso illa quidem bene olente, atq; illa Hyacintho.

FLORENT in Belgij hortis , prioris generis præoces Narcissi , initio Aprilis : medijs sub finem, seriores Maio mense : medio lutei eodem ferè quo primi generis medijs, tempore.

GRÆCI huiuscemodi flores Ναρκίσσους, Latini similiter Narcissos nuncupant. Belgæ, Narcissen & Spacensche Jlenetten. Germani, Narcissen roszlin. Dictum autem Narcissum Plutarchus in Symposiis, quasi nervos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd scilicet defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narcissus etiam λείριον, & Apuleio teste, ἀνυδρος, βολβός ἐμετικός, αὐτογενές. Lirium autem Theophrastus eum appellat, cui latius est herbae folium, & flos melinus longior, qualis utique tertius est; quem & ait sponte germinare: qua de causa αὐτογενές, id est, à seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Liliū quoq; Lirium est. Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus, auctor est. Ανυδρος autem Narcissus propriè montanus est, eo quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbos vomitorius propriè dictus, de quo capite subsequente.

DE priore horum Narcissorum videtur scripsisse Theophrastus lib. 7. vbi Narcissum ter florere, vti Scillam refert; & tria quoque arandi tempora, vti illam demonstrare. nam Scilla quidem caulem florum ternos exortus ostendere ait: Narcissum autem caulem non habere alterum, iuxta eum qui floris est. fieri autem non potest, vt ex eodem caule

ter floreat . proinde tres differentes bulbos esse consequitur , qui tribus temporibus floreat , vti Narcissum medio purpureum facere iam scripsimus . Hunc etenim ter florentem existimare possunt , qui omnes tres vno eodemq; loco reperiunt , & differentes bulbos esse non animaduertunt . Idem verò & hic Narcissus medio purpureus ille est , quem Plinius lib . 21 . cap . 19 . purpurei floris esse scribit . Narcissi duo genera , inquit , medici in vsum recipiunt : vnum purpureo flore , alterum herbaceum . Nam purpurei floris Narcissum nuncupat , cui medium purpureum , vt eiusdem lib . cap . 5 . seipsum explicans ostendit . Huius alterum , ait , genus flore candido , calyce purpureo . Calycem autem dicit , quod in medio flore , circuli instar , & stamina ac apices continet . De hoc etiam Narcisso Vergilius in Bucolicis ecloga quinta :

Pro molli Viola , pro purpureo Narcisso ,

Carduus & spinis surgit Paliurus acutis .

SECUNDI verò & potissimum tertij Narcissi , Ovidius tertio Metamorphoseon lib . meminit : vbi Narcissi formosi adolescentis mutationem in florem sui nominis describit , hoc carmine :

Nusquam corpus erat , croceum pro corpore florem

Inueniunt , folijs medium cingentibus albis .

DE tertio etiam scripsit Theophrastus lib . 6 . De alio siquidem hoc loco , quàm lib . 7 . agit . Libro siquidem 7 . folium ei tribuit angustum , quale vtrique primus habet : sexto verò latius quàm Asphodeli , vti tertij est : quod diuersis locis , de differentibus Narcissis eum scripsisse , conuincit . Scribit autem Theophrastus lib . 6 . Narcissi florem esse luteum , siue melini coloris , quod de medio floris calyce accipiendum esse , Ouidij testimonio iam ostendimus . Exemplaria penè omnia μέλανα τῆν χροιῶν habent , quod Hermolao & Marcello occasionem dedit , vt Narcissi florem nigrum esse exi-

Theophrasti
locus
emendatus

stimauerint. Sed pro μέλαινα reponendum est μήλινα. Est autem Melinus color, idem qui ochra, siue luteus.

P V T A T V R autē & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in ijs quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: μετὰ γὰρ ἀρκτοῦρον ἢ ἀνθισις, καὶ περὶ ἰσημερινῶν, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac hiatus est. Nec spectant etiam ad Croci, uti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germania suis hortis subiecit: sed ad Lirij alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulo inferius Theophrastus unà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; ut diligenter vtrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

A C totidem quidem, quos propriè Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij quidam lutei appellati Narcissi, de quibus in mox sequentibus capitibus.

M V L T O R V M etiam Matthiolus icones exhibet; quos tamen excepto primo, non Narcissos, sed omnino alterius generis flores esse iudicamus. Nam quos secundo, tertio, & octauo locis depingit, Scillarum aut bulborum littoralium species videntur; quales, & alibi & in Narbonensi Gallia, plerisque locis sponte exeunt. Quartus similis illi bulbo, quem Marcellus Vergilius cap. de Narcisso in commentarijs suis his verbis describit:

Narcissus
Marcelli
Vergilij.

N O S in Apenninis montibus his nostris, frequentem vidimus florem Augusto & Septembri mensibus florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine, folijs qualia in Narcisso describuntur, singulari caule, iisdemq; alijs omnibus, excepto

cepto colore, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, fit, sed inter candidum & luteum colorem, nullius aut exigui odoris; vidimus & in mitioribus collibus enatum, sed non tam speciosum & magis albicantem. Quintum Gesnerus & passim omnes Tulipam vocant. Sextus & septimus Leucoia sunt bulbosa, flores à Narcissis multum differentes, de quibus infra.

CÆTERVM Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque ad eò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidunt: habet verò quiddam abstersorium & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis diuturnisq; articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrtica semine & aceto, at cum eruo & melle vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui egrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

DE NARCISSO LVTEO IUNCIFOLIO,
SIVE BVLBO VOMITÓRIO.

CAP. LVI.

HVIC Narcisso folia sunt oblonga, angusta, crassa interim propemodum rotunda, admodum leuia & flexibilia, iuncis cum leuore, tum colore, & quodammodo flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quæ medius exit caulis; in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma similes, verum minores & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra mem-

NARCISSVS IVNIFOLIVS.

membrana integitur. Nascitur plerisque Hispania locis sua sponte. In Belgio Aprili mense florem promit.

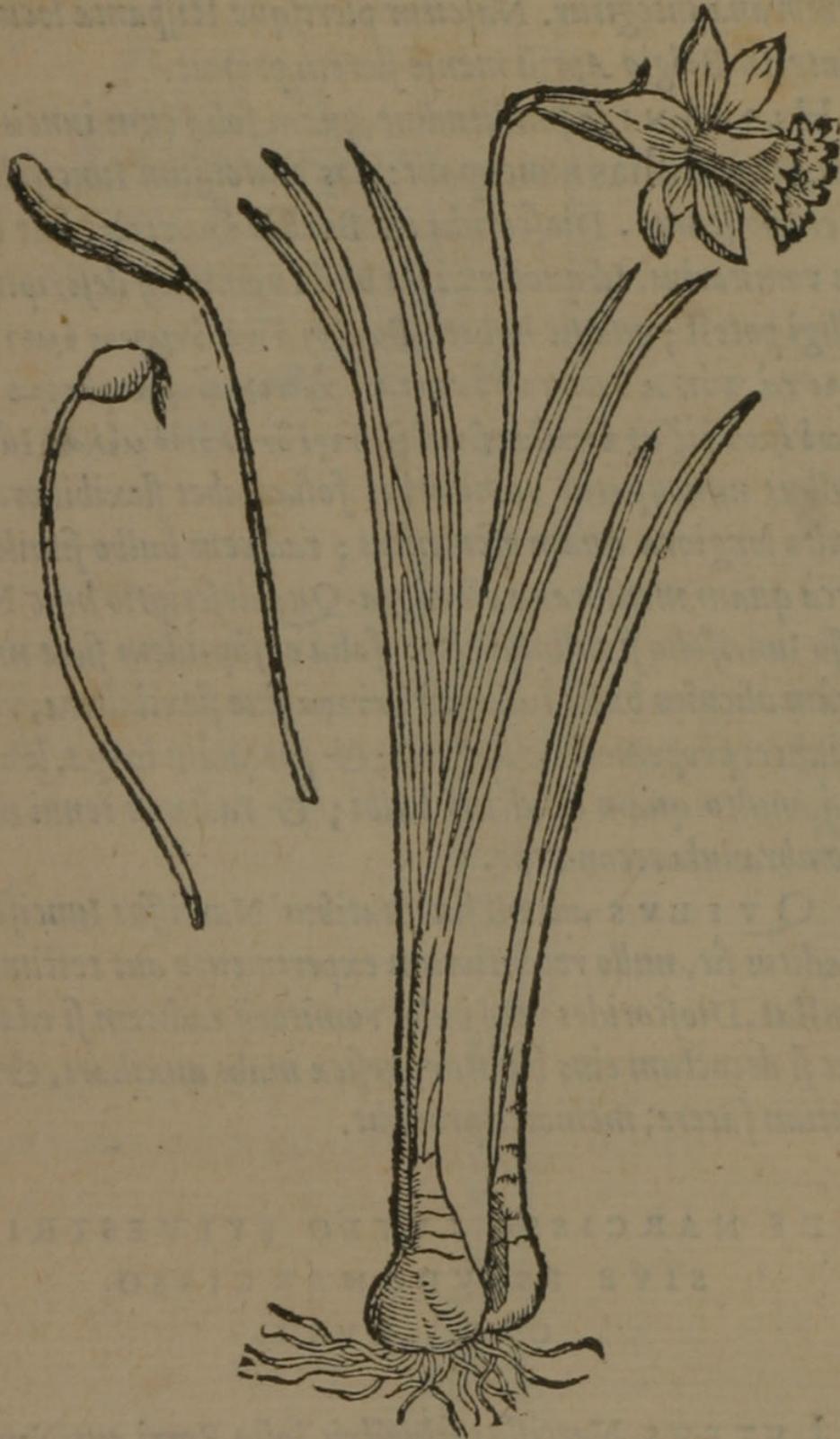
HISPANI à similitudine, quam folia cum iuncis habent, Ionquillias nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possemus. Dioscoridis est Βολβός ἐμετικός, siue bulbus vomitorius. Id quod ex ipsa bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβός ὁ καλούμενος ἐμετικός ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῶν μακρότερα τοῦ ἐδωδίου ρίζαν ἑοικῆσαν βολβῶν, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibilia & multo longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multo quàm alicuius bulbi ἱμαντωδέστερα siue flexibilia, utpote iuncea propemodum lentoris; & per quàm longa, longioraq; multo quàm esculenti bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

QUIBUS autem facultatibus Narcissus Iuncifolius præditus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò bulbi vomitorij radicem si edatur, aut si decoctum eius bibatur, vesicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodidit.

DE NARCISSO LUTEO SYLVESTRI,
SIVE PSEVDONARCISSO.

CAP. LVII.

LUTEVS Narcissus sylvestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in

ga, in quibus semen: radix bulbosa, ut aliorum Narcissorum. Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido presertim solo, & in sylvis locisque arboribus consitis: & similibus quoque cum in
 Germa-

Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos. Floret Februario mense: Germani ea de causa *Geel Hornungs blumen* / id est, nostrate dialecto, *geel Sporkkelbloemen* / nuncupant. Februaris enim Germanis *Hornungs mont* / Belgis, *Sporkkelle*.

APPELLANT verò & hunc Narcissum Belga, *geel Tydeloosen*: Latine autem vulgo *Narcissus luteus* & *Pseudo-Narcissus* dicitur.

CÆTERVM quod ad vires attinet, recentiorum quorundam experimento exploratum est, Narcissi huius lutei sylvestris radicum decoctum per aluum lentos & pituitosos humores, nec non serosos expurgare; & his prodesse, qui crudorum copia grauantur humorum; semine anisi & zingiberis nonnihil additis, quæ vt minus noceat, minusq; molestum sit ventriculo, adiiciuntur.

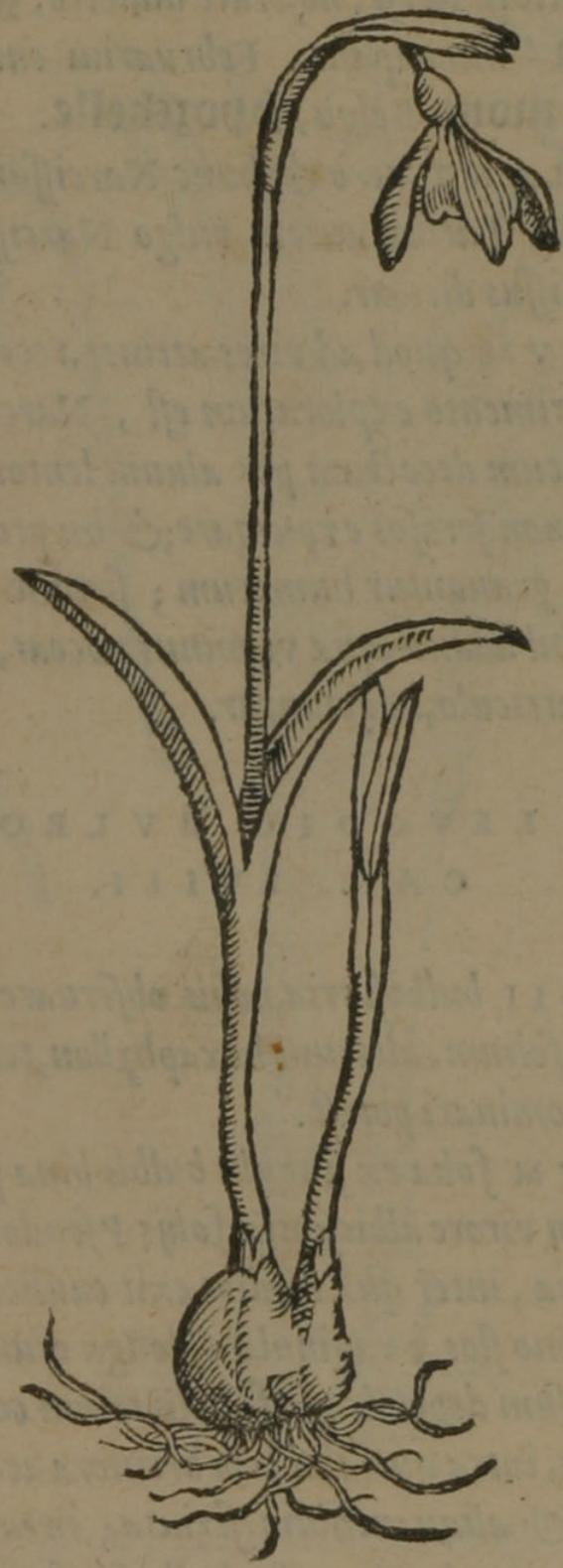
DE LEVCOIO BVLBOSO.

CAP. LVIII.

LEVCOII bulbosi tria nobis obseruare genera contigit: vnum trifolium, alterum hexaphyllum, tertium polyanthemum cognominari potest.

PRIMUM folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, folijs Pseudo-Narcissi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius summo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulum striata; in medio floris stamina cum apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus coloris, quæ facile in plures bulbos multiplicatur. Peregrinus Belgio flos, sed Italiae & alijs

192 LEVCOION BULB. TRIPHYLLON.

alijs regionibus familiaris. Exit premature Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

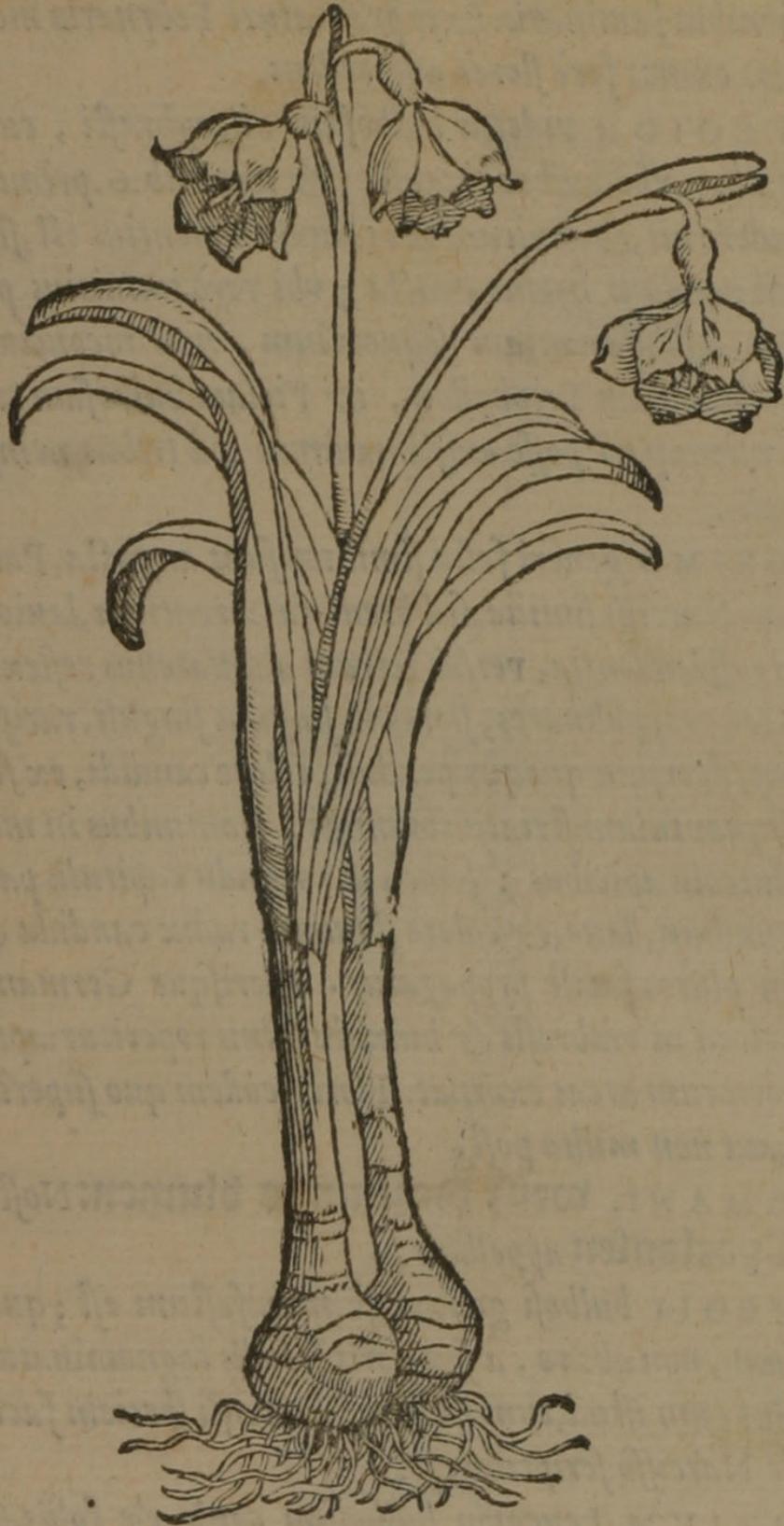
LEVCOION videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset; & quod lib. 6. primum sese ostendere ait, & emicare vbi calum clementius est, statim etiam nondum hyeme exacta; vbi verò immitius postea. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinnè Trifolium bulbosum Triphyllon, & Violam bulbosam trifoliam, nuncupari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

PROXIMO generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, leuiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares, flores in singulis singuli, rarissimè gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, laue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur. Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis syluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat. Floret eodem quo superius tempore, aut non multo post.

GERMANI, weiß Hornungs blumen: Nostri witte Tydeloosen appellant.

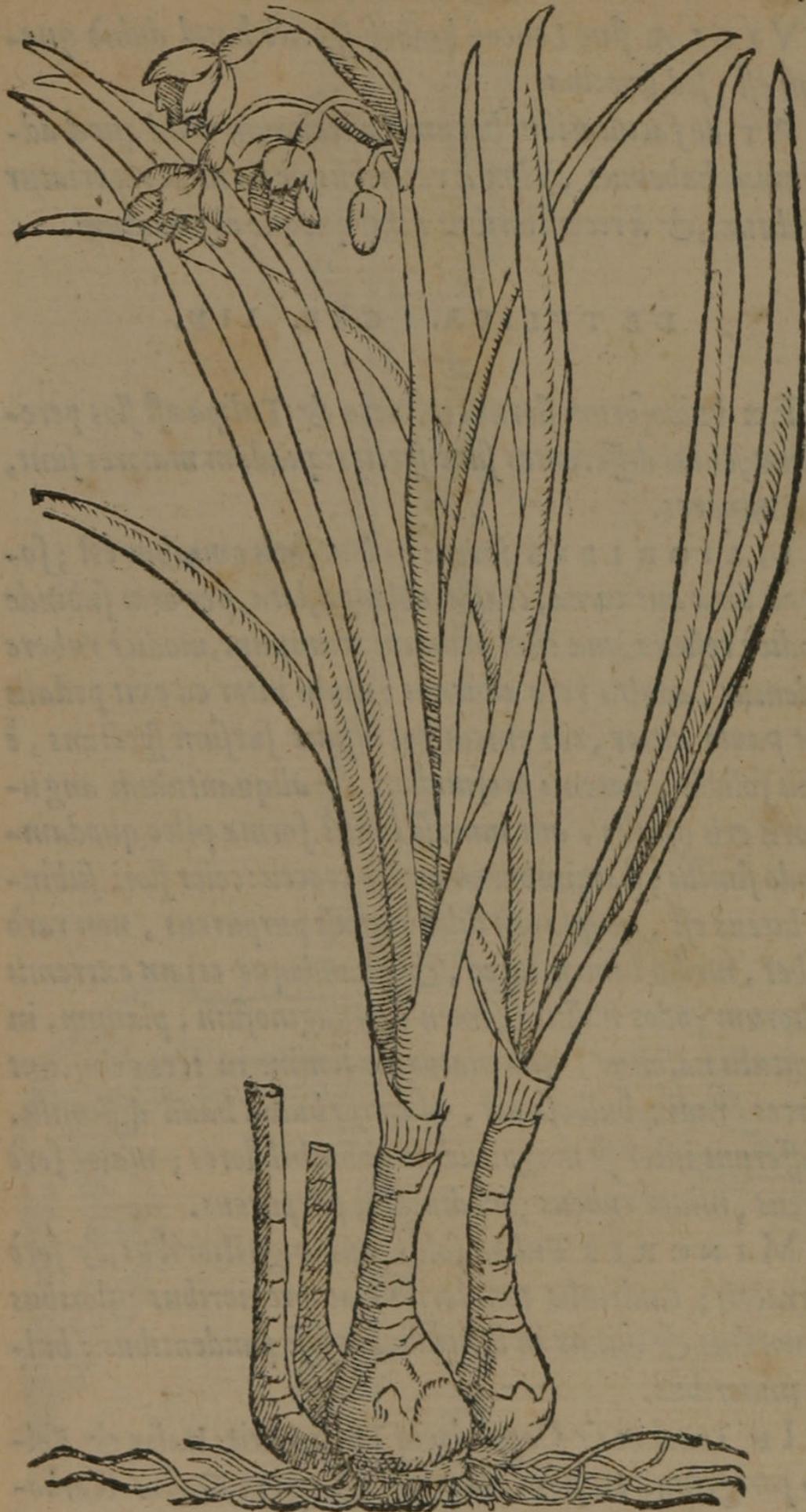
LEVCOII bulbosi genus esse manifestum est; quod exaphyllum, non abs re, à sex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cum istud, tum superius Narcissi speciem facit, vt cap. de Narcisso scriptum est.

TERTIVM Leucoion bulbosum caule & folijs secundo simile est, maius tamen ac procerius: florem in singulis cauliculis non vnicum, sed quinq; aut sex & particulatim quidem florentes, profert, alterius floribus forma &

magnitudine per omnia similes. Est & hoc nobis hortense tantum. Non primo Vere, cum alijs duobus, sed multo post, Aprili videlicet demum mense, vna cum Narcissis floret.

VIOLÆ

VIOLÆ siue *Leucoij bulbosi* species haud dubiò quædam est ; sed serotina.

AT de facultatibus horum *Leucoiorum* nihil quod adferamus habemus , cùm à veteribus de ijs nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obseruatum.

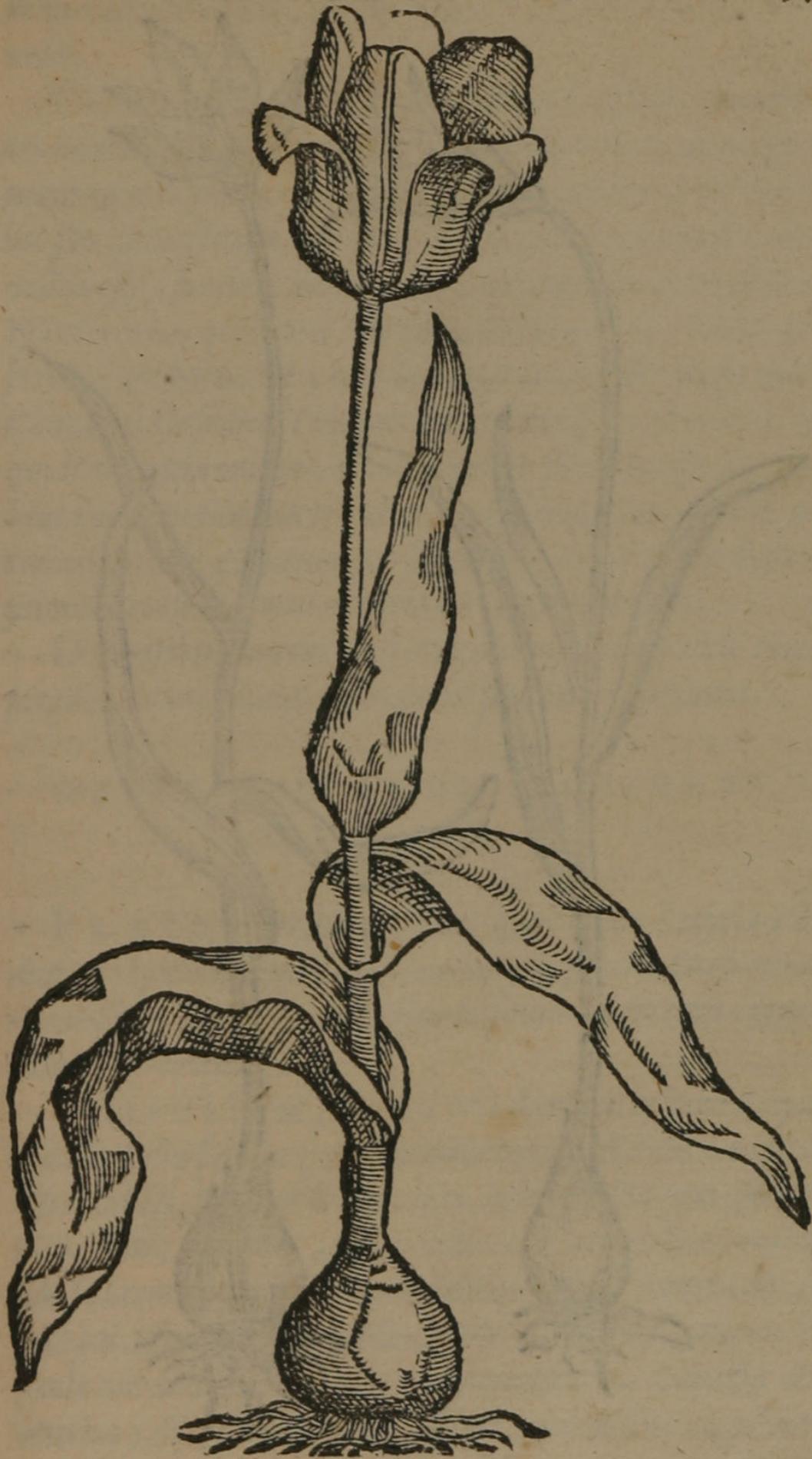
DE TULIPA. CAP. LIX.

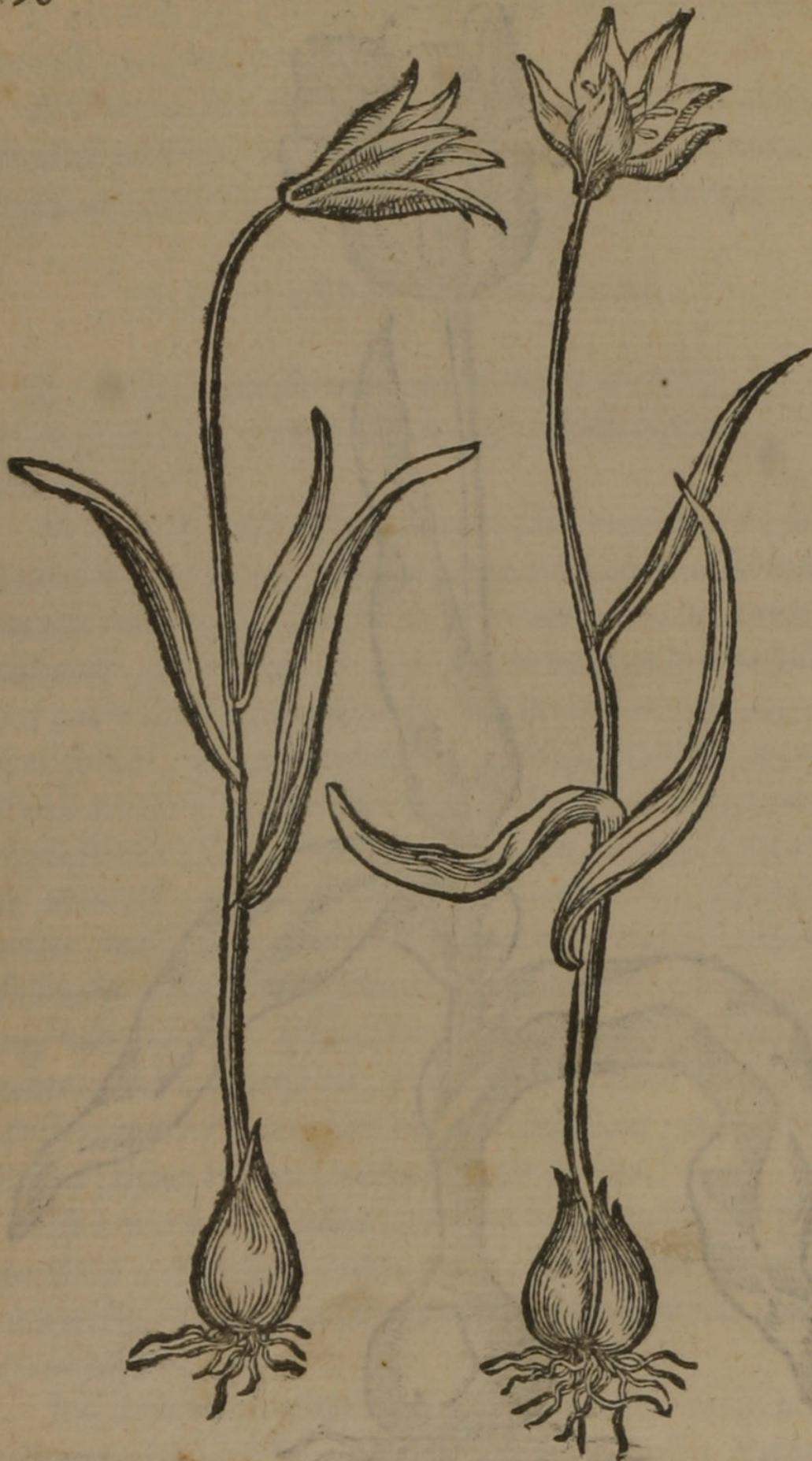
EX bulbosorum florum numero & *Tulipa* est flos peregrinus; cuius differentes sunt species: quædam maiores sunt, aliæ minores.

1 MAIORIBVS forma eadem satis omnibus est ; folia eis bina aut terna, crassa, oblonga, lata, per oras subinde modicè reflexa, quæ cùm primum erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant : caulis inter ea exit pedalis aut paulo altior, cui vnicus flos insidet sursum spectans, è senis foliolis, patenti profundiori & aliquantulum angustioris oris cyatho, aut inuerso huius formæ pileo quodammodo similis ; staminibus in medio croceis : color flori subinde luteus est, aliquando dilutè quasi purpureus, non rarò rubet, medio tamen luteo, & quandoque etiam extremis foliorum ; odor nullus ; semen cartilagosum, planum, in capitulis nascitur, quæ maturato semine in tres dehiscunt partes. radix bulbosa est, *Narcissi* bulbis haud dissimilis. Differunt inter se magnitudine nonnihil flores ; maior ferè luteus, minor rubeus ; medius qui purpureus.

2 MINORES *Tulipæ* folijs sunt angustioribus, & ferè porraceis ; cauliculis tenuioribus ac breuioribus : floribus minoribus & minus in latitudinem sese pandentibus : bulbis minoribus.

IN *Trachia* & *Cappadocia* *Tulipa* exit : *Italia* & *Belgio* peregrinus est flos. Minores alicubi in *Gallia Narbonensi*

nensi nasci feruntur . Aprilis mense Tulipæ florem Belgium videt.

TURCICO & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant , à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formam referre patens flos videtur . Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, non constat . Suspiciari quis posset, τυτιώνε esse , si edulis bulbus esset , & cogendo lacte efficax . Nam τυτιών quidem à Theophrasto inter edules bulbos refertur ; & herba est , qua lac cogitur , vt ait Hesychius . Conradus Gesnerus Tulipam Satyrium esse existimauit , & quidem Erythronium , quod videlicet flore vna species rubeat ; aut omnino Satyrj aliquam speciem . Cum quibus an conueniat , & quantum , ex subscriptis Satyrionum descriptionibus relinquimus diligentius considerandum .

DE viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam scriptum reperimus.

DE SATYRIIS EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LX.

PRÆTER Orchies dictos , quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant , duo Satyrj genera Dioscorides esse tradit : vnum τρίφυλλον siue trifolium , alterum cognomento ἐρυθρόνιον .

TRIFOLIUM folia fert tria deorsum reflexa, Lapatho aut Lilio similia , verum minora & rubentia : caulem ψίλον, id est, tenuem siue nudum, cubitum longum ; florem Lilij specie, album : radicem bulbosam, vt i malum, πυρρῶν siue fuluam, intus vt ouum candidam, gustu dulcem, & ori gratam . Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, sed paulo aliter describit : Folia ei siquidem non Lapathi aut alterius Lilij , sed rubri Lilij esse ait , que multo angustiora

& minora sunt quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioscorides, facit. Verba Plinij sunt: Græci Satyrion folijs Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule leui cubitali, nudo: radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat; inferior ac minor feminas. Pertinent autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrj historiam. Radicem autè huius Satyrj Dioscorides ait oportere ex vino austero coctam ad opisthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere hac utendum fore; fertur enim ipsam ad Venerem potentiam excitare.

Plinij locus animaduertitur.

- 2 ERYTHRONIVM Satyrium siue Erythraicum, semen habet lini semini simile, sed maius, robustum, splendens & leue, quod & ipsum narratur Venerem excitare, ut Scincus: est radicis cortex subtenuis & fuluus, interna verò pars candida, gustu ori grata & dulcis. Nascitur in soli expositis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam si manu teneatur: cum vino verò sumpta multo magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; nisi quod semen ei non lini, sed viticis maius ac leuius tribuat, & vires ei plures ex aliorum tamen relatu adscribat: arietibus scilicet quoque & hircis segnioribus in potu dari; & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium profedamum vocant.

SED postea quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant, suspicandum non temere videtur, Satyrium istud, herbam esse eam, quam Indum quendam attulisse Theophrastus lib. 9. ait; ad rem Veneream efficacissimam; potissimum cum nec huius, nec alterius Satyrj, Theophrastus vsquam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis est, ut etiam in manu sumptum libidinem excitare queat;

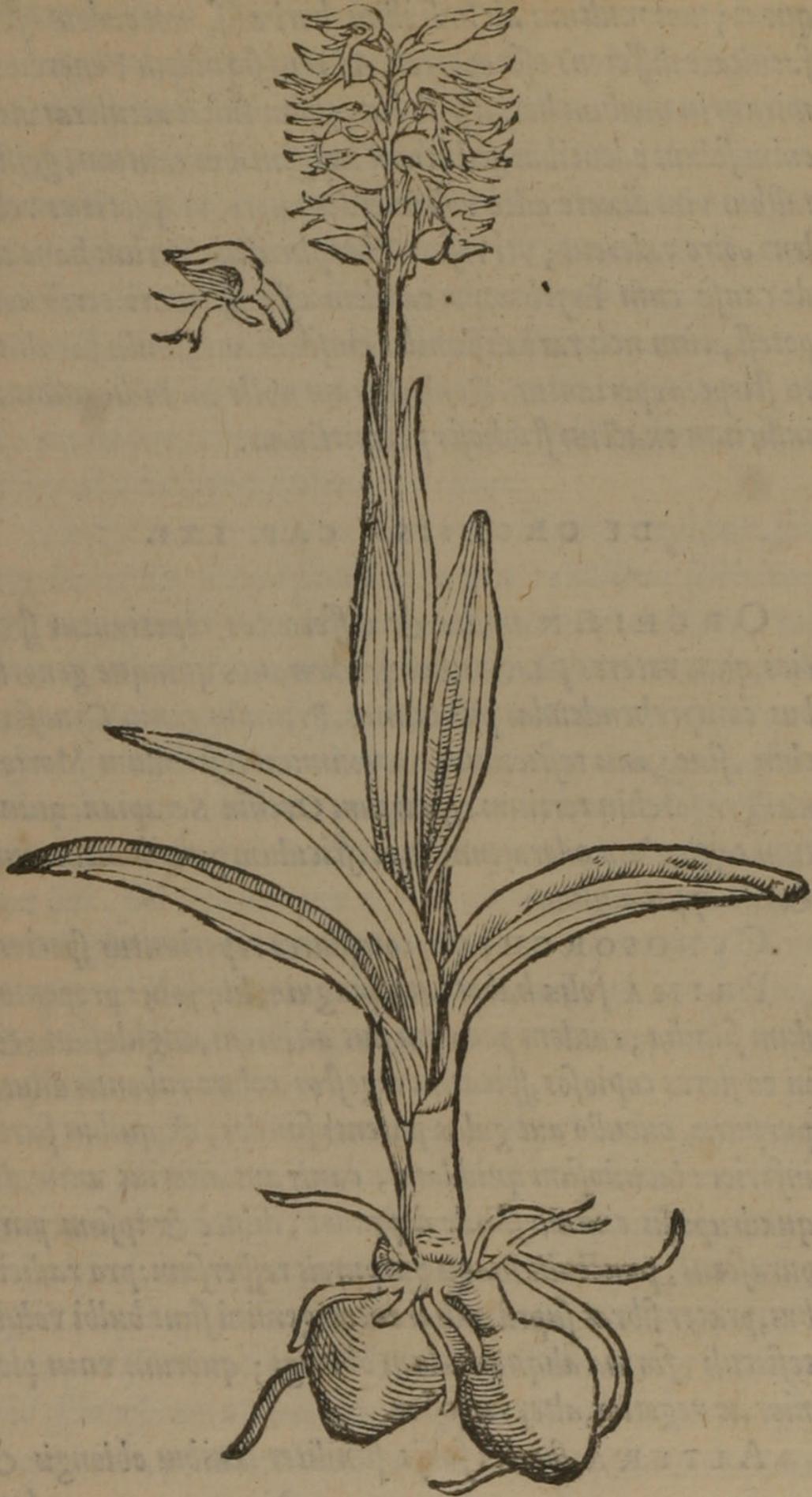
queat; non multum ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solum edentibus, sed etiam tangentibus tantum, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, ut quotiens vellet coire valerent; uti refert Theophrastus. Verum hanc ea de causa cum Erythronio eandem esse affirmari certò non potest, cum non raro dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

DE ORCHIIS. CAP. LXI.

ORCHIΩN multæ & differentes reperiuntur species, quas veteres paucioribus quidem, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosorchin, siue canis testiculum: proximum testiculum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum testiculum odoratum, siue testiculum pumilionem cum Cordo appellauimus.

CYNOSORCHIOS complures reperiuntur species. Cynosorchis.
 PRIMA folia habet lata, pingua, lilij folijs propemodum similia; caulem pedalem aut altiore, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatum digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore lacinosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis respersum: pro radicibus, præter fibras supra adherentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi, forma aliquantulum oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugosior.

ALTERA species folijs similiter leuibus oblongis & 2

latis est, sed quàm antecedentis minoribus & angustioribus, quinque aut sex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis est: spica densa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpurascens, multis purpureis punctis & interiore parte obscurioribus copiosis exiguis lineis ornati; forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependente ex singulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extensis brachijs & diuaticis cruribus absque capite corpusculo, eodem ferè modo quo ex Saturni ore depingi solent dependentes pueruli: radices subsunt duæ globosæ, nuclei nucis myristicæ magnitudine; adherentibus ad annexum fibris aliquot crassis.

TERTIA Cynosorchios species, folia edit angusta, 3 striata, plantaginis angustifoliæ folijs modo quodam similia: caulem dodrantalem: flores in breui densaq; spica copiosos; colore foris punico & obscuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiusdem cum superioris formæ, sed tamen minores; dependente quoque ex ipsis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices subsunt aliorum Orchion similes.

HVIC & alius floribus per omnia similis quidam Cynosorchis est, folijs tamen latioribus, & secundum referentibus, quem Cynosorchios speciem quartam non ineptè quis fecerit. 4

IAM & quinta quædam species reperitur, folijs vti secundus canis testiculus: caule pedali, spica longa, floribus colore herbaceo subuidentibus, ex quibus quod laciniæ simile dependet, oblongum est, & quasi quadrangulum. Ex horum numero primus vel secundus, vel vterque, Cynosorchis est à Dioscoride descriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris siue Epimenidiæ folijs similia, quædamq; horum erecta caulem amplectentia: alia verò versus terram incli- 5

Cynofor-
chis Diof-
coridis.

inclinata: caulem non raro altiore dodrante: *flores purpu-
rascentes: bulbos radicum oblongis oliuis similes; praesertim
qui primus est. Talem etenim Dioscorides Cynoforchin esse
scribit. Ορχις, ait, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει
κατὰ γῆς ἐσρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλη
μαλακῆ ὅμοια, στενώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα. καυλὸν
σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ ἠΰρ' ἴζαν βολβοει-
δῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν στενὴν ὡς ἐλάϊας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ
κατωτέρω: καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσοῦν: hoc
est; Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet &
per terrā strata, & circum caulem ac spicam, Scilla mollis
similia, angustiora, mollia & minora: caulem dodrantis al-
titudine: in quo flores purpurascetes: radicem bulbosam,
oblongam, geminam, angustam vt oliua; vnam superiorem,
alteram inferiorem, & vnam quidem plenam, alteram mol-
lem & rugosam.*

Dioscori-
dis locus
restitutus.

IN qua descriptione deprauatè in Gracis exemplaribus
legitur ἐλάϊα μαλακῆ, pro σκίλλη μαλακῆ; nulla siquidem
appellata est mollis olea, & olea folia multo & minora &
angustiora sunt, quàm Orchios. Inter Scillas autem quæ-
dam est mollior & minus aspera. Nam species quidem Scil-
la, auctore Plinio, lib. 19. cap. 5. tres sunt: Vna mascula fo-
lijs candidioribus, altera femina nigrioribus, vtraque aspe-
rioribus, & tertia Epimenidia dicta, folijs minus asperis &
angustioribus. Hanc Dioscorides mollem Scillam appellat,
eiusq; folijs Cynoforchios mollia ac leuia folia, similia &
angustiora esse ait.

Scilla.

CONFIRMAT hanc lectionem Theophrastus de
historia stirpium lib. 9. vbi de Orchi scribens ait: ἔχει δὲ
φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἑλαττον, hoc est, folium
habet Scylla simile, sed leuius ac minus. Et similiter Plinius
lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scilla esse dicunt, leuiori

ac mi-

ac minori. Est tamen in utroque auctore huius Orchios descriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες siquidem, ut Marcellus legit, in nonnullis Theophrasti exemplaribus, quæ Gazæ male conuersionis occasionem dedere, perperam legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιώτατον ἀπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἤτοι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule spinoso, & similiter deprauatè: Orchios siquidem caulis spinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophrasti locum hoc modo putauit restituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθῶδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιώτατον ἀπίῳ. Quomodo autem hæc Theophrasti & Plinij corrupta loca restitui debeant, ac emendari, diligentius expendendum relinquimus.

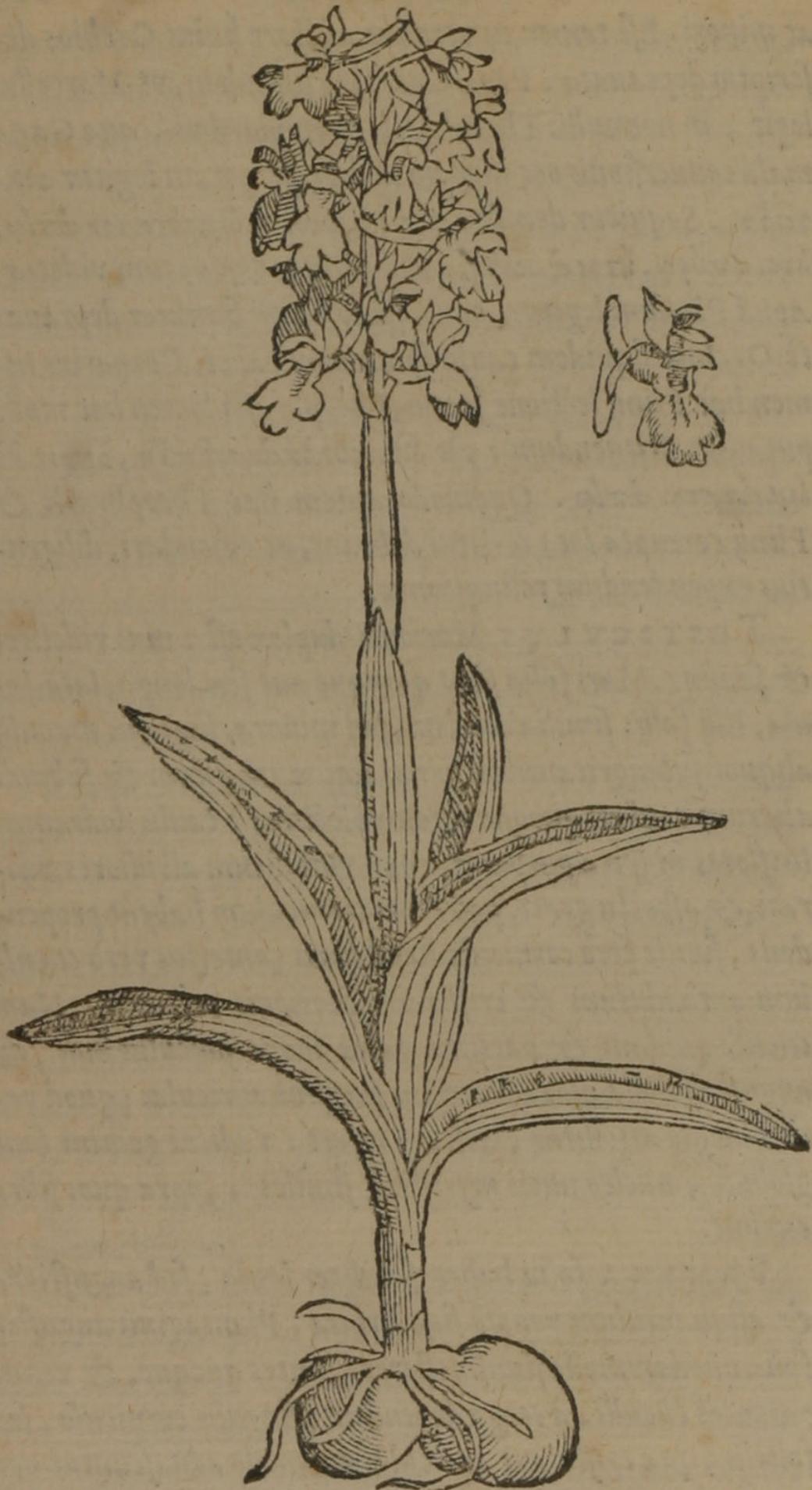
Theophrasti & Plinij
loca corrupta.

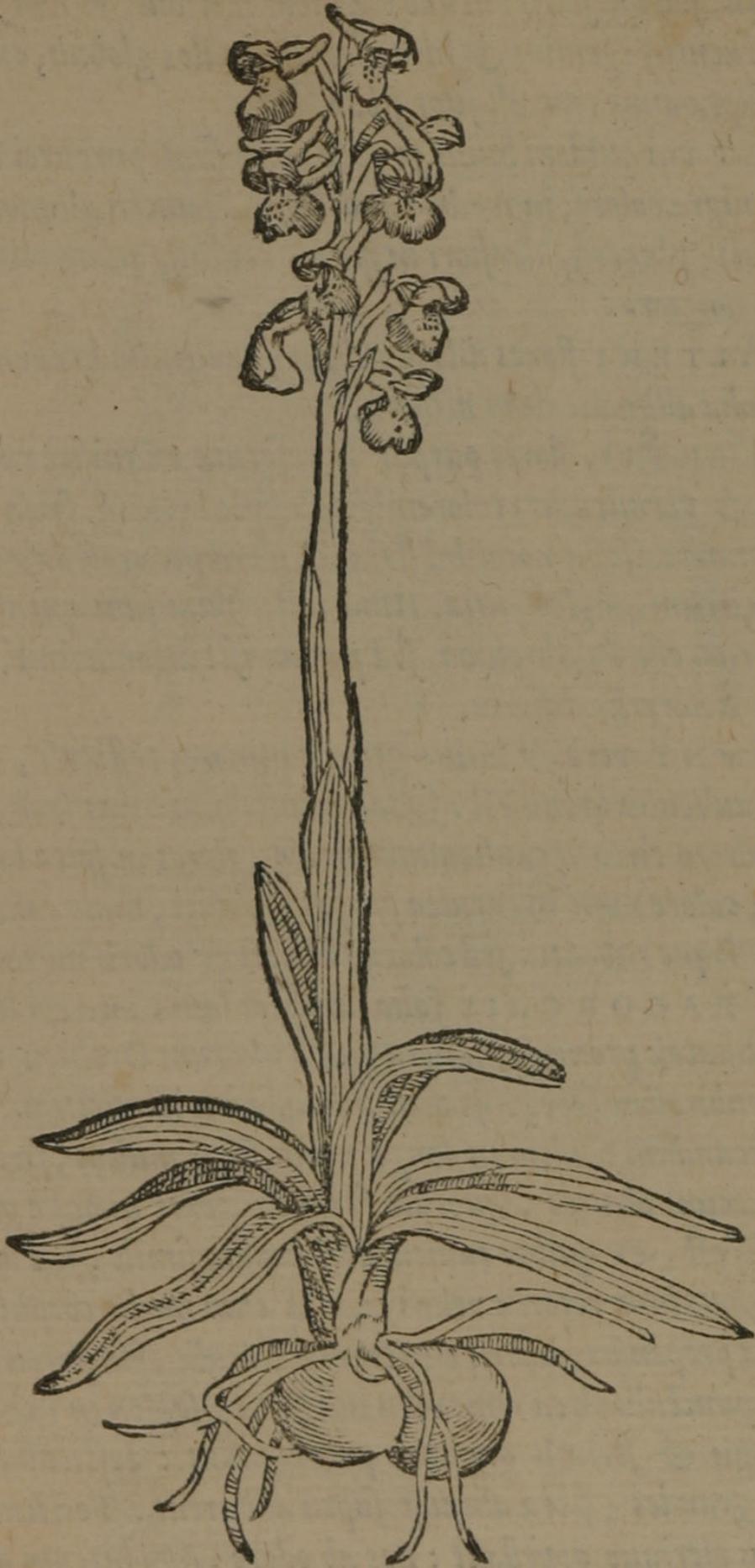
TESTICVLVS Morionis duplex est: mas videlicet & femina. Mari folia sunt quinque aut sex, longa, lata, leuia, liliij folijs similia quidem, sed minora, superius maculis aliquot subnigricantibus signata; quorum vnum & subinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in spica purpurei, circa umbilicum albidiores, odorati, & aspectu grati, posterius corniculum habent propendens, simile ferè corniculo Regij floris; anterius verò cucullum auriculatum & cristatum Morionis referunt. Nam cuculli quidam & patentis galeæ modo flosculus hiat, & angusta foliola quæ à lateribus surgunt auriculas; quod verò è medio attollitur, cristam refert: radices gemini sunt globuli, nucleo nucis myristicæ similes, supra quos fibræ exeunt.

Testiculus
Morionis
mas.

FEMINA folia habet similiter leuia, sed angustiora & aliquantulum venosa siue striata, Plantaginis angustifolia quodammodo similia: flores hiantes quoque, & veluti patentés cuculli, à tergo dependente singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis,

Testiculus
Morionis
femina.

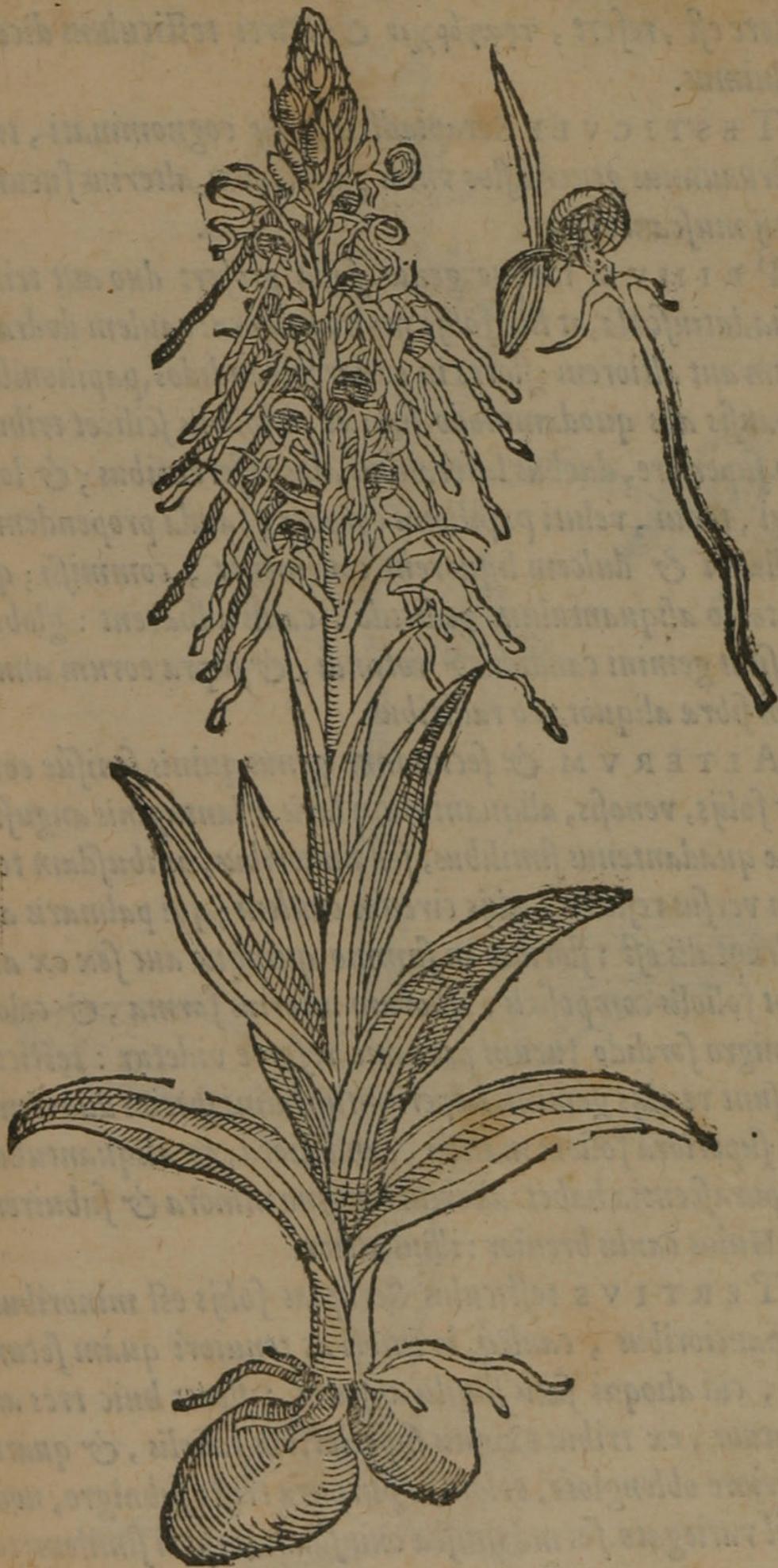

erectis, sed ipsi floris cucullo ita incumbētibus, vt non faciliè obseruentur: gemini & his testiculis similes globuli, exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

- 1 ET vni quidem huius generis flores sunt purpurei Viola ferè nigra colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati; pluresq; densiori in spica; caulisq; quàm reliquorum longior.
- 2 ALTERI flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulum minora.
- 3 TERTII, flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculum colorem: densa huic breuisq; spica; flores minores: folia nonnihil striata, pleraque erecta & caulem circum amplectentia. Hunc testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchies à Satyrijs differre.
- 4 SVNT verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus brevis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui, rari; colore nunc in ceruleo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati.

Tragor-
chis.

TRAGORCHIS folia similiter leuia, lata & longa fert, liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem sæpe folijs nonnullis inferius implicitum: flores secundum caulem in longa veluti spica multos, foetidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuiò simile, sed longa aliquantulum retorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propendet, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum insignita: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes; fibræ aliquot supra adherent. Testiculum lsporibus plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum
in flore

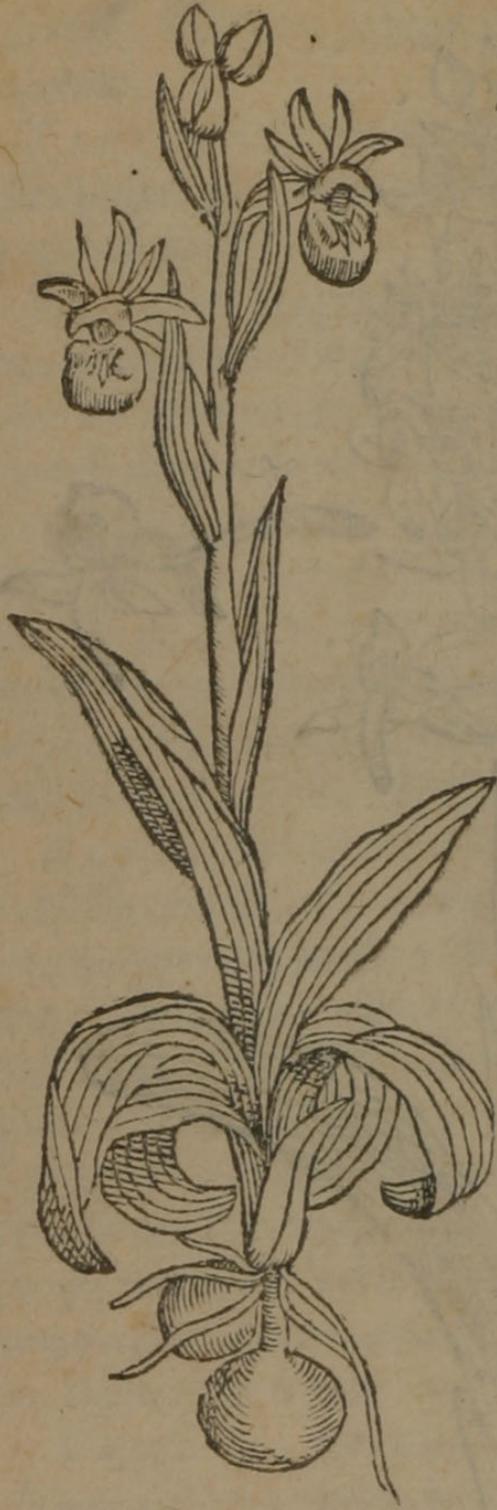
in flore est, refert, *τραγόρχιν* & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculus
Serapias.

TESTICVLI Serapiadis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera: flos vnus papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert.

- 1 PRIMVM itaque genus folia profert duo aut tria, leuia, latiuscula, at lilij folijs multo minora: caulem dodrantalem aut altiore; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis alis quodammodo similes; è foliolis scilicet tribus, vno superiore, duobus lateralibus alas referentibus; & longiori, tenui, veluti papilionis corpore, cauda propendente, melleum & dulcem liquorem continente, commissi; qui contorto aliquantulum pediculo, cauli adherent: globuli subsunt gemini candidi & rotundi, & supra eorum annexum fibra aliquot pro radicibus.
- 2 ALTERVM & secundum genus quinis senisue constat folijs, venosis, aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliae quadantenus similibus, sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis, alijs circum caulem; qui palmaris aut dodrantalis est: floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis, quorum inferius forma, & colore subnigro sordido fucum proximè referre videtur: testiculi subsunt vt alijs gemini. Reperiuntur huius species duæ: vnus flos superiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulum purpurascencia habet: alterius omnino minora & subuirentia. Huius caulis breuior: illius altior.
- 3 TERTIVS testiculus Serapias folijs est minoribus, & paucioribus, cauleq; breuiori ac tenuiori quàm secundus, cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subnigro, nonnihil variegato, forma muscæ cuiusdam corpori similem: testiculi

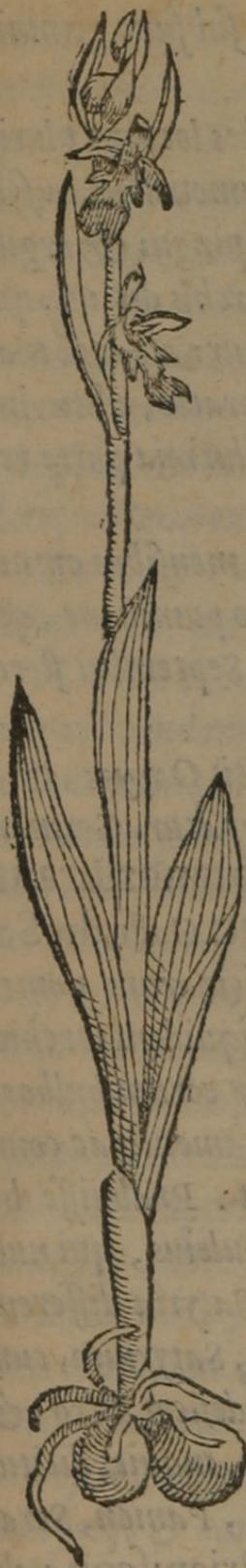

Testiculus
Serapias
Dioscori-
dis.

sticuli veluti geminae paruae pilulae sunt.

TRIA autem haec genera Serapiades nūcupauimus, propterea quòd eorum flores insecta quaedam referūt fecunda & lasciuia, tanquam à Serapide nomen habentia Alexandrinorum olim Deo, cuius excellens Canopi templū erat, vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminā fecit. Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum istorum satis manifestè exprimit. Verba eius sunt: Ορχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἑοικότερα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα κὺ λιπαρὰ, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑπόπορφυρα· ρίζα δὲ ὕπεστιν

ὄρχιδίοις ὅμοια, id est, Orchis alter, quē Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio similia, oblonga, sed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores subpurpureos: radix subest paruis testiculis similis.

lis. Cum qua descriptione si secundus no-
ster Serapias, praesertim qui maior est,
conferatur; convenire omnino reperie-
tur. Foliū etenim ei Marrubij folio lon-
gius latiusq; & laeve, quod reflectitur:
cauliculus dodrantis: florum superiora
foliola, dilute in candore rubentem pur-
puram referunt: testiculi exigui sunt.
Meminit huius eiusdem & Plinius, sed
folia ei non Marrubij sed Porri tribuit,
quod & Dioscoridis interpretibus occa-
sionem praebuit, ut pro εοικότα πρασίω,
reddiderint, porro similia. Inter pauca,
inquit Plinius, mirabilis est Orchis her-
ba, siue Serapias, folijs Porri, caule pal-
meo, flore purpureo, gemina radice testi-
culis simili. Paulus Aegineta, Serapiada
etiam Triorchin nuncupari scribit, ve-
luti tres testes habentem. Vnde Fuchsius
Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius
tamen huic non nisi geminos bulbos tri-
buit: neq; nobis plures quam duos esse,
vel huic, vel illi quem Fuchsius depin-
git, vel alijs Orchijs, obseruare contigit.

QVINTVS testiculus odoratus siue Testiculus
pumilio nuncupatus, omnium folijs mi- odoratus.
nimus est; ei siquidem foliola omnino
paruula sunt, eaq; venosa & Plantagi-
nis aliquatenus similia, sed minutis ac
paruulis eius folijs minora, virētia; cau-

lis tenuis est palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli
candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spira modo cau-

lem ambientes : bulbi subsunt gemini, parui, oblongi.

EXEUNT Orchies locis vt plurimum palustribus ac humentibus, in syluis ac pratis : quidam pingui & argilloso solo, veluti *Tragorchis* dictus, qui solo pinguisimo gignitur : alij etiã macriori nascuntur. Odoratus, editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

M A I O & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

OMNES à Græcis *Opχτες*, & à Latinis *testiculi* nuncupantur. Germani *Knabenkraut* & *Standelkraut* : Belgæ, *Standelcruyt* : Galli, du *Satyriion* appellant, officinarum nomen retinentes. Officinæ siquidem Orchies *Satyria* nominant, & eorum bulbos, pro *Satyriorum* medicamentis ac compositionibus admiscent. Præbuisse bis occasionem videtur *Apuleius*, qui nullam inter Orchies & *Satyria* differentiam facit, sed vtrumq; *Satyrium*, cum vtroq; *Orchi*, canis videlicet dicto, &

Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur *Satyriion*, alijs *Cynosorchis*, alijs *Entaticos*, *Panion*, *Serapion*; alijs *Orchis*. Galli, *Vram* : Itali, *Priapiskon* : alij *Orminalem* : alij *testiculum leporinum* nominant.

V I S autem *Cynosorchios* radicibus calida est & humida:

midia : ceterum maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter epota Venerem excitat. Altera verò minor, e contra, ut sit eius temperamentum ad calidius & siccius vergens: itaque hæc radix, tantum abest ut ad coitum stimulet, ut etiam planè contrà cobibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit, Dioscorides, narratur; maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminae, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, ut Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

SERAPIADEM, Galenus ait, sicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodam esse.

NOSTRA ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam utitur: & pharmacopœi compositionibus eo facientibus indifferenter quosuis admiscunt: præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minus aut non idoneus est.

EST autem plenior, non semper qui maior, sed non raro minor: si videlicet bulbi colligantur priusquam stirps defloruerit, aut cum primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat, prius quam semen maturari cœperit. Nam cum alternis annis vnus bulbus intumescat, alter verò resideat ac pereat, fieri non potest ut durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multo antè plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasq; contrahit, donec maturato semine vnà cum folijs & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit vegeto ac succi pleno.

QUOD recentior *etas* Satyrium basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim maius vnum; alterum minus: quoddam folio non maculato; aliud maculato.

1. **M**AIVS Satyrium basilicon, quod plerique marem appellant, folia habet oblonga, lata & leuia, liliij folijs minorra, nullis aut omnino vix apparentibus maculis respersa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis folijs: flores in summo spicatos, colore dilute purpureos, exiguis punctis saturatae purpureae respersos, forma testiculi Morionis maris, nisi quod ipsis crista desit: sub quibus singula acuminata nascuntur foliola: radices geminae veluti palmae sunt, singulae in quatuor digitos distributae; quarum vna flaccidior & quasi fungosa: altera vegeta ac solida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

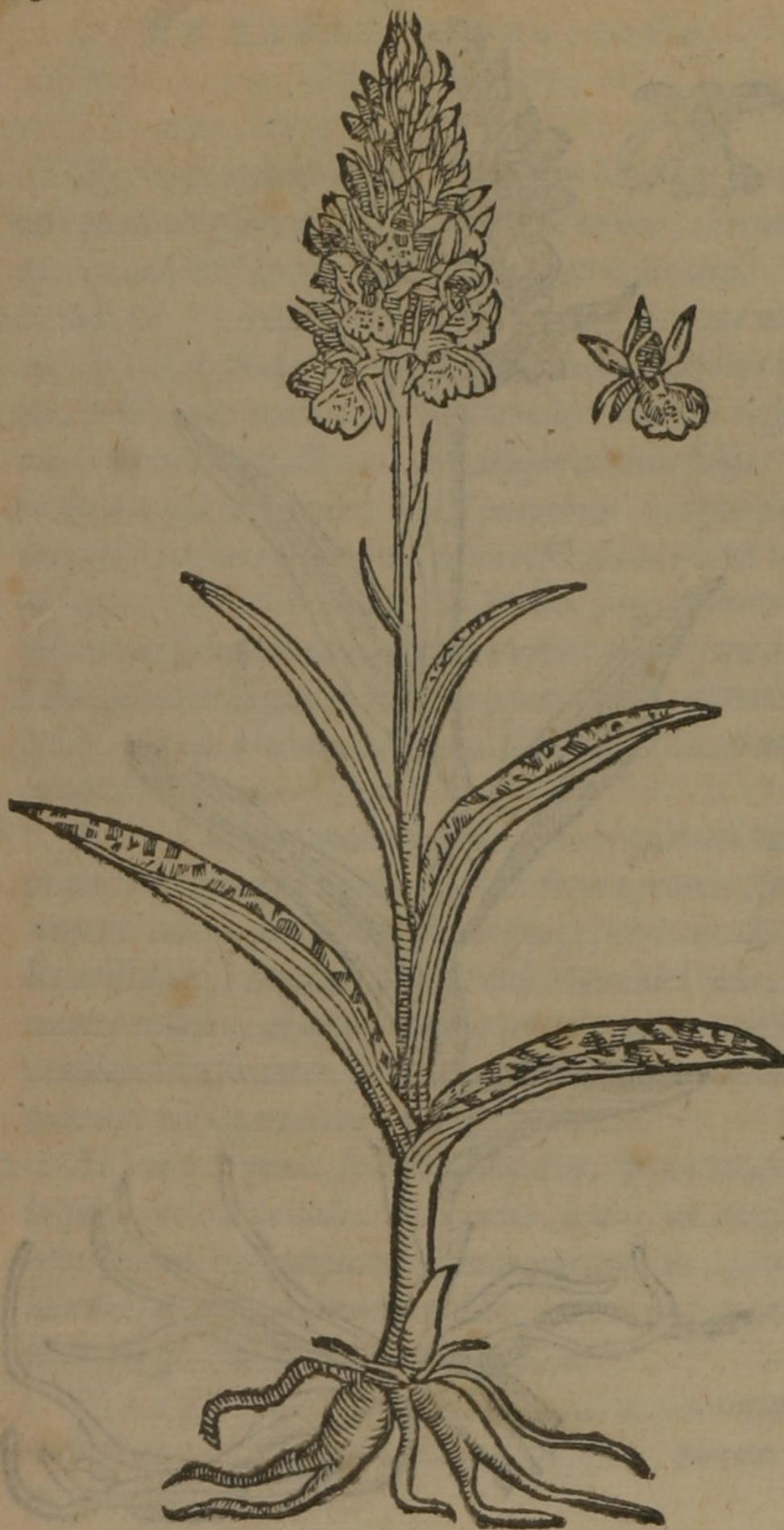
2. **A**LTERVM maius genus, quod feminam vocant, priori tamen minus, folia eiusdem formae promit, sed minorra & multis nigris maculis conspersa: flores cucullis similes, cristatos & hiantes, vti testiculi Morionis maris; colore nunc candidos, alias in purpura vel rubentes, vel dilute ad caeruleum inclinantes, semper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius similes.

3. **M**INVS genus, folijs est angustis, & vt Matthiolus inquit, croci, caule dodrantali iunceo, leuiq³, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quam suauissimum reddit: radicibus aliorum similibus, sed quae magnitudine ipsis cedant.

NASCUNTUR Satyria haec, locis vt plurimum humentibus, palustribus, in pratis & in syluis. Florent Maio ac Iunio.

05

NOSTRA *etas Satyria nuncupat Basilica siue regia: item & Palmas Christi. Est tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Christi vulgo plerique nuncupant Germani Satyrion Basilicon, Cruzblum nominant: Belgæ, Handekens cruyt: Galli, Satyrion royal.*

SUNT qui velint Buzeiden siue Buzidan Arabum esse. Sed Auicenna Buzeiden ait esse medicinam ligneam Indam. Et Serapio Buzeiden ait radices esse duras, albas, similes Behen albo, & medicinam esse Indie. Satyrj autem huius basilici radices nihil minus quàm ligneæ sunt, & non ex India petuntur sed in omnibus Europæ provincijs passim reperiuntur: tantum à Buzeiden absunt.

MATTHIOLVS Satyrium basilicum Digitos citrinos Auicennæ esse vult, & Monachos qui in compositiones Mesues commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de causa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæsitatio, quàm Matthioli assertio. Neque enim Satyrj huius radices duræ sunt, sed recentes quidem vegetæ ac succulentæ, & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta est.

Digitus autem citrinus, auctore Auicenna, durus sunt, & quidam Digitus citrini. citrini cum puluerulentia. Verba eius sunt: Asabasa fra siue digitus citrinus quid est? Eius figura est sicut vola manus, commista ex citrinitate & albedine, & est dura, in qua est parum dulcedinis; & ex ea est citrina cum puluerulentia absque albedine. Iam & Rhasis libro continentis ultimo, digitos hos croceos, ut exemplaria habet, appellat; & esse gummi seu venarum tinctorum ait. At basilici Satyrj radices nihil minus quàm crocæ sunt, & ad tingendum nequaquam vtilis habentur. Quæ omnia Satyrium basilicum vulgo nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhasis differre, manifestè ostendunt.

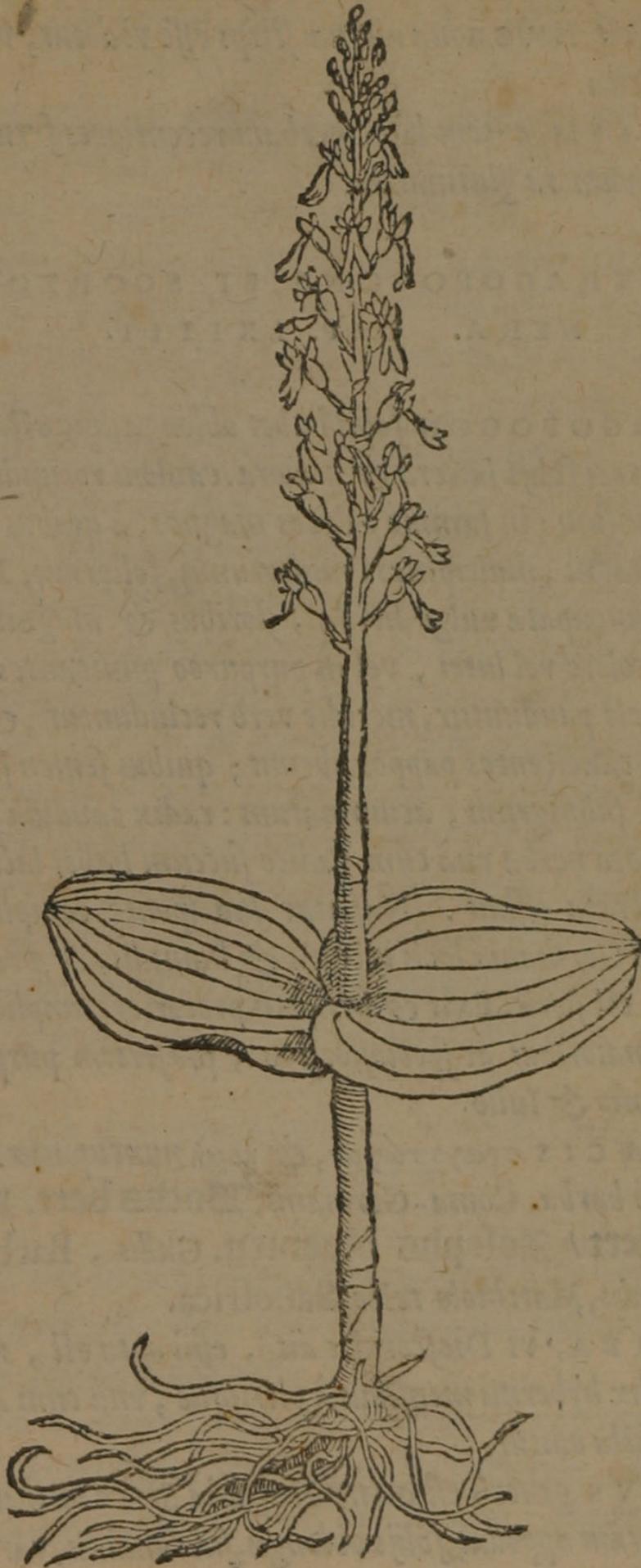
AT Satyrj basilici radices, Orchion sapore & gustu referunt, proinde & facultatibus similes existimantur. Nicolaus autem Nicolus cap. de curatione quartana, vim habere ait, & per superiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduersus quartanas febres inueteratas post purgationes, radicis partem pollicis lōgitudine tusam, cum vino ante accessionem vtiliter exhiberi; hocq; remedio ter sumpto, Biliotum quendam post 44. aut 45. accessionem, à quartana fuisse liberatum.

DE PSEVDORCHI, SIVE BIFOLIO. CAP. LXIII.

AD Orchies recentior etas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. Folia habet non plura quàm duo, eaq; ad caulem sibi mutuò opposita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliae folijs similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundum ipsum ordine digestos, testiculi Serapiae tertij quadammodo similes; sed subuirides aut in viridi albicantes & angustiores, culicum formam proximè referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes. Exit locis humidis ac palustribus. Floret vnà cum Orchijs Maio ac Iunio.

Ophris.

NOSTRA etas Bifolium appellat: Germani, Zuey=blat; Nostri, Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato oleri similem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Alijs videtur esse Alisma, sed & quàm parum cum Alismate conueniat, ex his quæ superius cap. 22. scripta sunt, cuius promptum est colligere, vbi quale sit Alisma ostensum

222 DE TRAGOP. ET SCORZONERA.
ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus praterita.

V T I L E M autem hanc herbam recentiores ferunt, ad rupta & vulnera glutinanda.

DE TRAGOPOGONE ET SCORZONERA. CAP. LXIII.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, angusta, acuminata, croci folijs latiora & maiora. caulem rotundum, in plures diuisum; in summo calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, multorumq³ foliorum, Dentis Leonis nuncupata vulgo herbae, floribus & magnitudine similes; colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, meridie verò recluduntur; & pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest, longum, subnigrum, acuminatum: radix candida est & longa. Tota herba vnà cum radice succum habet lacteum, qui vulnerata effluit. Nascitur sua sponte compluribus vtriusque Germaniae locis incultis & humidis, & praecipue quae lutei est floris. Exit & in hortis procerior, amplior, floribusq³ maioribus ac speciosioribus, praesertim purpurea. Floret Iunio & Iulio.

GRÆCIS τραγοπόγων, & κομήν nuncupatur. Latinis, Hirci barba, Coma. Germanis, Bocks bart. Belgis, Bocxbaert / Josephs bloemen. Gallis, Barbe de bouc. Italis, Matthiolo teste, Sassefrica.

HERBA, vt Dioscorides ait, esui apta est, nostra etate radix hybernis mensibus à plerisque, vnà cum acetarijs permista editur.

Scorzoneria.

HVIVS generis est quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram appellat, folijs oblongis, subcandidis, carnosis, acumi-

acuminatis, latioribus & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiori; flore luteo multiplici omnino simili, qui etiam in pappos resolvitur: semine oblongo, subcandido, & minore: Radice longa, singulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

NASCITUR Scorzonera in Hispania plerisque montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germania Thuringia ac Bohemia in sylvis ac montibus locis similibus. Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò seriùs, Iunio videlicet & Iulio.

HISPANI Scorzoneram appellant, quod Latine Viperinam siue Viperariam aut Serpentaria sonat; sic dicta, quòd contra venena viperarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani Viperam Scurzo appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

FERUNT autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipuè viperarum morsibus mederi, epoto vel radicis, vel herbe succo: prodesse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitali morbo obnoxijis & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamq; omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.

DE CHAMÆMELO VULGARI.

CAP. LXV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, propter frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicavit.

SUNT autem Chamæmelorū complura genera. Vnum legitimum medicine aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde syl-

hæstria nullius aut exigui vsus: tertium hortense odoratum. De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

SUNT huic cauliculi tenues in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, forinsecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius floris, multis exiguis candidis foliolis, quorum singula angusta sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosæ. Exit passim in aruis vnà cum segete; & vniuersæ Europa familiaris est. Colliguntur flores Iunio potissimum mense.

CAMOMILLAM officina nuncupant: vulgo Chamille & Camomille bloemen. Germani, Chamill. Galli, Camomille. Veterum est χαμαίμηλον sive Chamamelum, & Anthemidis genus, quod ab ipsis candidis, floris medium circundantibus orbem, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, generatris, & quidem floribus in medio luteis omnia, per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἡρᾶνθεμον, quod scilicet vere floreat.

CHAMÆMELVM verò dicitur, quoniam flores μικλᾶ, sive mali odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamemelo euidens & manifestum est sentire; ita vt vel hinc vulgaris vsus Chamamelum, verum & legitimum esse conijcere liceat; quod & ipsa etiam facultates euidētius ostendunt. Tales siquidem vulgaris Chamemeli facultates omnino sunt, quales Chamemelo Galenus tribuit.

CHAMÆMELVM, Galenus ait, calfacit & desiccatur in primo ordine, & tenuium est partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Item & alio loco: tenuitate Rose persimile est, calore ad olei vires magis accedens ha-

mini familiares & temperatas . Quapropter lassitudini , si quid aliud, cum primis confert, doloresq₃ sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat : quæq₃ mediocriter dura sunt, emollit; quæq₃ constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamæmelo inesse, ipsa quotidiana commōstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalescit, parum resiccat, valde tenuium est partium, digerendi, relaxandiq₃ singulari, ac mirifica potentia præditum est, multi breuiter ad omnia vsus, quæ clémenter calefieri, resolui, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit : vrinam moderatè prouocat: tormina & rosiones ventris sedat : laterum dolores mulcet : duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus lassitudines omnes remedio est, & omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi alicuius doloris causa adhibentur.

DE SYLVESTRIBVS CHAMÆMEL-
LIS, SIVE COTVLIS.

CAP. LXVI.

SYLVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: vnum foetidum, duo alia non foetentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

CHAMÆMELVM syluestre foetidum, siue Cotula foetida, caules promit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, crassiores & sæpenumero altiores quàm Chamæmeli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia : flores forma & colore similes . Foetet herba tota, grauemq₃ odorem spirat : vnde illi foetida cognomen datum.

datum. Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines. Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

OFFICINÆ & Herbarij passim Cotulam fœtidam nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani, *Wrottdill/Hunzdill/Hunzblum*. Belgæ, *Wadsdebloemen/stinckende Camille*. Galli, *Espargoutte*: à nonnullis *κωραθεις*, ab alijs *κωροκοταρι*. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgo dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; folijs tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minus grauiter olet, & folijs Coriandrum non æmulatur.

2 ALTERA Cotula alba non fœtida, quæ à plerisque etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioresq̃, quàm Cotula fœtida; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli folijs paulo longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferentiam candidos, Chamæmeli & Cotula fœtidæ floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes vere regerminant. In aruis & agris frumentarijs vnà cum Chamæmelo reperitur. Aestiuus mensibus floret.

NOSTRA ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, plerique Oculum bouis & Bupthalmum. Germani, *Budil/kundsaug/kuang*: Belgæ, *Coedille/Coedoghe*. Et verum quidem esse Bupthalmum Leonharti Fuchsi sententia fuit. At nobis verum & legitimum solum esse videtur, quod infra sub Bupthalmi nomine describitur. Nam Bupthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt *μαραθροειδῆ*; id est, fœniculi foliorum similitudinem habentia, & flos melinus. Huic verò folia non sunt fœniculi similia, neq̃ flos totus luteus siue melinus, sed plu-
rima

rima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Bupthalmum, verum & legitimum esse Bupthalmum negauerit. Proinde non Bupthalmum, quod hoc nomine à plerisque appellatur, sed Cotula & Chamæmeli sylvestris species quædam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrii herba meminit, in segete ac pratis nascentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non foetida sit, diligentius inquirendum; propter etenim Plinii breuitatem, nemo facile qualis herba Melandrium sit, affirmauerit.

TERTIA Cotula lutea cauliculis exit non paucis; folijs Cotulae albæ maioribus, crassioribus, candidioribusque: flores & medio & orbiculato ambitu, melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna. Nascitur in Germania & Gallia, iisdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

GERMANI *Streichblumen* & *Steinblumen* appellant. Belgæ, *Strijckbloemen*. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolum pro legitimo Bupthalmo depinxisse videtur: desideratur tamen in eo folium Marathroëides, quod Bupthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de causis inter Cotulas & sylvestria Chamæmela potius reponendum duximus, quàm alterutrum temerè asserere.

VSV autem hæ Cotulae in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulum & siccæ, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodammodo similes, sed longè tamen inferiores, imbecillioresque. Que foetida dicitur,

ad vteri morbos commendatur ; sed ab ijs præsertim , qui Parthenium esse existimant , & Parthenij vires ad hanc transtulerunt . Est tamen non omnino Cotula hæc inutilis ; quando fœtida omnia ex vtero strangulationibus profunt .

DE CHAMÆMELO ODORATO.

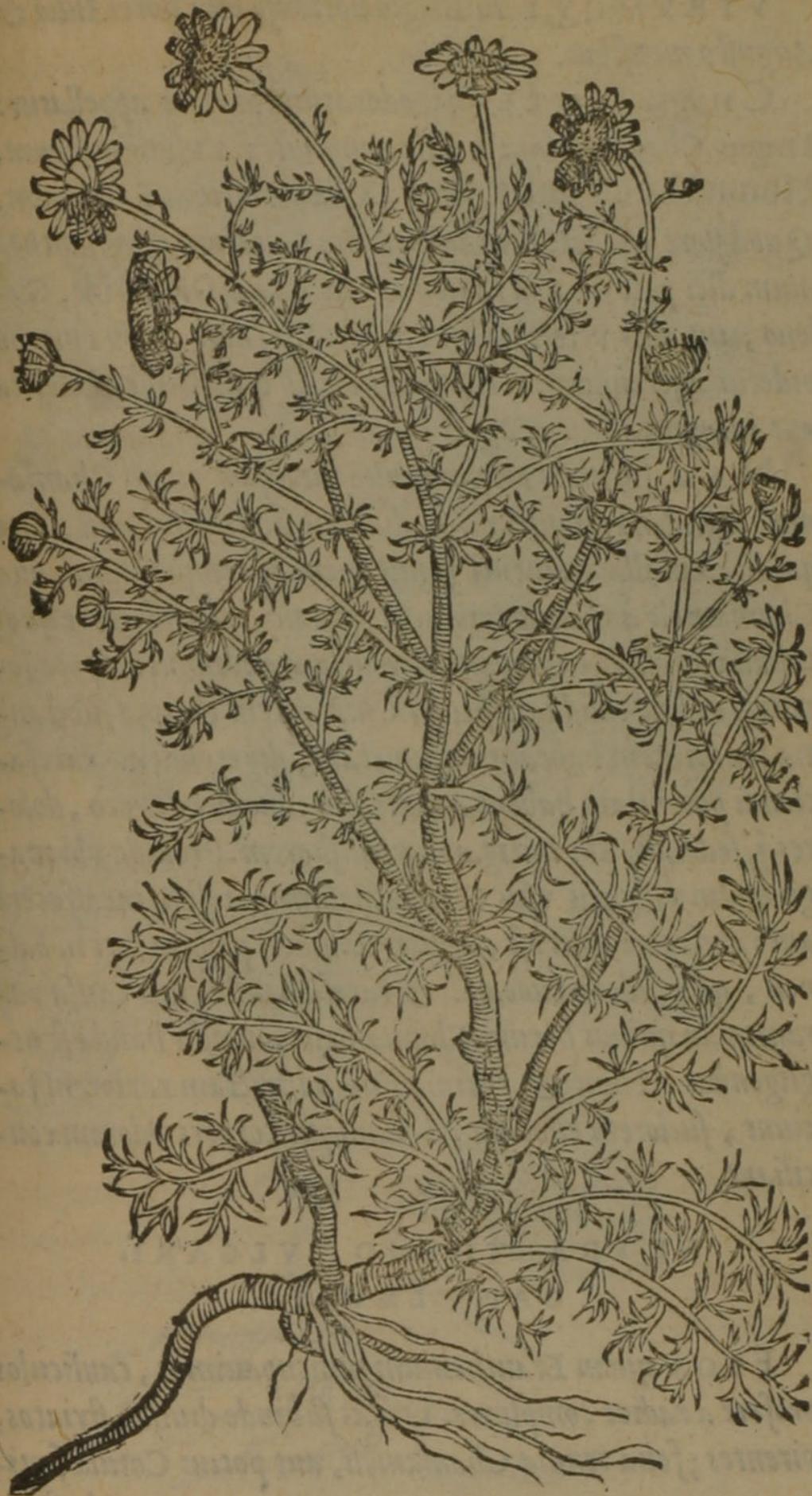
CAP. LXVII.

ODORATVM Chamæmelum duorum est generum : vnum Leucanthemum , alterum Chrysanthemum cognominari potest .

1 LEVCANTHEMO odorato Chamæmelo , caules exeunt multi , non erecti , sed procumbentes & quasi per terram repentes : folia tenuia dissecta , vti Chamæmeli vulgaris , sed maiora virentioraq³ : flos quoque similis , medio videlicet luteus , & per circumferentiam candidis foliolis cinctus : radix fibrosa , durabilis naturæ . Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cum grauitate quadam odorem , aromatum odoribus persimilem , qui etiam in arida diutinè permanet .

EST & huius generis quoddam , foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans , luteo in angustum orbem coacto ; quod odore & forma præcedenti per omnia simile est .

2 CHRYSANTHEMVVM odoratum Chamæmelum , cauliculos similiter profert tenues inualidos , & in terra prostratos : folia quoque tenuia , vti prioris , sed candidiora & paululum minora : pro flore , qui alijs omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius , luteus est orbiculus , nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus ; radix similis . Et huius herba odorata quoque est , odore & facultate priori similis .

VTRVMQVE in Belgio hortense est: floret Iulio & Augusto mensibus.

CHAMÆMELVM odoratum propriè appellatur: Tragus Chamamelum nobile nominat: Vulgus nostrum, Roonische Camille, id est, Chamamelum Romanum. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut alijs veteribus in usu accepta fuere, non omnino videtur asserendum: verisimilius est ab ipsis fuisse præterita aut incognita.

NAM facultas eorum multo intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamq; ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt: utpote secundo ordine calida & sicca. Cum autem & ipsa substantiæ tenuitatem habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloresq; sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde vbi magis quàm vulgaris vsus Chamæmelum potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumque corpori odorem conciliant.

DE ERANTHEMO VULGARI.

CAP. LXVIII.

FLOS quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice complures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes; folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ simi-

de similia : flores non magnos , forma Ranunculi florum, pulchros minij colore rubentes ; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotundis, acuminatis , colore in virore subnigricantibus : radices fibrosas. Odorem herba herbaceum habet , aliquantulum grauem, sed minus quàm Cotula foetida, Chamæmeli verò odori nequaquam similem . Nascitur compluribus Europæ prouincijs , in aruis vnà cum Zea , Tritico , aut alijs frumentis : Belgæ in hortis serunt. Aestiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio.

NOSTRI sua lingua , Bruynettekens appellant : Germanorum nonnulli , Feldroszlin : multi hac etate ἐρανθημον. Esse tamen tertium Anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur , nemo facile affirmauerit. Nam Eranthemo , si fides Dioscoridi , flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus , orbiculato vero ambitu purpureus. Istud autem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendit.

HIERONYMVS Tragus Astera Atticum, cuius flos medio luteus , & per circumferentiam cæruleus est , Eranthemum facit : Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superius egimus.

IN Astere Attico autem, quem Vergilius Amellum florem nominat, desideratur herbae folium Chamæmelo simile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est : Eranthemi autem, roseo colore rubet, vt testis est Plinius, lib. 26. cap. 8. qua de causa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

MATTHIOLVS Eranthemum istud præsens, Adonidis florem nuncupat , sed Adonidis flos Anemone esse creditur . Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit,

bit, *Metamorph. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est, lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, nunquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone autem Eranthemum quod descripsimus non conuenire manifestum est.*

CAETERVM Eranthemi istius nullus in medicina vsus; quantum autem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magna.

DE BUPHTHALMO. CAP. LXIX.

STIRPI cui Buphthalmi nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia, virentia tenuiter dissecta similitudine foliorum fœniculi, sed multo quàm illius minora: flores in summo cauliculorum magni, Calendulae satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit, veluti suprâ descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrosæ, veratri nigri radicibus similes. Nascitur sua sponte plerisque Germania & Bohemiae prouincijs, locis incultis; apud Belgas hortensis est. Maio aut Iunio floret.

DE huius autem stirpis nomenclatura, recentiorum variant sententia. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides: Elleborastrum alius.

VERATRI autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici.

PRIORIS meminit Theophrastus lib. 9. & ad hoc genus referenda sunt, quæ passim Veratra nigra appellantur,

Veratrum
nigrum.

zur, quorumq³ folia ex pluribus oblongis collecta sunt: praesertim quod caulem non facit, floresq³ ex ipsis promit radicibus breuibus insidentes pediculis, initio candidos, tandem herbacei coloris. Huius etenim folia ex pluribus constant, quorum singularia dura, glabra & forma quodammodo Laurinis similia: semen in folliculis oblongis gignitur, quinque aut sex simul coniunctis Sesami modo: radices multae instar fibrarum, & nigrae sunt, quae eximiam purgandi vim obtinent. Sunt tamen & huius generis, reliqua etiam Veratrum nigra, quae caules proferunt, ac flores habent herbacei coloris; folia siquidem eorum singularia, etiam oblonga & aliquatenus prioris similia: fructus similes: radices ad purgandum efficaces, nigrae & uti alterius.

POSTERIVS Veratrum nigrum Dioscorides describit lib. 4. folia istud habet Platani, nigra; caulem filicis; flores in umbella: semen candicans, oblongum: radices tenues nigrae & fibrosas. Cum neutro autem horum Buphtthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire, notissimum est.

CONSILIGINIS herbae qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua aetate in Marsis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium praesens esse, vel traiecta tantum auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. In Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniq³ pecori maximè esse salutarem, & qua ratione ac modo auricula inseri debeat, docet. Feruntur & Buphtthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de causa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas

tuitas sanat, surculo per aurem traiecto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostræ atatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Præstant simile & Veratri albi radices, uti Absyrtus, & post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radículas non in aurem, sed sub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consiligine utitur, Veterinariae suæ lib. 1. cap. 12. de cura morbi subcutanei: tametsi lib. 3. cap. 2. de Malleo, ipsas etiam auriculæ inserendas scribat. Quæ satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphthalmum nostrum esse Consiliginem, quod perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quod si ex facultatibus coniectura facienda est, Consiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consiligine utitur, quo Veratro albo Absyrtus & Hierocles. Auget hanc suspicionem, quod Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepisse putetur. Qua de causa, etiam plerisque nihil aliud, quam Veratrum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consiligine præsens Buphthalmum differens erit: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

IDEM verò, Sesamoides, siue primum, siue alterum, non esse, notius est quam refelli debeat.

HELLEBORASTRUM verò & hoc ipsum improprie nuncupatur: proprie etenim helleborastrum dici potest, quod hellebori siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphthalmum Veratri nullam speciem habet.

QUIBUS omnibus de causis nullam harum appellationum huic stirpi convenire visum est, sed solum Buphthalmi nomen, cum cuius descriptione, quæ apud Dioscoridem extat, quia exquisitissime hæc stirps convenit, proprium ac legitimi-

legitimum Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, ut Dioscorides ait, emittit molles & tenues, folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorum fœniculi referentia; florem melinum, Anthemide maiorem. qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorum fœniculi tam exquisitè exprimit, ut nulla alia, parvi folij, melius possit: ita ut citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

NOMINATUR autem Buphthalmum etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proximè referre diximus. Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoridemq; separatis locis, sub diuersis nominibus eandem herbam tradidisse. Sed hi si paulo diligentius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυσχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscorides ait ἰσχυρῶς σίλβοντα, hoc est, multum relucens: Buphthalmi verò relucens esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, ut multum relucens dici queat, aut debeat. Anne hæc euidentem Buphthalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volunt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab alijs & à nobis pro Chrysanthemo

depingitur, legitimum Buphthalmū esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

QVOD verò ad facultates attinet: Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus, pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντεμβλαλόμενας radicem Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruasse me olim, à quibusdam medicis, huius radices, in quantitate satis magna adiectas fuisse, decoctis ad purgationem per inferna preparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non addita fuissent. Quod mihi suspicionem mouit nulla purgandi potentia huius herbarum radices donatas esse: & alia omnino facultate, quàm helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angustæ egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quæ tamen viribus alijs multū inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia quæ illud possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam ledi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulneri re quapiam intenditur. Fortasse etiam si quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis vt diligentius vires huius explorent viam aperimus.

DIOSCORIDES Buphthalmi, ait, flores cum cerato tritos œdemata & duritias discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tem-

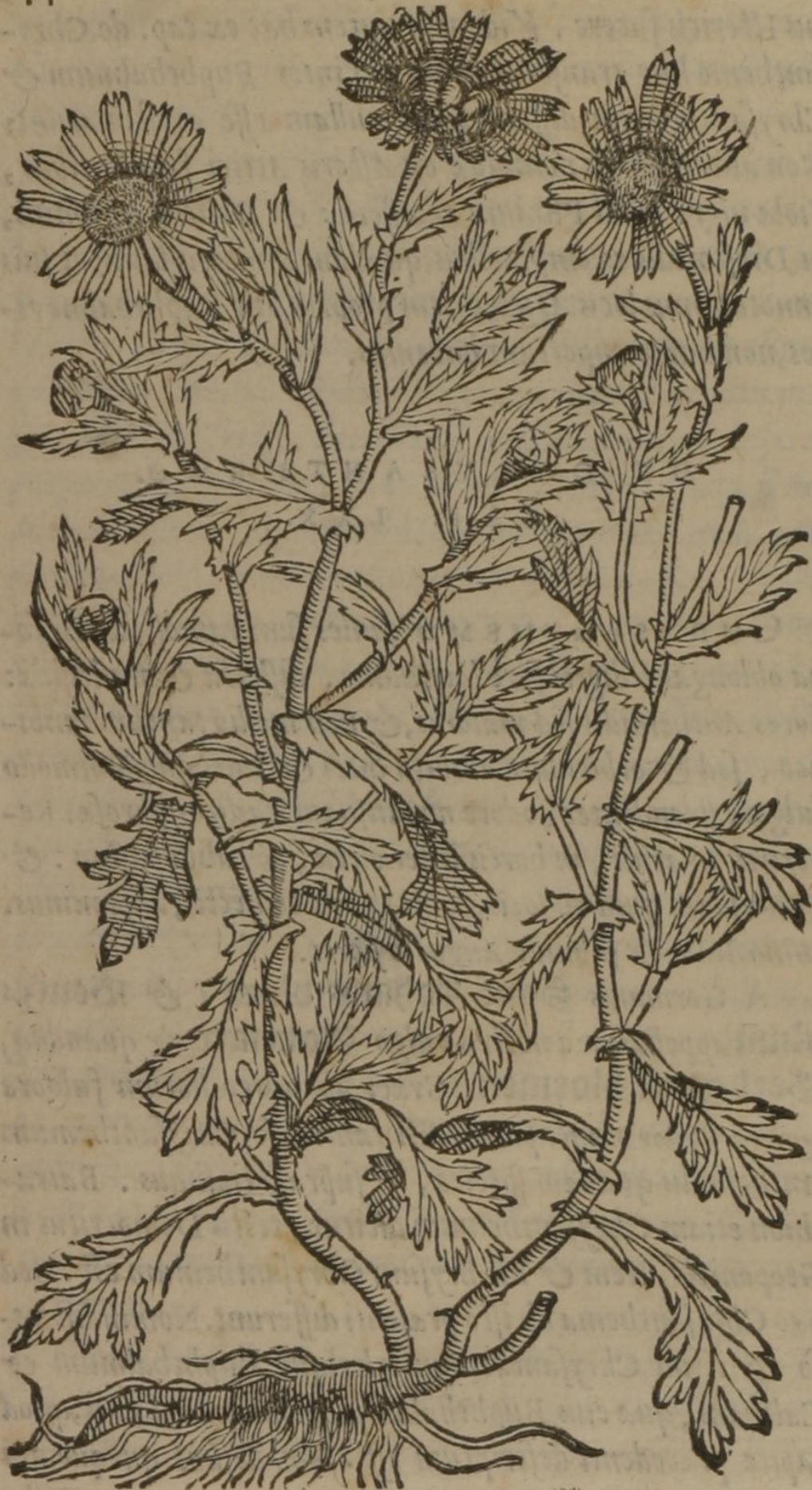
pus Ictericis facere. Videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his qui inter Bupthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: Non aliter quam nonnullæ ex Asteris Attici facultatibus, Viola nigra apud Plinium accessere: & Dolicho legumini, in Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis leuis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Bupthalmi vires, nondum compertum habemus.

DE CHRYSANTHEMO.

CAP. LXX.

CHRYSANTHEMO caules sunt ramosi, leues; folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis sed maiores, & non medio tantum umbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodo fulgore splendentes; odore non insuauis: radices fibrosæ. Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, folijs magis confectis, alijs minus. Iunio, Iulio & subinde Augusto floret.

A Germanis Sant Johans blum / & Benzblum appellatur: à nostris vulgo Hokelaer / & quandoq; Beel ganse bloemen. Græci ab aureo florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt supra scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elichrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsentis differunt. Nominant verò & istud Chrysanthemum plerique Bupthalmum & Caltham; quæ eius Bupthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedenti descriptum est. Non desunt quoque qui

Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

C A V L E S autem *Chrysanthemum* olerum modo, *Dioscorides* tradit, eduntur. Flores cum cerato triti, *steptomata* discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo *Regio correptis*, breui bonum colorem inducit.

DE BELLIDE. CAP. LXXI.

F O L I A *Bellis* è radicibus promit multa, parua, leuia, ¹ pinguia, in rotunditate oblonga, lenissimè crenata, per terram plurima parte strata; inter quæ flosculi exeunt, singuli suis tenuibus insidentes pediculis, *Chamæmeli* florum penè forma, sed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpurascens: radices subsunt fibrosæ. Nascitur in pratis & similibus perinde palustribus ac humidis compluribus locis. Vernis mensibus floret.

H V I C similis est, & alia species, sed *hortensis* tantum, ² & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguorum foliolorum contextu, ut vix vlllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore aliàs rubentibus, subinde candidis, nonnunquam ex utroque permixto varijs, raro herbaceis aut viridibus; odoris nullius. Circundant hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini seniue vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores. Floret hæc *Bellis* Aprilis quoque & Maio mensibus.

GERMANI *Mazlieben* & *Massulien* nuncupant: *Belga*, *Madelieuen* / *Kerflouwen* / *Margrietenz*

Galli, Pasquettes. & Marguerites: Plinius Bellidem, eiusq₃ meminit lib. 26. cap. 5. Bellis, inquit, in pratis nascitur, flore albo aliquatenus rubente. Est & apud Plinium lib. 21. cap. 8. de Bellio locus, quem non adducimus, quod corruptus sit, & in eo restituendo hactenus frustra docti laborarint. Recentiores Bellidem etiam Consolidam nominant minorem; plerique herbam Margaritam; alij Primulam

Plinij locus corruptus.

mulam veris. Sunt tamen & alia nuncupata *Primula veris*, *Phlomidum* species, de quibus alias.

AD *Bellidis* genus referūt & nonnulli syluestrem quamdam, maiorem nuncupatam *Bellidem*: caules hæc profert ³ *tenuis cubitum altos aut longiores*; *folia circa eos oblonga, nonnihil serrata, digiti ferè latitudine*: *flores in summo cauliculorum per circumferētiam candidos, medio luteos*, *Chamameli Leucanthemi* & *Cotula albæ* similes, nullius odoris; *radices fibrosas*. *Nascitur in pratis & secus margines agrorum locis non apricis*.

BELLIDEM, vt diximus, maiorem appellant: *Germani, Fuchsius auctore, Benzblum*, nonnulli etiam *Consolidam mediam*. *Alia tamen & Consolida sunt media, vt Bugula & Brunella dictæ, quarum vtraque pro medijs generis Consolida habetur*.

CÆTERVM *Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq; facultate donata sunt*; & *humectant quidem ordine secundo intenso, refrigerant verò eodem remisso*. *Dolores omnes, sed præsertim articulares ac podagricos, ex calido siccoq; humore, mitigant*; *cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolentibus imposita, potissimum additis Maluæ folijs*. *Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in caufonide febris, ac in intestinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiscuntur*.

DE ELICHRYSO, CAP. LXXII.

ELICHRYSON *cauliculos promit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia confecta abrotani similia, aliquantulum candicantia: flores in summo cauliculorum in umbellis coherentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medijs orbiculi siue*

disci florum Anthemidis ; qui prius quàm flaccescant decerpti , speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere ; & Ptolomæum Aegypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit. Exit plerisq; Italiae ac Hispaniæ locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum alueos. In Belgij hortis floret Augusto, aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochryson inter veris flores numerant.

DIOSCORIDES ἐλίχρυσον appellat, nōnulli etiam χρυσάνθεμον, alij inter quos Galenus est, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus est, purpureus, de quo suprà scriptum. Plinius hanc stirpem Eliochryson nuncupat : Theophrastus similiter ἐλειόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

FACULTATIS, inquit Galenus, est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinae difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat : sanguinis grumos & in ventre, & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit : defluxiones à capite sistit, trium obolorum pondere ex vino albo diluto ieiunis data : vestibus inserta incorruptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiam torrefactum, & melli permixtum valere tradit.

DE STOECHADE CITRINA, SIVE
CHRYSOCOME. CAP. LXXIII.

AUREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. Cauliculos hæc edit dorantales, tenues: folia oblonga & angusta: vtraque incana & lanuginosa: flores in summo cauliculorum, in dissoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis similes,

colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu retinent: radices graciles ac nigras. Nascitur locis asperis & sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præsertim inter Spiram & Vormaciam. Iunio mense & post Solstitium floret.

GERMANI quòd in regionibus, quæ Rheno vicinæ sunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item & Jungling / Gotten blumen / Gotten kraut: Belgæ, Rbijn bloemen / Gotten cruyt: Latinè Tineariam: Officina Stœchadem siue Stichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Elichrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum, cum eo conuenire, ex ijs quæ superiore capite scripta sunt, palam est. Ageraton esse, etiam sunt qui sentiant, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facile aut citò marcescat: ἀγνεάτου siquidem flos πομφολυγῶδες, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est, tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quòd diximus oblongum & angustum esse, vnde etiam non esse Dioscoridis Ageraton, euidentis est. Nobis Stœchas citrina cum Chryfocome, quæ & Chryfitis, similitudinis plurimum habere videtur; breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq; diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigra; qualem omnino Chryfocomen esse Dioscorides scriptum reliquit. χρυσοκόμη, αἰτ, ῥαβδίου ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὕσσώπῳ: ῥίζαν δασεῖαν, λεπτήν, ὡς ἐλλεβορίου μέλανος, γευσάμενῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρω ἴσην ὄυσαν, id est, Chryfocome herbula est dodrantalis, comam habēs corymborum specie, similem Hyssopo; radicem hirsutam tenuem, vt veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

IN qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum hyssopum, corymborum quandam similitudinem summis cauliculis proferre; atque ea de causa vulgaris vsus hyssopum, nequaquam esse genuinum: utpote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundum cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò species, & maior quidem est.

- 3 STOECHADI autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis tenuibus, folijs angustis, aliquantulum sed minus multo quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in umbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus. Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est. Anonymos quoque & absque nomine est. Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

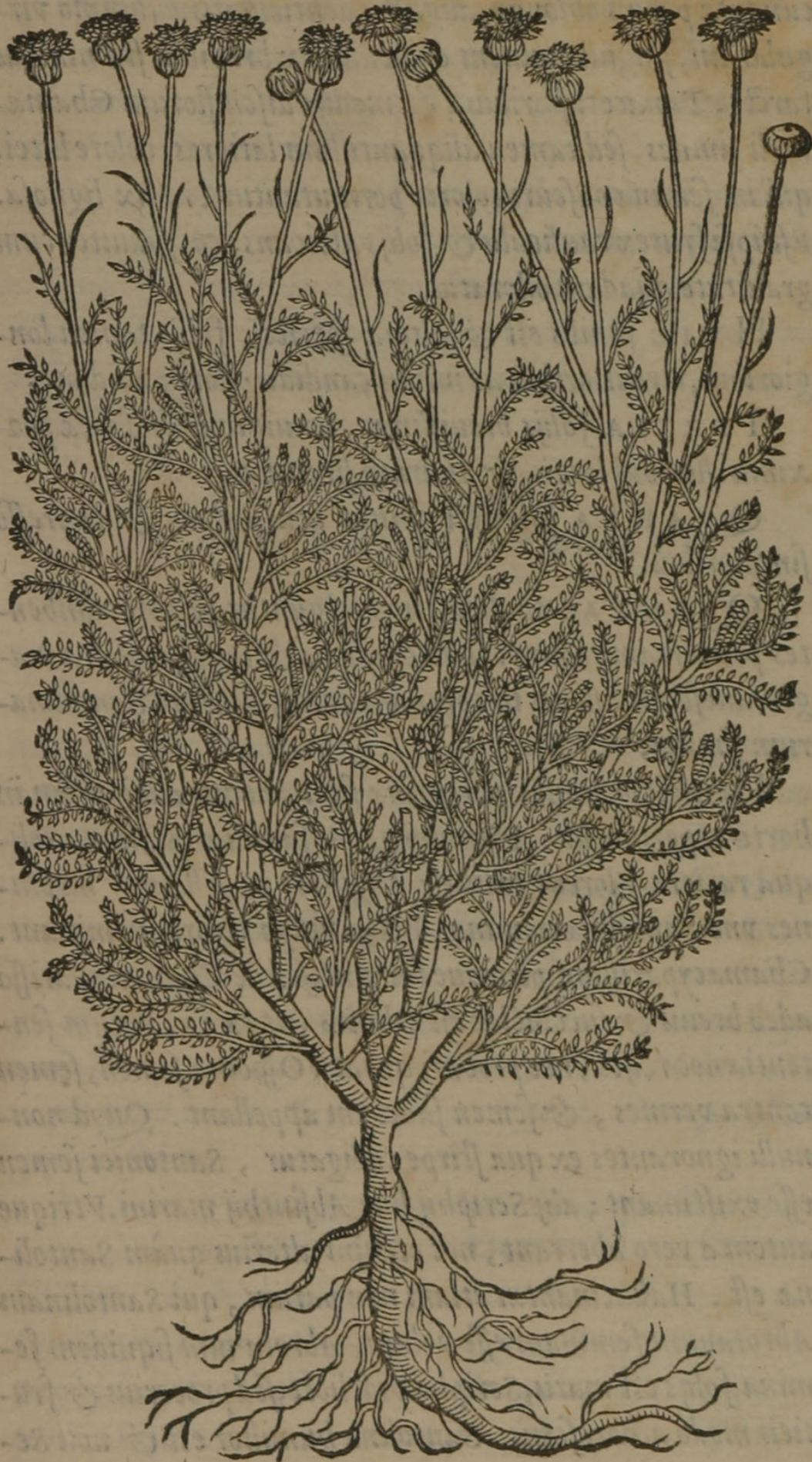
CAETERVM Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lentes delere.

CHRYSOCOMES radicem, Dioscorides ait, excofacere & adstringere, conuenientemq; esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

DE SANTOLINA. CAP. LXXIIII.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stœchas citrina profert, odorata est & coronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

- 1 PRIMA caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, folijs circundatæ

cundatæ paruis oblongis, angustis denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus facti, Tanaceti floribus, & medijs discis florum Chamæmeli similes, sed tamen aliquantulum latiores, colore lutei, qui in semina obscuri coloris permutantur: radix lignosa. Est ipse frutex cauliculis & folijs albicans, & suauiter cum grauitate quadam odoratus.

2 HVIC similis est & altera species, folijs tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore.

3 TERTIA folijs breuissimis, tenuissimis & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarum similibus.

4 QVARTA folijs est minus denticulatis & cupresso similioribus.

5 QVINTAE cauliculi non eriguntur, sed procumbentes per terram repunt: folia crassiora & lanuginosiora magis canescunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum similes.

IN Belgio omnes peregrinæ sunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiarissimum; reliqua rariora. Florent Iulio & Augusto. Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgo Cypres nominant. Chamæcyparissum plerique faciunt, sed de Chamæcyparisso adeò breuis & succinctus est Plinius, vt ex eo, horum sententia nec reijci, nec probari queat. Officinæ semen, semen contra vermes, & semen sanctum appellant. Quod nonnulli ignorantes ex qua stirpe colligatur, Santonici semen esse existimant; alij Seriphij siue Absinthij marini. Vtrique autem à vero aberrant, nec etenim alterius quàm Santolinæ est. Hallucinantur etiam non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam esse volunt. Abrotanum siquidem femina, folijs est maris, Seriphij videlicet, sed procerius & fruticis modo arborescens. Santolina humilior est & non Seriphium,

riphiū, sed proximius *Ericam* folio exprimit. Plus similitudinis cum *Abrotano* femina *Eliochryson* habet, folio namq³ *Abrotanum* refert, odoreq³ ei vicinum est, non tamen *Abrotanum*, sed sui generis herba.

EST autem *Santolinæ* semen, gustu amarum, potentia calidum siccumq³ tertio ordine: ventris lumbricos sumptum interimit, & aduersus eosdem efficax est.

PLINIVS *Chamæcyparissum* herbam, ait, ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumq³ pollere.

DE MAIORANA, SIVE MARO.

CAP. LXXV.

POST flores, coronariæ aliquot describende sunt herba: inter quas *Maiorana*, quæ humilis & fruticosa est stirps, candicans & suavis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta; cauliculis siue surculis tenuibus, in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt penè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpufilli, è spicis *Heracliotici* *Origani* similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus: radicibus tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odoreque præstantior. *Hortensis* vtraque est. Vtraque æstate quoque floret.

ITALI *Persam*, & minorem *Persam* gentilem nominant: Germani, *Mayoran* & *Meyran*: Belgæ, *Marioleyne*: Galli, *Mariolaine* & *Marone*: Officinæ & passim *Maioranam*. Creditur veterum *Sampsychem*. Sed *Σαμψύχον* herba est, *Dioscoride* auctore, per terram repens; *Maiorana* verò non repit, sed in rectum & altum assurgit;

assurgit; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.

SCRIPSIMVS aliàs Maioranam legitimum Ma-

rum esse; confirmat sententiam nostram *Maioranae* nomen, quod à *Maro* videtur deriuatum; sed apertius ipsa *Mari* descriptio, cum qua exactissimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore vt diximus *Origani*, folijs candidioribus, flore odoratiore. Cuiusmodi *Marum* esse *Dioscorides* scriptum reliquit. Μέρον, αἶτ, ἢ ὑσόβριον, πῶς γινώσκω, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἀνθει ὀριγάνῳ, τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῶ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέερον: hoc est, *Marum* siue *Isobrion* nota est herba, surculosa, flore *Origano* similis: folia tamen huius candidiora multo, & flos odoratior. Et substitutam pro *Sampsycho* *Maioranam*, alienum putari non debet, quando & ipso *Galenii* tempore *Marum* *Sampsychi* loco in *Amaricinum* vnguentum fuerit immissum: vt lib. I. de *Antidotis* ipse testatur, vbi ait; *Marum* longè odoratius esse *Sampsycho*; & ea de causa hoc omisso, *Marum* fuisse compositionibus additum. Præbuit istud occasionem posteris, vt *Marum* siue *Maioranam*, *Sampsychi* loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

EXCALFACIT autem *Maiorana* & resiccat, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commansa aut apposita; vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit, & menses mouet: admisce-
tur antidotis.

DE SAMPSYCHO, SIVE AMARACO EX
DIOSCORIDE, THEOPHRASTO,
ET ALIIS. CAP. LXXVI.

SAMPSYCHON, *Dioscorides* inquit, herba est πολυκλωνος, siue multum ramosa, serpens per terram, folia
R habens

habens hirsuta & rotunda, similia Calamintha tenuifolia: multum odorata & calida, quæ in coronis neçtitur, Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. Secundum locum habet Aegyptium. Appellatur à Cyzicenis & Siculis Αμαράκον siue Amaracum.

THEOPHRASTVS Amaracum in censu ορυζανικῶν siue suffruticum satiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat, & prestare ait, seminis copia, quod εὐοσμὸν, id est, boni ac suavis est odoris; nasci semine & auulsione: ex aestiuis esse, vnguentisq; misceri.

PLINIO lib. 21. cap. 11. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicala gens appellauere, quod Aegyptus & Syria Sampsychum: seritur vtroque genere, & semine & ramo: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.

VERGILIUS Aeneid. 1. Amaracum fruticem floriferum esse ostendit, sic scribens:

— Vbi mollis Amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iulie & Mallij:

Cinge tempora floribus

Suaue olentis Amaraci.

GALENVS Amaracum & Sampsychum differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatus, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: siquidem, vti Dioscorides testis est, Parthenion quidam Amaracon vocant; & in libris de simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

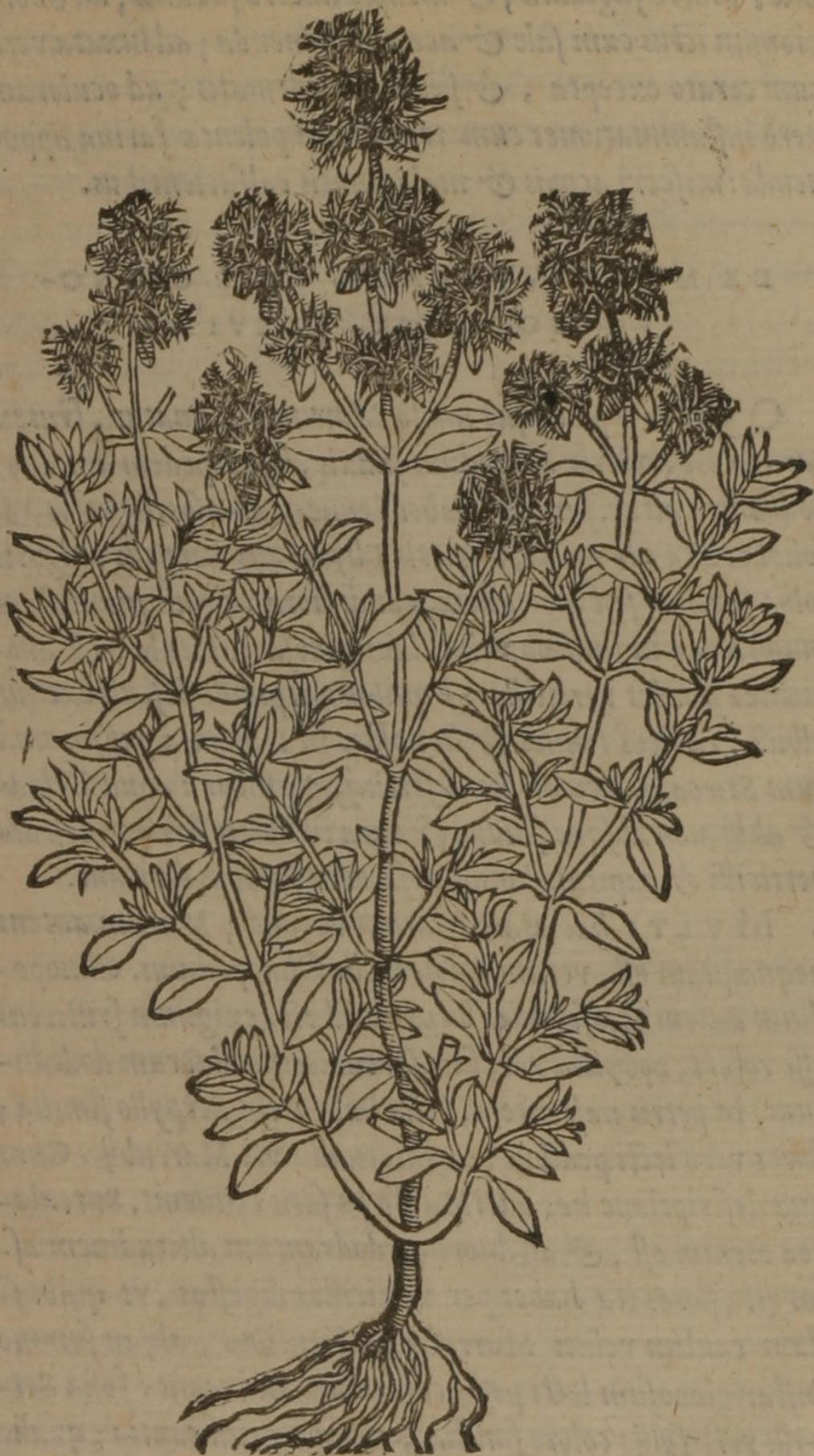
PORRO Sampsuchum, vt Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; desiccat & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit, conuenire hydropicis in morbi initio; & vrinae difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle appo-
sita,

fitā, tollere sugillata; & menses ducere subdita, ad Scorpi-
 onum ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò
 cum cerato excepta, & similiter œdematis; ad oculorum
 verò inflammationes cum tenuissima polentæ farina appo-
 nenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

DE MARO VVLGARI, SIVE CLINO-
 PODIO. CAP. LXXVII.

QVOD à plerisque modo Marum nominatur, frutex
 paruus est, odoris admodum suavis, sesquipedem aut duos
 dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, &
 foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris
 folijs similia, sed albicantia, candidiora, & aliquantulum
 maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & am-
 bientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt
 albidi: radices tenues & lignosas. In Hispania passim unà
 cum Stœcade locis aridis desertisq; gignitur: apud Belgas
 & alibi, non absque studio, & cura in hortis seritur. Aestate
 verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

MULTI hac ætate Marum vocant; Marum autem
 nequaquam est, verum Dioscoridis Clinopodium. Clinopo-
 dium autem Dioscorides θάμνιον, id est, exiguum fruticem
 esse refert, ορυζακόδον, siue surculaceum, duorum dodran-
 tum, in petris nascentem, folia habentem Serpyllo similia;
 flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum
 qua descriptione hæc odorata stirps satis conuenit. Surcula-
 cea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem as-
 surgit; flores ita habet per verticillos digestos, vt quibus-
 dam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in summo
 instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Ser-
 pylli veri folijs colore similia, nempe candicantia; qualia

Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora, quam Origani esse ait: sunt eadē tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximam huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam Cleonicum, Ocymoides, Zoopyron, Latinis lectipes.

VIM autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est, cum excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrinæ stillicidia; ducere menses: foetus & acrochordonas eijcere aliquot diebus potum: aluum idem sistere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua.

DE ROSMARINO CORONARIO.

CAP. LXXVIII.

CORONARIUS Rosmarinus frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: folijs crebris, oblongis, angustis, duriusculis, subtus candicantibus, superius vero saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex ceruleo albicantibus, è foliolorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.

IN Gallia, Hispania, & alijs prouincijs locis syluestribus & incultis nascitur; tantus eius in Narbonensi Gallia prouentus, vt haud temere aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat. Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα στεφανοματικὴν Græci, Latini Rosmarinum coronarium, nominant. Coronarium autem cognomi-

natur, ad differentiam aliarum umbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quaedam umbelliferae, vna non umbellifera, forma ab alijs differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarin, & similiter Galli nuncupant.

CALIDUM autem & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; utpote ex terrestri quadam essentia copiosius admixta, compositum. Proinde & omnes uteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluvia supprimit. Conuenit etiam, & praesertim flores, omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaque causa malis: cerebrum etenim desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

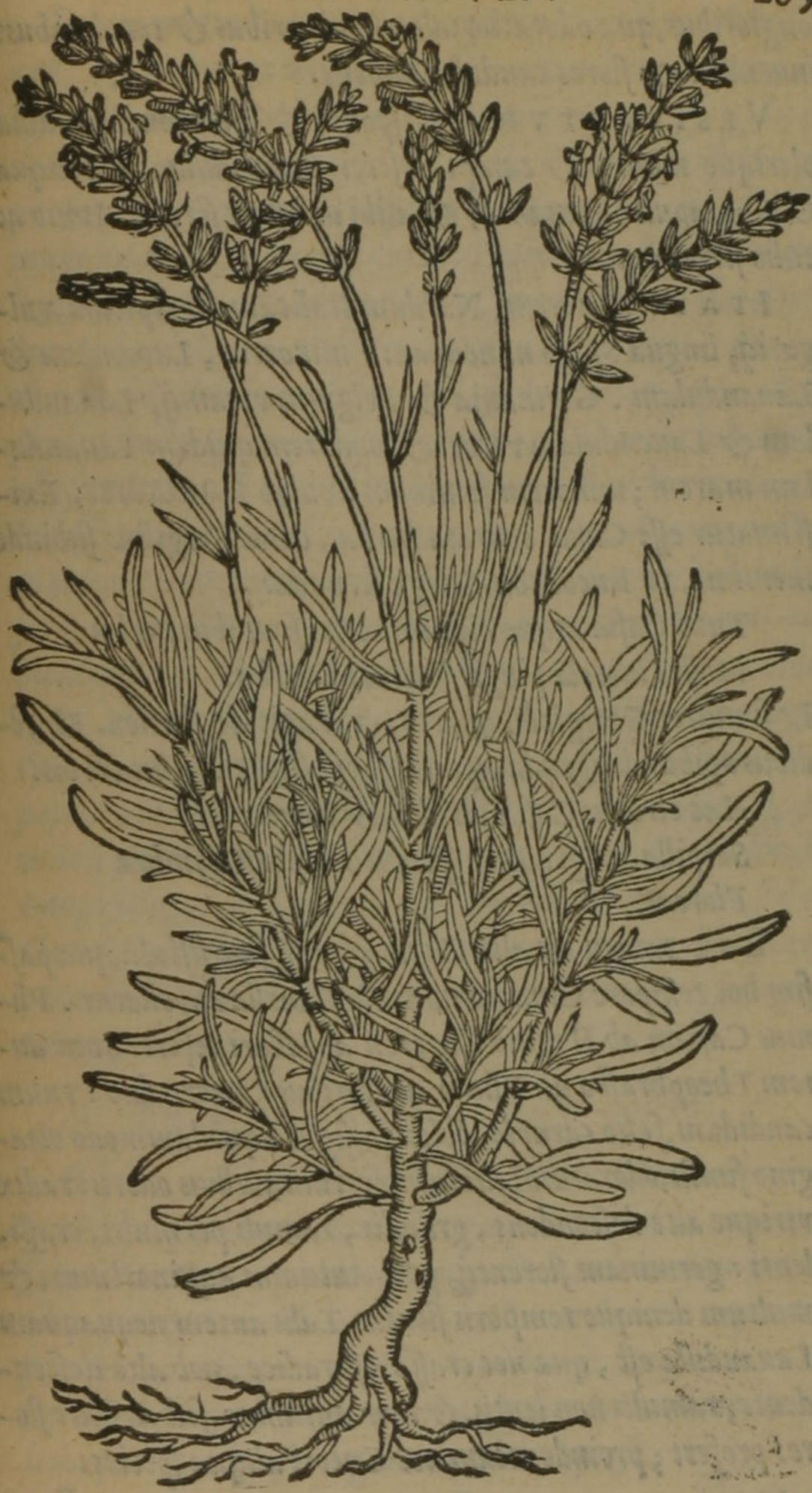
SERAPIO Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multum resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre, ait, corizae frigidae cerebri.

DIOSCORIDES regium morbum sanare tradit, si quis ipsum in aqua coctum, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

DE LAVANDULA. CAP. LXXIX.

ODORATA & coronaria stirps lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosae, utraque parte albicantia, Rosmarini coronarij folijs multo longiora latioraque; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas caeruleis: radices lignosas in fibras diuisas. Spirant flores & folia copiosum caputque implentem odorem.

VNA huius species folijs est maioribus, crassioribus & longio-

longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus: inuenitur & flores candidos habens.

VESTIUNTUR in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis feritur. Iunio ac Iulio flores exeunt.

ITALI maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariq; lingua Spigo nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramq; Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem; minorem feminam: vulgo Lauender. Existimatur esse Casia odorata herba, cuius Vergilius subinde meminit, vt Bucolicôn Ecloga secunda:

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vacinia Caltha.

Et similiter Georgicôn quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apiarioq; constituendo, his verbis:

Hæc circum Casiæ virides, & olentia latè
Serpilla, & grauius spirantis copia Thymbra
Floreat.

EST tamen & alia Casia σύριξ siue fistula, quæ passim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur. Plinius Casiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnosio, oblongo, figura quodammodo oleagino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris: radix vtrique altè descendens, grandis, ramuli permulti, crassi, lenti: germinant florentq; post Autumnii æquinoctium, & multum denique temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec altè descendente; ramulis non lentis, & non Autumnio, sed Aestate flores profert; proinde etiam nec Cneori aliqua species.

EST

EST autem Lauandula, potentia ac viribus calida siccaq₃, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis spirituosisque partibus constans: frigidis ea de causa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præsertim ijs, qui non ex copioso humore, sed ex sola potissimum qualitate originem ducunt. Proinde & stillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, Catalepsi, leuiori hemiplexia, & subinde Comitiali morbo, ac non raro syncope laborantes reficit. Sed ubi humorum copia adest, præsertim sanguini permixtorum, non satis tutus huius usus est: sicuti neque compositionis, quæ ex stillatitio vino in quo huiuscemodi herba, flores, seminaue, & aromata quedam macerata sunt, conficitur; quam plerique temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuscemodi caput implentium usu, & morbus intenditur, & aeger in periculum inducitur: præsertim quando sanguinis missio aut purgatio non præcesserunt. Quod ideo monendum duximus, quia passim plerique medici indocti, & temerarij audacesq₃ nimium pharmacopœi, aliæq₃ stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modò apoplecticis, sed & Catocho cum febris occupatis infundunt, quibus nihil potest peius dari, cum plurimum obsint, & non raro ipsos egrotantes perimant.

DE STOECHADE. CAP. LXXX.

STOECHAS caudice est uti Lauandula breui & lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; folijs circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quàm Lauandule; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, compactis, breuib^{us} & crassis, è quibus flores purpurei & pusilli exeunt, & quedam eminentia foliola: semen in his subnigrum: radices lignosæ.

HISPANIA, Narbonensis Gallia, & Stœchades insula è regione Massilia, Stœchade herba siue frutice redundant. In Germania ac Belgio è semine sata prima estate facile adolescit; sed hyeme, nisi intra ades aut penuarias cellas transferatur, perit; Hyemis siquidem & frigoris impatiens est.

A Dioscoride στῆχας, ab alijs, ac à Galeno στοίχας, per oi diphthongum syllaba secunda: Latine Stœchas. Florem officina Stœcados nuncupant.

CÆTERVM Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua utique amara est, ob vtrorumq; verò conuenientiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum viscera omnia, tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, veluti hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri. Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida causa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter, omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus Cephalalgiam diuturniorem, Apoplexiam, Catalepsin, Epilepsin, & similes affectus adhibentur.

DE THYMO. CAP. LXXXI.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum; alterum durius.

CEPHALOTON multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, folijs exiguis & copiosis circumdatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeunt purpurei. In Creta insula copiosum nasci-

tur:

tur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

2 DURIUS Thymum furculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore quod vulgatissimum est virentia, & suaue odorata; candida verò & graueolentiora, quod rarius est: flores verò non in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. Huius generis Thymo, Hispania & Narbonensis Gallia loca deserta & inculta abundant: In Germania, Belgio, & alibi in hortis studiosè colitur.

GRÆCIS Θύμος dicitur, Latine Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτός, id est, capitatus, & Θύρσιον: alter σκληρότερος, id est, durior à Dioscoride, cap. de Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera esse tradit: vnum candidum; alterum nigrius ac nigricans appellat: & candidum præstare ait, ac in collibus nasci; lib. 21. cap. 21: Virumq; ad durius genus referendum videtur, nam vt scripsimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò virentia, quod nigricans dicitur, quia saturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/Thymus: Galli, du Thym nominant.

THYMVVM autem, vt Galenus tradit, in excafaciendo exiccandoq; in tertio statuendum est ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menses prouocat, fætum euellit, viscera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert. Potum, Dioscorides scribit, cum sale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle Orthopnoicis & Asthmaticis prodest. Lumbricos ventris, menses, foetus, & secundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impositum discutit, sanguinis grumos dissoluit: thymos & ἀκροχορδόνες siue pensiles verrucas

*verruccas tollit . Ischiadicos cum vino & polenta impositum
iuuat . Hebetibus oculis in cibo sumptū prodest . Vtile etiam
pro condimento tempore sanitatis .*

DE SERPILLO VVLGARI.

CAP. LXXXII.

*VVLGARI Serpillo multi sunt exiles cauliculi , duræ
ramen & lignosi , nonnulli in rectum palmi altitudine sur-
gentes , alij repentis , & alicubi terræ superficiei exiguis fi-
bris annexi : folia exigua , virentia , Thymi similia : capitula
in cacuminibus rotunda , è quibus flosculi exeunt , colore ru-
bente purpurei , non rarò etiam albidis : radices tenuissimæ
ac fibrosæ .*

*NASCITVR passim locis incultis , iuxta agrorum
margines , pingui præsertim & fœcundo solo : subinde etiam
locis petrosis : & non modò in Germania aut Belgio , sed &
in Italia ac Gallia sponte exit . Matthiolus apud Goritienses
Saluatino monte copiosissimè nasci refert . Totà ferè Aestate
floris eius prouentus .*

*GERMANI , Quendel / kumel / & kienlin : Bel-
gæ , Quendel / wilden Thymus / & onser Vrouwen
bedstroo : Galli , Pillolet : Officina , Serpillum ; pleræque
verò etiam Pulegium montanum nuncupant . Et passim
quidem Serpillum veterum existimatur : non tamen tam
Serpillis , quàm Saxifrangæ Dioscoridis respondens . Si ete-
nim diligenter , & ad Serpilli vtriusque , & ad Saxifrangæ
descriptionem expendatur , exiguum Serpillis , plurimum
verò Saxifrangæ simile esse comperietur . Primum etenim
Serpillum , præter quod ramulis & folijs Origano simile est ,
in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum , aut vi-
cinis stirpibus innixum crescit , & quandoque ex Ocymo
per*

per nimiam siccitatem mutato gignitur : alterum verò non
 serpit, & folio est Rutæ, id est, Hyperici aut Cētaurij mino-
 ris (vt alibi ostendimus) longiore. Serpillum verò vulgare
 humile est, frutices non conscendit, ex Ocymo non proue-
 nit, & folijs est, multo quàm Hyperici aut Centaurij mino-
 ris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac
 Thymi, vt diximus, folijs similibus. Ex his Serpillum vulga-
 re, non Serpilli veterum aliquam speciem, sed Saxifrangam
 Dioscoridis esse, palam est. Saxifrangam enim, ait, esse her-
 bam Thymo similem, in petris nascentem. Serpillum autem
 vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in
 locis petrosis reperitur : propter eam siquidem quam cum
 Thymo

Thymo similitudinem habet, sylvestre Thymum & à Belgis, & ab alijs nominatur.

VERBA Dioscoridis de Saxifraga sunt: Σαρξίφαγον, *Saxifraga*
 οἱ δὲ σαρξίφαγον, οἱ δὲ ἔμπετρον: ῥωμαῖοι σαξίφαγα,
 δάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις
 φύομενος, θυμῶ ἔμπερης. hoc est, Sarxiphagon, alij Sarxi-
 phangon, alij Empetrum, Romani Saxifraga, frutex est
 surculaceus in petris & asperis locis nascens, Thymo similis.
 Exemplaria quaedam ἐπιθυμῶ ἔμπερης legunt, sed emenda-
 tiora θυμῶ habent.

Locus
 Dioscori-
 dis resti-
 tutus.

FACULTATE autem Serpillum vulgare calidum &
 siccum est, tertio penè ordine; tenuium item partium &
 incidens: menses euocat; vrinam cit: calculos expellit; &
 in balneis ac fomentis adhibitum, sudorem euocat.

EADEM ferè de Saxifraga Dioscorides memoria
 prodidit: cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur; stran-
 gurie prodest: singultum sedat: calculos vesicae frangit: &
 vrinam cit.

DE SERPILLO EX DIOSCORIDE,
 THEOPHRASTO ET ALIIS.

CAP. LXXXIII.

SERPILLUM Dioscoride auctore, duorum est gene-
 rum: hortense & sylvestre.

HORTENSE coronarium est, & odore Sampsy-
 chum refert: folia habet & ramulos Origani similia, multo
 candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.

ALTERVM non serpens sed erectum, ramulos emit-
 tit tenues surculosos: folijs refertos Rutæ similibus, angu-
 stioribus tamen, oblongioribus, durioribusq;: flores gustu
 acres,

acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris efficacius, & magis excalfaciens satiuo.

THEOPHRASTVS de historia stirpium, lib. 6. Serpillum tradit ex suffruticibus esse, lignosis ac coronarijs: ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Helenium & Sisymbrium; apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere: summæ terræ adherere; radice multifida torrida q̄ peculiarem illi auctiōem germinum; quippe cū in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum ad miniculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquæ pauca indigum: nasci ex Ocimo per immodicam siccitatem degenerante; lib. de causis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potentioris factō. Vnde colligendum, Serpillum Ocimo esse odoratius & folijs minoribus.

SYLVESTRE Serpillum idem, quoddam esse ait, quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sicyonem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpillo scatere. Syluestre autem istud, à Dioscoridis syluestri aliud est: sola etenim cultura ab hortensi differt: veluti Theophrastus ipse ostendit ex montibus translatum seri referens.

DIOSCORIDI aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi syluestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpillum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in syluestri euenit maximè in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increfcit.

MEMINIT Serpilli Aelianus variae historiae lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locresium urbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easq̄ Rosis, Serpillis, alijsq̄ id genus floribus strauit. Vergilius tamen Bucolicōn ecloga secunda, Serpillum

pillum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:

Thestylis & rapido fessis messoribus æstu

Allia, Serpillumq₃, herbas contundit olenteis.

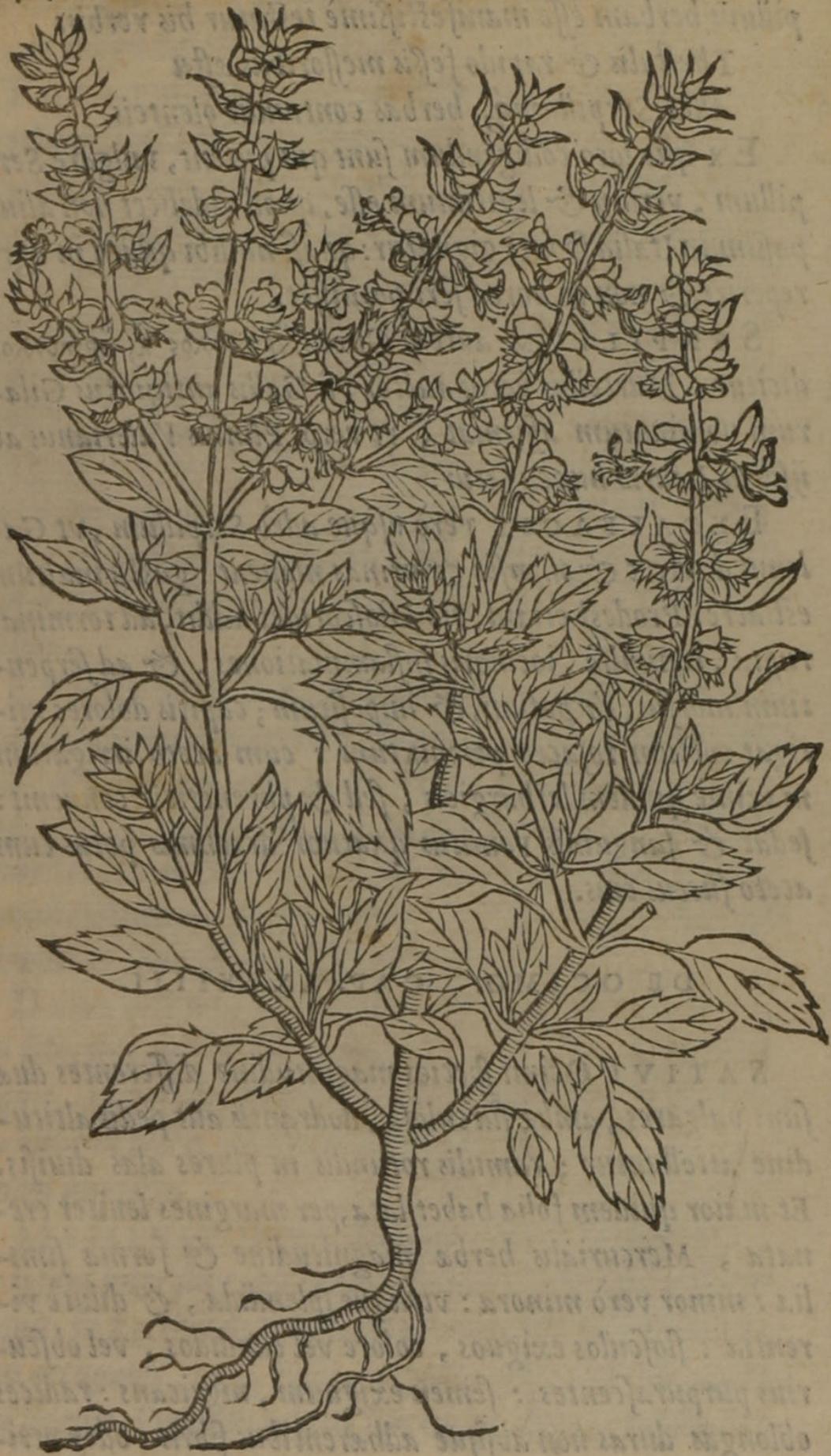
Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpillum, verum & legitimum esse, quod videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis seri potuisset.

SERPILLUM autem Græcis ἔρπυλλος ἢ ἔρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarrum nominatum affirmat, ut verò Plinius Valerianus ab eisdem Laurio nuncupatur.

EXCALFACIT verò vsque ad eò Serpillum, ut Galenus dicit, ut & menses & vrinas moueat: gustu multum est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocimoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum; capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

DE OCIMO. CAP. LXXXIIII.

SATIVI Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma similia: minor verò minora: vtraque splendida, & dilutè vi-
rentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurius purpurascens: semen exiguum, nigricans: radices oblongas duras non absque adherentibus fibris: odor vtri-

que similis, nisi quod maioris, species quaedam reperiatur, quæ Citrium malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

MATTHIOLVS præter hæc duo Ocima, etiam tertium quoddam maximum reperiri, memoria prodidit, folijs Amaranti maioribus, longis, latis & crassis, Citrea mali folijs similibus.

SERITVR Ocimum in hortis & in fictilibus; celerimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpillum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreq; vehementius redditur. Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imò incipiens.

Οκίμον, & per ω prima syllaba Οκίμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latine Ocimum. Differt ab Ocymo quod ostendimus in Frumentorum historia, pabuli genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores Βασιλικόν, Latine Regium id est, quoque nominant: Officina, Basilicum: Germani, Basilgen, Belgæ, Basilicom: Galli, Basilic: Itali, Basilico, & quod minus est, Basilico gentile: pleriq; Basilicum Gariophyllatum hoc vocant.

OCIMVM autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumq; idoneum est.

DIOSCORIDES Ocimum, ait, si multum edatur, visum hebetat; aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed agrè conficitur: impositum verò cum polenta tenui farina, rosaceo & aceto inflammationibus medetur, &

Draconis marini ac Scorpionis plagæ ; per se & cum vino Chio, oculorum doloribus.

S V C C V S oculorum caligines purgat, & defluxiones exiccat.

S E M E N potum prodest atram bilem colligentibus, suspiriosis, & vrinæ difficultate laborantibus : facit idem sternutationes frequentes, si per nares attrahatur : idem ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternutatione urgente.

S V N T qui Ocimum vitant, & non edunt ; eo quod commansum & in sole positum vermiculos gignat. Aphri adijciunt eos qui à Scorpione icti sunt, & ipsum comedunt, absque dolore permanere.

R E C E N T I O R E S, inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse : semen cardiacis affectibus succurrere, animi mœrorem ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem letitiâq; procurare.

DE OCIMO SYLVESTRI VVLGARI, SIVE
ACINO. CAP. LXXXV.

Q V O D recentiorum plerique Ocimum sylvestre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares infirmos, terram versus reclinatos : folia ex interuallis bina contra se posita, parua longiuscula ac latiuscula, aliquantulum hirsuta & aspera, uti & cauliculi : flosculos è foliorum sinibus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpurascens : semen exile : radices fibris coherentes. Odore herba hæc multo quàm Ocimum est infirmiore ; utpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuauis ad Calaminthes aut Ocimi accedente. Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis

locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis. Aestate tota floret, & non raro Septembri etiam mense.

OCIMUM sylvestre, ut diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum sylvestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὀκίμοειδές. Ocimoides verò multum à præsentī herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est Melanthij prægnantes: huius autem semina minima sunt, & vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami cytini similitudinem habentibus: ita ut hinc herbulam istam, non esse legitimum Ocimum sylvestre siue Ocimastrum evidens sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo sylvestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundum cauliculos ambitum, Clinopodium dici mereatur, multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: ut, Calaminthes, Orualæ, Ormini, Lamij, Dictamni, & Marubij species quædam, Pulegium, Salvia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesq; aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circundant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscorides ait, πόναν λεπτόκαρπον siue herbam tenuium sarmentorum, coronariam Ocimo similem sed hirsutiorem & odoratam. Cum qua descriptione præsens nostra satis convenit.

Acinos.

FACULTATE autem aliquantulum calida est & sicca, non absque adstringendi vi ac potentia.

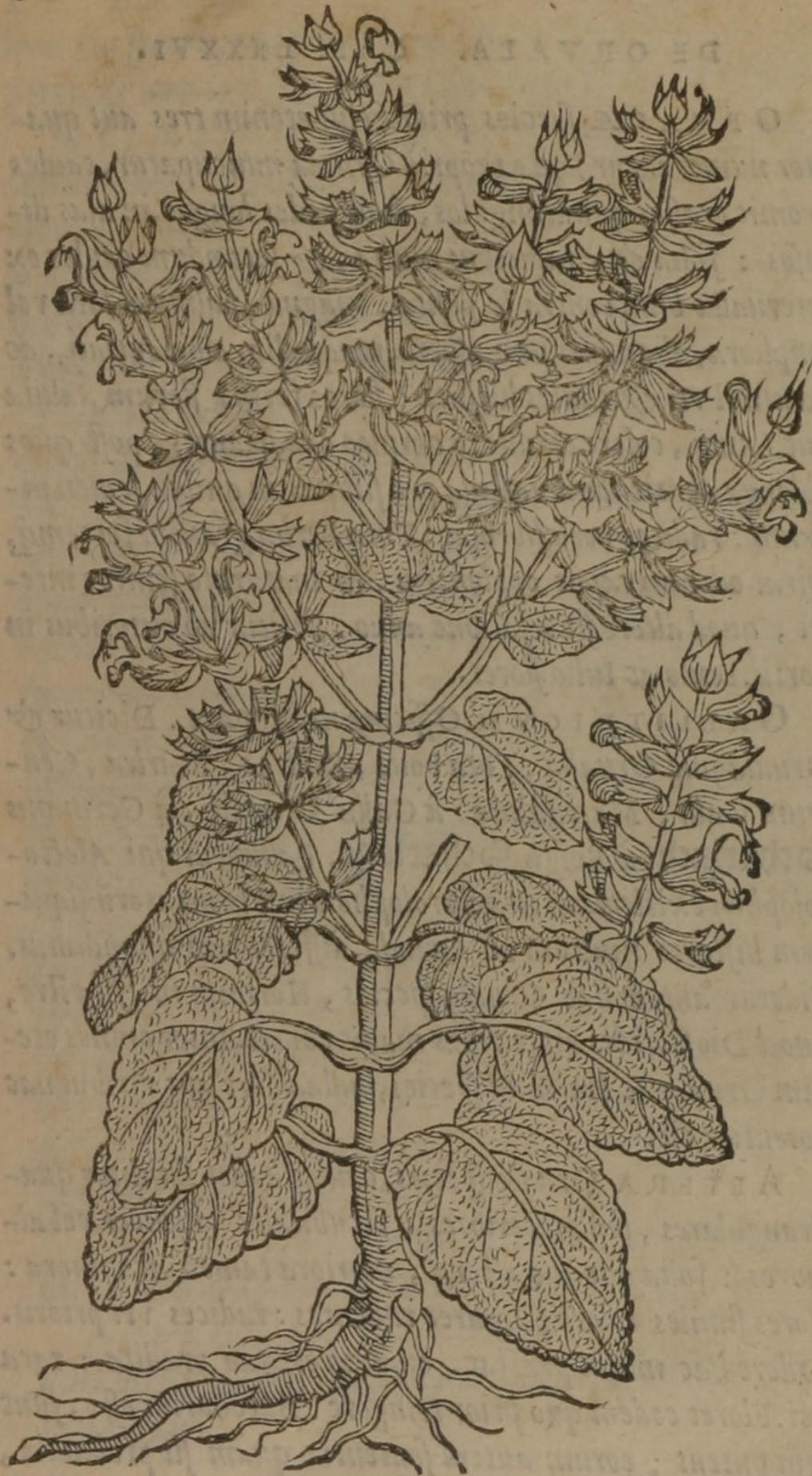
ACINON verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum; impositum verò Phygethla & erysipelata curare.

DE ORVALA. CAP. LXXXVI.

ORVALÆ species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuisos : folia & è radicibus multa, & secundum caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulum aspera, inæqualia, albicantiaq̄, ac nonnihil vti & caules hirsuta : flores forma florum Saluie aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semen nigrum : radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemq̄ spirat odorem caput opplentem, & maturato semine interit, quod altero fit à satione anno. Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

GALLITRICVM Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala siue Orualla, Tota bona, Sclarea, Scarlea, Centrum Galli, Matrisaluia : à Gallis Oruale : à Germanis Scharlach : à Belgis Scharlepe. Falluntur qui Alectorolophon existimant. Alectorolophon in Frumentorū siquidem historia multum ab Oruala differentem ostendimus. Videtur autem hæc Orualæ species, Horminum syluestre, quod Dioscorides ait, viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini species, nulla odore aut viribus hac potentior est.

ALTERA Orualæ species, caules habet similiter quadrangulares, sed proceriores, bicubitales videlicet vel altiores : folia quoque aspera, nigriora tamen ac minora : flores similes colore purpureo rubentes : radices vti prioris. Odore hæc minus præstat, omnino exiguo prædita : rara est. Floret eodem quo prior tempore. Baccharim esse, sunt qui putent ; eorum autem sententia quàm sit probanda,

ostendet Baccharis descriptio, quam à subsequenti proximum dabit caput.

TERTIÆ Oruala, caules quoque quadrangulosi & nonnihil hirsuti sunt: folia per ambitus serrata, Orualæ prioris similia, sed minora: flores lutei: semen sufflavum nigricans: radix fibrosa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. Apud Belgas à nonnullis in hortis seritur; in Alpibus autem Italiae iuxta Tridentum, sponte gigni fertur. Aestate floret. Horminum luteum & Horminum Tridentinum à plerisque appellatur.

POTEST his, & quarta addi species, quæ pro sylvestri Hormino à Fuchσιο depingitur: cauliculi huic breviores, ceterum hirsuti quoque & quadrangulares: folia minora, oblonga, profundius incisa: flores cerulei: siliquæ per maturitatem deorsum nutantes: semen nigricans: radices similiter nigrae & fibrosæ. Fuchsius in Germania passim ait, omnia prata exornare, suaque sponte in ijs nasci. Tempore florendi cum superioribus convenit. Orualæ & Hormini hæc quoque species, sed iners, & nullius facultatis esse videtur.

AT prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & sicca est ordine tertio; menses modo quovis sumpta movet: secundas eijcit: ceruisia aut vino permixta ebrietatem facit, caputq; implet.

ANTONIUS Mizaldus semen utile tradit, ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea, quæ in illos inciderunt: in oculum siquidem immissum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac sordibus onustum elabitur.

HORMINUM Orualæ etiam quadam species est, sed reliquis minor: caules promit complures dodrantem aut pedem altos, angulosos similiter, subhirsutos: folia lata, rotundiuscula, subaspera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè similia, quorum quatuor aut sex superiora, purpureo nigra Violæ colore, sed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicantes: semen exiguum oblongum nigricans, in oblongis receptaculis, veluti siliquis, quæ maturato semine radicem versus spectant: radicem longam, tenuem, non absq; fibris. Peregrinum Belgio Horminum est, & aliunde in hortos illatum. Aestiuus mensibus florum eius productio, semen interea maturatur.

Ορμινον Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

CALIDUM autem, ut inquit Paulus Aegineta, Horminum est, mediocriter siccum & abstergens. Hormini semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verum cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libris de Alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus leuigant, ut farina euadat; mel quoque ei admiscet. Parum in seipso habet alimenti, ut quod mediæ inter Erysimum & Cuminum sit natura.

DE BACCHARE, EX DIOSCORIDE ET
ALIIS. CAP. LXXXVIII.

BACCHARIS auctore Dioscoride, odorata & coronaria est herba, cuius folia τραχέα; id est, aspera, alias δασέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter Violam & Verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, παραφύδας, id est, iuxta adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices Veratri nigri similes, odore Cinamomi. Amat aspera & squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Gracè dicitur, aut πάνχαρις quasi πάνχαρις, ut plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, ut Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperam ita dici refert; statim videlicet, ut quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Bacchar rusticum Nardum appellauere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Graci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & ascriptitias voces reperitur, non minus horum error, quam priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, uti Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euident. Proinde & perperam Officinæ Asarum, Asaram baccaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari composito; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam

quam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si uti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet.

ASARVM odorata & coronaria est herba: caules Asarum
Crateuæ.
eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis Veratri nigri, odore Cinamomo similis. Nascitur in asperis & squalidis.

Ex quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchari, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peius verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha, etiam ascriptum reperitur.

MEMINIT Baccharis etiam Vergilius in Bucolicis ecloga septima, & non modò coronariam eam esse stirpem ostendit, verum etiam fascini depulsoriam:

—Bacchare, inquit, frontem

Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

EST & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchari odorata herba nomen habere potest. Nam, uti Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscae Comœdiæ Poëta testis est.

CÆTERVM Baccharis, ut Paulus Aegineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, urinam & menses citat. Folia ipsius cum sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.

DE BALSAMITA. CAP. LXXXIX.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam gratus est odor. Eius duo sunt genera, folijs multum differentia: Maior videlicet & minor.

- 1 MAIOR caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi folijs ferè similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis flosculis veluti corymbis, Tanaceti ac Elichrysi modo in umbella coherentibus; quorum singuli ex multis exiguis staminibus luteis simul farctis, compositi sunt; radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adherentibus fibris. Apud Belgas hortensis est, passimq; etiam ab olitoribus colitur. Aestiuis mensibus aurei coloris umbellas promit.

GERMANI, Frauwenkraut: Belgæ, Balseme: & earum officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differētes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreq; aureo; cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci: cuius folium Balsamita nequaquam simile est.

- 2 MINOR Balsamita colore, odore, sapore & flore in umbellis aureo, maiorē refert: cauliculos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua oblonga, serrata, ac profundè incisa;

incisa; comam aurei coloris, sed corymbos minores: radices uti prioris. Rarior hæc est, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum studiosos reperitur. Floret eodem, quo præcedens tempore. Balsamita haud dubio species minor est.

ITALI *Giulam* vocant: *Valerius Cordus* *Mentham* *Corymbiferam* *minorem* appellat: *priorem* verò *Mentham*, *Corymbiferam* *maiolem*. *Plerique* *Eupatorium* *Mesues*: *alij* *Dioscoridis* *Ageraton* esse volunt. *Eupatorium* autem *Mesues* idem cum *Auicennæ* *Eupatorio* est: vires etenim utrobique eadem: sed formæ descriptio in utroque auctore corruptissima: ut satis ostendunt *Auicennæ* exemplaria, cuius posteriora ex *Bellunensis* correctione, à prioribus hoc loco multum differunt. *Eupatorium* autem *Auicennæ* à *Dioscoridis* *Eupatorio* nequaquam differt; quod vulgo *Agrimoniã* nominant herba ea notissima est, cum qua *Balsamita* minor, siue *Giula* similitudinis nihil aut perexiguum habet. *Ageraton* verò hanc herbam esse, non est quoque verisimile. Nam *Agerato* folia *Dioscorides* tribuit *Origani*: at *Origani* folium subrotundum est: huius verò longum & serratum, ab *Origani* forma multum differens; quod *Giulam* & *Ageraton* dissimiles esse stirpes ostendit.

CÆTERVM *Balsamita* utraque calida & sicca est secundo ordine, cum amaritudine & adstringendi haud obscura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam *Conseruam* appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore sumpta: defluxiones è capite reprimit ac resiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodest item *Cacexia* aut *Leucophlegmatia* laborantibus, præsertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum est. Semen non secus ac *Santolinæ* lumbricos & ventris tineas expellit.

REMB. DODONÆI

AD LECTOREM

EPILOGVS.

VANDO eam stirpiū quam concepimus historiam non elementorum serie, sed alia methodo, per genera videlicet digerere, propositum esset, amice Lector, omni studio ac diligentia anniti sumus, stirpes ipsas in generalissima quædam genera distribuere, ac per communissimas differentias diuidere: diuisas in libros aliquot disponere; singulis libris non modò vnus generis, sed consimilium generum complures, suo tamen quæque ordine congerentes. In vno siquidem, flores herbasque coronarias, odoratas, tum & vmbelliferas coniungere curæ fuit: in alio radices, *καθαρκτικὰς* siue purgandi vi præditas, omnes excedentem qualitatem habentes, cuiusmodi sunt deleteriæ & somnificæ, ac alias nonnullas. In frugum historia, præter frumenta, leguminaque, frugum vitia, palustres & aquatiles complexi sumus. Proximus locus oleraceis relictus est: posterior arboribus ac fruticibus. Concessa etiam pars est, inconditæ multitudini, quæ ad prima illa, commodè referri non potuit genera.

SIC autem digestam historiam, & iam olim vernaculo Brabantorum sermone, nec non Gallico idio-

co idiomate editam, dudum in animo fuit Latinè conscriptam dare, sed dum impendentia negotia conatus nostros remorantur, nec integram mox absoluerè conceditur, proximum fuit per otium particulatim ipsam exhibere; vt in præfatione, frumentorum, leguminum, &c. historiæ latiùs scripsimus.

ITAQVE & nunc non opus totum, sed denuò partem eius, florum videlicet, & coronariarum, odoratarumque nonnullarum herbarum, historiam legendam communicamus. In qua flores quidem omnes, in coronas ac festa receptos, tum & reliquos, qui propter eam, qua placent gratiam in hortis feruntur colunturque, contraximus: perpaucis admodum exceptis.

FLORES autem nomino eas stirpes, quæ propter flores commendatæ ac gratæ sunt: veluti radices Theophrastus appellat, quarum præcipuè in radicibus vires sunt; herbas verò, in folijs eas habentes.

OMISSI autem & præteriti illi modo flores sunt, qui ad alia stirpium genera spectare videbantur: vt quam nostri Rosam Menapiam, siue Geldrensem nuncupant, Rhododendron, Rosa fera siue Hyemalis dicta, & tales pleræque, quæ ad consimiles, quarum species sunt, aptiùs referuntur.

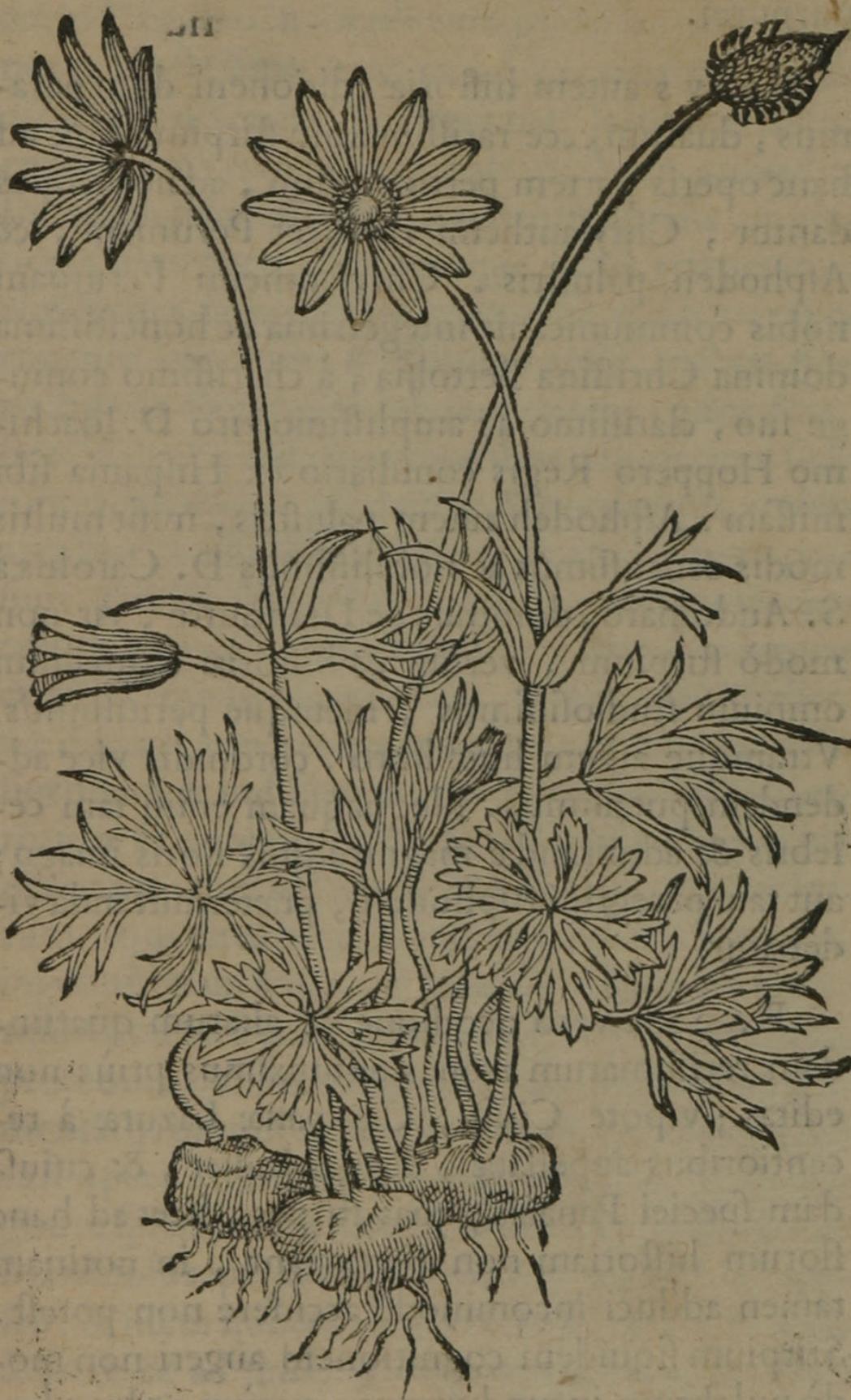
ROSA etenim Menapia Sambuci aquatici siue palustris species est, floribus multiplicibus, & in globum mali magni magnitudine coactis, ab

alia vulgari flores in umbellis faciente solum differens. Appellat hunc fruticem Valerius Cordus *Lycostaphylum*, & utramque speciem eleganter describit: feminam nuncupat, cui flores in umbellis; marem multiplicibus flosculis, qui sterilis est.

RHODODENDRUM frutex similiter est, quem inter flores numeratum nusquam observare contigit.

ROSA hyemalis aut potius Autumnalis, Malvæ fatiua species est, quæ ad oleracea genera pertinet.

ANEMONES simili de causa prætermissæ; ex
 Anemone. acrium etenim herbarum genere sunt, Ranunculis haud multum absimiles. Vnius tamen hîc iconem addidimus, fatiux nempe siue hortensis à Dioscoride nuncupatæ. Depingit Matthiolus tres aut quatuor fatiuas, radicibus oliuis stantibus similes; folijs multis, multifidis. Sed hæc nostra folia habet perpauca, Coriandri & Ranunculi cuiusdam palustris similia: flores verò pulchro quasi diluto rubore purpureos, aspectu gratissimos: radicem vnus anni, oliux supinæ ac iacenti similem, non nihil geniculatam; vetustiore verò, omnino nodosam, ex multis veluti oliuis supinis congestam. Nascitur hæc in Germania nonnullis circa Rhenum locis. Floret non primo Vere, sed serius. Sylvestrem eius speciem Theophrastus *λειμώνιαν*, id est, palustrem nominat. Floret hæc statim primo Vere. Fuchsius eam olim pro Ranunculi specie depinxit. Sunt qui Ranunculum phragmitem
 voci-

T 4

vocitent . Flores eius aut lutei , aut candidi , aut purpurei .

H v i v s autem historiae editionem dum paramus , duarum ecce rarissimarum stirpium , & ad hanc operis partem pertinentium , ad nos icones dantur , Chrysanthemi videlicet Peruniani , & Asphodeli palustris . Chrysanthemi Peruniani nobis communicavit integerrima ac honestissima domina Christina Bertolfia , à charissimo coniuge suo , clarissimo ac amplissimo viro D. Ioachimo Hoppero Regis consiliario ex Hispania sibi missam . Asphodeli autem palustris , misit multis modis ornatissimus ac nobilissimus D. Carolus à S. Audomaro , dominus de Dranoutre , vir non modò stirpium , verùm & historiae animalium omnium studiosissimus , idemque peritissimus . Vtramque autem huic libro , coronidis vice addendam putauimus . Nequaquam enim tam celebris & admirandae magnitudinis floris imago ; aut tam peregrini Asphodeli , prætermittenda videbatur .

E A D E M verò occasione & aliarum quarundam rarissimarum icones adiunximus priùs non editas ; utpote Cirsij , Campanae Lazurae à recentioribus appellatae , Panici Indici , & cuiusdam speciei Panacis ; quas stirpes , licet ad hanc florum historiam non pertineant , in notitiam tamen adduci incommodè accidere non potest . Stirpium siquidem cognitionem augeri non modò pulchrum iucundumque , verùm utile ac honestum .

Chrysan-
themum
Perunianū.

EST autem Chrysanthemum Perunianum annua quidem, sed admodum procera stirps: flos pulcher & insolitæ magnitudinis. In Peru, alijsque quibusdam Americæ prouincijs repertum fertur. Satum Madritij apud Hispanos in horto Regio, ad pedes vsque 24. adoleuit: caulem promit rectum, brachij crassitudine: folia latissima: florem Chrysanthemo aliquatenus forma similem, sed amplissimum. Medius siquidem eius discus siue orbis pedem latitudine ad duas aut tres uncias excessit, singula verò ipsum orbiculariter ambientia folia, floris Lilij purpurei maioris quodammodo similia, sed maiora, auri luteo colore. Solem Indianum, quòd Solis modo radiatus videatur, appellant. Visa hæc nobis stirps est in horto amœnissimo, ac variarum plantarum generibus refertissimo magnifici ac generosissimi D. Ioannis Brancionis, viri stirpium varietatis studiosissimi, cuius liberalitate ac beneuolentia, non pauci flores huic historiæ accesserunt, qui aliàs non fuissent additi; utpote quos temerè alibi, quàm in eius hortis, quærere fuisset. In huius dico horto, Chrysanthemi Peruniani stirps visa est, sed ad 10. aut 11. tantum pedes adoleuit: folia aliquantulum aspera, eius quod in Hispanijs natum fuit multò minora: floris non nisi rudimentum apparuit, idque hyeme imminente; qua de causa ad perfectionem peruenire non potuit. Eadem verò stirps Patauj in Italia multò quàm in Hispania procerior facta fuit; ad pedes etenim XL. siue palmos Geometricos CXX. adoleuit; & florem quidem perfecit, sed semen ad maturitatem non perduxit, vt ab-

excel-

excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Pa-
 tritio Patauino in simplicium palæstra exercitatissi-
 mo ac doctissimo accepimus; in cuius amœnissi-
 mo viridario enata fuit; qui etiam facultates huius
 cognoscere maximè curæ habuit. Nam pediculos
 foliorum teneros adhuc, pilisq̄ue derasis, in cra-
 ticula decoctos, sale oleoque prius præparatos,
 esui suaues, & per quàm gratos esse, euidenti expe-
 rimento cognouit; & similiter ipsos quibus flo-
 ris foliola semenq̄ue insident calyces: quos & ip-
 sius Cinaræ conis siue capitibus delicatiores sua-
 uioresq̄ue in cibo esse scribit, & non minùs, verùm
 amplius, πρὸς πὰ ἀποδίτσια, ad quæ plurimum pos-
 sunt, facere. Qua in re industria ac diligentia eius
 commendari ac laudari satis non potest, dignus
 certè est, quem omnes docti, ac simplicis Medici-
 næ studiosi venerentur ac colant: cum propter di-
 ligentiam & industriam, quibus in simplicium ra-
 rorum & peregrinorum facultatibus perquiren-
 dis utitur: tum vel maximè, quòd conatus multo-
 rum, qui circa hanc Medicinæ partem laborant,
 ingenuè etiam adiuuare conetur, & quàm pluri-
 mùm non rarò adiuuet, eorumq̄ue studia multum
 promoueat. Veluti ex ipsius P. A. Matthioli com-
 mentarijs omnibus notissimum est, qui ipsius Cor-
 tusi opera maximum incrementum & haud exi-
 guum splendorem sumpserunt: uti pluribus locis
 Matthiolus ipse candidè testatum reliquit. Potuis-
 sent & idem quoque historiæ nostræ testari, si ab-
 soluere & ad finem perducere eas licuisset. Non
 pauca siquidem ab eo & rarissima & valde pere-
 grina accepimus, quæ reliquis partibus, quibus

seruantur , non exiguum auctuarium conferent , si aliquando eas absoluere ocium fuerit . Sed ad Chrysanthemum Perunianum excurrens redeat sermo . Existimari autem posset hic flos Plinij esse Bellio , si credibile foret , illa ætate Romæ vel visum , vel vlllo modo agnitum ; per ambitum siquidem luteus est , & plus quàm quinquaginta folijs , medius eius orbis cingitur . Talem etenim Plinius Bellionem esse , videtur innuere , lib. 21. cap. 8. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinque barbulis coronatur . Sed verisimilius Bellionem omnino alium & minorem fore , & fortassè eundem cum Bellide ; vt non pauci eruditi suspicantur ; qui hunc Plinij locum corruptum iudicant.

Asphodelus palustris.

ASPHODELVS palustris folia promit pulchrè virentia , aliquantulum striata , Iridis aut Gladioli similia , sed angusta & dodrante breuiora : caulem rectum pedalem, Asphodeli satis similem : flores è senis foliolis , exiguis staminibus in medio , veluti Asphodeli ; minores tamen , colore è luteo pallentes : semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis : radix longa , geniculata ; non absque fibris , serpit Graminis modo . Reperitur huiusmodi Asphodelus locis humidis ac palustribus in Ericetis , haud procul à Brugis Flandriæ . Æstiuis mensibus floret . Anonymos vulgo est . Asphodeli esse speciem caulis cum floribus Antherico similis ostendit ; tamen si folia Gladioli sint , aut Iridis.

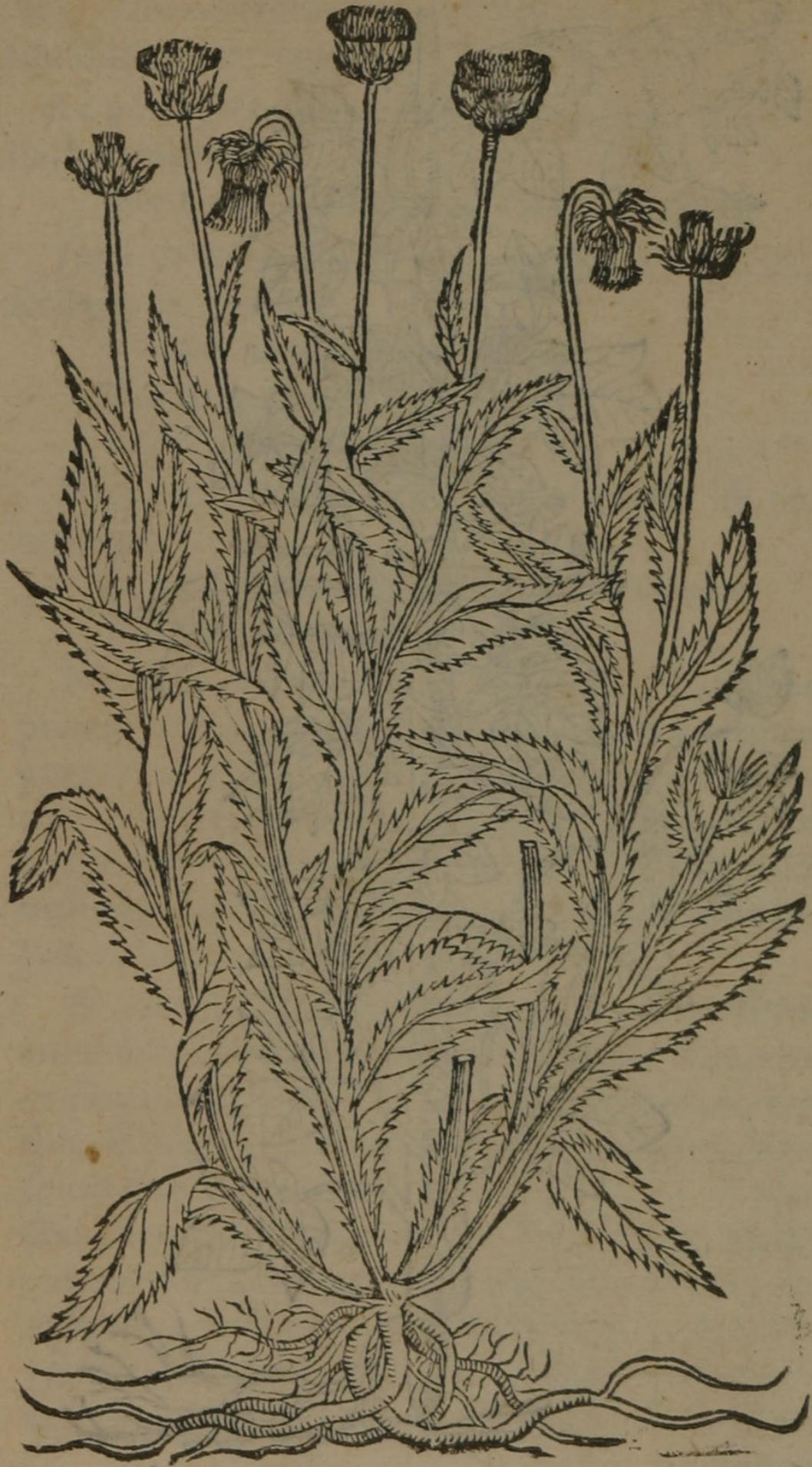

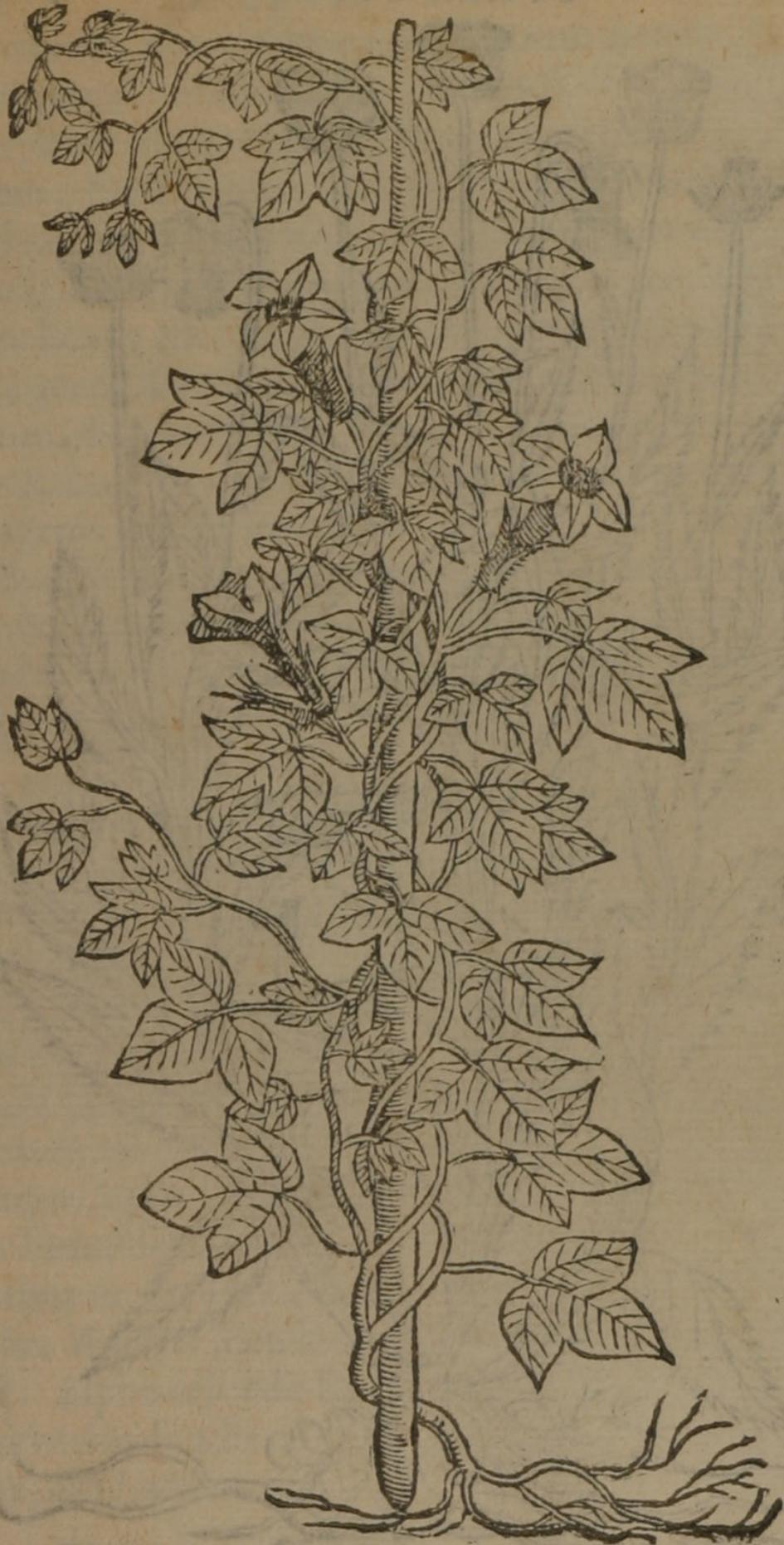
Cirsion.

CIRSION ex Carduorum generibus est : folia habet oblonga, Lactucæ folijs quasi similia : verum acuminata, Buglossi vulgaris candidiora, per extrema aculeata & aliquantulum crenata : caules rectos duorum cubitorum in plures diuisos, in quorum singulis capitulum eminent hispidum, quod posteaquam flos emarcuit, deorsum reflectitur, & tandem in lanugines resoluitur : flos ex multis staminibus, pulcher, colore purpureo rubet : semen oblongum, splendens, aliorum carduorum simile, sed quam multorum minus: radix oblonga, in duas aut tres diuisa. Belgio peregrinum est, & aliundè in hortos illatum. Fertur alicubi in maritimis locis exire. Floret æstiuo tempore, altero à quo satum est anno. Matthiolus Cirsion etiam quoddam depingit, folijs ab isto haud multum differens, sed floribus in exiguis capitulis multis simul congestis; aliter omnino quam istius, cuius flores, vt diximus, singulares sunt, & è maioribus capitulis exeunt.

Campana
Lazura.

CAMPANA Lazura Conuoluuli species est, Belgio & alijs multis prouincijs peregrina. Folia eius lata, angulosa, vetustis & angulosis hederæ folijs maiora, non læuia, verum aliquantulum hirsuta : cauliculi teneri, qui appositis iuxta pedamentis ac perticis in altum scandentes se circumuoluunt : flores calathi figura, Smilacis læuis ferè similia, sed per oras angulosi, colore in cæruleo purpurei. Plerique Campanam cæruleam ea de causa nominant. Videtur Ligustri non fruticis, sed alterius, cuius veterum nonnulli meminere, species.

cies. Huius etenim Ligustri duæ sunt : vna flore candido , altera nigro.

ALBI Ligustri meminit Vergilius ecloga secunda, hoc carmine:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Item & Martialis Epigrammatôn lib. primo, scribens in Procillum:

Quadam me cupit inuide Procille

Toto candidior puella Cygno,

Argento, niue, Lilio, Ligustro.

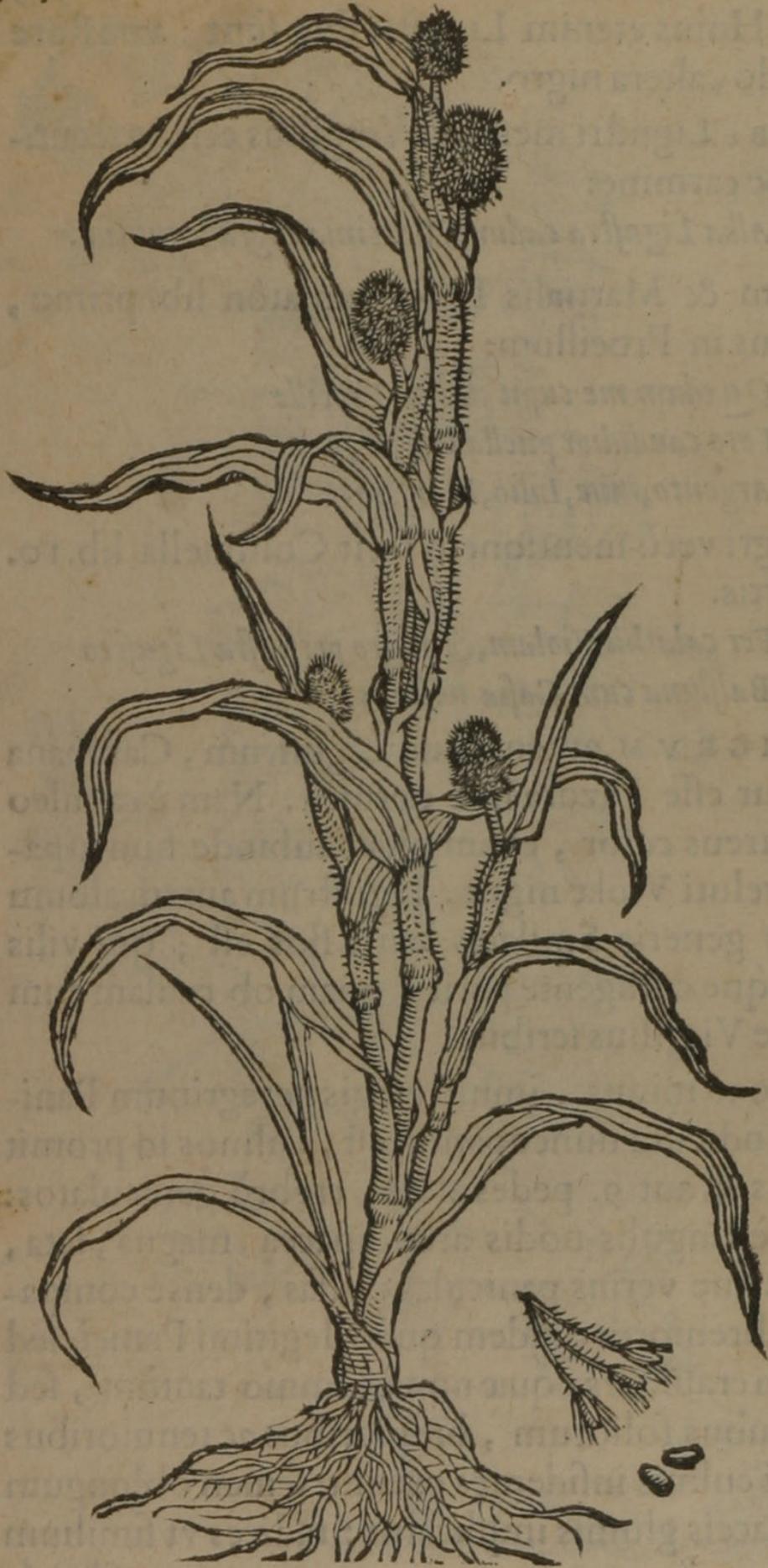
Nigri verò mentionem fecit Columella lib. 10. in hortis.

Fer calathis Violam, & nigro permista Ligustro

Balsama cum Casia nectens.

NIGRVM autem istud Ligustrum, Campana putatur esse Lazura siue cærulea. Nam è cæruleo purpureus color, etiam niger subinde nuncupatur: veluti Violæ nigræ. Ligustrum autem album huius generis Smilacis lævis flos est; qui vilis nulloque colligente perit, quam ob causam eum cadere Virgilius scribit.

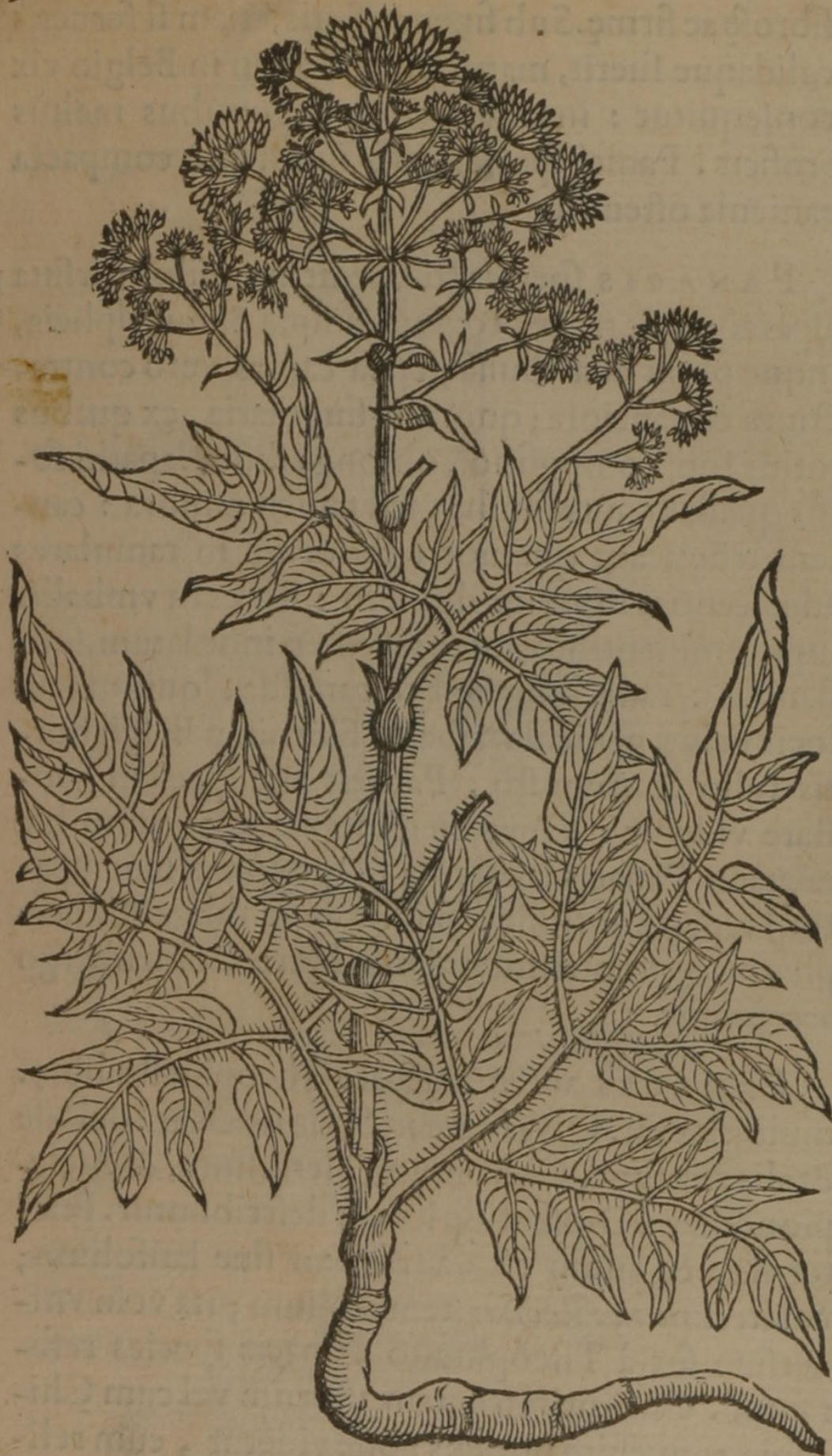
NON minus, immo magis peregrinum Panicum Indicum nuncupatum est, culmos id promit Panicum Indicum. crassos 8. aut 9. pedes altos, crebrò geniculatos: folia è singulis nodis arundinacea, magna, lata, spicas siue verius paniculas crassas, densè compactas, breuiiores quidem quàm legitimi Panici, sed tamen crassiores; quæ non è summo tantùm, sed ex sinibus foliorum, breuioribus ac tenuioribus veluti culinis insidentes exeunt: semen oblongum capillaceis glumis implicatur: radices vt similium fibrosæ

fibrosę ac firmę. Sub finem æstatis, etiam si feruens calidaque fuerit, maturitatem semen in Belgio vix consequitur : in calidioribus regionibus melius proficit . Panici speciem esse ipsa densę compacta panicula ostendit.

PANACIS species folia edit nonnihil hirsuta ^{Panacis} asperaque, & terrę proxima, ampla & multiplicia, ^{species.} inque plura alia diuisa; circa caules verò contractiora & pauciora; quorum singularia, ex quibus totius folij compositio, oblonga sunt, lapathi folijs quadantenus similia, sed tamen minora : caulem trium aut quatuor cubitorum in ramulares adnascentias superius diuisum : flores in umbellis suprà eminentibus, luteos : semen inde latum, subflauum : radix longa est & candida, quibusdam locis veluti genicula habens. Floruit in Belgij hortis Iulio & Augusto . Panacis esse speciem constare videtur : semen etenim ex quo primum hic enata in Panacis lachryma (Opoponax nuncupatur) repertum fuisse à fidissimo ac diligentissimo pharmacopœo Antuerpiensi Petro Coldenbergo accepimus.

PANACES autem, auctore Theophrasto lib. 9. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur : deinde & alia tria sunt, Chironium, Heraclium, & Asclepion, quę à Dioscoride solum describuntur. Præter hæc & vnum est πλατύφυλλον siue latifolium; & alterum λεπτόφυλλον tenuifolium; ita vt in vniuersum sex à Theophrasto Panacis species referantur . Cum primo autem istorum vel cum Chironio conuenire præsens posse videtur, cum reli-

quis verò minimè . Heraclium siquidem folio est amplo, magno, ad ficulnea accedente : Asclepium verò Thapsiæ, aut vt Dioscorides ait, fœniculo simili . Istud verò nec huius, nec illius, sed omnino alterius formæ, neque ad ficus, neque ad Thapsiæ, aut fœniculi accedente. Rursus Panaces latifolium Centaurium magnum; tenuifolium verò Centaurium minus non temere esse putatur . Teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum, Centaurium cognominatur . Et Theophrastus Centaurij maioris aut minoris non meminit . Ex his apparet, nullum istorum quatuor, hanc Panacis speciem esse . Quòdnam verò ex reliquis duobus sit, certò etiam affirmari non potest ; cum propter auctorum breuitatem; tum eorundem varietatem. Syriacum quale sit, Theophrastus non describit: Plinius illud esse ait lib. 12. cap. 26. folijs ampla Plinij error magnitudine rotundis: sed suspicio est, hæc ex Heraclij descriptione desumpta fore . Lib. etenim 25. cap. 4. Heracleoticum Origanum pro eo perperam supposuit . Chironium Theophrasti exemplaria & Plinij, folio tradunt Lapathi; Dioscoridis verò & Nicandri interpretis Amaraci. Expende Lector, & quæ magis lectio probanda veniat, cogita. Si Chironium folio est Lapathi, poterit istud Chironium esse : singularia eius siquidem folia, Lapathi similia esse scripsimus : si verò Amaraci, haud erit ; sed Syriacum esse consequetur, quod verisimillimum videtur. Effundit etenim lachrymam, si caulis eius æstiuus mensibus, Sole feruente vulneretur : quod Syriacum facere Plinius apertè scribit, Theophrastus innuit ; quam Chironium reddere nusquam

scriptum reperitur. Est autem lachryma hæc Oponaci colore similis, sed nullius aut exigui apud nos odoris, quod propter soli frigiditatem accidit. In calidis siquidem regionibus omnia odoratio-
ra; in frigidis verò minus odorata gignuntur, vt Theophrastus testis. Et de his hæc.

At in florum historia, quid à nobis præstitum sit, qui æquum adhibiturus est iudicium, facile æstimabit. Nos vt in aliorum scriptis, sicubi veritati minus nitantur, eleuandis, nullis aut exiguis verbis vtimur; ita in nostrarum lucubrationum commendatione non putamus inhærendum. Bene vale, Pridie Cal. Nouemb. Anno 1567.

F I N I S.

Hic liber nihil habet Romane Ecclesie fidei contrarium, aut Reipub. offensiuum.

Quod attestor Sebastianus Baer, Delphius, insignis Colleg. Eccles. S. Mariae Antuerpiens. Plebanus.

H V I V S L I B R I

I N D E X.

A

A Cinos.	278	B	
Acoros.	155	Baaras.	116
Acroscorodon.	171	Baccaris.	279. & 284
Adonidis flos.	236	Balsamita.	286
Aegilops.	171	Baptifecula.	51
Ageraton.	289	Barba hirci.	222
Aglaophotis.	114	Barbarica.	66
Alabastri.	99	Basilicum.	275
Albucus.	137	Basilicum satyrium.	216
Alisma.	76. & 220	Bellis.	245
Allium caninum.	173	Bellio.	298
Alopecuros.	34	Betonica coronaria.	66
Amarantum.	249	Bifolium.	220
Amarantus purpureus.	89	Bolbocastanon.	129
Amaracus.	257	Bolbonac.	25
Anemone.	237. & 292	Bucinum.	56
Anthemis.	227	Bulbine.	171. & 173
Anthera.	99	Bulbus esculentus.	169
Anthericos.	137	Bulbus leucanthemus.	176
Antirrhinum.	82	Bulbus sylvestris.	179
Antirrhinum sylvestre.	84	Bulbus vomitorius.	187
Aphricanus flos.	60	Bupthalmum.	230. & 237
Aquileia.	80	Buzeiden.	219
Aquilina.	ibidem	C	
Armerij flores.	66	Calathiana Viola.	34
Asarum Crateuzæ.	285	Calendula.	57
Asperugo.	132	Callionymos.	132
Asphodelus.	135	Caltha.	57. & 241
Asphodelus bulbosus.	140	Caltha Alpina.	59
Asphodelus luteus.	138	Camomilla.	227
Asphodelus palustris.	298	Campana lazura.	300
Astragilitis iris.	150	Campanula.	36
Aurelia.	249	Canina sentis.	100

I N D E X.

Canis cerebrum	82	Cotula alba	229
Cantabrica	66	Cotula foetida	228
Casia	264	Cotula lutea	231
Caryophyllei flores	64. & 66	Crocus	164
Caryophyllus Indicus	60	Cuminum sylvestre alterum	
Centrum Galli	279	56	
Cepa agraria	180	Cyanus flos	49
Ceruicaria	31	Cyanus maior	51
Chamaecyparissus	254	Cyix	171
Chamaeiris	149	Cynosorchis	201. & 214
Chamaemelū odoratum	232	Cynosbatos	101
Chamaemelū Romanum	234	Cynospastos	114
Chamaemelum sylvestre	228	Cynorhodon	123
Chamaemelum vulgare	225	Cypirus Plinij	157
Chironium panaces	286	D	
Chrysanthemum	231. & 243	Damafonium	76
Chrysanthemum odoratum		Damafonium nothum	77
232		& 79	
Chrysanthemum Perunia-		Delphinium	55
num	294	Desiderium	74
Chrysitis	251	Dichomenion	114
Chryfocome	251. & 249	Digitalis	40
Cirsion	300	Digiti citrini	219
Cistus	105	Dulcisida	114
Clauellata herba	18	E	
Cleonicon	261	Elichryson	247
Clinopodion	259	Empetron	271
Cneorum	264	Entaticos	214
Color ferrugineus	125	Equitis calcar	53
Color filis Attici	15	Eranthemum	235
Comofandalus	121	Eupatorium Mesuæ	286
Concilium	39	F	
Consiligo	239	Ferrugineus color	125
Consolida media	247	Flores Armerij	68
Consolida minor	246	Flos Adonidis	236
Cōstantinopolitanus flos	72	Flos Aphricanus	60
Cornicis flos	ibid.	Flos caryophylleus	64
Corymbe	45	Flos Constantinopolitanus	
Costus hortensis	286	72	
		Flos	

I N D E X.

Flos Cornicis	72	Intybum agreste	47
Flos Cyanus	49.& 51	Iouis flos	44
Flos frumentorum	51	Iris	142
Flos Hierosolymorum	74	Iris Astragalites	150
Flos Iouis	44	Iris bulbosa	163
Flos micancalus	49	Iris Illyrica	149
Flos petilius	62	Iris lutea	153
Flos Pothus	74	Iris sylvestris	152.& 153
Flos regius	53	Iris sylvestris lutea	155
Flos solis	109	Iris tenuifolia	148
		Iunonis Rosa	118
G		K	
Gallitricum	279	Keyri	21
Geminalis	282	L	
Gilarus	273	Ladanum	108
Githago	49	Lanaria	74
Gith ex segete	ibidem	Lassulata herba	286
Giula herba	289	Lavandula	263
Gladiolus	157	Laurio	273
Gratia Dei	109	Lectipes	261
H		Ledon	108
Hastula regia	137	Leo	84
Helianthe	109	Leucanthemum	227
Helianthemum	ibidem	Leucanthemum odoratū	232
Helleborastrum	240	Leucoion album	19
Hemerocallis	121.& 130	Leucoion bulbosum	191
Herba casta	114	Leucoion luteum	21
Herba clauellata	18	Lilialis	146
Herba D. Mariæ	286	Lilium	118
Herba lassulata	286	Lilium cæruleum	36
Herba feminina	82	Lilium conuallium	133
Herba Trinitatis	18	Lilium non bulbosum	128
Hieris	146	Lilium purpureum	121
Hierobulbus	163	Lilium sylvestre	126.& 128
Hirci barba	222	Linaria	87
Horminum	282	Lingua ceruina	157
I		Lunaria	27.& 114
Iacea	18	Lunaria Græca	27
Iafione	39	Lunaris	114
Idæus dactylus	114	V 4	Lupi

I N D E X.

Lupi	146	Ocellus Damascenus	ibid.
Lychnis coronaria	42.& 44	Ocimastrum	47.& 278
Lychnis sylvestris	45.& 47	Ocimoides	278
Lychnitis	42	Ocimum	273
Lycopersum	63	Ocimum sylvestre	276
Lycostaphylos	292	Oculus Christi	44
Lyron	76	Oculus bouis	230
		Opalis grata	82
M		Ophris	220
Maiorana	255	Orchies	201.& 214
Mariana Rosa	44	Orminalis	214
Mariana Viola	27	Ornithogalon	178
Martagon	128	Orontium	86
Marum	255.& 257	Oruala	279
Marum vulgare	259	Osyris	38.& 89
Matricaria	230	Othonna	62
Matrifaluia	279		
Medion	29	P	
Melandrium	231	Pæonia	110
Melanthium ex Tritico	49	Palma Christi	219
Menion	114	Panaces Chironium	286
Menogenion	ibidem	Panacis species	305
Mentha corymbifera	289	Panicum Indicum	304
Mentha Græca	286	Panion	214
Mentha Sarracenicæ	ibidem	Parthenium	230
		Petilius flos	74
N		Phyteuma	86
Narcissus	180	Pneumonanche	36
Narcissus Iuncifolius	187	Pothus flos	74
Narcissus luteus sylvestris	189	Pseudo acoros	155
Narcissus Marcelli	186	Pseudoiris	153
Narcissus medio luteus	183	Pseudo Melanthium	49
Narcissus medio purpureus	181	Pseudo Narcissus	189
		Pseudo orchis	220
Nardus Italica	264	Pulegium montanum	269
Nardum rusticum	284	Pytion	171
Naronica radix	146		
Nautica radix	156	R	
Nigellastrum	47	Radix nautica	156
		Rapum sylvestre	27.& 31
O		Rapunculum	33
Ocellus	66	Regium	

I N D E X.

Regium	275	Setanium	171
Regius flos	53	Silis attici color	15
Rhaphanitis Iris	149	Singentiana	156
Rhizotomos Iris	ibid.	Sinapi persicum	27
Rhododendron	292	Sisynrichium	159. & 161
Rosa	92	Solsequium	59
Rosa canina	100	Spatula	146
Rosa cæli	44	Spatula foetida	151
Rosa dominarum	ibid.	Spica	264
Rosa fatuina	114	Sticas citrina	251
Rosa Græca	45	Stœcas	265
Rosa hyemalis	292	Stœcas citrina	249
Rosa Iunonis	118	T	
Rosa Menapia	291	Tanacetum Perunianum	60
Rosa syluatica	107	Taura	45
Rosmarinus coronarius	261	Testiculus canis	201
S		Testiculus hirci	210
Salvia Romana	286	Testiculus leporis	208
Sampsychem	255. & 257	Testiculus Morionis	205
Santolina	253	Testiculus odoratus	213
Santonici semen	254	Testiculus Serapias	210
Saponaria	47. & 74	Thlaspi Crateuæ	27
Sarxifrangon	271	Thryallis	42. & 44. & 53
Satyrium	199. & 214	Thymum	267
Satyrium basilicum	216	Thymum capitatum	268
Saxifraga	271	Thymum durius	ibidem
Scarlata	70	Thyrus	78
Scarlea	279	Tinearia	251
Sclarea	ibidem	Tora	45
Scorzonera	222	Tota bona	279
Selenion	114	Tragopogon	222
Selenogonion	ibidem	Tragorchis	208
Semen sanctum	254	Tricolor Viola	16
Semen contra lumbricos,		Trifolium Satyrium	199
ibidem		Trinitatis herba	18
Serapion	114	Tulipa	196
Serpentaria	225	V	
Serpillum	271	Vaccinium	15. & 168
Serpillum vulgare	269	Venerea radix	156
		V 5	Venusta

I N D E X.

Venusta minor	82	Viola Mariana	27
Veratrum nigrum	237	Viola matronalis	23
Veronica coronata	66	Viola nigra	13. & 14
Viburnum	99	Viola parietina	23
Victoralis rotunda	157	Viola peregrina	25
Victoralis longa	159	Viola tricolor	16
Viola alba	19. & 21	Violaria	14
Viola alba bulbosa	193	Viperina	225
Viola arborescens	21	Vnguentaria	156
Viola Calathiana	34	Vnifolium	133
Viola flammea	18	Vrinalis	87
Viola hyemalis	25		X
Viola latifolia	26	Xyris	152

E R R A T A.

Pag. 8. lin. 10. palabundos 18. 25. quod φλόγιον.
 19. 20. Micancalum. 51. 5. digestis. ibidem. 7. Cen-
 taurij. 62. 11. Othonnam. 82. 14. ei videlicet cui.
 109. 30. Chironium. 155. 23. amaras. 162. LIRIVM
 MAIVS. 180. 9. nuncupatus. 188. IVNCIFOLIVS.
 202. ALTER. 227. 9. familiare. 236. 13. ἡράνθεμον.
 287. MINOR. 288. MAIOR. transpositæ siquidem his
 locis imagines sunt. 300. 28. similes.

INDEX.

ἴρις	146	λευκόϊον	21.&169.&198
ἴρις ἄρρητα	15	λευκόϊον μήλιον	23
		λήδον	108
Κ		146 λιδοανωτίς τεφανωμαπκή	261
καθαίρων	152	λιμνική	157
κακτός	ibid.	λυχνίτις	42.&44
κακός	118	λύκοι	146
καλλείριον	56	λυχνίς ἄρρητα	47.&82
κάμαρος	87	λυχνίς τεφανωμαπκή	44
καρπός	66	λυχνίτις	ibid.
κέστρον	300		
κίρσιον		Μ	
κίσος ἢ κίσθος	107	μαλόϊον	45
κλινοπόδιον	261	μάρον	257
κομή	222	μαχαιρόφυλλον	157
κομοσάνδαλος	126	μαχαιρώνιον	ibid.
κορύμβιον	45	μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν	49
κρινάνθεμον	118.&131	μελάνιον	14
κρίνον	118	μονόφυλλον	134
κρίνον ἄρρητον	131		
κρίνον πορφυρεῦν	121	Ν	
κρινώνια	118	Ναρκίσσος	184
κρόνιον	56	Νηρειάδιον	56
κρόκος	165	Νήριον	ibid.
κύϊξ	171		
κύμινον ἄρρητον	56	Ξ	
κυνανθεμίσ	230	ξίφιον	157
κυνοδοπανή	ibid.	ξυρίς	152
κυνοκεφάλιον	82		
κυνόροδος	100	Ο	
κυνόσθατον	101	ὄθοννα	62
κυνὸς ὄρχις	201.&204	ὄκιμον	275
κύπινος	107	ὄπερτρίτς	146
		ὄρμινον	282
		ὄρνιθόγαλον	178
		ὄρχις	201.&214
		ὄρχις σεραπίας	212
Λ		108 ὄσυρίς	89
λάδον	108	ibid. οὐράνια	146
λάδανον	ibid.		
λαμπάς	47	Π	
λείριον	118. 163.&184	παιόνια	114
λείριον ἕτερον	163	πάκχαρις	284
λευκάνθεμον	227	παράλυσις	56
			πιπῶν

I N D E X.

πιπιών	169. & 199	τραγοπάγων	222
πιθήκιον	82	τραγόρχις	208
πόθος	74	τραχήλιον	31
πορφυρανθές	123. & 131		
	P	υάκινθος	56. & 123. & 168
ῥόσηθρον	107	υποκισίς	107
ῥόδον	98	υσόβριον	257
ῥοδάνια	ibid.		
	Σ	φάσγανον	157
σαμφύχον	255	φλόγιον	18
σαξίφραγμα	271	φλόξ	ibid.
σαρξίφαγον	ibid.	φύτευμα	86
σατύριον	199		
σατύριον βασιλικόν	216	χαμαίμηλον	227
σισυρίχιον	161	χρυσάνθεμον	227. & 243
σκήπτρον	45	& 249	
στίχας	267	χρυσοκόμη	251
στοίχας	ibid.		
σώσανδρον	56	ψιχότροφον	66
	T		
τάυριον	45	ώκιμοειδές	42. & 47
τεκτόνατον	47	ώκιμον	275

PRIVILEGIUM CÆSAREVM.

MAXIMILIANVS II Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carnithiæ, Carniolæ, & Wirtēbergæ; Comes Tyrolis &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatē plurimum facere arbitrarentur, nō minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis, exemplo ad virtutē esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atq; vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigiis insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis cōtulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit. CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaque opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentariis illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis StadI, & si quæ huius generis alia, vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere cōstituisse: vereri autem, ne, quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij non nulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegit, & typis procuderit, mox ad suum cōpendium, minore sumptu & labore imitentur, atq; effingant, illique labor omnis,

nis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici solet) oleū & opera pereat: ideoque suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illum dignaremur. Nos huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes; hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunq; sacri Romani Imperij & ditio- nis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunq; probatorum auctorum opera, quotquot vel hætenus non- dum impressa, vel ab aliis quidē impressa, nouis autem dein- cept scholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & il- lustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut volumi- nis editione vlllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab aliis intra nostros & Imperij fines ven- denda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel oc- cultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimi- dia fisco nostro imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmit- titur, ad imitationem impressorum amissionem; quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare inque suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsentis edicto manu nostra subscripsimus & si- gillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriae, die xx i. mensis Februarij, Anno Domini M. D. Lxv. Regnorum nostrorum, Romani, I I I. Hunga- rici, I I. Bohemici verò xvi I.

M A X I M I L I A N V S.

Ad mandatum sacrae Cæs.
M. proprium.

Haller.

